

PRÍRUČKA

Príručka o európskom práve týkajúcom sa práv dieťaťa

COUNCIL OF EUROPE

© Agentúra Európskej únie pre základné práva a Rada Európy, 2015

Rukopis tejto príručky bol dokončený v júni 2015.

Aktualizácie budú v budúcnosti sprístupňované na webovom sídle agentúry FRA na stránke fra.europa.eu, na webovom sídle Rady Európy na stránke www.coe.int/en/web/commissioner/thematic-work/children-rights a na webovom sídle Európskeho súdu pre ľudské práva v zozname judikatúry na stránke echr.coe.int.

Reprodukcia je povolená v prípade, že sa uvedie zdroj.

**Europe Direct je služba, ktorá vám pomôže nájsť odpovede
na vaše otázky o Európskej únii.**

**Bezplatné telefónne číslo (*):
00 800 6 7 8 9 10 11**

(*) Za poskytnutie informácií sa neplatí, podobne ako za väčšinu hovorov (niektorí mobilní operátori, verejné telefónne automaty alebo hotely si však môžu účtovať poplatok).

Foto (na titulnej strane a vo vnútri): © iStockphoto

Viac doplňujúcich informácií o Európskej únii je k dispozícii na internete. Sú dostupné cez server Európa (<http://europa.eu>).

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2016

Rada Európy: ISBN 978-92-871-9898-3

FRA – print: ISBN 978-92-9239-935-1 doi:10.2811/995869 TK-04-15-510-SK-C

FRA – web: ISBN 978-92-9239-914-6 doi:10.2811/454785 TK-04-15-510-SK-N

Printed in Belgium

VYTLAČENÉ NA PAPIERI BIELENOM BEZ POUŽITIA ELEMENTÁRNEHO CHLÓRU (ECF)

Táto príručka bola vyhotovená v anglickom jazyku. Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) nenesie žiadnu zodpovednosť za kvalitu prekladov do iných jazykov. Stanoviská vyjadrené v tejto príručke nie sú pre ESLP záväzné. V príručke sú uvedené odkazy na výber komentárov a príručiek. ESLP nenesie žiadnu zodpovednosť za ich obsah a ich zaradenie do tohto zoznamu žiadnym spôsobom neznamená schválenie týchto publikácií. Ďalšie publikácie sú uvedené na internetových stránkach knižnice ESLP: www.echr.coe.int/Library a ďalšie zdroje sú dostupné na webovej stránke: coe.int/children.

Príručka o európskom práve týkajúcom sa práv dieťaťa

Predslov

Túto príručku o európskom práve týkajúcom sa práv dieťaťa spoločne pripravili Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) a Rada Európy v spolupráci s kanceláriou Európskeho súdu pre ľudské práva. Ide o štvrtú príručku v rade príručiek o európskych právnych predpisoch, ktoré spoločne vypracúvajú naše organizácie. Predchádzajúce príručky boli venované európskemu právu týkajúceму sa právnych predpisov o nediskriminácii, azyle, hraniciach a imigrácii a o ochrane údajov.

Do tohto nového spoločného projektu sme sa pustili v rámci osláv 25. výročia Dohovoru OSN o právach dieťaťa, ktorý ratifikovali všetky európske štáty, s cieľom objasniť úlohu európskych právnych noriem v oblasti zabezpečenia toho, aby deti požívali svoje všeobecné práva.

Deti plnohodnotne požívajú práva. Cieľom tejto príručky je preto zvýšiť informovanosť a zlepšiť poznatky o právnych normách, ktorými sa chránia a podporujú tieto práva v Európe. V Zmluve o Európskej únii (ZEÚ) sa stanovuje povinnosť Únie podporovať ochranu práv dieťaťa. Charta základných práv Európskej únie (EÚ) nariadenia a smernice EÚ, ako aj judikatúra Súdneho dvora EÚ (SDEÚ) prispievajú k presnejšiemu stanoveniu ochrany práv detí. V Rade Európy je veľký počet dohovorov zameraných na osobitné aspekty ochrany práv dieťaťa v škále od ich práv a bezpečnosti v kybernetickom priestore po osvojenie detí. Tieto dohovory prispievajú k obohateniu ochrany udelenej deťom na základe Európskeho dohovoru o ľudských právach a Európskej sociálnej charty vrátane judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP) a rozhodnutí Európskeho výboru pre sociálne práva (EVSP).

Táto príručka je navrhnutá pre nešpecializovaných právnych odborníkov, sudcov, verejných prokurátorov, orgány zaoberajúce sa ochranou detí a iných odborníkov z praxe a organizácie zodpovedné za zabezpečenie právnej ochrany práv dieťaťa.

Radi by sme vyjadrili poďakovanie Prof. Tonovi Liefaardovi, LL.M. Simone Florescuovej, JD. Margaret Fineovej, Prof. Karlovi Hansonovi, Prof. Ursule Kilkellyovej, Dr. Roberte Ruggierovej, Prof. Helene Stalfordovej a Prof. Wouterovi Vandenhoeleovi za ich príspevok k vypracovaniu tejto príručky. Zároveň by sme sa radi poďakovali všetkým, ktorí prispeli a poskytli podporu počas celej jej prípravy.

Snežana Samardžić-Marković

generálna riaditeľka Rady Európy pre demokraciu

Michael O’Flaherty

riaditeľ Agentúry Európskej únie pre základné práva

Obsah

PREDSLOV	3
SKRATKY	11
AKO POUŽÍVAŤ TÚTO PRÍRUČKU	13
1 ÚVOD DO EURÓPSKEHO PRÁVA TÝKAJÚCEHO SA PRÁV DETÍ: SÚVISLOSTI A HLAVNÉ ZÁSADY	15
1.1. Základné pojmy	17
Hlavný bod	17
1.1.1. Rozsah Európskeho práva týkajúceho sa práv detí	17
1.1.2. „Dieťa“ jako nositeľ práv	18
1.2. Súvislosti Európskeho práva týkajúceho sa práv detí	19
1.2.1. Európska únia: rozvoj práva týkajúceho sa práv detí a pokryté oblasti ochrany	20
1.2.2. Rada Európy: rozvoj práva týkajúceho sa práv detí a pokryté oblasti ochrany	23
1.3. Európske právo v oblasti práv detí a Dohovor OSN o právach dieťaťa	26
Hlavný bod	26
1.4. Úloha európskych súdov vo výklade a presadzovaní európskych práv detí	28
1.4.1. Súdny dvor Európskej únie	28
1.4.2. Európsky súd pre ľudské práva	30
1.5. Európsky výbor pre sociálne práva	31
2 ZÁKLADNÉ OBČIANSKE PRÁVA A SLOBODY	33
2.1. Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania	35
Hlavné body	35
2.1.1. Právo dieťaťa na slobodu náboženského vyznania	35
2.2. Práva rodičov a sloboda náboženského vyznania ich detí	37
2.3. Sloboda prejavu a právo na informácie	39
Hlavné body	39
2.4. Právo byť vypočutý	41
Hlavné body	41
2.5. Právo na slobodu zhromažďovania a združovania	44
Hlavné body	44

3	ROVNOSŤ A NEDISKRIMINÁCIA	47
3.1.	Európske právo o nediskriminácii	49
	Hlavné body	49
3.2.	Nediskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu	51
	Hlavné body	51
3.3.	Nediskriminácia na základe štátnej príslušnosti a postavenia prístáhovalca	54
	Hlavné body	54
3.4.	Nediskriminácia na základe veku	56
	Hlavný bod	56
3.5.	Nediskriminácia na základe iných chránených dôvodov	57
	Hlavný bod	57
4	OTÁZKY OSOBNÉJ TOTOŽNOSTI	61
4.1.	Registrácia narodenia a právo na meno	63
	Hlavný bod	63
4.2.	Právo na osobnú totožnosť	65
	Hlavné body	65
	4.2.1. Určenie otcovstva	66
	4.2.2. Určenie materstva: anonymné narodenie	68
4.3.	Zistenie svojho pôvodu: osvojenie	68
4.4.	Krádež totožnosti	69
	Hlavný bod	69
4.5.	Právo na štátnu príslušnosť	70
	Hlavné body	70
4.6.	Totožnosť detí patriacich k národnostným menšinám	72
	Hlavný bod	72
5	RODINNÝ ŽIVOT	73
5.1.	Právo na rešpektovanie rodinného života	75
	Hlavné body	75
5.2.	Právo dieťaťa na starostlivosť zo strany svojich rodičov	76
	Hlavné body	76
5.3.	Právo na udržiavanie styku s oboma rodičmi	78
	Hlavné body	78
5.4.	Neoprávnené premiestnenie detí cez hranice – únos detí	85
	Hlavné body	85

6	NÁHRADNÁ STAROSTLIVOSŤ K RODINNEJ STAROSTLIVOSTI A OSVOJENIE	91
6.1.	Náhradná starostlivosť: Všeobecné zásady	93
	Hlavné body	93
6.2.	Umiestnenie detí do náhradnej starostlivosti	97
	Hlavné body	97
6.3.	Osvojenie	102
	Hlavné body	102
7	OCHRANA DETÍ PRED NÁSILÍM A VYKORISŤOVANÍM	109
7.1.	Násilie doma, v školách a v iných prostrediach	112
	Hlavné body	112
	7.1.1. Rozsah štátnej zodpovednosti	112
	7.1.2. Telesné tresty	115
	7.1.3. Sexuálne zneužívanie	117
	7.1.4. Domáce násilie a zanedbávanie dieťaťa	119
7.2.	Vykorisťovanie detí, detská pornografia a vyhľadávanie detí	121
	Hlavné body	121
	7.2.1. Nútená práca	122
	7.2.2. Obchodovanie s deťmi	124
	7.2.3. Detská pornografia a vyhľadávanie detí	127
7.3.	Vysoko rizikové skupiny	129
	Hlavný bod	129
	7.3.1. Deti z národnostných menšín	129
	7.3.2. Deti so zdravotným postihnutím	130
7.4.	Nezvestné deti	131
8	HOSPODÁRSKE, SOCIÁLNE A KULTÚRNE PRÁVA A PRIMERANÁ ŽIVOTNÁ ÚROVEŇ	133
8.1.	Prístupy k hospodárskym, sociálnym a kultúrnym právam	135
	Hlavné body	135
8.2.	Právo na vzdelanie	137
	Hlavné body	137
	8.2.1. Právo detí z radov migrantov na vzdelanie	140
8.3.	Právo na zdravie	144
	Hlavné body	144
8.4.	Právo na bývanie	149
	Hlavné body	149

8.5.	Právo na primeranú životnú úroveň a právo na sociálne zabezpečenie	152
	Hlavné body	152
9	MIGRÁCIA A AZYL	157
9.1.	Vstup a pobyt	160
	Hlavné body	160
9.2.	Posudzovanie veku	162
	Hlavné body	162
9.3.	Zlúčenie rodiny a odlúčené deti	164
	Hlavné body	164
9.4.	Zadržanie	167
	Hlavné body	167
9.5.	Vyhostenie	170
	Hlavné body	170
9.6.	Prístup k spravodlivosti	174
	Hlavný bod	174
10	OCHRANA SPOTREBITEĽOV A OSOBNÝCH ÚDAJOV	177
10.1.	Ochrana detí ako spotrebiteľov	179
	Hlavné body	179
	10.1.1. Práva spotrebiteľa	179
	10.1.2. Nekalé obchodné praktiky na deťoch	181
	10.1.3. Bezpečnosť výrobkov	181
	10.1.4. Klinické skúšanie na deťoch	182
	10.1.5. Potraviny určené pre dojčatá a malé deti	183
	10.1.6. Bezpečnosť hračiek	183
	10.1.7. Deti a reklama	184
10.2.	Deti a ochrana osobných údajov	185
	Hlavné body	185
	10.2.1. Európske právne predpisy o ochrane údajov	185

11 PRÁVA DETÍ V RÁMCI TRESTNÉHO A ALTERNATÍVNEHO (NIE TRESTNÉHO) KONANIA	191
11.1. Záruky spravodlivého procesu	193
Hlavné body	193
11.1.1. Účinná účasť	198
11.1.2. Prístup k obhajcovi	199
11.2. Práva mladistvých páchatel'ov v súvislosti so zadržaním	201
Hlavné body	201
11.2.1. Formy zadržania (vecné a procesné záruky)	202
11.2.2. Podmienky zaistenia	205
11.2.3. Ochrana pred zneužívaním a zlým zaobchádzaním	207
11.3. Ochrana detských obetí a svedkov	208
Hlavný bod	208
ODPORÚČANÁ LITERATÚRA	215
JUDIKATÚRA	229
AKO HLADAŤ JUDIKATÚRU EURÓPSKÝCH SÚDOV	237
PRÁVNE NÁSTROJE, NA KTORÉ SA ODKAZUJE V TEJTO PRÍRÚČKE	243
Právne nástroje OSN	243
Právne nástroje Rady Európy	243
Právne nástroje EÚ	246

Skratky

CPT	Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu
CRC	Dohovor OSN o právach dieťaťa
CRD	Smernica o právach spotrebiteľa
CRPD	Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím
ECOSOC	Hospodárska a sociálna rada OSN
ECPT	Európsky dohovor na zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu
EDĽP	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (všeobecne známy ako európsky dohovor o ľudských právach)
EHP	Európsky hospodársky priestor
EHS	Európske hospodárske spoločenstvo
ESĽP	Európsky súd pre ľudské práva
ESC	Európska sociálna charta
EÚ	Európska únia
EVSP	Európsky výbor pre sociálne práva
FCNM	Rámcový dohovor Rady Európy na ochranu národnostných menšín
FRA	Agentúra Európskej únie pre základné práva
GPSD	Smernica o všeobecnej bezpečnosti výrobkov
GRETA	Skupina expertov pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi
ICCPR	Medzinárodný pakt OSN o občianskych a politických právach
ICERD	Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie
ICESCR	Medzinárodný pakt o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach
MOP	Medzinárodná organizácia práce

OSN	Organizácia Spojených národov
PZRE	Parlamentné zhromaždenie Rady Európy
SDEÚ	Súdny dvor Európskej únie (do decembra 2009 Súdny dvor Európskych spoločenstiev)
TCN	Štátni príslušníci tretích krajín
TSD	Smernica o bezpečnosti hračiek
UCPD	Smernica o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu
UNHCR	Vysoký komisár Organizácie Spojených národov pre utečencov
VK	Veľká komora (Európskeho súdu pre ľudské práva)
ZEÚ	Zmluva o Európskej únii
ZFEÚ	Zmluva o fungovaní Európskej únie

Ako používať túto príručku

Táto príručka poskytuje prehľad základných práv detí v Európskej únii (EÚ) a členských štátoch Rady Európy. Jej rozsah pôsobnosti je široký. Deti sú v nej uznané ako nositelia všetkých ľudských/základných práv, ako aj subjekty osobitnej regulácie vzhľadom na ich osobitné charakteristiky. Práva detí predstavujú medziodvetvovú oblasť práva. V tejto príručke sa kladie dôraz na oblasti práva s osobitným významom pre deti.

Táto príručka je určená na pomoc odborníkom z oblasti práva, ktorí sa nešpecializujú na oblasť práv detí. Je určená právnikom, sudcom, prokurátorom, sociálnym pracovníkom a iným, ktorí pracujú s vnútroštátnymi orgánmi, ako aj mimovládny organizáciám (MVO) a iným orgánom, ktoré môžu byť ako prvé konfrontované s právnymi otázkami súvisiacimi s týmito záležitosťami. Ide o odkaz na právo EÚ a Rady Európy súvisiace s týmito oblasťami a vysvetľuje sa v ňom, ako je každá otázka upravená podľa práva EÚ, ako aj podľa Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP), Európskej sociálnej charty (ESC) a iných nástrojov Rady Európy. V každej kapitole je najprv uvedená jednotná tabuľka uplatniteľných právnych predpisov podľa týchto dvoch samostatných európskych právnych systémov. Potom je právo podľa každého systému predstavené postupne v súvislosti s každou spracovanou témou. Čitatelia tak môžu vidieť spoločné aj odlišné miesta oboch právnych systémov. Ak je to relevantné, odkazuje sa aj na Dohovor Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa (CRC) a na iné medzinárodné nástroje.

Odborníci v nečlenských štátoch EÚ, ktoré sú členmi Rady Európy, a teda zmluvnými stranami EDLP, môžu získať prístup k informáciám relevantným pre ich krajinu tak, že priamo prejdú na oddiely Rady Európy. Odborníci v členských štátoch EÚ budú musieť používať oba oddiely, pretože tieto štáty sú viazané oboma právnymi poriadkami. Pre tých, ktorí potrebujú viac informácií o konkrétnom probléme, je v oddiele príručky s názvom Doplňujúca literatúra uvedený zoznam odkazov na odbornejšie materiály.

Právo EDLP sa uvádza prostredníctvom stručných odkazov na vybrané konania pred Európskym súdom pre ľudské práva (ESLP) vzťahujúce sa na témy, ktorým je v tejto príručke venovaná pozornosť. Tieto konania boli vybrané spomedzi existujúcich rozsudkov a rozhodnutí ESLP o otázkach práv detí.

Právo EÚ sa nachádza v prijatých legislatívnych opatreniach, príslušných ustanoveniach zmlúv, a najmä v Charte základných práv Európskej únie, ako sa vykladajú v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ, do decembra 2009 známy ako Súdny dvor Európskych spoločenstiev (SD)).

V judikatúre opísanej alebo citovanej v tejto príručke sa uvádzajú príklady dôležitého korpusu judikatúry ESĽP aj SDEÚ. Príručka v najväčšom možnom rozsahu vzhľadom na jej obmedzený rozsah a uvádzaciu povahu zahŕňa právny vývoj do 1. januára 2015, aj keď, pokiaľ to bolo možné, bol zapracovaný aj neskorší vývoj.

Príručka obsahuje úvodnú kapitolu, v ktorej sa stručne vysvetľuje úloha týchto dvoch právnych systémov, ako sú ustanovené právom Rady Európy a právom EÚ, a desať vecných kapitol, v ktorých sa rozoberajú tieto otázky:

- občianske práva a slobody,
- rovnosť,
- otázky osobnej totožnosti,
- rodinný život,
- náhradná starostlivosť a osvojenie,
- ochrana detí pred násilím a vykorisťovaním,
- hospodárske, sociálne a kultúrne práva,
- migrácia a azyl,
- ochrana spotrebiteľa a údajov,
- práva detí v rámci trestného a alternatívneho konania.

Každá kapitola je venovaná inému predmetu, pričom krížové odkazy na iné témy a kapitoly umožňujú lepšie pochopiť uplatniteľný právny rámec. Na začiatku každého oddielu sú uvedené kľúčové body.

1

Úvod do európskeho práva týkajúceho sa práv detí: súvislosti a hlavné zásady

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Smernica o voľnom pohybe (2004/38/ES), článok 2 ods. 2 písm. c)	„Dieťa“ jako nositeľ práv	Dohovor o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, článok 4 písm. d) Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor), článok 3 písm. a) ESLP, <i>Marckx/Belgicko</i> , č. 6833/74, 1979 (dieťa – žiadateľ, malo šesť rokov, keď súd vydal rozsudok)
Smernica o mladých pracovníkoch (94/33/ES), článok 3	Ochrana mladých ľudí pri práci	ESC (revidovaná), článok 7 (právo detí a mladých ľudí na ochranu)
Charta základných práv, článok 14 ods. 2 (právo na vzdelanie)	Právo na bezplatnú povinnú školskú dochádzku	
Charta základných práv, článok 21 (nediskriminácia)	Zákaz diskriminácie na základe veku	
Charta základných práv, článok 32 (zákaz detskej práce a ochrana mladistvých pri práci) Smernica o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii (2011/93/EÚ) Smernica proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)	Zákaz vykorisťujúcej detskej práce	ESC (revidovaná), článok 7 (právo detí a mladých ľudí na ochranu)

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, článok 24 (práva dieťaťa) Zmluva o Európskej únii, článok 3 ods. 3	Ochrana práv detí (všeobecne)	
Charta základných práv, článok 7 (rešpektovanie súkromného a rodinného života)	Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života	EDLP, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) Dohovor o právnom postavení detí narodených mimo manželstva Dohovor o osvojení detí (revidovaný) Dohovor o styku týkajúcom sa detí Dohovor o výkone práv detí ESĽP, <i>Maslov/Rakúsko</i> [VK], č. 1638/03, 2008 (vyhostenie žiadateľa odsúdeného za trestné činy ako dieťa)
SDEÚ, C-413/99, <i>Baumbast a R/ Secretary of State for the Home Department</i> , 2002 SDEÚ, C-200/02, <i>Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/ Secretary of State for the Home Department</i> , 2004 SDEÚ, C-148/02, <i>Carlos Garcia Avello/Belgicko</i> , 2003 SDEÚ, C-310/08, <i>London Borough of Harrow/Nimco Hassan Ibrahim a Secretary of State for the Home Department</i> , 2010 SDEÚ, C-480/08, <i>Maria Teixeira/ London Borough of Lambeth a Secretary of State for the Home Department</i> , 2010	Sloboda pohybu	

V tejto úvodnej kapitole je vysvetlené, ako sa právo týkajúce sa práv detí vyvinulo na európskej úrovni, ktorými hlavnými zásadami sa riadi jeho uplatňovanie a ktoré hlavné aspekty práv detí sa v európskom práve riešia. Sú v nej uvedené súvislosti pre analýzu jednotlivých predmetov v ďalších kapitolách.

1.1. Základné pojmy

Hlavný bod

- Európske právo týkajúce sa práv detí stavia na existujúcich opatreniach na vnútroštátnej a medzinárodnej úrovni.

1.1.1. Rozsah Európskeho práva týkajúceho sa práv detí

Keď odkazujeme na európske právo týkajúce sa práv detí, ťažiskom sú najmä primárne zdroje práva (zmluvy, dohovory, sekundárne právne predpisy a judikatúra) zavedené Radou Európy a Európskou úniou (EÚ). V relevantných prípadoch sa odkazuje na iné európske zdroje, ktoré majú vplyv na vývoj európskeho práva týkajúceho sa práv detí vrátane kľúčových politických dokumentov, usmernení alebo iných nezáväzných nástrojov/nástrojov tzv. soft-law.

Deti požívajú práva, nie sú len objektmi ochrany. Sú nositelia všetkých ľudských/základných práv, ako aj subjekty osobitných predpisov vzhľadom na ich osobitné charakteristiky. Množstvo európskej judikatúry je odvodené od súdnych sporov iniciovaných rodičmi alebo právnymi zástupcami detí vzhľadom na obmedzenú spôsobilosť detí na právne úkony. Cieľom tejto príručky je ilustrovať, ako právo uspokojuje osobitné záujmy a potreby detí, ale zároveň sa v nej ilustruje dôležitosť rodičov/poručníkov alebo iných právnych zástupcov a podľa potreby sa odkazuje na to, v ktorých prípadoch sú práva a povinnosti vložené do rúk osôb starajúcich sa o deti. V takých prípadoch sa uplatňuje prístup podľa Dohovoru Organizácie Spojených národov (OSN) o právach dieťaťa (CRC)¹, konkrétne že rodičovské práva a povinnosti je potrebné vykonávať v prvom rade v najlepšom záujme dieťaťa a spôsobom v súlade s vyvíjajúcimi sa schopnosťami dieťaťa.

¹ Valné zhromaždenie Organizácie spojených národov (VZ OSN) (1989), [Dohovor o právach dieťaťa](#), 20. november 1989.

1.1.2. „Dieťa“ jako nositeľ práv

V medzinárodnom práve sa v článku 1 CRC stanovuje, že „za dieťa sa považuje každá ľudská bytosť mladšia než 18 rokov“. Toto je právny parameter, ktorý sa v súčasnosti používa, a to aj v Európe, na vymedzenie toho, kto je dieťa.

V práve EÚ neexistuje jednotné formálne vymedzenie „dieťaťa“ stanovené v ktorejkoľvek zmluve, v právnych predpisoch nižšej právnej sily alebo judikature. Vymedzenie dieťaťa sa môže v práve EÚ výrazne líšiť v závislosti od regulačného kontextu. Napríklad v práve EÚ, ktorým sa riadia práva na voľný pohyb občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov, sú „deti“ vymedzené ako „priami potomkovia, ktorí sú mladší ako 21 rokov, alebo sú nezaopatrenými osobami“,² v zásade sa prijíma biologické a ekonomické poňatie na rozdiel od poňatia založeného na maloletosti.

V niektorých právnych predpisoch EÚ sa deťom pripisujú odlišné práva podľa ich veku. Napríklad v smernici 94/33/ES o ochrane mladých ľudí pri práci (smernica o mladých pracovníkoch)³, ktorou sa upravuje prístup detí k formálnemu zamestnaniu a jeho podmienky v rámci členských štátov EÚ, sa rozlišuje medzi „mladými ľuďmi“ (zastrešujúci pojem pre všetky osoby do 18 rokov), „mladistvými“ (každá mladá osoba vo veku najmenej 15 rokov ale menej ako 18 rokov, na ktorú sa už nevzťahuje riadna povinná školská dochádzka) a „deťmi“ (vymedzenými ako osoby do 15 rokov – na ktoré sa v zásade vzťahuje zákaz formálneho zamestnania).

Iné oblasti práva EÚ, najmä oblasti, v ktorých opatrenia EÚ dopĺňajú opatrenia členských štátov (ako je sociálne zabezpečenie, imigrácia a vzdelávanie) sa v prípade určenia toho, kto je dieťa, podriaďujú vnútroštátnemu právu. V týchto súvislostiach je všeobecne prijaté vymedzenie z CRC.

V práve Rady Európy sa vo väčšine nástrojov týkajúcich sa detí uplatňuje vymedzenie dieťaťa podľa CRC. K príkladom patrí článok 4 písm. d) Dohovoru

2 [Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES](#) z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, Ú. v. ES 158, 30. apríla 2004 a Ú. v. EÚ L 158, 29. apríla 2004, článok 2 ods. 2 písm. c).

3 [Smernica 94/33/ES](#) z 20. augusta 1994 o ochrane mladých ľudí pri práci, Ú. v. ES 1994 L 216, článok 3.

Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi⁴ alebo článok 3 písm. a) Dohovoru Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor)⁵.

Európsky dohovor o ľudských právach (EDLP) neobsahuje vymedzenie pojmu dieťa, ale článkom 1 sa členské štáty zaväzujú zaistiť práva z dohovoru „každému“ v ich jurisdikcii. V článku 14 EDLP sa zaručuje požívanie práv stanovených v tomto dohovore „bez diskriminácie z akéhokoľvek dôvodu“ vrátane dôvodu veku.⁶ Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) prijíma podania od detí a v ich mene bez ohľadu na ich vek.⁷ Vo svojej judikatúre prijal vymedzenie dieťaťa podľa CRC⁸ a prijal poňatie „do 18 rokov veku“.

To isté platí v prípade Európskej sociálnej charty (ESC) a jej výkladu Európskym výborom pre sociálne práva (EVSP).⁹

1.2. Súvislosti Európskeho práva týkajúceho sa práv detí

Väčšina európskeho práva týkajúceho sa práv detí dosiaľ bola vypracovaná Európskou úniou a Radou Európy. Popri OSN prijali aj iné medzinárodné inštitúcie, ako je Haagska konferencia medzinárodného práva súkromného, dôležité nástroje, ktoré naďalej prispievajú k rozvoju európskeho práva. Aj keď tieto medzinárodné rámce fungujú navzájom oddelene, čoraz viac medzi nimi vznikajú prepojenia.¹⁰ Medziinštitucionálna spolupráca je osobitne silná medzi Radou Európy a EÚ.

4 Rada Európy, *Dohovor o boji proti obchodovaniu s ľuďmi*, CETS č. 197, 15. máj 2005.

5 Rada Európy, *Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním*, CETS č. 201, 25. október 2007.

6 ESLP, *Schwizgebel/Švajčiarsko*, č. 25762/07, 10. júna 2010. Pozri tiež FRA a ESLP (2010), s. 102.

7 Pozri napríklad ESLP, *Marckx/Belgicko*, č. 6833/74, 13. jún 1979, v ktorom dieťa – žiadateľ, malo šesť rokov, keď súd vydal rozsudok.

8 ESLP, *Güvec/Turecko*, č. 70337/01, 20. január 2009; ESLP, *Çoşelav/Turecko*, č. 1413/07, 9. október 2012.

9 EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Holandsko*, č. 47/2008, 20. októbra 2009, bod 25.

10 Pozri napríklad [kapitolu 5](#) o tom, ako rodinné právo EÚ, ktorým sa riadia cezhraničné únosy detí, funguje s dohovorom z 25. októbra 1980 o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (Haagsky dohovor o únosoch detí).

1.2.1. Európska únia: rozvoj práva týkajúceho sa práv detí a pokryté oblasti ochrany

V minulosti sa práva detí v EÚ vyvíjali nesystematicky. Z historického hľadiska bolo európske právo týkajúce sa detí zväčša zamerané na riešenie osobitných aspektov všeobecnejších hospodárskych a politicky motivovaných iniciatív týkajúcich sa detí, napríklad v oblasti ochrany spotrebiteľa¹¹ a voľného pohybu osôb.¹² V poslednom čase sa však práva detí riešili v rámci koordinovanejšieho programu EÚ na základe troch hlavných míľnikov:

- zavedenia Charty základných práv Európskej únie,
- nadobudnutia právoplatnosti Lisabonskej zmluvy v decembri 2009,
- prijatia oznámenia Európskej komisie o osobitnom postavení problematiky detí v rámci vonkajšej činnosti EÚ a Usmernení Rady Európskej únie na propagáciu a ochranu práv dieťaťa.

Prvým míľnikom bolo zavedenie Charty základných práv EÚ v roku 2000.¹³ Od nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy, 1. decembra 2009, má charta rovnaké právne postavenie ako zmluvy EÚ (článok 6 Zmluvy o Európskej únii – ZEÚ). Na jej základe sú EÚ a členské štáty pri vykonávaní práva EÚ povinné chrániť práva, ktoré sú v nej zakotvené. Charta základných práv EÚ obsahuje prvé podrobné odkazy na práva detí na konštitučnej úrovni EÚ, a to aj prostredníctvom uznania práva detí na bezplatnú povinnú školskú dochádzku (článok 14 ods. 2), zákazu diskriminácie z dôvodu veku (článok 21) a zákazu vykorisťujúcej detskej práce (článok 32). Dôležité je, že charta obsahuje osobitné ustanovenie o právach detí (článok 24). V ňom sú vyjadrené tri kľúčové zásady týkajúce sa práv detí: právo na slobodné vyjadrenie ich názorov s prihliadnutím na ich vek a vyspelosť (článok 24 ods. 1), právo, aby ich najlepšie záujmy boli na prvom mieste pri všetkých úkonoch, ktoré sa ich týkajú (článok 24 ods. 2) a právo na pravidelné udržiavanie osobných vzťahov a priamych stykov s obidvoma rodičmi (článok 24 ods. 3).

11 Napríklad [smernice Európskeho parlamentu a Rady 2009/48/ES](#) z 18. júna 2009 o bezpečnosti hračiek, Ú. v. EÚ L 170, 2009, ktorou sa presadzujú bezpečnostné oparenia pre detské hračky.

12 Napríklad [smernica 2004/38/ES](#).

13 EÚ (2012) Charta základných práv Európskej únie, Ú. v. EÚ 2012 C 326.

Druhým kľúčovým míľnikom bola Lisabonská zmluva, ktorá, ako sa už uviedlo, vstúpila do platnosti 1. decembra 2009.¹⁴ Tento nástroj vyvolal dôležité inštitucionálne, procesné a konštitučné zmeny v EÚ zmenou ZEÚ a bývalej Zmluvy o Európskom spoločenstve (teraz Zmluvy o fungovaní Európskej únie – ZFEÚ).¹⁵ Tieto zmeny zlepšili potenciál EÚ pokročiť v právach detí, v neposlednom rade identifikovaním „ochrany práv dieťaťa“ ako všeobecne uvedeného cieľa EÚ (článok 3 ods. 3 ZEÚ) a ako dôležitý aspekt politiky vonkajších vzťahov EÚ (článok 3 ods. 5 ZEÚ). V ZFEÚ sú zahrnuté aj konkrétnejšie odkazy na deti, čím sa EÚ umožňuje stanovovať legislatívne opatrenia zamerané na boj proti sexuálnemu vykorisťovaniu a obchodovaniu s ľuďmi (článok 79 ods. 2 písm. d) a článok 83 ods. 1).

To viedlo k prijatiu smerníc o boji proti sexuálnemu zneužívaniu detí, sexuálnemu vykorisťovaniu detí a detskej pornografii¹⁶ a o prevencii a boji proti obchodovaniu s ľuďmi a o ochrane jeho obetí,¹⁷ ktoré takisto obsahujú ustanovenia týkajúce sa osobitných potrieb detských obetí. V novšej smernici, ktorou sa ustanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov je podobne venovaných mnoho jej ustanovení deťom.¹⁸

Tretí dôležitý míľnik, ktorý nastal na strategickej, politickej úrovni, pôvodne v súvislosti s programom EÚ v oblasti vonkajšej spolupráce a neskôr v súvislosti s internými otázkami. Konkrétne Usmernenia na propagáciu a ochranu práv dieťaťa¹⁹, ktoré prijala Rada Európskej únie, a oznámenie s názvom *Osobitné postavenie problematiky detí v rámci vonkajšej činnosti EÚ*²⁰, ktoré prijala Európska komisia, na účel zjednotenia práv detí vo všetkých činnostiach EÚ voči štátom, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ. Podobne, v roku 2011 Európska komisia prijala program EÚ pre práva dieťaťa, v ktorom sú stanovené hlavné priority v oblasti rozvoja práva a politiky týkajúcich sa práv detí v členských

14 EÚ (2007), *Lisabonská zmluva*, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, podpísaná v Lisabone, Ú. v. EÚ 2007 C 306, s. 1 – 271.

15 Pozri konsolidované znenia Európskych spoločenstiev (2012), *Zmluvu o Európskej únii (ZEÚ)* a *Zmluvu o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ)*, Ú. v. EÚ J 2012 C 326.

16 *Smernica 2011/93/EÚ*, Ú. v. EÚ 2011 L 335, s. 1.

17 *Smernica 2011/36/EÚ*, Ú. v. EÚ 2011 L 101, s. 1.

18 *Smernica 2012/29/EÚ*, Ú. v. EÚ 2012 L 315, s. 57.

19 Rada Európskej únie (2007), *Usmernenia EÚ o propagácii a ochrane práv dieťaťa*, Brusel, 10. decembra 2007.

20 Európska komisia (2008), *Osobitné postavenie detí v rámci vonkajšej činnosti EÚ: Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov*, COM (2008) 55 final, Brusel, 5. februára 2008.

štátoch EÚ.²¹ Program obsahoval aj ciele legislatívnych postupov týkajúcich sa ochrany detí, ako je už uvedené prijatie smernice o právach obetí.

Tento nástroj bol najnovšie doplnený komplexnou stratégiou, ktorú prijala Komisia, na podporu členských štátov pri riešení chudoby a sociálneho vylúčenia prostredníctvom množstva intervencií v skorom veku (pre deti v predškolskom veku a vo veku navštevovania základnej školy).²² Aj keď táto konkrétna iniciatíva, rovnako ako program, nie je právne záväzná, oba nástroje sú významné v tej miere, že sa nimi stanovuje plán normatívneho a metodického prístupu EÚ k právu týkajúceho sa práv dieťaťa – plánu, ktorý je pevne spojený s CRC a umiestnený v rámci etiky ochrany detí, účasti a nediskriminácie.

EÚ môže tvoriť právne predpisy len v rozsahu právomocí, ktoré jej boli udelené na základe zmlúv (články 2 až 4 ZFEÚ). Keďže práva detí sú medziodvetvovou oblasťou, právomoc EÚ je potrebné určovať individuálne v jednotlivých prípadoch. Oblasť relevantná v oblasti práv detí, v ktorých EÚ v rozsiahlej miere k dnešnému dňu tvorí právne predpisy, sú:

- ochrana údajov a spotrebiteľa,
- azyl a migrácia,
- spolupráca v občianskoprávných a trestných záležitostiach.

V článku 6 ods. 1 ZEÚ a článku 51 ods. 2 Charty základných práv EÚ sa stanovuje, že sa charta nevzťahuje na právomoci EÚ, ani sa ňou nemení, ani nestanovuje nová právomoc alebo úloha pre EÚ. Ustanovenia charty sú určené inštitúciám EÚ a členským štátom len pri implementácii práva EÚ. Zatiaľ čo ustanovenia charty sú vždy záväzné pre EÚ, pre členské štáty sa stávajú právne záväznými len vtedy, keď konajú v rozsahu pôsobnosti práva EÚ.

Každá z nasledujúcich kapitol obsahuje stručný prehľad právomoci EÚ v oblastiach, ktoré sú predmetom príslušnej kapitoly.

21 Európska komisia (2011), *Program EÚ v oblasti práv dieťaťa: Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov*, COM (2011) 0060 final, Brusel, 15. februára 2011.

22 Európska komisia (2013), *Investovať do detí: východisko z bludného kruhu znevýhodnenia*, odporúčanie 2013/112/EÚ, Brusel.

1.2.2. Rada Európy: rozvoj práva týkajúceho sa práv detí a pokryté oblasti ochrany

Na rozdiel od EÚ má Rada Európy od svojho vytvorenia jasný mandát na ochranu a podporu ľudských práv. Jej primárnou zmluvou o ľudských právach, ktorú ratifikovali všetky členské štáty Rady Európy, je Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd alebo Európsky dohovor o ľudských právach (EDLP), ktorý obsahuje osobitné odkazy na deti. Hlavné sú tieto: Článkom 5 ods. 1 písm. d) sa zabezpečuje zákonné pozbavenie dieťaťa slobody na účely výchovného dohľadu, článkom 6 ods. 1 sa obmedzuje právo na spravodlivé a verejné vypočutie, ak je to v záujme mladistvých, článkom 2 protokolu č. 1 sa zabezpečuje právo na vzdelávanie a vyžaduje sa, aby štáty rešpektovali náboženské a filozofické presvedčenie rodičov vo vzdelávaní svojich detí. Okrem toho sú všetky ostatné všeobecné ustanovenia EDLP uplatniteľné na každého vrátane detí. Ukázalo sa, že niektoré sú osobitne relevantné pre deti, konkrétne článok 8, ktorým sa zaručuje právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, a článok 3, ktorým sa zakazuje mučenie, neludské a ponižujúce zaobchádzanie a trestanie. Využívaním výkladových prístupov, ktoré sú zamerané na pozitívne záväzky obsiahnuté v ustanoveniach EDLP, vyvinul ESĽP veľký súbor judikatúry zaoberajúcej sa právami detí vrátane častých odkazov na CRC. V tejto súvislosti ESĽP posudzuje žiadosti individuálne, a preto neposkytuje komplexný prehľad práv detí podľa EDLP.

Ďalšou hlavnou zmluvou Rady Európy o ľudských právach, Európskou sociálnou chartou (ESC²³ – revidovaná v roku 1996²⁴), sa zabezpečuje ochrana sociálnych práv s osobitným zabezpečením práv detí. Obsahuje dve ustanovenia s osobitným významom pre práva detí. V článku 7 sa stanovuje povinnosť chrániť deti pred ekonomickým vykorisťovaním. V článku 17 sa od štátov vyžaduje, aby prijali všetky primerané a potrebné opatrenia určené na zabezpečenie toho, aby bola deťom poskytovaná starostlivosť, pomoc, vzdelávanie a odborná príprava, ktoré potrebujú (vrátane bezplatného primárneho a sekundárneho vzdelávania), na ochranu detí a mladých ľudí pred zanedbávaním, násilím alebo vykorisťovaním a na zabezpečenie ochrany pre deti, ktoré nemajú podporu svojej rodiny. Nad vykonávaním ESC dohliada Európsky výbor pre sociálne práva (EVSP), ktorý je zložený z nezávislých expertov, ktorí rozhodujú o súlade

23 Rada Európy, *Európska sociálna charta*, CETS č. 35, 18. októbra 1961.

24 Rada Európy, *Európska sociálna charta (revidovaná)*, CETS č. 163, 3. mája 1996.

vnútroštátneho práva a praxe s ESC buď prostredníctvom postupu kolektívneho podávania sťažností, alebo vnútroštátneho predkladania správ.

Okrem toho prijala Rada Európy niekoľko zmlúv, v ktorých sa riešia rôzne osobitné otázky týkajúce sa práv detí. Patrí k nim:

- Dohovor o právnom postavení detí narodených mimo manželstva,²⁵
- Dohovor o osvojení detí, revidovaný v roku 2008,²⁶
- Dohovor o styku týkajúcom sa detí,²⁷
- Dohovor o výkone práv detí,²⁸
- Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor).²⁹

Nakoniec, na politickej úrovni je dôležité uviesť, že v roku 2006 spustila Rada Európy svoj program „Európa pre deti a s deťmi“. Ide o prierezový plán činnosti na riešenie problematiky práv detí vrátane prijatia nástrojov určujúcich štandard v škále oblastí.³⁰ Súčasnú priority sú zamerané na štyri kľúčové oblasti:³¹

- propagácia služieb a systémov zameraných na deti,
- odstránenie všetkých foriem násillia páchaného na deťoch,
- zaručenie práv detí v zraniteľných situáciách,
- podpora účasti detí.

25 Rada Európy, *Európsky dohovor o právnom postavení detí narodených mimo manželstva*, CETS č. 85, 15. októbra 1975.

26 Rada Európy, *Dohovor o osvojení detí (revidovaný)*, CETS č. 202, 27. novembra 2008.

27 Rada Európy, *Dohovor o styku týkajúcom sa detí*, CETS č. 192, 15. mája 2003.

28 Rada Európy, *Dohovor o výkone práv detí*, CETS č. 160, 25. januára 1996.

29 Rada Európy, *Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním*, CETS č. 201, 25. októbra 2007.

30 Viac informácií sa nachádza na stránke <http://www.coe.int/t/dg3/children/>.

31 Rada Európy, Výbor ministrov (2011), *Stratégia Rady Európy v oblasti práv dieťaťa (2012 – 2015)*, CM (2011)171 final, 15. februára 2012.

Hlavným cieľom programu Rady Európy v oblasti práv detí je podpora zavedenia medzinárodných noriem v oblasti práv detí všetkými členskými štátmi Rady Európy a najmä podpora uplatňovania CRC so zdôraznením jeho hlavných zásad: nediskriminácia, právo na život a rozvoj, najlepšie záujmy dieťaťa na prvom mieste pre osoby prijímajúce rozhodnutia a právo detí na vypočutie.³²

V rámci programu sa dohliadalo na prijatie niekoľkých nástrojov v oblasti práv detí a poskytovali sa praktické usmernenia na doplnenie záväzných európskych právnych opatrení vrátane:

- usmernení o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí,³³
- Usmernenia o zdravotnej starostlivosti zohľadňujúcej potreby detí,³⁴
- Odporúčanie o integrovaných vnútroštátnych stratégiách v oblasti ochrany detí pred násilím,³⁵
- Odporúčanie o právach detí a sociálnych službách zohľadňujúcich potreby detí a rodín,³⁶
- Odporúčanie o účasti detí a mladých ľudí do 18 rokov.³⁷

Pri tejto činnosti sa programom zaistilo, aby bola Európa jadrom určovania noriem v oblasti ľudských práv a takisto bola rôznymi spôsobmi smerodajná v oblasti zabezpečenia toho, aby hlasy detí mali ústrednú úlohu v danom procese. Cieľom programu je takisto uplatňovanie EDLP a ESC a propagovanie iných

32 Tamže.

33 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), *Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí*, 17. novembra 2010.

34 Rada Európy, Výbor ministrov (2011), *Usmernenia o zdravotnej starostlivosti zohľadňujúcej potreby detí*, 21. septembra 2011.

35 Rada Európy, Výbor ministrov (2009), *Odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2009)10 členským štátom o integrovaných vnútroštátnych stratégiách na ochranu detí pred násilím*, 18. novembra 2009.

36 Rada Európy, Výbor ministrov (2011), *Odporúčanie Rec (2011)12 o právach detí a sociálnych službách zohľadňujúcich potreby detí a rodín*, 16. novembra 2011.

37 Rada Európy, Výbor ministrov (2012), *odporúčanie Rec(2012)2 o účasti detí a mladých ľudí do 18 rokov*, 28. marca 2012.

existujúcich právnych nástrojov Rady Európy v súvislosti s deťmi (účasť, ochrana a práva), mládežou a rodinou.³⁸

1.3. Európske právo v oblasti práv detí a Dohovor OSN o právach dieťaťa

Hlavný bod

- Európske právo v oblasti práv detí je v podstatnom rozsahu založené na Dohovore OSN o právach dieťaťa (CRC).

Skutočnosť, že všetky členské štáty EÚ a Rady Európy sú zároveň zmluvnými stranami CRC, znamená, že CRC má dôležité postavenie na európskej úrovni. Účinne sa ním ukladajú spoločné právne povinnosti európskym štátom s domino efektom pre spôsob, ktorým európske inštitúcie rozvíjajú a uplatňujú práva detí.

Takto sa CRC stal referenčným kritériom rozvoja európskeho práva týkajúceho sa práv detí a výsledkom je, že Rada Európy a EÚ sa čoraz viac opierajú o jeho vplyv. Najmä začlenenie zásad a ustanovení CRC do záväzných nástrojov a judikatúry na európskej úrovni poskytuje CRC väčšiu účinnosť a otvára účinnejšie kanály presadzovania pre osoby snažiace sa o uplatnenie práv detí v Európe. Konkrétne príklady sú uvedené v celej tejto príručke.

EÚ nie je a nemôže byť stranou CRC, pretože v CRC neexistuje právny mechanizmus, ktorý by umožnil iným subjektom, než sú štáty, pristúpiť k nemu. EÚ sa však opiera o „všeobecné zásady práva EÚ“ (písané a nepísané zásady odvodené zo spoločných, ústavných tradícií členských štátov) na účel doplnenia a usmernenia výkladov zmlúv EÚ (článok 6 ods. 3 ZEÚ). Rozhodnutiami Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ) sa potvrdilo, že žiadny záväzok vyplývajúci z členstva v EÚ by nemal byť v rozpore so záväzkami členských štátov odvodených z ich národných ústav a medzinárodných záväzkov týkajúcich sa

³⁸ Rada Európy, Výbor ministrov (2011), *Stratégia Rady Európy v oblasti práv dieťaťa (2012 – 2015)*, CM (2011)171 final, 15. februára 2012.

ľudských práv.³⁹ Keďže CRC ratifikovali všetky členské štáty EÚ, EÚ je viazaná dodržiavať zásady a ustanovenia, ktoré sú v ňom zakotvené, minimálne v súvislosti s vecami, ktoré patria do rozsahu právomoci EÚ (ktorá je vymedzená zmluvami EÚ).

Tento záväzok je posilnený inými zmluvami EÚ a najmä Chartou základných práv EÚ. Článok 24 charty je priamo inšpirovaný ustanoveniami CRC vrátane niektorých, ktoré získali úroveň tzv. zásad CRC, najmä zásada najlepších záujmov dieťaťa (článok 3 CRC), zásada účasti dieťaťa (článok 12 CRC) a právo dieťaťa žiť so svojimi rodičmi alebo udržiavať s nimi kontakt (článok 9 CRC).

Dôležitosť CRC v usmerňovaní vývoja práv detí v EÚ je vyjadrený v programe Komisie v oblasti práv dieťaťa, v ktorom sa uisťuje, že „politiky a činnosti EÚ, ktoré majú vplyv na práva dieťaťa, sa musia aj naďalej riadiť normami a zásadami Dohovoru OSN o právach dieťaťa.“⁴⁰ V tomto duchu sú legislatívne nástroje týkajúce sa detí takmer bez výnimky sprevádzané buď výslovným odvolaním sa na CRC alebo implicitnejším odkazom na zásady týkajúce sa práv detí, ako sú „najlepšie záujmy“, právo dieťaťa na účasť v rozhodnutiach, ktoré naň majú vplyv, alebo právo na ochranu pred diskrimináciou.

Rada Európy, podobne ako EÚ, nie je organizácia právne viazaná CRC, aj keď jednotlivé členské štáty Rady Európy sú stranami tohto dohovoru. EDLP sa však nesmie vykladať izolovane, ale musí sa vykladať v zhode so všeobecnými zásadami medzinárodného práva. Mali by sa zohľadňovať všetky relevantné pravidlá medzinárodného práva, platiace vo vzťahoch medzi štátmi, ktoré sú stranami EDLP, najmä pravidlá týkajúce sa jednotnej ochrany ľudských práv. Povinnosti, ktoré sa kladú prostredníctvom EDLP na štáty, ktoré sú stranami dohovoru, v oblasti práv detí, sa konkrétnejšie musia vykladať v súvislosti s CRC.⁴¹ ESLP sa takisto výslovne odvolával na CRC vo svojich rozhodnutiach.⁴² Okrem toho, činnosti v oblasti určovania legislatívnych štandardov a tvorby zmlúv Rady Európy sú ovplyvnené zásadami a ustanoveniami CRC. Napríklad

39 Napríklad SDEÚ, C-4/73, *J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung/Komisia Európskych spoločností*, 14. mája 1974.

40 Európska komisia (2011), *Program EÚ v oblasti práv dieťaťa*, COM (2011) 0060 final, Brusel.

41 ESLP, *Harroudj/Francúzsko*, č. 43631/09, 4. októbra 2012, bod 42.

42 EVSP, *World Organisation against Torture (OMCT)/Írsko*, sťažnosť č. 18/2003, 7. decembra 2004, body 61 – 63, EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Holandsko*, sťažnosť č. 47/2008, 20. októbra 2009.

*Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí*⁴³ sú priamo vytvorené na základe rôznych ustanovení CRC, v neposlednom rade aj sprievodných všeobecných komentároch Výboru OSN pre práva dieťaťa.⁴⁴

1.4. Úloha európskych súdov vo výklade a presadzovaní európskych práv detí

1.4.1. Súdny dvor Európskej únie

SDEÚ môže rozhodovať v rámci rozličných druhov konaní. V prípadoch práv detí dosiaľ SDEÚ rozhodoval najmä na základe návrhov na začatie prejudiciálneho konania (článok 267 ZFEÚ).⁴⁵ Ide o postupy, v ktorých vnútroštátny súd alebo tribunál požiada SDEÚ o výklad primárneho práva EÚ (t. j. zmlúv) alebo sekundárneho práva EÚ (t. j. rozhodnutí, právnych predpisov), ktoré sú relevantné vo vnútroštátnom konaní, ktoré prebieha pred daným vnútroštátnym súdom alebo tribunálom.

Donedávna SDEÚ rozhodol len o niekoľkých prípadoch týkajúcich sa práv detí. Z dôvodu prijatia explicitnejších legislatívnych opatrení v oblasti práv detí a poprednejšiemu miestu programu v oblasti práv detí je však pravdepodobné, že sa v budúcnosti budú práva detí objavovať na SDEÚ častejšie.

SDEÚ prijal väčšinu svojich rozsudkov týkajúcich sa práv detí v súvislosti s voľným pohybom a občianstvom EÚ – čo sú oblasti, v ktorých má EÚ dlhodobú právomoc. V tejto veci SDEÚ výslovne uznal, že deti požívajú výhody spojené s občianstvom EÚ vo svojom vlastnom práve, z dôvodu čoho sa vzťahuje nárok

43 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), *Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí*, 17. novembra 2010.

44 Pozri OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2007), *Všeobecný komentár č. 10 (2007): Práva detí v justičnom systéme pre mladistvých*, 25. apríla 2007; (2009), *Všeobecný komentár č. 12 (2009): Právo dieťaťa byť vypočuté*, CRC/C/GC/12, 1. júla 2009 a (2013), *Všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa na to, aby boli jeho najlepšie záujmy na prvom mieste (článok 3 ods.1)*, CRC/C/GC/14, 29. mája 2013.

45 Jedinou výnimkou je žaloba o neplatnosť: SDEÚ, C-540/03, *Európsky parlament/Rada Európskej únie* [VK], 27. júna 2006.

na nezávislý pobyt, ako aj na sociálne dávky a vzdelanie na deti na základe štátnej príslušnosti EÚ.⁴⁶

Len v jednom prípade SDEÚ použil priamo CRC na určenie toho, ako by malo byť interpretované právo EÚ v súvislosti s deťmi, a to vo veci *Dynamic Medien GmbH v. Avides Media AG*. Vec sa týka zákonnosti nemeckých obmedzení označovania na dovezených DVD a videonosičoch, ktoré sú už predmetom podobných kontrol v Spojenom kráľovstve. SDEÚ dospel k záveru, že nemecké kontroly označovania predstavujú zákonné obmedzenie ustanovení EÚ o voľnom pohybe tovarov (ktorým sa inak zabraňuje dvojitým regulačným postupom tohto druhu) vzhľadom na to, že sú zamerané na ochranu blaha detí. SDEÚ sa vo svojom rozhodnutí opiera o článok 17 CRC, ktorým sa vyzývajú signatárske štáty, aby vypracovali primerané usmernenia na ochranu detí pred mediálnymi informáciami a materiálmi škodlivými pre ich blaho.⁴⁷ Uplatňujú sa však požiadavky proporcionality so zreteľom na kontrolné postupy zavedené na ochranu detí, ktoré by mali byť ľahko prístupné a ukončené v primeranej lehote.⁴⁸

V iných prípadoch sa SDEÚ zmieňoval o všeobecných zásadách v oblasti práv detí, ktoré sú tiež zahrnuté v ustanoveniach CRC (ako sú najlepšie záujmy dieťaťa a právo na vypočutie), pri vypracúvaní svojich rozsudkov, a to najmä v súvislosti s prípadmi cezhraničných únosov detí.⁴⁹

Odhliadnuc od toho je EÚ tradične opatrná v udeľovaní rozhodujúcej účinnosti CRC, najmä v politicky citlivejších oblastiach, ako je imigračná kontrola,⁵⁰ aj keď sa to v nedávnej judikatúre mení, čo je predmetom nasledujúcich kapitol. Od prijatia Charty základných práv EÚ odkazy SDEÚ na jej články o ochrane práv

46 Pozri SDEÚ, C-413/99, *Baumbast a R/Secretary of State for the Home Department*, 17. septembra 2002; SDEÚ, C-200/02, *Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department*, 19. októbra 2004; SDEÚ, C-148/02, *Carlos Garcia Avello/Belgicko*, 2. októbra 2003; SDEÚ, C-310/08, *London Borough of Harrow/Nimco Hassan Ibrahim a Secretary of State for the Home Department* [VK], 23. februára 2010; SDEÚ, C-480/08, *Maria Teixeira/London Borough of Lambeth a Secretary of State for the Home Department*, 23. februára 2010. Tieto konania sú znovu uvedené v kapitolách 8 a 9.

47 SDEÚ, C-244/06, *Dynamic Medien Vertriebs GmbH/Avides Media AG*, 14. februára 2008, body 42 a 52.

48 Tamže, body 49 a 50.

49 SDEÚ, C-491/10 PPU, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga/Simone Pelz*, 22. decembra 2010. Pozri podrobnejšie kapitolu 5.

50 SDEÚ, C-540/03, *Európsky parlament/Rada Európskej únie* [VK], 27. júna 2006.

detí často rezonujú s odkazmi na CRC vzhľadom na spojenie medzi článkami charty a ustanoveniami CRC.

1.4.2. Európsky súd pre ľudské práva

ESLP rozhoduje najmä o jednotlivých podaniach podaných v súlade s článkom 35 a 35 EDLP. Jurisdikcia ESLP zahŕňa všetky veci týkajúce sa výkladu a uplatňovania EDLP a jeho protokolov (článok 32 EDLP).

Na rozdiel od SDEÚ má ESLP rozsiahlu jurisdikciu týkajúcu sa práv detí. Aj keď sa o mnohých prípadoch podľa článku 8 EDLP o práve na rešpektovanie súkromného a rodinného života uvažuje skôr z perspektívy práv rodičov, nie detí, prípady na základe iných vecných ustanovení nevyhnutne nezahŕňajú rodičov a sú jasnejšie zamerané na príslušné práva detí, ako napríklad tie, ktoré sa týkajú práva na ochranu pred neludským a ponižujúcim zaobchádzaním (článok 3 EDLP) alebo práva na spravodlivý proces (článok 6 EDLP).

Aj keď sa ESLP často odvoláva na CRC pri riešení žalôb podaných deťmi alebo v mene detí, systematicky mu neprikladá rozhodujúcu váhu. V niektorých prípadoch mali zásady týkajúce sa práv detí, ktoré sú uvedené v CRC, veľký vplyv na odôvodnenie ESLP, najmä pokiaľ ide o vykladanie článku 6 EDLP (právo na spravodlivý proces) súdmi v súvislosti so zaobchádzaním deťmi, ktoré sa dostali do konfliktu so zákonom (pozri [kapitolu 11](#)). V iných oblastiach sa môže prístup ESLP mierne odlišovať od prístupu CRC, napríklad pokiaľ ide o vypočutie detí na súde (pozri [kapitolu 2](#)). A v niektorých prípadoch sa ESLP výslovne opieral o CRC.

Príklad: *Maslov/Rakúsko*⁵¹ sa týka vyhostenia žiadateľa, ktorý bol odsúdený za niekoľko trestných činov ako maloletý. ESLP rozhodol, že pokiaľ ide o opatrenia na vyhostenie mladistvého páchatela, povinnosť zohľadniť najlepšie záujmy dieťaťa zahŕňa povinnosť umožniť reintegráciu dieťaťa v súlade s článkom 40 CRC. Podľa ESLP by sa reintegrácia nedosiahla zhoršením rodinných alebo sociálnych väzieb dieťaťa vyhostením.⁵² CRC je teda jedným z dôvodov použitých na dospenie k záveru, že vyhostenie predstavovalo neprimeraný zásad do práv žiadateľa podľa článku 8 EDLP (rešpektovanie rodinného života).

51 ESLP, *Maslov/Rakúsko* [VK], č. 1638/03, 23. júna 2008.

52 Tamže, bod 83.

1.5. Európsky výbor pre sociálne práva

EVSP pozostáva z 15 nezávislých a nestranných expertov, ktorí rozhodujú o súlade vnútroštátneho práva a praxe s ESC buď prostredníctvom postupu kolektívneho podávania sťažností, alebo vnútroštátneho predkladania správ.⁵³ Do kolektívnych sťažností proti štátom, ktoré sú zmluvnou stranou ESC a prijali postup podávania sťažností, sa môžu zapojiť určené vnútroštátne a medzinárodné organizácie. Dosiaľ sa sťažnosti týkali toho, či štáty porušili práva detí podľa ESC vo veciach vrátane hospodárskeho vykorisťovania detí,⁵⁴ fyzickej integrity detí,⁵⁵ zdravotných práv detí z radov migrantov⁵⁶ a prístup ku vzdelaniu pre deti so zdravotným postihnutím.⁵⁷

Príklad: Vo veci *International Commission of Jurists (ICJ)/Portugalsko*,⁵⁸ údajne, aj keď sa podľa právnych predpisov Portugalska dodržiava minimálny vek 15 rokov na prijatie do zamestnania stanovený v článku 7 ods. 1 ESC, nebol náležite presadzovaný. EVSP rozhodol, že cieľom a účelom ESC je chrániť práva nielen teoreticky, ale aj v praxi, a preto sa musia dané právne predpisy účinne uplatňovať. Konštatovaním, že v Portugalsku je veľký počet detí zamestnaných nezákonne, dospel k záveru, že táto situácia je v rozpore s článkom 7 ods. 1 ESC.

53 Ak potrebujete viac informácií, navštívte webovú stránku EVSP. www.coe.int/t/dghl/monitoring/socialcharter/ECSR/ECSRdefault_en.asp.

54 EVSP, *International Commission of Jurists (ICJ)/Portugalsko*, sťažnosť č. 1/1998, 9. septembra 1999.

55 EVSP, *World Organisation against Torture (OMCT)/Grécko*, sťažnosť č. 17/2003, 7. decembra 2004.

56 EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Belgicko*, sťažnosť č. 69/2011, 23. októbra 2012.

57 EVSP, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC)/Bulharsko*, sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008, bod 35.

58 EVSP, *International Commission of Jurists (ICJ)/Portugalsko*, sťažnosť č. 1/1998, 9. septembra 1999.

2

Základné občianske práva a slobody

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, články 10 (sloboda náboženstva) a 14 (právo na vzdelanie)	Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania	EDLP, článok 9 (sloboda náboženstva) a 14 (zákaz diskriminácie), článok 2 protokolu č. 1 (právo rodičov zabezpečiť vzdelávanie svojich detí v súlade so svojím presvedčením) ESLP, <i>Dogru/Francúzsko</i> , č. 27058/05, 2008 (nosenie islamskej šatky na štátnej strednej škole) ESLP, <i>Kervanci/Francúzsko</i> , č. 31645/04, 2008 (nosenie islamskej šatky na štátnej strednej škole) ESLP, <i>Grzelak/Poľsko</i> , č. 7710/02, 2010 (alternatívy k vyučovaniu náboženstva na základných a stredných školách) ESLP, <i>Lautsi a i./Taliansko</i> [VK], č. 30814/06, 2011 (umiestnenie krížov v štátnych školách)
Charta základných práv, článok 11 (sloboda prejavu)	Sloboda prejavu a právo na informácie	EDLP, článok 10 (sloboda prejavu) ESLP, <i>Handyside/Spojené kráľovstvo</i> , č. 5493/72, 1976 (zákaz knihy pre deti) ESLP, <i>Gaskin/Spojené kráľovstvo</i> , č. 10454/83, 1989 (prístup ku spisom vedeným počas detstva)

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, článok 24 (práva dieťaťa) SDEÚ, C-491/10 PPU, <i>Joseba Andoni Aguirre Zarraga/Simone Pelz</i> , 2010 (právo byť vypočutý, medzinárodný únos dieťaťa)	Právo byť vypočutý	EDLP, článok 6 (spravodlivý proces) Európsky dohovor o výkone práv detí, články 3, 4, 6 a 7 ESLP, <i>Sahin/Nemecko</i> [VK], č. 30943/96, 2003 (vypočutie dieťaťa na súde v konaní o prístupe)
Charta základných práv, článok 12 (sloboda zhromažďovania a združovania)	Právo na slobodu zhromažďovania a združovania	EDLP, článok 11 (právo na pokojné zhromažďovanie a združovanie) ESLP, <i>Christian Democratic People's Party/Moldavsko</i> , č. 28793/02, 2006 (účasť na zhromaždeniach na verejnom priestranstve)

Všetky osoby požívajú občianske práva a slobody stanovené v rôznych nástrojoch, najmä v Charte základných práv EÚ a v Európskom dohovore o ľudských právach (EDLP) tak, ako sú vykladané Európskym súdom pre ľudské práva (ESLP). S odhliadnutím od charty neexistuje iný právny nástroj EÚ, ktorý by sa zaoberal konkrétne občianskymi právami, ktoré sú obsahom tejto kapitoly, pokiaľ ide o ich uplatňovanie na deti. Na úrovni Rady Európy sa však, najmä prostredníctvom judikatúry ESLP, v priebehu času v rozsiahlej miere rozvinul rozsah pôsobnosti a výklad týchto občianskych práv.

Táto kapitola obsahuje prehľad slobôd uvedených v zozname v hlave II Charty základných práv EÚ so zreteľom na ich vplyv na práva detí. Analyzuje sa v nej právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania (oddiel 2.1), na slobodu prejavu a informácií (oddiel 2.3), právo dieťaťa na vypočutie (oddiel 2.4) a právo na slobodu zhromažďovania a združovania (oddiel 2.5).

2.1. Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania

Hlavné body

- Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania, ktorá je zaručená Chartou základných práv EÚ a EDĽP, zahŕňa právo na zmenu náboženstva alebo viery a slobodu prejavovať náboženské vyznanie alebo vieru bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním úkonov a zachovávaním obradov.
- Rodičia majú právo zabezpečiť vzdelanie a vyučovanie svojich detí v súlade so svojim náboženským, filozofickým a pedagogickým presvedčením.
- Rodičia majú právo a povinnosť poskytnúť smer dieťaťu pri vykonávaní práva dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania spôsobom, ktorý je v súlade s vyvíjajúcimi sa schopnosťami dieťaťa.

2.1.1. Právo dieťaťa na slobodu náboženského vyznania

V práve EÚ sa v článku 10 Charty základných práv EÚ každému zaručuje sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Toto právo zahŕňa slobodu zmeniť náboženstvo alebo vieru a slobodu sám alebo v spoločenstve s inými a verejne alebo súkromne prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru bohoslužbou, vyučovaním, vykonávaním úkonov a zachovávaním obradov. Právo na výhradu svedomia je uznané v súlade s vnútroštátnymi právnymi predpismi (článok 10 ods. 2 Charty).

V právnych predpisoch Rady Európy sa v článku 9 EDĽP zabezpečuje právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Z judikatúry ESĽP boli odvodené tri rozmary práva na slobodu náboženského vierovyznania: vnútorný rozmer, sloboda zmeniť svoje vierovyznanie alebo vieru a sloboda prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru. Prvé dva rozmary sú absolútne a štáty ich nesmú obmedziť za žiadnych okolností.⁵⁹ Sloboda prejavovať svoje náboženské vyznanie alebo vieru môže byť obmedzená, ak sú tieto obmedzenia stanovené zákonom, presadzuje sa nimi oprávnený cieľ a sú nevyhnutné v demokratickej spoločnosti (článok 9 ods. 2 EDĽP).

⁵⁹ ESĽP, *Darby/Švédsko*, č. 11581/85, 23. októbra 1990.

Vo svojej judikatúre sa EŠLP zaoberal slobodou myslenia, svedomia a náboženského vyznania detí najmä v súvislosti s právom na vzdelanie a systémom štátnych škôl. Témou, ktorá je predmetom verejnej debaty v európskych krajinách, je náboženstvo v školách.

Príklad: Prípady *Dogru/Francúzsko* a *Kervanci/Francúzsko*⁶⁰ sa týkajú vylúčenia dvoch dievčat vo veku 11 a 12 rokov z prvého ročníka francúzskej štátnej strednej školy, pretože si odmietli dať dolu svoje šatky z hlavy počas hodín telesnej výchovy. EŠLP zistil, že účelom obmedzenia práva žiadateľov prejavovať svoje náboženské presvedčenie bolo dodržiavať požiadavky sekulárnosti na štátnych školách. Podľa vnútroštátnych orgánov nosenie závoja, ako je islamská šatka, bolo nezlučiteľné s hodinami športu zo zdravotných a bezpečnostných príčin. EŠLP sa domnieva, že to nebolo neodôvodnené, pretože škola uviedla do rovnováhy náboženské presvedčenie žiadateľov a požiadavky na ochranu práv a slobôd ostatných a na verejný poriadok. V súlade s tým dospel k záveru, že zásah do slobody žiakov na prejavovanie ich náboženského vyznania bol odôvodnený a primeraný presadzovanému cieľu. Nebolo zistené porušenie článku 9 EDLP.

Príklad: *Vec Grzelak/Polsko*⁶¹ sa týka neposkytnutia vyučovania etiky a príslušných známok žiakovi ospravedlnenému z náboženskej výchovy. Počas celého jeho štúdia na primárnej a sekundárnej úrovni (vo veku sedem až 18 rokov) žiadateľ nemal hodiny náboženskej výchovy v súlade so želaniami jeho rodičov, ktorí boli bez vyznania. Z dôvodu veľmi nízkeho záujmu žiakov sa nikdy neorganizovali hodiny etiky, v dôsledku čoho dostával školské vysvedčenia a certifikáty, ktoré obsahovali prázdny riadok namiesto známky z náboženstva/etiky. Podľa EŠLP skutočnosť chýbajúcej známky z náboženstva/etiky na školských vysvedčeniach chlapca patria do oblasti negatívneho aspektu slobody myslenia, presvedčenia a náboženského vyznania, pretože vysvedčenia by mohli naznačovať to, že nemá náboženské presvedčenie. Ide preto o formu bezdôvodnej stigmatizácie. Rozdiel v prístupe k neveriacim, ktorí chceli navštevovať hodiny etiky, a k žiakom, ktorí navštevovali hodiny náboženstva preto nebol objektívne a primerane odôvodnený, ani neexistoval odôvodnený vzťah

60 EŠLP, *Dogru/Francúzsko*, č. 27058/05, 4. decembra 2008; EŠLP, *Kervanci/Francúzsko*, č. 31645/04, 4. decembra 2008 (dostupné po francúzsky).

61 EŠLP, *Grzelak/Polsko*, č. 7710/02, 15. júna 2010.

proporcionality medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom. Miera voľnej úvahy štátu bola v tejto veci prekročená, pretože samotná podstata práva žiadateľa neprejavovať svoje náboženské vyznanie alebo presvedčenie bola porušená, v rozpore s článkom 14 EDĽP vnímaného v spojení s článkom 9 EDĽP.

2.2. Práva rodičov a sloboda náboženského vyznania ich detí

Práva rodičov v kontexte slobody náboženského vyznania ich detí sa riešia v európskom práve inak ako v CRC.

Podľa práva EÚ sa musia náležite rešpektovať práva rodičov na zabezpečenie vzdelávania a výučby ich detí v súlade s ich náboženským, filozofickým a pedagogickým presvedčením, najmä v súvislosti so slobodou zakladania vzdelávacích inštitúcií (článok 14 ods. 3 Charty).

Podľa práva Rady Európy, najmä článku 2 protokolu č. 1 k EDĽP musia štáty vziať do úvahy (náboženské) presvedčenie rodičov vo výkone každej funkcie, ktorú vykonávajú v oblasti vzdelávania a výučby. Podľa ESĽP je táto povinnosť široká, pretože sa nevzťahuje len na obsah a realizáciu učebných osnov, ale aj na plnenie všetkých funkcií, ktoré štát preberá.⁶² Patrí sem organizácia a financovanie verejného vzdelávania, stanovovanie a plánovanie učebných osnov, poskytovanie informácií alebo znalostí zaradených do osnov objektívnym, kritickým a pluralistickým systémom (štátu sa teda zakazuje presadzovať cieľ indoktrinácie, ktorá by mohla byť považovaná za nerešpektujúcu náboženské a filozofické presvedčenie rodičov), ako aj organizácia školského prostredia vrátane prítomnosti krízov v triedach štátnych škôl.

62 Pozri príslušnú judikatúru ESĽP: ESĽP, *Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen/Dánsko*, č. 5095/71, 5920/72 a 5926/72, 7. decembra 1976; ESĽP, *Valsamis/Grécko*, č. 21787/93, 18. decembra 1996; ESĽP, *Folgerø a i./Nórsko* [VK], č. 15472/02, 29. júna 2007; ESĽP, *Hasan a Eylem Zengin/Turecko*, č. 1448/04, 9. októbra 2007; ESĽP, *Lautsi a i./Taliansko* [VK], č. 30814/06, 18. marca 2011.

Príklad: *Vec Lautsi a i./Taliansko*⁶³ sa týka umiestnenia krížov v triedach štátnej školy. Rodička sa sťažovala, že prítomnosť krížov v triedach štátnej školy, ktorú navštevujú jej deti, porušuje zásadu sekularizmu, podľa ktorej chce vzdelávať svoje deti. Veľká komora ESLP dospela k záveru, že závisí od štátu, v rámci jeho funkcií v súvislosti so vzdelávaním a výučbou, aby rozhodol, či by mali byť v triedach štátnych škôl prítomné kríže, a že toto patrí do rozsahu pôsobnosti druhej vety článku 2 protokolu č. 1 EDLP. Súd uviedol, že v zásade toto rozhodnutie patrí do rozsahu voľnej úvahy odporujúceho členského štátu a neexistuje európsky konsenzus o prítomnosti náboženských symbolov v štátnych školách. Je pravda, že prítomnosť krížov v triedach štátnych škôl – znak, ktorý bezpochyby naznačuje kresťanstvo – poskytuje významnú prítomnosť väčšinovému náboženstvu krajiny v školskom prostredí. Samotná táto skutočnosť však nestačí na označenie postupu indoktrinácie zo strany odporujúceho štátu. Podľa ESLP je kríž na stene vo svojej podstate pasívnym symbol, ktorý nemôže byť považovaný za symbol majúci vplyv na žiakov v porovnaní s vplyvom reči alebo účasti na náboženských činnostiach. V súlade s tým dospela veľká komora k záveru, že rozhodnutím o zachovaní krížov v triedach štátnej školy, ktoré navštevovali deti žiadateľa konali orgány v rámci rozsahu svojej voľnej úvahy, a preto rešpektovali právo rodičov na zabezpečenie vzdelávania a výučby v súlade s ich vlastným náboženským a filozofickým presvedčením.

Podľa medzinárodného práva sa v článku 14 ods. 2 CRC vyžaduje od členských štátov, aby rešpektovali práva a povinnosti rodičov poskytnúť smer dieťaťu pri vykonávaní práva dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženského vyznania spôsobom, ktorý je v súlade s vyvíjajúcimi sa schopnosťami dieťaťa. Na rozdiel od článku 14 ods. 3 Charty základných práv EÚ sa preto v CRC uvažuje o uplatňovaní slobody dieťaťa ním samotným. Podľa CRC majú rodičia právo poskytovať usmernenia a smerovanie nie v súlade s vlastným presvedčením, ale v súlade s presvedčením dieťaťa. Znenie článku 14 ods. 2 CRC je v súlade so všeobecnou koncepciou rodičovských práv a povinností CRC a ustanovuje sa v ňom, že rodičovské práva a povinnosti musia byť vykonávané v súlade s vyvíjajúcimi sa schopnosťami dieťaťa (článok 5 CRC) a v najlepšom záujme dieťaťa na prvom mieste (článok 18 ods. 1 CRC).

63 ESLP, *Lautsi a i./Taliansko* [VK], č. 30814/06, 18. marca 2011.

2.3. Sloboda prejavu a právo na informácie

Hlavné body

- Chartou základných práv EÚ, ako aj EDLP sa zaručuje právo na slobodu prejavu, ktorá zahŕňa slobodu mať názory a dostávať a odovzdávať informácie a myšlienky bez zásahu verejných orgánov.
- Právo na slobodu informácií neobsahuje právo na prístup k záznamom o starostlivosti o dieťa.
- To, že je prístup k záznamom o starostlivosti o dieťa podmienený súhlasom prispievateľa informácií, možno porovnať s článkom 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) EDLP za predpokladu, že nezávislý orgán má posledné slovo v rozhodovaní o tom, či má byť poskytnutý prístup.

Podľa práva EÚ zahŕňa právo na slobodu prejavu slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie a myšlienky bez zasahovania verejnej moci a bez ohľadu na hranice (článok 11 Charty základných práv EÚ).

Podľa práva Rady Európy je sloboda prejavu zaručená článkom 10 EDLP a nesmie byť obmedzená, len pokiaľ je obmedzenie stanovené zákonom, presadzuje sa ním jeden z oprávnených cieľov uvedených v článku 10 ods. 2 a je potrebné v demokratickej spoločnosti.

Vo svojej judikatúre ESLP zdôraznil, že sloboda prejavu predstavuje jeden zo základných základov demokratickej spoločnosti, jednu zo základných podmienok pre jej napredovanie a pre rozvoj každého človeka. Vztahuje sa nielen na informácie alebo myšlienky, ktoré sú priaznivo prijímané alebo považované za neurážlivé, alebo nezaujato, ale aj na myšlienky, ktoré sú urážajúce, šokujúce alebo narúšajú štát alebo akúkoľvek časť obyvateľstva.⁶⁴

⁶⁴ Pozri napríklad ESLP, *Handyside/Spojené kráľovstvo*, č. 5493/72, 7. decembra 1976, bod 49.

Príklad: Vo veci *Handyside/Spojené kráľovstvo*⁶⁵ ESLP rozhodol, že zákaz, ktorý udelili orgány knihe s názvom *Little Red School Book*, bol v súlade s výnimkou stanovenou v článku 10 ods. 2 ESLP o ochrane morálky. Vec sa týka práva na prijímanie informácií vhodných pre vek a zrelosť dieťaťa – čo je aspekt práva na slobodu prejavu, ktorý je osobitne relevantný v prípade detí. Kniha, ktorá bola preložená z dánčiny, bola napísaná pre deti predškolského veku a spochybovala súbor spoločenských noriem vrátane sexuality a drog. Mladí ľudia mohli interpretovať určité pasáže knihy v kritickej etape svojho vývinu ako podnet na niektoré činnosti predčasne, čo by mohlo byť pre nich škodlivé, alebo dokonca k páchaniu trestnej činnosti. Z toho dôvodu boli podľa ESLP príslušní anglickí sudovia oprávnení v rámci vykonávania svojej voľnej úvahy, myslieť si v danom čase, že by kniha mala škodlivé účinky na morálku mnohých detí a dorastu, ktorí by ju čítali.⁶⁶

Iné prípady týkajúce sa detí, v ktorých sa odkazuje na článok 10 EDLP, sa týkajú práva na prístup k informáciám u detí umiestnených do starostlivosti.

Príklad: Vec *Gaskin/Spojené kráľovstvo*⁶⁷ sa týka osoby, ktorá bola umiestnená do starostlivosti počas väčšiny svojho detstva, počas ktorého miestny orgán uchovával dôverné záznamy. Patrili k nim rôzne správy od praktických lekárov, učiteľov v škole, polície a probačných úradníkov, sociálnych pracovníkov, pracovníkov opatrovníckych služieb, náhradných rodičov a zamestnancov školy, ktorú navštevoval. Keď sa žiadateľ snažil o prístup k týmto záznamom na účel konania vo veci osobnej ujmy proti miestnemu orgánu, bol mu zamietnutý. Dôvernosť týchto záznamov bola zaručená vo verejnom záujme pre riadne fungovanie služby starostlivosti o dieťa, ktorá by inak bola ohrozená, pretože prispievatelia do týchto záznamov by boli neochotní byť vo svojich správach v budúcnosti otvorení. ESLP akceptoval, že osoby, ktoré boli v štátnej starostlivosti ako deti, mali základný záujem o získanie informácií potrebných na poznanie a chápanie svojho detstva a skorého vývinu⁶⁸. Aj keď treba zaručiť dôvernosť verejných záznamov, systém ako je britský, ktorý podmienil prístup ku záznamom súhlasom prispievateľa, by mohol byť v zásade v súlade s článkom 8 EDLP, ak boli

65 Tamže.

66 Tamže, bod 52.

67 ESLP, *Gaskin/Spojené kráľovstvo*, č. 10454/83, 7. júla 1989.

68 Tamže, bod 49.

zaistené záujmy jednotlivca snažiaceho sa o prístup ku záznamom, keď prispievateľ k záznamom nebol k dispozícii alebo nenáležite odmietol súhlas. V takom prípade by mal existovať nezávislý orgán, ktorý by s konečnou platnosťou rozhodol o tom, či sa má povoliť prístup. V tomto prípade žiadateľ nemal k dispozícii takýto postup a súd zistil porušenie práv žiadateľa podľa článku 8 EDLP. ESPLP však nezistil porušenie článku 10 EDLP a zdôraznil, že právom na slobodu prijímať informácie sa vláde zakazuje obmedzovať osobu v prijímaní informácií, ktoré ostatní chcú alebo môžu byť ochotní šíriť, ale neukladá štátu povinnosť šíriť predmetné informácie jednotlivcovi.

2.4. Právo byť vypočutý

Hlavné body

- Podľa práva EÚ majú deti právo slobodne vyjadrovať svoje názory. Na ich názory sa musí brať ohľad vo veciach, ktoré sa ich týkajú, s prihliadnutím na ich vek a vyspelosť.
- Podľa EDLP neexistuje absolútna požiadavka na vypočutie dieťaťa na súde. To, či sa to udeje alebo nie, musí byť posúdené na základe konkrétnych okolností každého prípadu a v závislosti od veku a vyspelosti dieťaťa.
- Podľa práva OSN bolo právo detí na slobodné vyjadrenie vlastných názorov vo všetkých veciach, ktoré sa ich týkajú, uznané ako jedna zo všeobecných zásad Dohovoru o právach dieťaťa.

V práve EÚ sa v článku 24 ods. 1 Charty základných práv EÚ stanovuje, že deti môžu slobodne vyjadrovať svoje názory a tieto názory sa berú do úvahy pri otázkach, ktoré sa ich týkajú, s prihliadnutím na ich vek a vyspelosť. Toto ustanovenie sa uplatňuje všeobecne a nie je obmedzené na konkrétne konanie. SDEÚ vyložil význam tohto ustanovenia v spojení s nariadením Brusel II bis.

Príklad: *Joseba Andoni Aguirre Zarraga/Simone Pelz*⁶⁹ sa týka vystaňovania maloletého dieťaťa zo Španielska do Nemecka v rozpore s rozhodnutiami o zverení do osobnej starostlivosti. SDEÚ dostal otázku, či nemecký súd (t. j. súd krajiny, do ktorej bolo vystaňované dieťa) mohol spochybniť

⁶⁹ SDEÚ, C-491/10 PPU, *Joseba Andoni Aguirre Zarraga/Simone Pelz*, 22. decembra 2010; pozri tiež oddiel 5.4, ktorý obsahuje ďalšie podrobnosti tohto rozhodnutia a fungovanie nariadenia Brusel II bis.

vykonávacie rozhodnutie španielskeho súdu (krajiny pôvodu) na základe toho, že dieťa nebolo vypočuté, čím sa dopustil porušenia článku 42 ods. 2 písm. a) nariadenia č. 2201/2003 (Brusel II bis) a článku 24 Charty základných práv EÚ. Dieťa namietało voči vráteniu, keď vyjadrilo svoje názory v rámci konania pred nemeckým súdom. SDEÚ odôvodnil, že vypočutie dieťaťa nie je absolútnym právom, ale že ak súd rozhodne, že je potrebné, musí poskytnúť dieťaťu jedinečnú a účinnú príležitosť vyjadriť svoje názory. Takisto rozhodol, že právo dieťaťa na vypočutie, ktoré je ustanovené v charte a nariadení Brusel II bis, si vyžaduje, aby právne postupy a podmienky, ktorými sa umožňuje deťom slobodne vyjadrovať svoje názory, boli deťom k dispozícii, a aby súd získal tieto názory. Takisto je potrebné, aby súd prijal všetky primerané opatrenia na zabezpečenie týchto vypočutí so zreteľom na najlepšie záujmy dieťaťa a okolnosti každého jednotlivého prípadu. Podľa rozhodnutia SDEÚ však orgány krajiny, z ktorej bolo dieťa vyštahované do (Nemecka), nemohli namietať voči vráteniu dieťaťa na základe porušenia práva byť vypočutý v krajine pôvodu (Španielsku).

Podľa práva Rady Európy ESLP nevykladá právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života (článok 8 EDLP) tak, že by dieťa malo byť vždy vypočuté na súde. Všeobecne platí, že posudzovať dôkazy, ktoré sú im predkladané, majú národné súde, a to vrátane prostriedkov na uistenie sa o príslušných skutočnostiach. Národné súde nie sú povinné vždy vypočuť dieťa na súde vo veciach prístupu k rodičovi, ktorý nemá práva osobnej starostlivosti. Túto otázku treba posúdiť na základe konkrétnych okolností každého prípadu s osobitným zreteľom na vek a vyspelosť daného dieťaťa. Okrem toho ESLP často garantuje podľa procesnej vetvy článku 8, že orgány prijali náležité opatrenia, aby sa ich rozhodnutia opierali o potrebné ochranné opatrenia.

Príklad: Vo veci *Sahin/Nemecko*⁷⁰ matka úplne zakázala kontakt medzi žiadateľom a jeho štvorročnou dcérou. Nemecký krajinový súd rozhodol, že umožnenie styku otca k jeho dcére by bolo pre dieťa škodlivé z dôvodu vážneho napätia medzi rodičmi. Rozhodol tak bez vypočutia dieťaťa v otázke, či sa chce naďalej vídať s otcom. V otázke vypočutia dieťaťa na súde sa ESLP odvolal na vysvetlenie znalca pred krajinovým súdom

70 ESLP, *Sahin/Nemecko* [VK], č. 30943/96, 8. júla 2003, bod 73. Vo veci osobitného aspektu štátnych súdov, ktoré musia posúdiť dôkazy, ktoré získali, ako aj vo veci relevantnosti dôkazov, ktoré chcú odporcovia predložiť, pozri tiež ESLP, *Vidal/Belgicko*, č. 12351/86, 22. apríla 1992, bod 33.

v Nemecku. Po niekoľkých stretnutiach s dieťaťom, matkou a žiadateľom sa znalec domnieval, že proces kladenia otázok dieťaťu by mohol preň predstavovať riziko, ktorému by sa nedalo predísť osobitnými opatreniami na súde. ESLP rozhodol, že za týchto okolností neznamenali procesné požiadavky vyplývajúce z článku 8 EDLP vypočúť dieťa na súde povinnosť priameho kladenia otázok dieťaťu vo veci jeho vzťahu s otcom.

Príklad: Vo veci *Sommerfeld/Nemecko*⁷¹ 13-ročná dcéra žiadateľa jasne vyjadrila svoje želanie nevidieť sa so žiadateľom a tak to aj bolo počas niekoľkých rokov. Národné sudy sa domnievali, že nútiť ju vidieť sa so žiadateľom by vážne narušilo jej emocionálnu a psychickú rovnováhu. ESLP uznal, že v procese rozhodovania sa žiadateľovi poskytla požadovaná ochrana jeho záujmov.⁷²

Európsky dohovor o výkone práv detí sa zaoberá právom detí na slobodné vyjadrenie ich názorov.⁷³ Cieľom tohto dohovoru je podporovať práva detí tak, že sa im priznávajú osobitné procesné práva v rodinných konaniach pred justičným orgánom, najmä v konaniach týkajúcich sa vykonávania rodičovských práv a povinností, ako je pobyt a styk s deťmi. Článkom 3 sa garantuje deťom právo byť informované a vyjadriť svoje názory v konaní ako procesné právo. Článkom 4 sa dieťaťu garantuje právo požiadať o ustanovenie osobitného zástupcu v konaní pred justičným orgánom, ktoré sa týka dieťaťa. V súlade s článkom 6 sa musia orgány ubezpečiť, že dieťa dostalo všetky relevantné informácie, vo vhodných prípadoch konzultuje s dieťaťom osobne, a umožní dieťaťu vyjadriť svoje názory.

V medzinárodnom práve sa článkom 12 ods. 1 CRC upravuje, že dieťa, ktoré je schopné vytvárať si vlastné názory, má právo slobodne vyjadriť tieto názory vo všetkých otázkach, ktoré sa ho týkajú. Názorom dieťaťa by sa mala prikladať náležitá váha so zreteľom na ich vek a vyspelosť. Okrem toho sa v článku 12 ods. 2 CRC stanovuje, že dieťaťu musí byť poskytnutá príležitosť na vypočutie v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo vhodného orgánu, spôsobom, ktorý je v súlade s procesnými pravidlami vnútroštátneho práva.

71 ESLP, *Sommerfeld/Nemecko* [VK], č. 31871/96, 8. júla 2003.

72 Tamže, bod 72 a 88.

73 Rada Európy, *Dohovor o výkone práv detí*, CETS č. 160, 1996.

Výbor OSN pre práva dieťaťa zdôraznil, že strany, ktoré sú signatármi dohovoru, by mali buď priamo zaručiť toto právo, alebo prijať, alebo upraviť zákony tak, aby dieťa mohlo využívať toto právo v celom rozsahu.⁷⁴ Ďalej, musia garantovať, že dieťa dostane všetky potrebné informácie a poradenstvo na prijatie rozhodnutia v súlade so svojimi najlepšimi záujmami. Výbor takisto konštatuje, že dieťa má právo nevykonávať toto právo. Vyjadrovanie názorov je pre dieťa možnosťou, nie povinnosťou.

2.5. Právo na slobodu zhromažďovania a združovania

Hlavné body

- Chartou základných práv EÚ, ako aj EDLP sa zaručuje právo na pokojné zhromažďovanie a združovanie.
- Týmto právom sa umožňuje jednotlivcom presadzovať svoje záujmy spolu s inými a poskytuje sa im ochrana.

V práve EÚ sa v článku 12 Charty základných práv EÚ stanovuje, že každý má právo pokojne sa zhromažďovať a slobodne sa združovať s inými na všetkých úrovniach, najmä v súvislosti s politickými, odborárskymi a občianskymi otázkami. Z toho vyplýva, že každý má právo zakladať na ochranu svojich záujmov odbory alebo vstupovať do nich.

V práve Rady Európy sa článkom 11 ods. 1 EDLP zaručuje právo na slobodu zhromažďovania a združovania, ktorá je podmienená obmedzeniami v článku 11 ods. 2.

ESLP výslovne potvrdil právo detí zúčastňovať sa zhromaždení na verejných priestranstvách. Ako súd uviedol vo veci *Christian Democratic People's Party/Moldavsko*, bolo by v rozpore so slobodou rodičov a detí zhromažďovať sa, ak by sa im bránilo v účasti na podujatiach, najmä na účel protestov proti politike vlády týkajúcej sa školstva.

⁷⁴ Výbor OSN pre práva dieťaťa (CRC), *Všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa na to, aby boli jeho najlepšie záujmy na prvom mieste (článok 3 ods. 1)*, CRC/C/GC/14, 29. mája 2013.

Podľa medzinárodného práva sa jednotlivé deti, ako aj detské organizácie môžu oprieť o ochranu, ktorú poskytuje článok 15 CRC, ktorý obsahuje právo na slobodu pokojného združovania a zhromažďovania. V tomto smere bola udeľovaná medzinárodná ochrana veľmi rozmanitým formám, v ktorých sú zapojené deti.

3

Rovnosť a nediskriminácia

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, hlava III (Rovnosť) vrátane článkov 20 (rovnosť pred zákonom), 21 (nediskriminácia) a 23 (rovnosť medzi ženami a mužmi)	Rovnosť a nediskriminácia	EDĽP, článok 14, protokol č. 12 k EDĽP, článok 1 (nediskriminácia) ESC (revidovaná), článok E (nediskriminácia)
Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)	Nediskriminácia na základe rasy a etnického pôvodu	ESLP, <i>D.H. a i./Česká republika</i> [VK], č. 57325/00, 2007 (umiestňovanie rómskych detí do osobitných škôl) ESLP, <i>Oršuš a i./Chorvátsko</i> [VK], č. 15766/03, 2010 (výhradne rómske triedy na základných školách) Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín (FCNM), články 4 a 12
Charta základných práv, článok 45 (sloboda pohybu a pobytu) SDEÚ, <i>C-200/02, Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department</i> , 2004 (práva na pobyt rodičov z tretej krajiny)	Nediskriminácia na základe štátnej príslušnosti a statusu prisťahovalca	ESLP, <i>Ponomaryovi/Bulharsko</i> , č. 5335/05, 2011 (školské poplatky pre osoby s dočasným pobytom) FCNM, články 4 a 12, bod 3
Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)	Nediskriminácia na základe veku	EDĽR, článok 14; protokol č. 12 k EDĽP, článok 1 (nediskriminácia)

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
SDEÚ, C-303/06, <i>S. Coleman/ Attridge Law a Steve Law</i> [VK], 2008	Nediskriminácia na základe iných chránených dôvodov	ESLP, <i>Fabris/Francúzsko</i> [VK], č. 16574/08, 2013 (dedičské práva pre deti narodené mimo manželstva)

Ochrana pred diskrimináciou je jednou zo základných zásad demokratickej spoločnosti. EÚ aj Rada Európy pomáhali vo výklade tejto zásady. Inštitúcie EÚ prijali súbor smerníc, ktoré sú veľmi relevantné v problematike detí. Európsky súd pre ľudské práva (ESLP) vypracoval významný súbor judikatúry o ochrane pred diskrimináciou podľa článku 14 EDLP o zákaze diskriminácie, v spojení s inými článkami dohovoru.

Európsky výbor pre sociálne práva (EVSP) sa domnieva, že funkcia článku E Európskej sociálnej charty (ESC) o nediskriminácii je podobná funkcii článku 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDLP): nemá nezávislú existenciu a musí byť spojená s jedným z vecných ustanovení ESC.⁷⁵

V tejto kapitole sa riešia zásady rovnosti a nediskriminácie s ťažiskom na dôvodoch, v prípade ktorých bola vypracovaná judikatúra týkajúca sa detí. Na úvod poskytuje všeobecné informácie o európskom práve o nediskriminácii (oddiel 3.1), a potom prezentuje otázku rovnosti a diskriminácie detí na základe etnického pôvodu (oddiel 3.2), štátnej príslušnosti a štátute prisťahovalca (oddiel 3.3), veku (oddiel 3.4) a iných chránených dôvodov vrátane pohlavia, jazyka a osobnej identity (oddiel 3.5).

⁷⁵ EVSP, *Syndicat des Agrégés de l'Enseignement Supérieur (SAGES)/Francúzsko*, sťažnosť č. 26/2004, 15. júna 2005, bod 34.

3.1. Európske právo o nediskriminácii

Hlavné body

- V práve EÚ a Rady Európy sa zakazuje diskriminácia na základe pohlavia, rasy, farby pleti, etnického alebo sociálneho pôvodu, genetických vlastností, jazyka, náboženstva alebo viery, politického alebo iného názoru, príslušnosti k národnostnej menšine, majetku, pôvodu, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.⁷⁶
- Keď ESĽP stanoví, že sa s osobami zaobchádzalo odlišne v relevantne podobnej situácii, bude skúmať, či na to existuje dôvod a primerané opodstatnenie. Ak nie, dospeje k záveru, že zaobchádzanie bolo diskriminačné, v rozpore s článkom 14 EDĽP o zákaze diskriminácie.

V práve EÚ je zákaz diskriminácie v článku 21 Charty základných práv EÚ samostatne stojacou zásadou a vzťahuje sa na situácie, v ktorých sa neuplatňuje iné ustanovenie charty. Vymenované dôvody, na základe ktorých je zakázaná diskriminácia týmto ustanovením, zahŕňajú pohlavie, rasu, farbu pleti, etnický alebo sociálny pôvod, genetické vlastnosti, jazyk, náboženstvo alebo vieru, politický alebo iný názor, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, pôvod, zdravotné postihnutie, vek a sexuálnu orientáciu. Na rozdiel od toho sa článok 19 ZFEÚ vzťahuje len na dôvody na základe pohlavia, rasového alebo etnického pôvodu, náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku a sexuálnej orientácie.

Niekoľkými smernicami EÚ sa zakazuje diskriminácia v oblastiach zamestnania, systému sociálneho zabezpečenia a tovarov a služieb, pričom tieto všetky sú potenciálne relevantné v prípade detí. Smernicou Rady 2000/78/ES, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani (smernica o rovnosti v zamestnaní)⁷⁷, sa zakazuje diskriminácia z dôvodov náboženského presvedčenia alebo viery, zdravotného postihnutia, veku a sexuálnej orientácie. Smernicou Rady 2000/43/ES, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pô-

76 Pre prehľad o európskom práve o nediskriminácii, ktoré tvoria smernice o nediskriminácii EÚ a článok 14 protokolu 12 k EDĽP, pozri: FRA a ESĽP (2011) a aktualizáciu jeho judikatúry júl 2010 – december 2011.

77 *Smernica 2000/78/ES*, Ú. v. ES 2000 L 303. Všetky právne nástroje EÚ sú k dispozícii na online portáli EÚ, ktorý poskytuje prístup k právu EÚ, eur-lex: <http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.

vod (smernica o rasovej rovnosti) sa zakazuje diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu nielen v súvislosti so zamestnaním a prístupom k tovarom a službám, ale aj v súvislosti so systémom sociálneho zabezpečenia (vrátane sociálnej ochrany, sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti) a so vzdelávaním.⁷⁸ Ďalšími smernicami sa vykonáva zásada rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami vo veciach zamestnania a povolania (smernica o rodovej rovnosti)⁷⁹ a v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu (smernica o rovnakom prístupe k tovaru a službám).⁸⁰

V práve Rady Európy sa zákaz diskriminácie uplatňuje vo vykonávaní ktoréhokoľvek z vecných práv a slobôd stanovených v EDĽP (článok 14), ako aj vo vykonávaní ktoréhokoľvek práva zaručeného podľa národného práva alebo akomkoľvek akte verejného orgánu (článok 1 protokolu č. 12 k EDĽP). Protokol č. 12 má však obmedzenú uplatniteľnosť, pretože ho ratifikoval len malý počet krajín a na jeho základe sa dosiaľ nerozhodlo o žiadnych prípadoch súvisiacich s deťmi. K ustanoveniam stanoveným v oboch nástrojoch patrí neúplný zoznam dôvodov, na základe ktorých je zakázaná diskriminácia: pohlavie, rasa, farba pleti, jazyk, náboženské vyznanie, politický alebo iný názor, národnostný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, pôvod, ako aj iné postavenie. Ak ESĽP stanoví, že došlo k nerovnakému zaobchádzaniu medzi osobami v relevantne podobných situáciách, bude skúmať, či je možné tento rozdiel objektívne a opodstatnene odôvodniť.⁸¹

Článok E ESC takisto obsahuje neúplný zoznam dôvodov, na základe ktorých je zakázaná diskriminácia: rasa, farba pleti, pohlavie, jazyk, náboženské vyznanie, politický alebo iný názor, štátnu príslušnosť alebo sociálny pôvod, zdravie, príslušnosť k národnostnej menšine alebo pôvod. V dodatku k tomuto článku sa stanovuje, že rozdielne zaobchádzanie na základe objektívneho a opodstatneného odôvodnenia zahŕňa požiadavku určitého veku alebo určitej schopnosti na účel prístupu k niektorým formám vzdelávania⁸² – a preto sa nepovažuje za diskriminačné.

78 Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, Ú. v. ES 2000 L 180, 29. júna 2000.

79 Smernica 2006/54/ES (prepracované znenie), Ú. v. ES 2006 L 204.

80 Smernica 2004/113/ES, Ú. v. ES 2004 L 373, s. 37.

81 Pre prehľad judikatúry ESĽP, pozri FRA a ESĽP (2011) a aktualizáciu jeho judikatúry júl 2010 – december 2011.

82 Rada Európy, Európska sociálna charta (revidovaná) (1996), *Vysvetľujúca správa*, bod 136.

Podľa článku 4 Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín⁸³ (FCNM) štáty, ktoré sú jeho stranami, garantujú osobám patriacim k národnostným menšinám právo rovnosti pred zákonom a rovnakú ochranu zákonom a zakazujú diskrimináciu na základe príslušnosti k národnostnej menšine. Zaväzujú sa takisto v prípade potreby prijať primerané opatrenia na podporu úplnej a účinnej rovnosti medzi osobami patriacimi k národnostnej menšine a osobami patriacimi k väčšine vo všetkých oblastiach hospodárskeho, spoločenského, politického a kultúrneho života.

V nasledujúcich oddieloch sa analyzujú dôvody diskriminácie, v prípade ktorých sa preukázala osobitná relevantnosť v prípade detí.

3.2. Nediskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu

Hlavné body

- Je zakázaná diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu.
- EÚ aj Rada Európy bojujú proti diskriminácii Rómov v oblastiach vzdelávania, zamestnania, zdravotnej starostlivosti a bývania.
- Nadmerné zastúpenie alebo segregácia detí patriacich do osobitnej etnickej skupiny v osobitných školách alebo triedach môže byť objektívne odôvodnená, len ak sú zavedené náležité ochranné opatrenia týkajúce sa zaradenia detí do týchto škôl alebo tried.

V práve EÚ sa smernicou o rasovej rovnosti zakazuje diskriminácia na základe rasového alebo etnického pôvodu nielen v súvislosti so zamestnaním a tovarmi a službami, ale aj v prístupe k záchrannej sociálnej sieti, vzdelávania a sociálneho zabezpečenia. Rómovia, ako osobitne veľká a zraniteľná etnická skupina, patria priamo do rozsahu pôsobnosti smernice. Kľúčovým prvkom stimulu boja proti diskriminácii Rómov na úrovni EÚ bolo prijatie Rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020.⁸⁴ Potom nasledovalo ročné

83 Rada Európy, *Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín* (FCNM), CETS č. 157, 1995.

84 Európska komisia (ES) (2011), *Rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov do roku 2020: Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov*, COM (2011) 173 final, Brusel, 5. apríla 2011.

monitorovanie vnútroštátnych stratégií vypracovaných členskými štátmi EÚ zo strany Európskej komisie. Smernica o rasovej rovnosti sa vzťahuje najmenej na štyri hlavné oblasti, ktoré sú dôležité pre rómske deti: vzdelávanie, zamestnanie, zdravotná starostlivosť a bývanie. Dosiahnutie úplnej rovnosti v praxi môže za určitých okolností zaistiť kladné opatrenia zamerané na Rómov, najmä v týchto piatich hlavných oblastiach.⁸⁵

V práve Rady Európy ESLP rozhodol v niekoľkých zásadných prípadoch týkajúcich sa odlišného zaobchádzania s rómskymi deťmi vo vzdelávacom systéme. Tieto prípady boli analyzované podľa článku 14 v spojení s článkom 2 protokolu č. 1 k EDLP. ESLP rozhodol, že nadmerné zastúpenie alebo segregácia rómskych detí v osobitných školách alebo triedach by mohla byť objektívne opodstatnená len zavedením náležitých ochranných opatrení týkajúcich sa umiestňovania detí do týchto škôl alebo tried, ako sú skúšky osobitne určené pre rómske deti a citlivé voči ich potrebám, náležité hodnotenie a sledovanie napredovania tak, aby sa začlenenie do bežných tried uskutočnilo ihneď po odstránení ťažkostí s učením, a opatrenia na riešenie problémov s učením. Pri neexistencii účinných protisegregačných opatrení preto nemohlo byť trvanie segregácie rómskych detí vo vzdelávaní v bežnej škole s riadnym programom opodstatnené.⁸⁶

Príklad: Vo veci *D.H. a i./Česká republika*⁸⁷ ESLP stanovil, že do osobitných škôl pre deti s problémami učenia bol bez opodstatnenia umiestnený neprimeraný počet rómskych detí. Súd vyjadril obavy týkajúce sa základnejších učebných osnov poskytovaných v týchto školách a segregácie, ktorú systém zapríčinil. Rómske deti dostávali vzdelanie, ktoré ovplyvnilo ich ťažkosti a ohrozilo ich následný osobný rozvoj namiesto toho, aby im pomohlo zaradiť sa do bežného systému vzdelávania a rozvíjalo zručnosti, ktoré by zjednodušili život v rámci väčšinového obyvateľstva. V dôsledku toho ESLP zistil porušenie článku 14 EDLP v spojení s článkom 2 protokolu č. 1 k EDLP.

85 Európska komisia (2014), *Spoločná správa o uplatňovaní smernice Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod a smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani*, správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade, COM(2014) 2 final, Brusel, 17. januára 2014.

86 ESLP, *Lavida a i./Grécko*, č. 7973/10, 30. mája 2013 (k dispozícii po francúzsky).

87 ESLP, *D.H. a i./Česká republika* [VK], č. 57325/00, 13. novembra 2007, body 206 – 210.

Príklad: Vo veci *Oršuš a i./Chorvátsko*⁸⁸ ESLP preskúmal existenciu čisto rómskych tried v bežných základných školách. V zásade nie je samotné dočasné umiestnenie detí v samostatnej triede z dôvodu ich nedostatočného ovládania vyučovacieho jazyka diskriminačné. Toto umiestnenie možno vnímať ako prispôbenie vzdelávacieho systému osobitným potrebám detí s jazykovými ťažkosťami. Ak sa však toto umiestnenie neprímerane alebo výhradne týka členov osobitnej etnickej skupiny, musia byť zavedené ochranné opatrenia. ESLP uviedol, že v prípade počiatočného umiestnenia do osobitných tried nebolo umiestnenie súčasťou všeobecného postupu na riešenie problémov detí s nedostatočnou znalosťou jazyka a že sa neuskutočnilo osobitné skúšanie jazykových schopností detí. Pokiaľ ide o učebné osnovy, ktoré sa im poskytovali, niektorým deťom nebol poskytnutý žiadny osobitný program (t. j. osobitné jazykové vyučovanie), aby nadobudli potrebné jazykové zručnosti v čo najkratšom čase. Nebol zavedený postup na účel presunu ani monitorovania, aby sa zabezpečil okamžitý a automatický presun do zmiešanej triedy ihneď, keď rómske deti dosiahli primeranú úroveň jazykových znalostí. V dôsledku toho ESLP zistil, že toto bolo v rozpore s článkom 14 EDLP v spojení s článkom 2 protokolu č. 1.

EVSP rozhodol, že aj keď môžu byť pravidlá vzdelávania rómskych detí sprevádzané pružnými štruktúrami na zohľadnenie rozmanitosti skupiny a môže sa v nich zohľadňovať to, že niektoré skupiny majú potulný alebo napoly potulný životný štýl, nemali by existovať samostatné školy pre rómske deti.⁸⁹

Podľa článku 4 ods. 2 a 3 FCNM sa osobitné opatrenia prijaté na podporu účinnej rovnosti osôb patriacich k národnostným menšinám nepovažujú za diskriminačné. V súlade s článkom 12 ods. 3 FCNM sa strany, ktoré podpísali dohovor, okrem toho výslovne zaväzujú podporovať rovnaké príležitosti v oblasti prístupu ku vzdelávaniu na všetkých stupňoch pre osoby patriace k národnostným menšinám. Poradný výbor FCNM pravidelne skúmal rovnaký prístup rómskych detí ku vzdelávaniu v súlade s týmto ustanovením.⁹⁰

88 ESLP, *Oršuš a i./Chorvátsko* [VK], č. 15766/03, 16. marca 2010, bod 157.

89 EVSP, Európska sociálna charta (revidovaná) – závery 2003 (Bulharsko), článok 17 bod 2, s. 53.

90 Pozri Radu Európy, Poradný výbor FCNM, *Komentár ku vzdelávaniu podľa Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín* (2006), ACFC/25DOC(2006)002.

3.3. Nediskriminácia na základe štátnej príslušnosti a postavenia prisťahovalca

Hlavné body

- Rozsah pôsobnosti ochrany proti diskriminácii na základe štátnej príslušnosti je obmedzenejší v práve EÚ než v práve Rady Európy.
- V práve EÚ sa poskytuje ochrana proti diskriminácii na základe štátnej príslušnosti len občanom členských štátov EÚ, ako je zakotvená v článku 45 (sloboda pohybu a pobytu) Charty základných práv EÚ.
- EDĽP zaručuje požívanie práv všetkým osobám v rámci jurisdikcie členského štátu.

V práve EÚ je ochrana pred diskrimináciou na základe štátnej príslušnosti osobitne výrazná v súvislosti s voľným pohybom osôb. Štátni príslušníci tretích krajín (t. j. osoby, ktoré sú občanmi štátu, ktorý nie je členom EÚ) požívajú právo na rovnaké zaobchádzanie v zásade v rovnakých oblastiach, ktoré sú zahrnuté v smerniciach o nediskriminácii, keď majú postavenie „osôb s dlhodobým pobytom“. Na účel nadobudnutia tohto postavenia sa v smernici o štátnych príslušníkoch tretích krajín okrem iného vyžaduje zákonný pobyt trvajúci päť rokov.⁹¹ Okrem toho sa smernicou 2003/86/ES o práve na zlúčenie rodiny (smernica o zlúčení rodiny)⁹² umožňuje, aby sa k štátnym príslušníkom tretích krajín so zákonným pobytom v členskom štáte pridali za určitých podmienok rodinní príslušníci (pozri tiež [oddiel 9.5](#)).

Príklad: *Vec Chen*⁹³ sa týka otázky, či malo dieťa štátneho príslušníka tretej krajiny právo na pobyt v členskom štáte EÚ, keď sa narodilo v inom členskom štáte a malo občianstvo tohto členského štátu. Matka dieťaťa, ktorej bolo dieťa vyživovanou osobou, bola štátnou príslušníčkou tretej krajiny. SDEÚ sa domnieva, že keď členský štát ukladá požiadavky na jednotlivcov uchádzajúcich sa o udelenie občianstva, v prípade, že sú splnené, iný členský štát nemôže následne spochybniť daný nárok, keď matka a dieťa

91 Smernica 2003/109/ES z 23. januára 2004 o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom, Ú. v. EÚ 2004 L 16, s. 44.

92 Smernica 2003/86/ES z 3. októbra 2003 o práve na zlúčenie rodiny, Ú. v. ES 2003 L 251, s. 12.

93 SDEÚ, C-200/02, *Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department*, 19. októbra 2004.

požadajú o pobyt. SDEÚ potvrdil, že členský štát nemôže zamietnuť právo na pobyt rodičovi, ktorý sa stará o dieťa, ktoré je občanom EÚ, pretože týmto by bolo právo dieťaťa na pobyt zbavené praktického účinku.

V práve Rady Európy sa EDLP garantuje požívanie práv všetkým, ktorí žijú v jurisdikcii členského štátu bez ohľadu na to, či sú občania alebo nie, a to aj osobám žijúcim mimo územia štátu, v oblastiach pod účinnou kontrolou členského štátu. ESLP vo veci vzdelávania preto rozhodol, že odlišné zaobchádzanie na základe štátnej príslušnosti alebo postavenia prisťahovalca by mohlo predstavovať diskrimináciu.

Príklad: *Ponomaryovi/Bulharsko*⁹⁴ sa týka záležitosti cudzích štátnych príslušníkov bez povolení na trvalý pobyt, ktorí museli platiť školné za svoje stredoškolské vzdelávanie. V zásade všeobecne širokú voľnú úvahu v prípadoch všeobecných opatrení hospodárskej alebo sociálnej stratégie bolo treba kvalifikovať v oblasti vzdelávania z dvoch príčin:

- právo na vzdelanie je priamo chránené v EDLP,
- vzdelávanie je veľmi osobitným druhom verejnej služby, ktorá slúži širokým spoločenským funkciám.

Podľa ESLP miera voľnej úpravy rastie s úrovňou vzdelávania v opačnom pomere k dôležitosti daného vzdelávania pre dotknuté osoby a pre spoločnosť všeobecne. Zatiaľ čo (vyššie) školné za základné vzdelanie pre cudzincov sa dajú opodstatniť ťažko, môžu byť plne opodstatnené na úrovni vysokých škôl. Vzhľadom na dôležitosť sekundárneho vzdelania pre osobný rozvoj a spoločenské a profesné začlenenie sa na túto úroveň vzdelávania vzťahuje prísnejšia analýza proporcionality odlišného zaobchádzania. Súd objasnil, že neprijal stanovisko o tom, či štát má alebo nemá právo zamietnuť všetkým neregulárnym migrantom príspevky na vzdelanie, ktoré poskytuje štátnym príslušníkom a určitým obmedzeným kategóriám cudzincov. Pri posudzovaní konkrétnych okolností prípadu zistil, že sa neuplatnili úvahy týkajúce sa potreby smerovania alebo zmeny toku nedovoleného prisťahovalectva. Žiadatelia sa nesnažili zneužiť bulharský vzdelávací systém, pretože prišli žiť do Bulharska vo veľmi nízkom veku po manželstve ich matky s Bulharom, preto nemali inú možnosť, len navštevovať školu

94 ESLP, *Ponomaryovi/Bulharsko*, č. 5335/05, 21. júna 2011, bod 60.

v Bulharsku. Na základe toho došlo k porušeniu článku 14 EDLP v spojení s článkom 2 protokolu č. 1 k EDLP.

3.4. Nediskriminácia na základe veku

Hlavný bod

- V práve EÚ aj EDLP je zakázaná diskriminácia na základe veku.

V práve EÚ sa v Charte základných práv EÚ v článku 21 výslovne uvádza vek ako dôvod, na základe ktorého je zakázaná diskriminácia. Článok 24 zahŕňa práva dieťaťa medzi chránené základné práva. Podľa súčasných právnych predpisov EÚ o nediskriminácii je ochrana pred diskrimináciou na základe veku obmedzenejšia než ochrana na základe rasového a etnického pôvodu alebo na základe pohlavia. Vek je v súčasnosti chránený len v súvislosti s prístupom k zamestnaniu, podobne ako sexuálna orientácia, zdravotné postihnutie a náboženské presvedčenie alebo viera.

Smernica o rovnosti v zamestnaní sa vzťahuje na deti, ktoré sú zo zákona oprávnené pracovať. Zatiaľ čo v Dohovore Medzinárodnej organizácie práce o minimálnom veku na prijatie do zamestnania⁹⁵, ktorý ratifikovali všetky členské štáty EÚ, sa stanovuje minimálny vek najmenej 15 rokov, medzi členskými štátmi EÚ pretrvávajú rozdiely, pokiaľ ide o tento minimálny vek.⁹⁶ Podľa článku 6 smernice o rovnosti v zamestnaní môžu členské štáty poskytnúť odôvodnenia rozdielov v zaobchádzaní na základe veku. Tieto rozdiely nepredstavujú diskrimináciu, ak sú objektívne a primerane odôvodnené oprávneným cieľom a ak prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a potrebné. Pokiaľ ide o deti a mladých ľudí, tieto rozdiely v zaobchádzaní môžu napríklad zahŕňať stanovenie osobitných podmienok prístupu k zamestnaniu a odbornej príprave, zamestnaniu a povolaniu, na podporu ich odborného začlenenia alebo zabezpečenie ich ochrany.

95 Medzinárodná organizácia práce (1973), Dohovor o minimálnom veku na prijatie do zamestnania, č. 138.

96 Európska sieť právnych expertov v oblasti nediskriminácie, O'Dempsey, D. a Beale, A. (2011), *Vek a zamestnanie*, Európska komisia, Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť. Luxembursko, Úrad pre publikácie.

V práve Rady Európy sa v článku 14 EDLP a v článku 1 protokolu č. 12 k EDLP výslovne neuvádza vek na zozname dôvodov, na základe ktorých je zakázaná diskriminácia. ESLP však preskúmal otázky diskriminácie na základe veku v súvislosti s rôznymi právami chránenými EDLP a implicitne analyzoval vek ako zaradený k „inému postaveniu“. Vo veci *D.G./Írsko*⁹⁷ a *Bouamar/Belgicko*⁹⁸ napríklad ESLP rozhodol, že existuje rozdiel v zaobchádzaní medzi dospelými a deťmi v príslušných justičných systémoch krajín, pokiaľ ide o zadržanie, v súvislosti s uplatňovaním dohovoru. Tento rozdiel v posudzovaní pochádzal z represívneho účelu zadržania, pokiaľ ide o dospelých, a jeho preventívneho účelu v súvislosti s deťmi. Súd teda akceptoval vek ako možný dôvod diskriminácie.

3.5. Nediskriminácia na základe iných chránených dôvodov

Hlavný bod

- Ďalšie dôvody diskriminácie, ako je zdravotné postihnutie alebo pôvod, boli riešené v európskej judikatúre týkajúcej sa detí.

V práve EÚ sa v článku 21 Charty základných práv EÚ zakazuje aj diskriminácia na základe iných dôvodov, ktoré sú osobitne relevantné pre deti, ako je pohlavie, genetické vlastnosti, jazyk, zdravotné postihnutie alebo sexuálna orientácia. Aspoň v prípade zdravotného postihnutia SDEÚ pripustil, že právo EÚ chráni aj proti takzvanej diskriminácii na základe vzťahu k určitej osobe, t. j. diskriminácii proti osobe, ktorá má vzťah s inou osobou, ktorá má chránenú vlastnosť (ako napríklad matka dieťaťa so zdravotnými postihnutiami).

Príklad: Vo veci *S. Coleman/Attridge Law a Steve Law*,⁹⁹ SDEÚ uviedol, že smernica o rovnosti v zamestnaní obsahuje určité ustanovenia určene osobitne na splnenie potrieb osôb so zdravotným postihnutím. Toto však nevedie k záveru, že zásada rovnakého zaobchádzania zakotvená v smernici musí byť prísne vykladaná tak, akoby sa zakazovala len priama

97 ESLP, *D.G./Írsko*, č. 39474/98, 16. mája 2002 (pozri tiež [oddiel 11.2.2](#)).

98 ESLP, *Bouamar/Belgicko*, č. 9106/80, 29. februára 1988 (pozri tiež [oddiel 11.2.2](#)).

99 SDEÚ, C-303/06, *S. Coleman/Attridge Law a Steve Law* [VK], 17. júla 2008.

diskriminácia na základe zdravotného postihnutia a týkajúca sa výhradne osôb so zdravotným postihnutím. Podľa SDEÚ sa smernica nevzťahuje na konkrétnu kategóriu osôb ale na samotnú povahu diskriminácie. Výklad obmedzujúci jej uplatňovanie na osoby so zdravotným postihnutím by smernici odňal dôležitý prvok jej účinnosti a zmenšil ochranu, ktorá sa jej prostredníctvom má garantovať. SDEÚ dospel k záveru, že smernica sa musí vykladať v tom význame, že zákaz priamej diskriminácie, ktorý je v nej stanovený, sa netýka len osôb so zdravotným postihnutím. V dôsledku toho ak zamestnávateľ zaobchádzal so zamestnancom, ktorý nemal zdravotné postihnutie, menej výhodne ako s iným zamestnancom v porovnateľnej situácii, na základe zdravotného postihnutia dieťaťa prvého zamestnanca, ktorého starostlivosť bola poskytovaná primárne daným zamestnancom, toto zaobchádzanie bolo v rozpore so zákazom priamej diskriminácie stanovenej v smernici.

V práve Rady Európy sa ESLP zaoberal diskrimináciou detí v rôznych situáciách okrem už uvedených, ako napríklad diskrimináciou na základe jazyka¹⁰⁰ alebo vzťahu k určitej osobe.¹⁰¹

Príklad: Vo veci *Fabris/Francúzsko*¹⁰² žiadateľ podal sťažnosť, že nemohol požívať prospech zo zákona zavedeného v roku 2001, ktorým sa udeľujú deťom narodeným mimo manželstva rovnaké dedičské práva ako legitímnym deťom, pričom šlo o zákon nasledujúci po rozsudku ESLP vo veci *Mazurek/Francúzsko*¹⁰³ v roku 2000. Súd uviedol, že oprávnený cieľ ochrany dedičských práv nevlastného brata a nevlastnej sestry žiadateľa nemohol prevážiť nad jeho nárokom na podiel na majetku jeho matky. V tomto prípade bolo rozdielne zaobchádzanie diskriminačné, pretože nemalo objektívne a primerané opodstatnenie. Súd dospel k záveru, že bolo v rozpore s článkom 14 EDLP v spojení s článkom 1 protokolu č. 1 k EDLP.¹⁰⁴

V prípade detí so zdravotným postihnutím EVSP uvádza, že pri uplatňovaní článku 17 ods. 2 ESC je prijateľné rozlišovať medzi deťmi so zdravotným

100 ESLP, *vec „Relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium“/Belgicko*, čísla 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 a 2126/64, 23. júla 1968.

101 ESLP, *Fabris/Francúzsko* [VK], č. 16574/08, 7. februára 2013.

102 Tamže.

103 ESLP, *Mazurek/Francúzsko*, č. 34406/97, 1. februára 2000.

104 ESLP, *Fabris/Francúzsko* [VK], č. 16574/08, 7. februára 2013.

postihnutím a bez neho. Malo by však byť štandardom začleňovanie detí so zdravotným postihnutím do tradičných škôl, v ktorých sú prijaté opatrenia na zabezpečenie ich osobitných potrieb, a osobitné školy by mali byť výnimkou.¹⁰⁵ Okrem toho, deti navštevujúce školy s osobitným vzdelávaním, ktoré sú v súlade s článkom 17 ods. 2 ESC, musia dostať dostatočné pokyny a odbornú prípravu tak, aby proporčne rovnaký počet detí v špeciálnych a v tradičných školách dokončil svoje vzdelávanie.¹⁰⁶ Práva detí v súvislosti so vzdelávaním sú podrobnejšie opísané v [oddiele 8.2](#).

Podľa práva OSN sa článkom 2 CRC zakazuje diskriminácia detí na základe nevyčerpávajúceho zoznamu dôvodov, pričom osobitne sa ako jeden z nich uvádza „rod“. V článku 2 sa stanovuje, že:

1. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva stanovené týmto Dohovorom každému dieťaťu, ktoré je pod ich jurisdikciou, bez akejkoľvek diskriminácie podľa rasy, farby pokožky, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov, alebo zákonných zástupcov.

2. Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami Dohovoru, prijímú všetky potrebné opatrenia, aby bolo dieťa chránené pred všetkými formami diskriminácie alebo trestov založených na postavení, činnosti, vyjadrených názoroch alebo presvedčení jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo členov rodiny.

105 EVSP, *International Association Autism Europe (IAAE)/Francúzsko*, sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003.

106 EVSP, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC)/Bulharsko*, sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008.

4

Otázky osobnej totožnosti

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
	Registrácia narodenia a právo na meno	ESLP, <i>Johansson/Fínsko</i> , č. 10163/02, 2007 (odmietnutie zaregistrovať meno, ktoré bolo predtým dané iným osobám) FCNM, článok 11 (právo používať priezvisko v pôvodnom jazyku) Európsky dohovor o osvojení detí (revidovaný), článok 11 ods. 3 (zachovanie pôvodného mena osvojeného dieťaťa)
	Právo na osobnú totožnosť	EDLP, články 6 (spravodlivý proces) a 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) ESLP, <i>Gaskin/Spojené kráľovstvo</i> , č. 10454/83, 1989 (zamietnutie prístupu k záznamom o starostlivosti o dieťa) ESLP, <i>Mizzi/Malta</i> , č. 26111/02, 2006 (neschopnosť spochybniť otcovstvo) ESLP, <i>Menesson/Francúzsko</i> , č. 65192/11, 2014 (donosenie dieťaťa náhradnou matkou s biologickým otcom ako plánovaným otcom) ESLP, <i>Godelli/Taliansko</i> , č. 33783/09, 2012 (neidentifikovanie informácií o biologickej matke) Dohovor o osvojení detí (revidovaný), článok 22

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
	Krádež totožnosti	ESLP, <i>K.U./Fínsko</i> , č. 2872/02, 2008 (inzerát umiestnený na internete bez vedomia obete)
SDEÚ, C-200/02, <i>Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department</i> , 2004 (práva na pobyt pre primárneho poskytovateľa starostlivosti o dieťa, občana EÚ) SDEÚ, C-34/09, <i>Gerardo Ruiz Zambrano/Office National de l'Emploi (ONEm)</i> , 2011 (práva na pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny s maloletými deťmi – občanmi EÚ)	Občianstvo	ESLP, <i>Genovese/Malta</i> , č. 53124/09, 2011 (svojevoľné zamietnutie občianstva dieťaťa narodenému mimo manželstva) Európsky dohovor o občianstve Dohovor Rady Európy o zabránení stavu bez štátnej príslušnosti súvisiacemu s nástupníctvom štátov
	Totožnosť príslušníka národnostnej menšiny	FCNM, článok 5 ods. 1 (zachovanie základných prvkov totožnosti)

Otázky osobnej totožnosti neboli všeobecne riešené na úrovni EÚ vzhľadom na obmedzenú právomoc EÚ v danej oblasti. SDEÚ okrajovo rozhodol o práve na meno (konkrétne právo na to, aby meno, ktoré bolo uznané v jednom členskom štáte EÚ, bolo uznané v iných) z perspektívy zásady slobody pohybu. O aspektoch občianstva a pobytu sa rozhodovalo aj so zreteľom na článok 20 ZFEÚ. Rada Európy na druhej strane, najmä prostredníctvom judikatúry ESLP, vykladala a rozvíjala uplatňovanie niektorých základných práv v oblasti osobnej totožnosti. Z toho dôvodu s výnimkami niekoľkých oblastí, v ktorých boli otázky osobnej totožnosti riešené na úrovni EÚ, a v nasledujúcich oddieloch rozoberá len právo Rady Európy.

Táto kapitola sa netýka konkrétneho základného práva. Poskytuje skôr prierez problematiky základných práv, ktoré sa týkajú totožnosti, ako je registrácia narodenia a právo na meno (oddiel 4.1), právo na osobnú totožnosť (oddiel 4.2), krádež totožnosti (oddiel 4.4), právo na občianstvo (oddiel 4.5) a totožnosť detí patriacich k národnostným menšinám (oddiel 4.6). S niektorými súvisiacimi otázkami sa zaoberáme v iných kapitolách, najmä pokiaľ ide o sexuálne zneužívanie (kapitola 7.1.3) alebo ochranu údajov (kapitola 10). Niektoré z týchto práv, ako napríklad právo na meno, boli predmetom nároku ako rodičovské práva,

ale prístup by sa dal jednoducho preniesť na samotné deti vzhľadom na dôsledky pre ich vlastné práva.

4.1. Registrácia narodenia a právo na meno

Hlavný bod

- Zamietnutie registrácie mena, ktoré nie je pre dieťa nevhodné a ktoré už bolo akceptované, môže byť v rozpore s článkom 8 EDLP (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života).

Na rozdiel od zmlúv OSN (napr. článku 24 ods. 2 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach (ICCPR), článku 7 ods. 1 CRC a článku 18 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD)) sa európskymi nástrojmi pre základné práva výslovne nezabezpečuje právo na registráciu narodenia ihneď po narodení alebo právo na meno od narodenia.

V práve EÚ sa právo na meno rieši z perspektívy slobody pohybu. SDEÚ sa domnieva, že sloboda pohybu bráni členskému štátu EÚ zamietnuť uznať priezvisko dieťaťa, ktoré je zaregistrované v inom členskom štáte, ktorého je dieťa štátnym príslušníkom alebo v ktorom sa dieťa narodilo a malo pobyť.¹⁰⁷

V práve Rady Európy môže zamietnutie registrácie narodenia dieťaťa vyvolať spor podľa článku 8 EDLP.

Po prvé, ESLP zistil, že meno ako prostriedok identifikácie osôb v rámci ich rodín a spoločenstva patrí do rozsahu pôsobnosti práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života, ktoré je zakotvené v článku 8 EDLP.¹⁰⁸ Rozhodnutie rodičov o mene¹⁰⁹ a priezvisku¹¹⁰ svojho dieťaťa je súčasťou ich súkromného života. Súd rozhodol, že zamietnutie zaregistrovať vybrané meno zo strany štátnych orgánov na základe pravdepodobnej ujmy alebo predsudku, ktoré by

107 Pozri SDEÚ, C-148/02, *Carlos Garcia Avello/Belgicko*, 2. októbra 2003, SDEÚ, C-353/06, *Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul* [VK], 14. októbra 2008.

108 ESLP, *Guillot/Francúzsko*, č. 22500/93, 24. októbra 1993, bod 21.

109 ESLP, *Johansson/Fínsko*, č. 10163/02, 6. septembra 2007, bod 28, ESLP, *Guillot/Francúzsko*, č. 22500/93, 24. októbra 1993, bod 22.

110 ESLP, *Cusan a Fazzo/Taliansko*, č. 77/07, 7. januára 2014, bod 56.

meno mohli spôsobiť dieťaťu, nepredstavuje porušenie článku 8 EDLP.¹¹¹ Zamietnutie registrácie mena, ktoré nie je pre dieťa nevhodné a ktoré už bolo akceptované, však môže byť v rozpore s článkom 8 EDLP.

Príklad: Vo veci *Johansson/Fínsko*¹¹² orgány odmietli zaregistrovať meno „Axl Mick“, pretože pravopis nebol v súlade s fínskym postupom písania mien. ESLP akceptoval, že bolo treba brať náležitý ohľad na záujmy dieťaťa a že zachovanie národného postupu písania mien bolo vo verejnom záujme. Zistil však, že meno bolo akceptované v oficiálnej registrácii v iných prípadoch, a preto ho nemožno považovať za nevhodné pre dieťa. Keďže meno už bolo akceptované vo Fínsku a nedokázalo sa, že by malo toto meno nepriaznivý vplyv na kultúrnu a jazykovú totožnosť štátu, ESLP dospel k záveru, že úvahy o verejnom záujme neprevážili nad záujmom mat dieťa zaregistrované so zvoleným menom. Súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 8 EDLP.

ESLP takisto rozhodol, že právo, podľa ktorého by malo byť priezvisko manžellovej rodiny dané legitímnym deťom v okamihu registrácie narodenia ako také nepredstavuje porušenie EDLP, ale nemožnosť odchyliť sa od tohto všeobecného pravidla bola považovaná za nadmerne prísnu a diskriminačnú pre ženy, a preto v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 8 EDLP.¹¹³

V článku 11 FCNM sa stanovuje, že každá osoba patriaca k národnostnej menšine má právo používať svoje priezvisko (meno po otcovi) a meno v jazyku menšiny a právo na jeho oficiálne uznanie, aj keď na základe režimov úpravy stanovených v právnom systéme.

Článkom 11 ods. 3 revidovaného Európskeho dohovoru o osvojení detí sa zabezpečuje možnosť, aby signatárske štáty zachovali pôvodné priezvisko osvojeného dieťaťa (dohovor o osvojení).¹¹⁴ Ide o výnimku zo všeobecnej zásady, že právny vzťah medzi osvojeným dieťaťom a jeho pôvodnou rodinou je prerušený.

111 ESLP, *Guillot/Francúzsko*, č. 22500/93, 24. októbra 1993, bod 27.

112 ESLP, *Johansson/Fínsko*, č. 10163/02, 6. septembra 2007.

113 ESLP, *Cusan a Fazzo/Taliansko*, č. 77/07, 7. januára 2014, bod 67.

114 Rada Európy, *Európsky dohovor o osvojení detí (revidovaný)*, CETS č. 202, 2008.

4.2. Právo na osobnú totožnosť

Hlavné body

- Právo poznať svoj pôvod patrí do rozsahu súkromného života dieťaťa.
- Určenie otcovstva si vyžaduje starostlivé vyváženie záujmu dieťaťa spočívajúce poznání svojej totožnosti so záujmom predpokladaného alebo údajného otca a so všeobecným záujmom.
- Podľa článku 8 EDLP (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) môžu byť prípustné anonymné narodenia za predpokladu, že dieťa môže získať aspoň neidentifikujúcu informáciu o matke a že existuje možnosť požiadať o vzdanie sa dôverylosti zo strany matky.
- Osvojené dieťa má právo na prístup k informáciám o svojom pôvode. Biologickým rodičom môže byť udelené právo neposkytnúť svoju totožnosť, čo však nepredstavuje absolútne veto.

V práve Rady Európy podľa ESPL obsahuje článok 8 EDLP právo na totožnosť a osobný rozvoj. Údaje týkajúce sa totožnosti osoby a záujem o získanie informácií potrebných na zistenie pravdy o dôležitých aspektoch osobnej totožnosti človeka, ako je totožnosť rodičov človeka¹¹⁵ sa považovali za relevantné pre osobný rozvoj. Narodenie a okolnosti narodenia sú súčasťou súkromného života dieťaťa. Informácie o vysoko osobných aspektoch niečieho detstva, rozvoja a minulosti môžu predstavovať zásadný zdroj informácií o niečej minulosti a rokoch, ktoré ho formovali,¹¹⁶ preto chýbajúci prístup k týmto informáciám zo strany dieťaťa predstavuje problematiku podľa článku 8 EDLP.

V medzinárodnom práve sa článkom 8 CRC zabezpečuje vysoká a dosť podrobná úroveň ochrany práva na zachovanie totožnosti dieťaťa. Chráni pred nezákonným zásahom do zachovania totožnosti vrátane štátnej príslušnosti, mena a rodinných vzťahov, ktoré sú uznané zákonom. Zaručuje sa ním aj „primeraná pomoc a ochrana“, ak je dieťa nezákonne zbavené niektorých alebo všetkých prvkov svojej totožnosti, s cieľom rýchlo obnoviť túto totožnosť.

115 ESPL, *Odièvre/Francúzsko* [VK], č. 42326/98, 13. februára 2003, bod 29.

116 ESPL, *Gaskin/Spojené kráľovstvo*, č. 10454/83, 7. júla 1989, bod 36.

4.2.1. Určenie otcovstva

V práve Rady Európy sa deti sťažovali ESLP na nemožnosť určiť totožnosť svojich biologických otcov. ESLP rozhodol, že určenie právneho vzťahu medzi dieťaťom a údajným biologickým otcom patrí do rozsahu pôsobnosti súkromného života (článok 8 EDLP). Pričlenenie predstavuje základný aspekt totožnosti človeka.¹¹⁷ Záujem dieťaťa o určenie otcovstva však musí byť vyvážený záujmami predpokladaného otca, ako aj verejným záujmom. Záujem dieťaťa mať právnu istotu o svojom rodičovskom pričlenení neprevažuje nad záujmom otca o vyvrátenie právnej prezumpcie otcovstva.

Príklad: Vo veci *Mikulic/Chorvátsko*¹¹⁸ sa žiadateľka narodila mimo manželstva a iniciovala konanie o určenie otcovstva proti svojmu predpokladanému otcovi. Odporca sa odmietol dostaviť pri niekoľkých príležitostiach na testovanie DNA nariadené súdom, čo viedlo k zbytočnému predlžovaniu konania o otcovstve na približne päť rokov. ESLP rozhodol, že ak podľa národného práva údajní otcovia nemôžu byť nútení podrobiť sa lekárskemu testovaniu, štáty musia poskytnúť alternatívne prostriedky umožňujúce rýchlu identifikáciu biologických otcov nezávislým orgánom. V prípade žiadateľa zistil porušenie článku 8 EDLP.

Príklad: Vo veci *Mizzi/Malta*¹¹⁹ nemal domnelý otec možnosť poprieť otcovstvo dieťaťa, ktoré sa narodilo jeho manželke, pretože uplynula zákonom stanovená šesťmesačná lehota. ESLP preskúmal vec podľa článku 6 (právo na spravodlivý proces) aj 8 (rešpektovanie súkromného a rodinného života) EDLP. Uviedol, že zavedenie lehoty, v ktorej domnelý otec musí prijať opatrenia na popretie dieťaťa, má za cieľ zabezpečiť právnu istotu a chrániť záujmy dieťaťa spočívajúce v poznaní svojej totožnosti. Tieto ciele však neprevažujú nad právom otca mať príležitosť poprieť otcovstvo. Praktická nemožnosť poprieť otcovstvo od narodenia spôsobila v tomto prípade nadmerné bremeno domnelému otcovi, a to v rozpore s jeho právom na prístup k súdom a na spravodlivý proces, ako sú zakotvené v článku 6 EDLP. Neprimerane boli zasiahnuté jeho práva podľa článku 8 EDLP.¹²⁰

117 ESLP, *Menesson/Francúzsko*, č. 65192/11, 26. júna 2014, bod 96.

118 EDLP, *Mikulic/Chorvátsko*, č. 53176/99, 7. februára 2002, body 64 – 65.

119 ESLP, *Mizzi/Malta*, č. 26111/02, 12. januára 2006.

120 Tamže, body 112 – 114.

Zájmy dieťaťa snažiaceho sa o zistenie otcovstva a záujmy biologického otca môžu niekedy kolidovať. Stalo sa to v situácii, v ktorej otec z dôvodu svojej chýbajúcej právnej spôsobilosti nemohol iniciovať konanie na domácej úrovni na stanovenie príbuzenstva so svojím dieťaťom. ESLP rozhodol, že nebolo v záujme dieťaťa narodeného mimo manželstva, že bol tento biologický otec neschopný iniciovať konanie na určenie jeho otcovstva, a preto bolo dieťa úplne závislé od vôle štátnych orgánov týkajúcej sa určenia pričlenenia.¹²¹

Orgány môžu mať povinnosť zasiahnuť v konaniach o určení otcovstva v záujme dieťaťa, keď zákonný zástupca (v tomto prípade matka) dieťaťa nie je schopná riadne zastupovať dieťa, napríklad z dôvodu vážneho zdravotného postihnutia.¹²²

So zreteľom na osobitný prípad uznania príbuzenstva medzi domnelými rodičmi a deťmi narodenými z donosenia náhradnou matkou súd v zásade akceptoval, že štáty majú veľkú mieru voľnej úvahy, pretože neexistuje európsky konsenzus o umožňovaní alebo uznávaní príbuzenstva v prípadoch donosenia dieťaťa náhradnou matkou. Mieru tejto voľnej úvahy však znižuje skutočnosť, že príbuzenstvo je základným aspektom totožnosti dieťaťa.

Príklad: *Mennesson/Francúzsko*¹²³ sa týka zamietnutia zapísania dieťaťa narodeného z donosenia náhradnou matkou v Spojených štátoch francúzskymi orgánmi do francúzskeho registra narodení z dôvodov verejnej politiky. ESLP nezistil porušenie práva žiadateľov na rešpektovanie rodinného života a dospel k záveru, že im nebolo nijako bránené v užívaní si rodinného života vo Francúzsku a že administratívne prekážky, ktorým možno čelili, neboli neprekonateľné. So zreteľom na právo rešpektovať súkromný život detí súd prikladal veľký význam ich najlepším záujmom. Zdôraznil najmä, že muž, ktorý zamýšľal byť zapísaný ako otec detí na osvedčení, bol takisto ich biologickým otcom. Zamietnutie právneho pričlenenia, keď je určené biologické pričlenenie, a keď dotknutý rodič vyjadrí úplné uznanie, nemožno považovať za súce v súlade s najlepšimi záujmami detí. Súd preto

121 EDLP, *Kruković/Chorvátsko*, č. 46185/08, 21. júna 2011, body 38 – 41.

122 EDLP, *A.M.M./Rumunsko*, č. 2151/10, 14. februára 2012, body 58 – 65 (k dispozícii po francúzsky).

123 ESLP, *Mennesson/Francúzsko*, č. 65192/11, 26. júna 2014.

zistil porušenie článku 8 EDLP, pokiaľ ide o sťažnosť týkajúcu sa rešpektovania „súkromného života“ detí.¹²⁴

4.2.2. Určenie materstva: anonymné narodenie

V práve Rady Európy musí byť záujem dieťaťa spočívajúci v poznaní svojho pôvodu a najmä svojej matky vyvážený inými súkromnými a verejnými záujmami, ako sú záujmy dotknutej rodiny alebo rodín, verejný záujem zabrániť nezákonným umelým prerušeniam tehotenstva, opusteniu dieťaťa alebo týkajúci sa ochrany zdravia. Prípady, keď sa biologická matka rozhodne zostať anonymná, ale dieťa môže získať aspoň neidentifikujúce informácie o biologickej matke a dieťa má možnosť požiadať o zrušenie požiadavky dôvernosti zo strany matky, môžu byť v súlade s článkom 8 EDLP.¹²⁵

Príklad: Vo veci *Godelli/Taliansko*¹²⁶ žiadateľku pri narodení opustila matka, ktorá nedala súhlas s tým, aby bola uvedená v rodnom liste. Žiadateľka nemala prístup k neidentifikujúcim informáciám o svojom pôvode, ani nemohla dosiahnuť poskytnutie totožnosti svojej matky. ESPL zistil porušenie článku 8 EDLP, pretože štát nedosiahol správnu rovnováhu medzi kolidujúcimi záujmami biologickej matky a dieťaťa.

4.3. Zistenie svojho pôvodu: osvojenie

Právo dieťaťa poznať svoj pôvod získalo osobitne významné postavenie v súvislosti s osvojením. Vecné záruky súvisiace s osvojením, okrem práva poznať svoj pôvod, sú predmetom [oddielu 6.3](#).

V práve Rady Európy sa v článku 22 ods. 3 Európskeho dohovoru o osvojení detí (revidovaného) nachádza dosť rozsiahle ustanovenie o práve osvojeného dieťaťa na prístup k informáciám, ktoré majú orgány a ktoré sa týkajú jeho pôvodu. Umožňuje signatárskym štátom udeliť pôvodným rodičom zákonné právo neposkytnúť svoju totožnosť, pokiaľ nejde o absolútne veto. Príslušný orgán musí vedieť posúdiť, či preváži právo pôvodných rodičov a môže poskytnúť identifikačné informácie so zreteľom na okolnosti a príslušné predmetné práva.

¹²⁴ Tamže, bod 100, pozri tiež ESPL, *Labassee/Francúzsko*, č. 65941/11, 26. júna 2014, bod 79.

¹²⁵ ESPL, *Odièvre/Francúzsko* [VK], č. 42326/98, 13. februára 2003, body 48 – 49.

¹²⁶ ESPL, *Godelli/Taliansko*, č. 33783/09, 25. septembra 2012, bod 58.

V prípade úplného osvojenia musí byť osvojené dieťa schopné získať aspoň doklad potvrdzujúci dátum a miesto narodenia.¹²⁷

V medzinárodnom práve sa v Haagskom dohovore o medzištátnych osvojeniach stanovuje možnosť, aby malo osvojené dieťa prístup k informáciám o totožnosti svojich rodičov „na základe primeraných usmernení“, ale ponecháva na jednotlivých signatárskych štátoch, aby túto možnosť povolili alebo nie.¹²⁸

4.4. Krádež totožnosti

Hlavný bod

- Proti krádeži totožnosti detí musí byť zabezpečená praktická a účinná ochrana.

Krádež totožnosti sa týka situácií, keď je použité meno dieťaťa bez jeho vedomia.

V práve Rady Európy sa ESLP zaoberal krádežou totožnosti podľa článku 8 EDLP o práve na rešpektovanie súkromného a rodinného života. Rozhodol, že štáty sú povinné zabezpečiť praktickú a účinnú ochranu detí pred krádežou totožnosti. Štáty musia prijať účinné kroky na identifikovanie a stíhanie páchatela.¹²⁹

Príklad: Vo veci *K.U./Fínsko*¹³⁰ bol na webovú zoznamovaciu lokalitu umiestnený inzerát v mene 12-ročného chlapca bez jeho vedomia. Uvádzal sa v ňom jeho vek, telefónne číslo, fyzický opis a obsahoval odkaz na webovú stránku s jeho fotografiou. Inzerát mal sexuálny charakter a naznačoval, že chlapec hľadá intímny vzťah s chlapcom vo svojom veku alebo so starším, z dôvodu čoho sa stal cieľom pedofilov. Totožnosť osoby, ktorá umiestnila inzerát, sa nedala získať od poskytovateľa internetu z dôvodu platnej legislatívy. ESLP rozhodol, že povinnosť podľa článku 8 EDLP nielen kriminalizovať zločiny, ale aj účinne ich vyšetrovať a stíhať, nadobúda ešte

127 Rada Európy, *Európsky dohovor o osvojení detí (revidovaný)*, CETS č. 202, 2008, článok 22.

128 Haagska konferencia o medzinárodnom práve súkromnom, Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach, 29. mája 1993, článok 30 ods. 2.

129 ESLP, *K.U./Fínsko*, č. 2872/02, 2. decembra 2008, bod 49.

130 ESLP, *K. U./Fínsko*, č. 2872/02, 2. decembra 2008.

väčší význam, keď je ohrozené fyzické a morálne blaho dieťaťa. V tomto prípade súd rozhodol, že vystavením ako cieľ pre pedofilné prístupy na internete bolo ohrozené fyzické a morálne blaho dieťaťa. V súlade s uvedeným došlo k porušeniu článku 8 EDLP.

Aspekty súvisiace s krádežou totožnosti úzko súvisia s detskou pornografiou a vyhľadávaním dieťaťa. Tieto body sú predmetom [oddielu 7.2](#).

4.5. Právo na štátnu príslušnosť

Hlavné body

- Právo na pobyt v rámci EÚ pre deti, ktoré sú občanmi EÚ, by nemalo byť zbavené praktického účinku zamietnutím práv na pobyt ich rodičovi (rodičom).
- EDLP negarantuje právo na štátnu príslušnosť, ale svojvoľné zamietnutie občianstva môže patriť do pôsobnosti článku 8 EDLP (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) z dôvodu jeho vplyvu na súkromný život jednotlivca.

V práve EÚ sa článkom 20 ods. 1 ZFEÚ udeľuje štatút občana EÚ občanovi každého členského štátu EÚ. SDEÚ rozhodol o účinnosti práva na pobyt detí, ktoré majú občianstvo EÚ, ale nemajú občianstvo členského štátu EÚ, v ktorom majú pobyt. Predmetom bolo zamietnutie práv na pobyt v rámci EÚ rodičovi, ktorý sa staral o dieťa s občianstvom EÚ. SDEÚ rozhodol, že zamietnutie práva na pobyt rodičovi, ktorý je primárnym poskytovateľom starostlivosti dieťaťa, zbavuje právo dieťaťa na pobyt akéhokoľvek praktického účinku. Rodič, ktorý je primárnym poskytovateľom starostlivosti, má teda právo na pobyt s dieťaťom v hostiteľskom štáte.¹³¹ Tieto aspekty sú podrobnejšie opísané v [oddieli 9.5](#).

V práve Rady Európy ESLP negarantuje právo na občianstvo.¹³² Svojvoľné zamietnutie udelenia občianstva však môže patriť do rozsahu pôsobnosti článku 8 EDLP z dôvodu jeho vplyvu na súkromný život jednotlivca, ktorý zahŕňa

131 SDEÚ, C-200/02, *Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department*, 19. októbra 2004, body 45 – 46.

132 ESLP, *Slivenko a i./Lotyšsko* [VK], rozhodnutie o prípustnosti, č. 48321/99, 23. januára 2002, bod 77.

aspekty sociálnej identity dieťaťa¹³³ – ktoré sa v tomto prípade týkajú identity, ktorú má dieťa v spoločnosti.

Príklad: Vo veci *Genovese/Malta* bolo občianstvo zamietnuté dieťaťu narodenému mimo manželstva mimo Malty nemaltskej matke a súdne uznanému maltskému otcovi. Samotným zamietnutím občianstva nebol porušený článok 8 EDLP. Svojičné zamietnutie občianstva z dôvodu narodenia mimo manželstva však vyvolalo otázky o diskriminácii. Svojičné odlišné zaobchádzanie z tohto dôvodu si vyžaduje vážne opodstatňujúce príčiny. Z dôvodu neexistencie takých príčin bolo rozhodnuté o porušení článku 8 v spojení s článkom 14 EDLP.¹³⁴

Kľúčový záujem v ustanoveniach zmluvy o práve na získanie občianstva je zabránenie stavu bez štátnej príslušnosti. Európsky dohovor o štátnej príslušnosti obsahuje podrobné ustanovenia o právnom nadobudnutí štátnej príslušnosti deťmi a obmedzujú sa v ňom možnosti straty štátnej príslušnosti u detí.¹³⁵ Dohovor Rady Európy o zabránení stavu bez štátnej príslušnosti súvisiacemu s nástupníctvom štátov obsahuje povinnosť zabrániť stavu bez štátnej príslušnosti pri narodení (článok 10) a zabezpečuje sa ním právo na občianstvo nástupníckeho štátu v prípade stavu bez štátnej príslušnosti (článok 2).¹³⁶ V článku 12 revidovaného Európskeho dohovoru o osvojení sa takisto odráža problematika zabránenia stavu bez štátnej príslušnosti. Štáty musia umožniť získanie ich občianstva dieťaťom osvojeným jedným z ich občanov a strata občianstva v dôsledku osvojenia je podmienená vlastníctvom alebo nadobudnutím iného občianstva.

V medzinárodnom práve sa článkom 7 CRC garantuje právo na získanie občianstva, rovnako ako článkom 24 ods. 3 ICCPR.

133 ESLP, *Genovese/Malta*, č. 53124/09, 11. októbra 2011, bod 33.

134 Tamže, body 43 – 49.

135 Rada Európy, *Európsky dohovor o občianstve*, CETS č. 166, 1997, články 6 a 7.

136 Rada Európy, *Dohovor o zabránení stavu bez štátnej príslušnosti súvisiacemu s nástupníctvom štátov*, CETS č. 200, 2006.

4.6. Totožnosť detí patriacich k národnostným menšinám

Hlavný bod

- Dieťa patriace k národnostnej menšine má právo požívať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje náboženské vyznanie a používať svoj vlastný jazyk.¹³⁷

V práve EÚ sa nevenovala osobitná pozornosť totožnosti detí patriacich k národnostným menšinám z perspektívy základných práv. Okrem toho neexistuje základná judikatúra v EÚ, ktorá prispieva k normám Rady Európy.

V práve Rady Európy sa v článku 5 ods. 1 FCNM výslovne uvádza, že signatárske štáty sa zaväzujú zachovávať základné prvky totožnosti osôb patriacich k národnostným menšinám, t. j. ich náboženské vyznanie, jazyk, tradíciu a kultúrne dedičstvo. FCNM neobsahuje ustanovenie týkajúce sa osobitne detí. Otázka jazyka vo vzdelávaní je rozobraná v [oddiel 8.2](#).

V medzinárodnom práve sa článkom 30 CRC garantuje dieťaťu národnostnej menšiny alebo domorodého pôvodu právo „používať vlastnú kultúru, vyznávať a vykonávať vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk“ spoločne s príslušníkmi svojej skupiny.

¹³⁷ Podrobnejšie informácie o iných aspektoch hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv sú uvedené v [kapitole 8](#).

5

Rodinný život

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, článok 7 (právo na rešpektovanie rodinného života)	Právo na rešpektovanie rodinného života	EDLP, článok 8 (právo na rešpektovanie rodinného života)
Charta základných práv, článok 24 (práva dieťaťa) Nariadenie o vyživovacej povinnosti (4/2009)	Právo na rodičovskú starostlivosť	ESLP, <i>R.M.S./Španielsko</i> , č. 28775/12, 2013 (zabránenie kontaktu s dcérou)
Charta základných práv, článok 24 ods. 3 (právo na udržiavanie kontaktu s oboma rodičmi) nariadenie Brusel II bis (2201/2003) Smernica o mediácii (2008/52/ES)	Právo na udržiavanie stykov s oboma rodičmi	Dohovor o styku týkajúcom sa detí
Smernica o prístupe k spravodlivosti (2002/8/ES) (prístup k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch)	Rozluka rodičov	ESLP, <i>Levin/Švédsko</i> , č. 35141/06, 2012 (obmedzenie práv na styk) ESLP, <i>Schneider/Nemecko</i> , č. 17080/07, 2011 (styk medzi dieťaťom a zákonne neuznaným otcom). ESLP, <i>Sommerfeld/Nemecko</i> [VK], č. 31871/96, 2003 (styk medzi otcom a dcérou) ESLP, <i>Mustafa a Armağan Akin/Turecko</i> , č. 4694/03, 2010 (styk medzi súrodencami po zverení do osobnej starostlivosti) ESLP, <i>Vojnity/Maďarsko</i> , č. 29617/07, 2013 (obmedzenie prístupu na základe náboženského presvedčenia)

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, článok 24 (práva dieťaťa) Nariadenie Brusel II bis (2201/2003) SDEÚ, C-211/10 PPU, <i>Doris Povse/Mauro Alpago</i> , 2010 (výkon osvedčeného rozhodnutia)	Únos dieťaťa	Dohovor o styku týkajúcom sa detí ESĽP, <i>Neulinger a Shuruk/Švajčiarsko</i> [VK], č. 41615/07, 2010 (vzatie dieťaťa matkou) ESĽP, <i>X/Lotyšsko</i> [VK], č. 27853/09, 2013 (vážne riziko vo veci návratu dieťaťa podľa Haagskeho dohovoru)

V európskom práve – EÚ aj Rady Európy – sa stanovuje právo rešpektovania rodinného života (článok 7 Charty základných práv EÚ, článok 8 EDĽP). Právomoc EÚ vo veciach rodinného života sa týka cezhraničných sporov vrátane uznávania a výkonu súdnych rozhodnutí v rámci členských štátov. SDEU sa zaoberá otázkami, ako je najlepší záujem dieťaťa a právo na rodinný život, ktoré sú stanovené v Charte základných práv EÚ v súvislosti s nariadením Brusel II bis. V judikatúre ESĽP týkajúcej sa rodinného života sa uznávajú vzájomne závislé práva, ako je právo na rodinný život a právo dieťaťa, aby boli jeho záujmy zohľadnené na prvom mieste. Uznáva sa v nej, že práva dieťaťa môžu niekedy kolidovať. Právo dieťaťa na rešpektovanie rodinného života môže byť napríklad obmedzené na účel rešpektovania jeho najlepších záujmov. Ďalej, Rada Európy prijala rôzne iné nástroje zaoberajúce sa záležitosťami, ktoré sa týkajú styku, osobnej starostlivosti a uplatňovania práv detí.

V tejto kapitole sa skúma právo dieťaťa na rešpektovanie rodinného života a súvisiace práva, najmä obsah a rozsah týchto práv, ako aj súvisiacich právnych záväzkov a ich vzájomné pôsobenie s inými právami. Osobitné opisované aspekty zahŕňajú právo na rešpektovanie rodinného života a jeho obmedzenia (oddiel 5.1), právo dieťaťa na starostlivosť zo strany svojich rodičov (oddiel 5.2), právo udržiavať styk s oboma rodičmi (oddiel 5.3) a únos dieťaťa (oddiel 5.4).

5.1. Právo na rešpektovanie rodinného života

Hlavné body

- Štáty majú povinnosti zaistiť deťom účinné požívanie ich práva na rešpektovanie rodinného života.
- V práve EÚ aj Rady Európy by mali justičné a správne orgány brať ohľad na najlepšie záujmy dieťaťa v každom rozhodnutí týkajúcom sa práva dieťaťa na rešpektovanie jeho rodinného života.

Právo dieťaťa na rešpektovanie rodinného života zahŕňa niekoľko zložených práv, ako je: právo dieťaťa na starostlivosť zo strany svojich rodičov (oddiel 5.2), právo udržiavať styk s oboma rodičmi (oddiel 5.3), právo nebyť oddelený od rodičov s výnimkou, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa (oddiel 5.4 a kapitola 6) a právo na zlúčenie rodiny (kapitola 9).

V práve EÚ ani Rady Európy nie je právo na rešpektovanie rodinného života absolútne, ale podlieha niekoľkým obmedzeniam. Tieto obmedzenia, ktoré sú objasnené vo vysvetľujúcej poznámke k Charte základných práv EÚ¹³⁸, sú rovnaké ako v prípade zodpovedajúceho ustanovenia EDLP, konkrétne v článku 8 ods. 2, to znamená: v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo na ochranu práv a slobôd iných.¹³⁹

Charta základných práv EÚ výslovne začleňuje do tohto práva povinnosť brať do úvahy najlepšie záujmy dieťaťa (článok 24 ods. 2).¹⁴⁰ Aj keď povinnosť rešpektovania najlepších záujmov dieťaťa nie je v EDLP výslovne stanovená, ESLP zahŕňa danú povinnosť do svojej judikatúry.¹⁴¹

138 Európsky parlament, Rada Európskej únie, Európska komisia (2007), *Vysvetlivky k Charte základných práv*, 2007/C 303/02, Ú. v. EÚ C 303, 14.12.2007, s. 17–35, pozri vysvetlivky k článku 7.

139 Rada Európy, *Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd*, CETS č. 5, 1950, článok 8.

140 SDEÚ, C-400/10 PPU, *J. McB./L.E.*, 5. októbra 2010.

141 Pozri napríklad ESPL, *Ignaccolo-Zenide/Rumunsko*, č. 31679/96, 25. januára 2000, bod 94.

5.2. Právo dieťaťa na starostlivosť zo strany svojich rodičov

Hlavné body

- Právom EÚ sa upravujú procesné aspekty práva dieťaťa na starostlivosť zo strany svojich rodičov.
- Podľa EDLP majú štáty povinnosti týkajúce sa rešpektovania práv detí a rodičov na rodinný život.

Právo detí poznať totožnosť svojich rodičov a právo na starostlivosť z ich strany sú dve základné zložky práva detí na rešpektovanie rodinného života. Sú v určitej miere vzájomne závislé: právo detí poznať svojich rodičov je zaistené rodičovskou starostlivosťou. Niekedy sú však tieto práva odlišné, napríklad u detí, ktoré sú osvojené alebo sa narodili na základe lekárskej podporovanej reprodukcie. V tomto prípade je toto právo užšie spojené s právom dieťaťa na totožnosť, ako je vyjadrené poznaním jeho biologických rodičov, a preto je predmetom kapitoly 4. Ťažisko tohto oddielu je na druhom práve: práve dieťaťa na starostlivosť zo strany svojich rodičov.

V práve EÚ neexistujú ustanovenia zaoberajúce sa vecným rozsahom práva na starostlivosť zo strany rodičov. Nástroje EÚ sa môžu zaoberať cezhraničnými aspektmi, napríklad uznávaním a vykonávaním rozsudkov v rámci členských štátov. Nariadením 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti (nariadenie o vyživovacej povinnosti) sa napríklad spravujú žiadosti o cezhraničnú vyživovaciu povinnosť vyplývajúce z rodinných vzťahov.¹⁴² Ustanovujú sa spoločné pravidlá pre celú EÚ zamerané na vymáhanie nárokov na výživné aj v prípade, že je dlžník alebo veriteľ v inej krajine.

V práve Rady Európy ESLP zdôraznil, že článkom 8 EDLP sa ustanovuje najmä povinnosť štátu nezasahovať do rodinného života.¹⁴³ Štáty však majú aj

¹⁴² Rada Európskej únie (2008), nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti, Ú. v. EÚ 2008 L 7 (nariadenie o vyživovacej povinnosti).

¹⁴³ ESLP, *R.M.S./Španielsko*, č. 28775/12, 18. júna 2013, bod 69.

povinnosť prijať potrebné opatrenia na podporu rodičov aj rodín a chrániť deti pred možným zneužívaním.¹⁴⁴ Deti by mali byť oddelené od svojich rodičov len za výnimočných okolností. V týchto prípadoch sa musí urobiť všetko na zachovanie osobných vzťahov a, ak je to vhodné, „obnoviť“ rodinu. Štáty majú veľkú mieru voľnej úvahy pri prijímaní počiatočného rozhodnutia o odlúčení detí od ich rodičov.¹⁴⁵ Vyžaduje sa však prísnejšie skúmanie, pokiaľ ide o ďalšie obmedzenia, ako sú obmedzenia týkajúce sa rodičovských práv na prístup a akýchkoľvek ochranných opatrení určených na zabezpečenie účinnej ochrany práv rodičov a detí na rešpektovanie ich rodinného života. Tieto ďalšie obmedzenia so sebou prinášajú riziko, že rodinné vzťahy medzi malým dieťaťom a jedným alebo oboma rodičmi budú účinne prerušené. Rovnako platí, že keď ide o oddelenie matiek od novorodencov, dôvody uvedené štátom musia byť mimoriadne závažné.¹⁴⁶

Miera voľnej úvahy klesá s množstvom času, ktorý sú deti odlúčené od svojich rodičov, a štátne orgány by mali uviesť dôležité odôvodnenie svojho rozhodnutia udržiavať odlúčenie.¹⁴⁷ ESLP analyzuje, či bol rozhodovací proces spravodlivý a či dostali všetky zainteresované strany príležitosť prezentovať svoju vec.

Príklad: Vo veci *R.M.S./Španielsko*¹⁴⁸ žiadateľka tvrdila, že jej bolo zabránené v akomkoľvek styku so svojou dcérou od veku troch rokov a 10 nasledujúcich mesiacov na základe jej sociálno-ekonomickej situácie. Súd zistil porušenie článku 8 EDLP a zdôraznil, že španielske správne orgány mali zvážiť iné, menej tvrdé opatrenia, než odobratie dieťaťa do náhradnej starostlivosti. Takisto uviedol, že: Úlohou orgánov sociálneho zabezpečenia presne je pomáhať osobám v ťažkostiach, poskytnúť im usmernenie a poradiť im vo veciach, ako sú rôzne druhy dostupných dávok, možnosť získania sociálneho bývania a iné prostriedky na prekonanie ich ťažkostí, ako sú tie, o ktoré sa pôvodne snažila žiadateľka. V súlade s tým ESLP rozhodol, že španielske orgány nevyvinuli náležité a dostatočné úsilie na zabezpečenie práva žiadateľky žiť so svojím dieťaťom.¹⁴⁹

144 Tamže, bod 69 a nasledujúce.

145 ESLP, *Y.C./Spojené kráľovstvo*, č. 4547/10, 13. marca 2012, bod 137.

146 ESLP, *K. a T./Fínsko* [VK], č. 25702/94, 12. júla 2001, bod 168.

147 ESLP, *Y.C./Spojené kráľovstvo*, č. 4547/10, 13. marca 2012, bod 137.

148 ESLP, *R.M.S./Španielsko*, č. 28775/12, 18. júna 2013.

149 Tamže, 18. júna 2013, body 86 a 93.

V medzinárodnom práve sa v článku 5 CRC stanovuje, že „Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, sa zavazujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov, [...] Budú sa snažiť o to, aby bola dieťaťu poskytnutá pomoc pri orientácii a výkone jeho práv uznaných týmto Dohovorom v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami“. Okrem toho sa v článku 9 CRC uvádza, že dieťa nebude odlúčené od svojich rodičov proti svojej vôli a že všetkým stranám musí byť poskytnutá možnosť zúčastniť sa akéhokoľvek konania súvisiaceho s touto situáciou. Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti ďalej opodstatňujú práva detí za týchto okolností a príslušné povinnosti štátov.¹⁵⁰

5.3. Právo na udržiavanie styku s oboma rodičmi

Hlavné body

- Právo dieťaťa udržiavať styk s oboma rodičmi pretrváva vo všetkých formách odlúčenia rodičov: súvisiacich s rodinou a štátom schválených.
- Proces zaistenia práva dieťaťa na udržiavanie styku so svojimi rodičmi a zlúčenie rodiny si vyžaduje v prvom rade ohľad na najlepšie záujmy dieťaťa a kladenie náležitej váhy pohľadom dieťaťa s prihliadnutím na jeho vek a vyspelosť.

Rozsah práva udržiavať styk s rodičmi sa líši podľa kontextu. V prípade rozhodnutia rodičov navzájom sa odlúčiť je rozsah pôsobnosti širší a zvyčajne obmedzený len najlepšimi záujmami dieťaťa. V kontexte štátom schváleného odlúčenia vyplývajúceho napríklad z vyhostenia alebo uväznenia rodiča štátne orgány konajú v záujme chráneného záujmu a musia nájsť spravodlivú rovnováhu medzi záujmami strán a povinnosťou zabezpečiť najlepšie záujmy dieťaťa. Právo detí na udržiavanie styku s oboma rodičmi sa uplatňuje v oboch prípadoch.

V práve EÚ sa v článku 24 ods. 3 Charty základných práv EÚ výslovne uznáva právo každého dieťaťa na udržiavanie styku s *oboma* rodičmi. V znení ustanovenia sa objasňuje obsah práva, najmä význam styku, ktorý musí: byť *pravidelný*, umožňovať rozvíjanie *osobných vzťahov* a byť vo forme *priamych stykov*. Existuje však podmienka: právo každého dieťaťa na udržiavanie styku

¹⁵⁰ Rada OSN pre ľudské práva (2009), *Usmernenia OSN o náhradnej starostlivosti o deti*, dokument OSN A/HRC/11/L.13, 15. júna 2009.

so svojimi rodičmi je výslovne obmedzené jeho najlepšimi záujmami. Toto ustanovenie, ako sa objasňuje vo vysvetľujúcej poznámke k charte, je výslovne ovplyvnené článkom 9 CRC.

V súlade s právomocami EÚ (pozri [kapitolu 1](#)) osobitné ťažisko spočíva na justičnej spolupráci (s cieľom vytvorenia oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, v ktorej je zaistený voľný pohyb osôb). Dva nástroje EÚ majú osobitný význam: nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003¹⁵¹ (Brusel II bis) a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES (smernica o mediácii).¹⁵² Z pohľadu práv je významné nariadenie Brusel II bis. Po prvé, vzťahuje sa na *všetky* rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach bez ohľadu na rodinný stav. Po druhé, pravidlá týkajúce sa príslušnosti (určenej väčšinou podľa obvyklého pobytu dieťaťa) výslovne závisia od najlepších záujmov dieťaťa, a po tretie, osobitne sa berie ohľad na zabezpečenie rešpektovania názorov detí.¹⁵³

Judikatúra SDEÚ v prípadoch neoprávneného premiestnenia dieťaťa na základe rozhodnutia prijatého jednostranne jedným z rodičov mala za prvotný cieľ podporiť základné právo dieťaťa udržiavať pravidelne osobné vzťahy a priame styky s oboma rodičmi (článok 24 ods. 3 Charty), pretože súd potvrdzuje, že toto právo nepopierateľne patrí medzi najlepšie záujmy každého dieťaťa. Podľa názoru SDEÚ možno opatrenie, ktorým sa bráni dieťaťu udržiavať pravidelne osobný vzťah a priamy styk s oboma rodičmi, odôvodniť len iným záujmom dieťaťa s takou dôležitosťou, že má prednosť pred záujmom týkajúcim sa tohto základného práva.¹⁵⁴ Patria sem predbežné opatrenia, vrátane ochranných, podľa článku 20 nariadenia Brusel II bis. Súd rozhodol, že vyvážené a primerané posúdenie všetkých predmetných záujmov, ktoré musí byť založené na objektívnych úvahách týkajúcich sa konkrétnej osoby dieťaťa a jeho sociálneho prostredia, musí byť v zásade vykonané v konaní v súlade s ustanoveniami nariadenia Brusel II bis.¹⁵⁵

151 Rada Európskej únie (2003), nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, Ú. v. EÚ 2003 L 338 (Brusel II bis).

152 Európsky parlament, Rada Európskej únie (2008) smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach, Ú. v. EÚ 2008 L 136/3 (smernica o mediácii).

153 Pozri napríklad nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003, odôvodnenie (body 5, 12, 13 a 19) a články 8, 41 ods. 2 písm. c) a článok 42 ods. 2 písm. a).

154 SDEÚ, C-403/09 PPU, *Jasna Detiček/Maurizio Sgueglia*, 23. decembra 2009, bod 59.

155 Tamže, bod 60.

Príklad: Vec *E./B.*¹⁵⁶ sa týka konania medzi pánom E. (otec) a pani B. (matka) v súvislosti s príslušnosťou súdov Spojeného kráľovstva vypočít a určiť miesto obvyklého pobytu ich dieťaťa, S., a práva otca na prístup. Rodičia podpísali pred španielskym súdom dohodu, podľa ktorej mala matka zverené dieťa do osobnej starostlivosti a otcovi bol udelený prístup. Následne sa matka snažila obmedziť právo styku, ktoré bolo otcovi udelené na základe danej dohody. Otec predložil podanie na vrchný súd a snažil sa o vykonanie španielskej dohody. Matka uviedla, že postúpila príslušnosť španielskeho súdu a snažila sa presunúť postúpenú príslušnosť na súdy Anglicka a Walesu. Po odvolaní zo strany otca sa odvolací súd obrátil s niekoľkými otázkami na SDEÚ, pokiaľ ide o výklad článku 12 ods. 3 nariadenia Brusel II bis. SDEÚ rozhodol, že keď je súdu odňaté konanie v súlade s článkom 12 ods. 3 nariadenia Brusel II bis, najlepšie záujmy dieťaťa môžu byť chránené len preskúmaním, v každom osobitnom prípade, otázky, či je žiadaná prorogácia príslušnosti v súlade s najlepšimi záujmami dieťaťa. Postúpenie príslušnosti je platné len v súvislosti s osobitným konaním, v prípade ktorého je odňaté súdu, ktorého príslušnosť je predmetom postúpenia. Po právoplatnom uzavretí konania, z ktorého vyplýva prorogácia príslušnosti, sa daná príslušnosť skončí v prospech súdu majúceho všeobecnú príslušnosť podľa článku 8 ods. 1 nariadenia Brusel II bis.

So zreteľom na rodičovské práva a povinnosti Brusel II bis koexistuje s Haagskym dohovorom o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa.¹⁵⁷ Podľa článku 61 má nariadenie Brusel II bis prednosť pred Haagskym dohovorom: a) keď má dotknuté dieťa svoj obvyklý pobyt na území členského štátu alebo b) vo veci uznania a výkonu rozsudku vydaného súdom členského štátu na území iného členského štátu, aj keď má dotknuté dieťa svoj obvyklý pobyt na území tretieho štátu, ktorý je zmluvnou stranou Haagskeho dohovoru. Z toho dôvodu predstavuje kľúčovú otázku podľa nariadenia Brusel II bis určenie obvyklého pobytu dieťaťa.

156 SDEÚ, C-436/13, *E./B.*, 1. októbra 2014 (zhrnutie upravené z <http://cases.iclr.co.uk>)

157 Svetová organizácia pre cezhraničnú spoluprácu v občianskych a obchodných veciach (1996), Haagska konferencia o medzinárodnom práve súkromnom, Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa, 19. októbra 1996.

Príklad: Vo veci *Mercredi/Chaffe*¹⁵⁸ sa odvolací súd Anglicka a Walesu obrátil na SDEÚ vo veci odchodu dvojmesačného dieťaťa zo Spojeného kráľovstva na francúzsky ostrov Réunion. SDEÚ rozhodol, že pojem obvyklého pobytu na účely článkov 8 a 10 nariadenia Brusel II bis zodpovedá miestu, ktoré vykazuje určitú mieru integrácie dieťaťa v spoločenskom a rodinnom prostredí. Ak sa situácia týka dieťaťa, ktoré zotrvalo so svojou matkou len niekoľko dní v členskom štáte inom, než je jeho obvyklý pobyt, z ktorého bolo presunuté, faktory, ktoré sa musia zohľadniť, zahŕňajú: po prvé, trvanie, zákonosť, podmienky a dôvody pobytu na území daného členského štátu EÚ a presťahovania matky do daného štátu, a po druhé, s osobitným zreteľom na vek dieťaťa, geografický a rodinný pôvod matky a rodinné a sociálne väzby, ktoré má matka a dieťa s daným členským štátom.

Osobitne relevantné pre požívanie práva na udržiavanie styku s oboma rodičmi v cezhraničných sporoch sú nástroje týkajúce sa úpravy prístupu k spravodlivosti, v ktorých sa objasňuje spôsob zaobchádzania so zložitými spormi, ako napríklad smernica Rady 2002/8/ES (smernica o prístupe k spravodlivosti), v ktorej sa vyžaduje zlepšenie „prístupu k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch ustanovením minimálnych spoločných pravidiel týkajúcich sa právnej pomoci pri takýchto sporoch“.¹⁵⁹ Účelom tejto smernice je: zlepšiť prístup k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch ustanovením minimálnych spoločných pravidiel vzťahujúcich sa na právnu pomoc, zabezpečiť, aby bola udelená primeraná právna pomoc za určitých podmienok osobám, ktoré nie sú schopné uhradiť náklady konania v dôsledku ich finančnej situácie a zjednodušiť zlučiteľnosť vnútroštátnych predpisov v tejto veci a zabezpečiť mechanizmy spolupráce medzi orgánmi členských štátov.

V práve Rady Európy je právo každého dieťaťa na udržiavanie stykov s oboma rodičmi implicitné v článku 8 EDLP. ESLP potvrdzuje, že požívanie vzájomnej spoločnosti medzi rodičom a dieťaťom predstavuje základný prvok rodinného života.¹⁶⁰ Zároveň však zdôrazňuje, že toto právo môže byť obmedzené najlepšími záujmami dieťaťa (pozri [oddiel 5.4](#) a [kapitolu 6](#)). Toto právo je v centre

158 SDEÚ, C-497/10 PPU, *Barbara Mercredi/Richard Chaffe*, 22. decembra 2010.

159 Rada Európskej únie (2003), smernica Rady 2002/8/ES z 27. januára 2003 o zlepšení prístupu k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch ustanovením minimálnych spoločných pravidiel týkajúcich sa právnej pomoci pri takýchto sporoch, Ú. v. EÚ 2003, L 026 (smernica o prístupe k spravodlivosti).

160 ESLP, *K. a T./Fínsko* [VK], č. 25702/94, 12. júla 2001, bod 151.

súdneho rozhodovacieho procesu o zverení do osobnej starostlivosti a o stykoch s deťmi.

V súbore prípadov sa ESĽP buď výslovne alebo implicitne odvolával na najlepšie záujmy dieťaťa v súvislosti s osobnou starostlivosťou a stykom.

Príklad: Vo veci *Schneider/Nemecko*¹⁶¹ mal žiadateľ vzťah s vydatou ženou a tvrdil, že je biologickým otcom jej syna, pričom zákonom uznaným otcom bol manžel matky. Žiadateľ tvrdil, že rozhodnutie národných súdov o zamietnutí jeho žiadosti o styk s dieťaťom a informácie o vývine dieťaťa na základe toho, že nie je zákonným otcom dieťaťa, ani nemá s dieťaťom vzťah, predstavujú porušenie jeho práv podľa článku 8 EĽP. ESĽP zistil porušenie a zameral sa na to, že národné súdy nebrali ohľad na otázku, či by za konkrétnych okolností tohto prípadu bol styk medzi dieťaťom a žiadateľom v najlepšom záujme dieťaťa.¹⁶² Pokiaľ ide o žiadosť žiadateľa o informácie o osobnom rozvoji dieťaťa, súd rozhodol, že národné súdy neposkytli dostatočné dôvody na opodstatnenie ich zásahu na účely článku 8 ods. 2¹⁶³ a že preto nebol zásah „nevyhnutný v demokratickej spoločnosti“.

Príklad: Vo veci *Levin/Švédsko*¹⁶⁴ žiadateľka, matka troch detí v náhradnej starostlivosti mimo rodiny, tvrdila, že obmedzenia jej práva na udržiavanie styku s jej deťmi obmedzili jej právo na rešpektovanie rodinného života. ESĽP sa zameral na cieľ obmedzení styku, t. j. ochranu najlepších záujmov detí. V tomto konkrétnom prípade boli deti v čase, keď boli v starostlivosti žiadateľky, zanedbávané, a styk s ňou odhalil silné negatívne reakcie zo strany detí. ESĽP rozhodol, že nedošlo k porušeniu článku 8 EĽP a zistil, že zásah do práv žiadateľky bol primeraný vzhľadom na presadzovaný legitímny cieľ (najlepšie záujmy detí) a v rámci miery úvahy národných orgánov.

Príklad: Vo veci *Sommerfeld/Nemecko*¹⁶⁵ sa žiadateľ sťažoval na obmedzenia svojho práva udržiavať styk so svojou dcérou, ktorá opakovane

161 ESĽP, *Schneider/Nemecko*, č. 17080/07, 15. septembra 2011.

162 Pozri tiež ESĽP, *Anayo/Nemecko*, č. 20578/07, 21. decembra 2010, body 67 a 71.

163 ESĽP, *Schneider/Nemecko*, č. 17080/07, 15. septembra 2011, bod 104.

164 ESĽP, *Levin/Švédsko*, č. 35141/06, 15. marca 2012, body 57 a 69, ESĽP, *K. a T./Fínsko* [VK], č. 25702/94, 12. júla 2001, bod 151.

165 ESĽP, *Sommerfeld/Nemecko* [VK], č. 31871/96, 8. júla 2003, bod 72.

vyjadrila názor, že si neželá zostávať s ním v kontakte. Žiadateľ konkrétne uviedol, že to, že národné súdy nezískali posudok znalca v oblasti psychológie, predstavuje formálnu chybu v národnom konaní. ESLP nezistil porušenie článku 8 EDĽP a dospel k záveru, že národný súd bol v dobrej pozícii, aby vyhodnotil vyhlásenia dcéry a stanovil, či je alebo nie je schopná utvoriť si vlastný názor.

Príklad: Vo veci *Mustafa a Armağan Akin/Turecko*¹⁶⁶ žiadatelia – otec a syn – tvrdili, že podmienky nariadenia o zverení do osobnej starostlivosti národným súdom predstavovali porušenie ich práv podľa článku 8 EDĽP. Na základe týchto podmienok sa bránilo synovi v styku so svojou sestrou, ktorá bola v osobnej starostlivosti ich matky. Okrem toho, otec nemohol byť v styku s oboma svojimi deťmi spolu, pretože kontakt jeho syna so svojou matkou kolidoval s jeho vlastným kontaktom so svojou dcérou. ESLP rozhodol, že rozhodnutie národného súdu o odlúčení dvoch súrodencov predstavuje porušenie práva žiadateľov na rešpektovanie ich rodinného života, pretože nielen bránil dvom súrodencom v tom, aby sa vídali, ale aj znemožnil ich otcovi požívať spoločnosť oboch svojich detí v rovnakom čase.

V súvislosti s osobnou starostlivosťou a rozhodovaním o styku ESLP takisto zakazuje diskrimináciu, ktorá je v rozpore s článkom 14 EDĽP.

Príklad: Vo veci *Vojnity/Maďarsko*¹⁶⁷ žiadateľ tvrdil, že mu bol zamietnutý prístup k jeho synovi z dôvodu jeho náboženského presvedčenia.¹⁶⁸ ESLP zistil porušenie článku 14 v spojení s článkom 8 EDĽP, pričom uviedol, že neexistuje dôkaz o tom, že by náboženské presvedčenie žiadateľa zahŕňalo nebezpečné praktiky alebo vystavovalo jeho syna fyzickej alebo psychickej ujme.¹⁶⁹ Rozhodnutia národných súdov o odňatí práv žiadateľa na styk spôsobili znemožnenie akejkoľvek formy kontaktu a vytvorenie akéhokoľvek druhu ďalšieho rodinného života napriek skutočnosti, že úplné zrušenie styku by bolo opodstatnené len za výnimočných okolností.¹⁷⁰ ESLP pre-

166 ESLP, *Mustafa a Armağan Akin/Turecko*, č. 4694/03, 6. apríla 2010.

167 ESLP, *Vojnity/Maďarsko*, č. 29617/07, 12. februára 2013, pozri tiež ESLP, *P.V./Španielsko*, č. 35159/09, 30. novembra 2010 (dostupné po francúzsky a španielsky).

168 ESLP, *Vojnity/Maďarsko*, č. 29617/07, 12. februára 2013, bod 22.

169 Tamže, bod 38.

170 Tamže, bod 41.

to rozhodol, že neexistuje primeraný vzťah proporcionality medzi úplným zákazom práv prístupu žiadateľa a sledovaným cieľom, ktorým je ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa.¹⁷¹

Príklad: *Vec Salgueiro da Silva Mouta/Portugalsko*¹⁷² predložil otec, ktorý nárokoval rodičovské práva a povinnosti týkajúce sa jeho dieťaťa. Tvrdil, že vo vnútroštátnom konaní portugalské orgány zamietli jeho žiadosť a udelili rodičovské práva a povinnosti matke na základe jeho sexuálnej orientácie. ESLP rozhodol, že národné orgány naozaj zamietli zverenie do osobnej starostlivosti z dôvodu, že je homosexuál – toto rozhodnutie nemá objektívne a primerané opodstatnenie. Súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 8 v spojení s článkom 14 EDLP.

Okrem toho, právo dieťaťa udržiavať styky s oboma rodičmi je výslovne uvedené v Dohovore Rady Európy o styku týkajúcom sa detí.¹⁷³ V článku 4 ods. 1 tohto dohovoru sa uvádza, že dieťa a jeho rodičia majú právo na získanie a udržiavanie vzájomných pravidelných stykov. Vo všeobecných zásadách, ktoré sa majú uplatniť v jurisdikcii o stykoch, sa zdôrazňuje právo dieťaťa, aby bolo informované, aby sa s ním viedli konzultácie a aby mohlo vyjadriť svoje názory a aby bola týmto názorom pripisovaná náležitá váha. V článku 6 Dohovoru Rady Európy o výkone práv detí¹⁷⁴ sa podrobnejšie určujú požiadavky na súdny rozhodovací proces vrátane právnych povinností: zväži, či má justičný orgán dostatočné množstvo informácií na určenie najlepších záujmov dieťaťa, zabezpečí, právo dieťaťa na informácie o procese a výsledkoch a otvorí bezpečný priestor pre dotknuté dieťa na slobodné vyjadrenie svojich názorov spôsobom primeraným jeho veku/vypselosti.

Môžu vzniknúť situácie, v ktorých sú deti inak odlúčené od rodiča, napríklad v dôsledku uväznenia rodiča. ESLP sa stretol s takouto situáciou vo veci *Horych/Polsko*,¹⁷⁵ v ktorej riešil otázku podmienok, za ktorých žiadateľ, označený za nebezpečného väzňa, prijímal návštevy svojich maloletých dcér.

171 Tamže, bod 43.

172 ESLP, *Salgueiro da Silva Mouta/Portugalsko*, č. 33290/96, 21. decembra 1999.

173 Rada Európy, *Dohovor o styku týkajúcom sa detí*, CETS č. 192, 2003. Pozri tiež: Svetová organizácia pre cezhraničnú spoluprácu v občianskych a obchodných veciach (1996), Haagska konferencia o medzinárodnom práve súkromnom, *Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa*.

174 Rada Európy, *Dohovor o výkone práv detí*, CETS č. 160, 1996.

175 ESLP, *Horych/Polsko*, č. 13621/08, 17. apríla 2012.

Skonštatoval, že návštevy detí vo väzení si vyžadujú osobitné opatrenia a môžu podliehať osobitným podmienkam na základe ich veku, možných účinkov na ich emocionálny stav alebo blaho a na osobné okolnosti navštevovanej osoby.¹⁷⁶ Súd ďalej uviedol, že „povinnosti štátu podľa článku 8 zahŕňajú povinnosť zabezpečiť vhodné, pre návštevníkov podľa možnosti nie stresujúce, podmienky pre prijímanie návštev jeho detí, so zreteľom na praktické dôsledky uväznenia.“¹⁷⁷

Nakoniec, právo detí zbavených slobody udržiavať styky so svojimi rodičmi je posilnené vybranými ustanoveniami Usmernení Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcim potreby detí.¹⁷⁸ V usmerneniach sa výslovne potvrdzuje právo detí zbavených slobody „udržiavať pravidelné zmysluplné styky s rodičmi [a] rodinou“ (článok 21 písm. a)) (pozri tiež [kapitulu 11](#)).

V medzinárodnom práve je právo každého dieťaťa na udržiavanie stykov s obojmi rodičmi potvrdené v článku 9 ods. 3 CRC: „Uvedené štáty musia rešpektovať právo dieťaťa, ktoré je oddelené od jedného alebo oboch rodičov, udržiavať pravidelne osobný kontakt s obojmi rodičmi, okrem prípadov, ak by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.“

5.4. Neoprávnené premiestnenie detí cez hranice – únos detí

Hlavné body

- ESĽP vyžaduje prístup na základe práv dieťaťa k neoprávneným premiestneniam v rozpore s opatreniami zverenia do starostlivosti: Článok 8 EDĽP (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) sa musí vykladať v spojení s Haagskym dohovorom a CRC.
- V práve EÚ sa konkrétnejšie vyžaduje, aby bolo dieťa vypočuté počas konania týkajúceho sa jeho návratu po neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní.

¹⁷⁶ Tamže, bod 131.

¹⁷⁷ Tamže, bod 131.

¹⁷⁸ Rada Európy, Výbor ministrov (2010), *Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcim potreby detí*.

Únos dieťaťa sa týka situácie, v ktorej je dieťa premiestnené alebo zadržané za vnútroštátnymi hranicami v rozpore s existujúcimi opatreniami o zverení do osobnej starostlivosti (článok 3 Haagskeho dohovoru o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí¹⁷⁹ (Haagsky dohovor)). Podľa Haagskeho dohovoru sa neoprávnene premiestnené alebo zadržané deti majú bez odkladu vrátiť do svojej krajiny obvyklého pobytu (článok 11 ods. 1). Súdny krajiny obvyklého pobytu určujú dôvodnosť sporu o osobnú starostlivosť. Súdny krajiny, z ktorej bolo dieťa premiestnené, majú nariadiť návrat v lehote šiestich týždňov od dátumu podania žiadosti o návrat (článok 11). Haagsky dohovor sa opiera o zásadu najlepších záujmov dieťaťa. V tejto súvislosti existuje prezumpcia, že nezákonné premiestnenie dieťaťa je vo svojej podstate škodlivé a že *status quo ante* by mal byť obnovený čo najskôr, aby sa predišlo zákonnej konsolidácii protiprávných situácií. Otázky osobnej starostlivosti a prístupu by mali určovať súdy s príslušnosťou na mieste obvyklého pobytu dieťaťa, nie súdy krajiny, do ktorej bolo dieťa protizákonne premiestnené. Existuje niekoľko obmedzených výnimiek z mechanizmu návratu, ktoré sú stanovené v článkoch 12, 13 a 20 Haagskeho dohovoru. Článok 13 obsahuje ustanovenia, ktoré vyvolali väčšinu sporov, a to na domácej aj medzinárodnej úrovni. Stanovuje sa v ňom, že krajina, do ktorej bolo dieťa premiestnené, môže odmietnuť návrat dieťaťa, ak by ho návrat vystavil vážnemu riziku ujmy alebo ho inak priviedol do neznesiteľnej situácie (článok 13 písm. b)). Návrat môže byť takisto odmietnutý, ak dieťa nesúhlasí s návratom, alebo ak dosiahlo taký stupeň vyspelosti, že vie vyjadriť svoje názory (článok 13 ods. 2).

V práve EÚ je najdôležitejší nástroj upravujúci únos dieťaťa medzi členskými štátmi EÚ nariadenie Brusel II bis,¹⁸⁰ ktoré je z veľkej časti založené na Haagskom dohovore. Toto nariadenie dopĺňa Haagsky dohovor a má pred ním prednosť v prípadoch únosov v rámci EÚ (odôvodnenie 17 preambuly a článok 60 písm. e)). Aj keď Haagsky dohovor zostáva hlavným nástrojom v oblasti únosov detí, v určitých smeroch má nariadenie Brusel II bis tzv. sprísnené pravidlá príslušnosti v prospech súdov pôvodného/obvyklého pobytu. Podobne ako v Haagskom dohovore si príslušnosť v prípadoch únosov dieťaťa zachovávajú súdy štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred

179 Svetová organizácia pre cezhraničnú spoluprácu v občianskych a obchodných veciach (1980), Haagska konferencia o medzinárodnom práve súkromnom, Haagsky dohovor z 25. októbra 1980 o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí, 25. októbra 1980.

180 Rada Európskej únie (2003), nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, Ú. v. EÚ 2003 L 338.

protiprávnym premiestnením/zadržaním. V nariadení sa zachovávajú rovnaké výnimky týkajúce sa návratu, ako tie, ktoré sú uvedené v Dohovore o únosoch detí.

Podľa nariadenia Brusel II bis si však na rozdiel od Haagskeho dohovoru štát obvyklého pobytu uchováva príslušnosť pre rozhodovanie vo veci sporu o zverenie do osobnej starostlivosti aj po vydaní príkazu na nevrátenie pri uplatnení článku 13 písm. b) Haagskeho dohovoru a článku 11 ods. 6 až 8 nariadenia Brusel II bis. Zmena príslušnosti na štát, do ktorého bolo dieťa premiestnené, sa môže vyskytnúť v dvoch situáciách stanovených v článku 10 nariadenia Brusel II bis. V prvej situácii sa stanovuje, že súdy štátu úniku majú príslušnosť, ak dieťa nadobudlo obvyklý pobyt v danom štáte a každá osoba vykonávajúca opatrovnícke právo sa zmierila s premiestnením alebo zadržaním.¹⁸¹ Druhá situácia vznikne, keď dieťa: nadobudlo obvyklý pobyt v štáte, do ktorého bolo premiestnené, uplynulo obdobie jedného roka odvtedy, ako sa nositeľ opatrovníckeho práva dozvedel alebo mohol dozvedieť o mieste pobytu dieťaťa, dieťa je usadené vo svojom novom prostredí a je splnená aspoň jedna zo štyroch ďalších podmienok uvedených v článku 10 písm. b) nariadenia Brusel II bis.¹⁸²

Tak ako iné právne nástroje EÚ sa nariadenie Brusel II bis musí vykladať v súlade s ustanoveniami Charty základných práv EÚ, najmä článkom 24. SDEÚ mal príležitosť objasniť výklad článku 24 v súvislosti s únosmi detí. Ako bolo opísané v [oddiele 2.4](#), vo veci *Aguirre Zarraga* SDEÚ rozhodol, že právo dieťaťa byť vypočuté, zakotvené v článku 24 Charty, vyžaduje, aby právne postupy a podmienky, ktorými sa umožňuje deťom slobodne vyjadrovať svoje názory, boli deťom sprístupnené, a aby súd získal tieto názory.¹⁸³ Podľa SDEÚ je však len na súdoch obvyklého pobytu dieťaťa, aby preskúmali zákonnosť svojich vlastných rozsudkov v súvislosti s Chartou základných práv EÚ a nariadením Brusel II bis.

181 Článok 10 písm. a) nariadenia Brusel II bis.

182 Článok 10 písm. a) nariadenia Brusel II bis obsahuje tieto štyri alternatívne podmienky: i) do jedného roka odvtedy, ako sa nositeľ opatrovníckeho práva dozvedel alebo mohol dozvedieť o mieste pobytu dieťaťa, sa nepodala žiadosť o návrat dieťaťa na príslušné orgány členského štátu, do ktorého bolo dieťa premiestnené alebo v ktorom je zadržované; ii) nositeľ opatrovníckeho práva vzal späť svoju žiadosť o návrat a v lehote stanovenej v bode i) sa nepodala nová žiadosť; iii) konanie na súde členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred neoprávneným premiestnením alebo zadržaním, sa skončilo podľa článku 11 ods. 7; iv) súdy členského štátu, v ktorom malo dieťa obvyklý pobyt bezprostredne pred neoprávneným premiestnením alebo zadržaním, vydali rozsudok o opatrovníckom práve, z ktorého nevyplýva povinnosť návratu dieťaťa.

183 SDEÚ, C-491/10 PPU, *Joseba Adoni Aguirre Zarraga/Simone Pelz*, 22. decembra 2010. O aspektoch týkajúcich sa účasti dieťaťa v tomto prípade pozri podrobnejšiu analýzu v [oddiele 2.4](#).

Podľa zásady vzájomnej dôvery by sa mala v právnych systémoch členských štátov zabezpečiť rovnocenná ochrana základných práv. Z toho dôvodu musia zainteresované strany musia predložiť námietku na základe ľudských práv pred súdy, ktoré majú príslušnosť vo veci sporu o starostlivosti podľa nariadenia. SDEÚ rozhodol, že súd členského štátu, do ktorého bolo dieťa nezákonne premiestnené, nemohol namietat voči vykonaniu osvedčeného rozsudku, ktorým sa nariadoval návrat dieťaťa, pretože posúdenie toho, či došlo k porušeniu týchto ustanovení, patrilo výhradne do príslušnosti štátu, z ktorého bolo dieťa premiestnené.

Príklad: *Vec Povse/Alpago*¹⁸⁴ sa týka nezákonného premiestnenia dievčaťa do Rakúska jeho matkou. Rakúske súdy zamietli žiadosť otca o návrat jeho dcéry do Talianska z dôvodu existencie vážneho rizika ujmy dieťaťa. Medzitým na žiadosť otca taliansky súd rozhodol, že si zachováva príslušnosť rozhodnúť vo veci sporu o starostlivosť a vydal príkaz na návrat dieťaťa do Talianska a vykonávacie rozhodnutie na základe článku 42 nariadenia Brusel II bis. S vecou sa rakúsky súd obrátil na SDEÚ po odvolaní matky proti uplatneniu vykonania osvedčenia a vydání príkazu na návrat dieťaťa do Talianska. SDEÚ rozhodol, že po vydání osvedčenia o vykonateľnosti nie sú možnosti namietania voči návratu do krajiny, z ktorej bolo dieťa premiestnené (v tomto prípade z Rakúska), keďže osvedčenie je automaticky vykonateľné. Ďalej, SDEÚ rozhodol, že v tomto prípade boli len talianske súdy príslušné rozhodnúť o závažnom riziku, ktoré návrat predstavoval pre najlepšie záujmy dieťaťa. Vzhľadom na to, že tieto súdy mali zväziť toto riziko ako opodstatnené, uchovali si výhradnú právomoc pozastaviť svoj vlastný vykonávací rozkaz¹⁸⁵.

V práve Rady Európy Európsky dohovor Rady Európy o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti¹⁸⁶

184 SDEÚ, C-211/10 PPU, *Doris Povse/Mauro Alpago*, 1. júla 2010.

185 Podanie založené na rovnakých skutočnostiach bolo podané na ESLP neskôr a bolo vyhlásené za neprípustné. Pozri ESLP, *Povse/Rakúsko*, rozhodnutie o neprípustnosti, č. 3890/11, 18. júna 2013.

186 Rada Európy, *Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúci sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti*, CETS č. 105, 1980.

a Dohovor o styku týkajúcom sa detí¹⁸⁷ obsahujú ochranné opatrenia na zabránenie nezákonného premiestnenia detí a zabezpečenie návratu detí.¹⁸⁸

ESLP sa často zaoberal prípadmi únosov detí a v týchto prípadoch sa všeobecne riadi ustanoveniami Haagskeho dohovoru pri výklade článku 8 EDLP. ESLP však nevyhnutne vykonáva analýzu najlepších záujmov dieťaťa v týchto prípadoch. Dva zásadné rozsudky veľkej komory odzrkadľujú stanovisko súdu v tejto veci.

Príklad: *Vec Neulinger a Shuruk/Švajčiarsko*¹⁸⁹ podala matka, ktorá premiestnila svojho syna z Izraela do Švajčiarska v rozpore s existujúcimi opatreniami týkajúcimi sa rodičovských práv a povinností. Na žiadosť otca podľa Haagskeho dohovoru švajčiarske orgány nariadili návrat dieťaťa do Izraela. Podľa stanoviska vnútroštátnych súdov a znalcov mohol byť návrat dieťaťa do Izraela naplánovaný len v prípade, že by bolo sprevádzané matkou. Príslušné opatrenie zostalo v rámci voľnej úvahy poskytnutej vnútroštátnym orgánom v týchto veciach. Napriek tomu na účel posúdenia súladu s článkom 8 EDLP bolo potrebné zohľadniť aj akýkoľvek vývoj od rozsudku spolkového súdu, ktorým sa nariadil návrat dieťaťa. V tomto prípade bolo dieťa švajčiarskym štátnym príslušníkom a dobre sa usadilo v krajine, v ktorej žilo nepretržite približne štyri roky. Aj keď bolo vo veku, keď malo dostatočnú schopnosť prispôbiť sa, skutočnosť, že by bolo znovu vytrhnuté z domova, by preň malo pravdepodobne vážne následky a museli byť vyvážené prospechom, ktorý by z toho pravdepodobne malo. Treba takisto uviesť, že na otcovo právo na prístup pred premiestnením dieťaťa boli uložené obmedzenia. Okrem toho, otec sa odvtedy dvakrát znovu oženil a bol teraz opäť otcom, ale neplatil výživné na svoju dcéru. ESLP mal pochybnosti o tom, že by tieto okolnosti prispievali k blahu a vývinu dieťaťa. Pokiaľ ide o matku, jej návrat do Izraela by ju mohol vystaviť trestov, ako napríklad trestu odňatia slobody. Bolo jasné, že táto situácia by nebola v najlepšom záujme dieťaťa, keďže jeho matka bola pravdepodobne jedinou osobou, ku ktorej malo vzťah. Odmietnutie návratu do Izraela zo strany matky preto nebolo úplne neopodstatnené. Okrem toho,

187 Rada Európy, *Dohovor o styku týkajúcom sa detí*, CETS č. 192, 2003.

188 Tamže, články 10 písm. b) resp. 16; Rada Európy, *Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúci sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti*, CETS č. 105, 1980, článok 8.

189 ESLP, *Neulinger a Shuruk/Švajčiarsko* [VK], č. 41615/07, 6. júla 2010.

otec nikdy nežil sám s dieťaťom a nevidel ho od odchodu dieťaťa, keď malo dva roky. ESLP preto nebol presvedčený, že by bolo v najlepšom záujme dieťaťa vrátiť sa do Izraela. So zreteľom na matku by návrat do Izraela znamenal neprimeraný zásah do jej práva na rešpektovanie jej rodinného života. V dôsledku toho by došlo k porušeniu článku 8 EDLP so zreteľom na oboch žiadateľov, ak by sa malo vykonať rozhodnutie, ktorým sa nariaďuje návrat druhého žiadateľa do Izraela.

Príklad: Vo veci *X/Lotyšsko*¹⁹⁰ matka uviedla, že návrat jej dcéry do Austrálie, odkiaľ bola nezákonne premiestnená, by ju vystavil závažnej ujme. Pri určovaní, či bola v rozhodnutiach vnútroštátnych súdov zachovaná spravodlivá rovnováha medzi predmetnými kolidujúcimi záujmami – v rámci voľnej úvahy poskytnutej štátom v týchto otázkach – museli byť v prvom rade zohľadnené najlepšie záujmy dieťaťa. Na dosiahnutie jednotného výkladu EDLP a Haagskeho dohovoru by museli byť faktory schopné vytvoriť výnimku z okamžitého návratu dieťaťa podľa článkov 12, 13 a 20 Haagskeho dohovoru zohľadnené dožiadaným štátom, ktorý musel vydať rozhodnutie, ktoré bolo dostatočne odôvodnené v tomto bode, a potom posúdené v súvislosti s článkom 8 EDLP. V tomto článku sa uložila procesná povinnosť národným orgánom, podľa ktorej pri posudzovaní žiadosti o návrat dieťaťa musí súd zväziť problematické tvrdenia o „vážnom riziku“ pre dieťa v prípade návratu a rozhodnúť s uvedením konkrétnych dôvodov. Pokiaľ ide o presnú povahu „vážneho rizika“, výnimka stanovená v článku 13 písm. b) Haagskeho dohovoru sa týka len situácií, ktoré presahujú rámec toho, čo by mohlo dieťa primerane zniesť. V tomto prípade žiadateľka predložila lotyšskému odvolaciemu súdu psychologický posudok so záverom, že existuje riziko traumy pre dieťa v prípade okamžitého odlúčenia od svojej matky. Aj keď bolo úlohou štátnych súdov overiť existenciu „vážneho rizika“ pre dieťa a psychologická správa bola priamo spojená s najlepšimi záujmami dieťaťa, regionálny súd odmietol preskúmať závery danej správy v súvislosti s ustanoveniami článku 13 písm. b) Haagskeho dohovoru. Zároveň sa štátne súdy nezaoberali ani otázkou, či bolo možné, aby matka nasledovala svoju dcéru do Austrálie a či s ňou mohla udržiavať styk. Keďže štátne súdy neuskutočnili účinné preskúmanie tvrdení žiadateľky, rozhodovací proces podľa národného práva nesplnil procesné požiadavky obsiahnuté v článku 8 EDLP a žiadateľka preto utrpela neprimeraný zásah do svojho práva na rešpektovanie rodinného života.

190 ESLP, *X/Lotyšsko* [VK], č. 27853/09, 26. novembra 2013, body 101, 106, 107 a 115 – 119.

6

Náhradná starostlivosť k rodinnej starostlivosti a osvojenie

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, článok 7 (rodinný život) a článok 24 (práva dieťaťa) nariadenie Brusel II bis (2201/2003)	Náhradná starostlivosť k rodinnej starostlivosti	EDĽP, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) ESC (revidovaná), článok 17 (právo detí a mladistvých na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu) ESLP, <i>Wallová a Walla/Česká republika</i> , č. 23848/04, 2006 (umiestnenie do starostlivosti z dôvodu nevyhovujúceho bývania) ESLP, <i>Saviny/Ukrajina</i> , č. 39948/06, 2008 (umiestnenie do starostlivosti zo sociálno-ekonomických dôvodov) ESLP, <i>B./Rumunsko (č. 2)</i> , č. 1285/03, 2013 (účasť rodičov na rozhodovaní) ESLP, <i>B.B. a F.B./Nemecko</i> , č. 18734/09 a č. 9424/11, 2013 (procesné chyby v rozhodovacom procese). ESLP, <i>Olsson/Švédsko (č. 1)</i> , č. 10465/83, 1988 (vykonávanie nariadenej starostlivosti) ESLP <i>T./Česká republika</i> , č. 19315/11, 2014 (dôležitosť styku).

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, článok 24 (práva dieťaťa)	Osvojenie	<p>Európsky dohovor o osvojení detí (revidovaný)</p> <p>ESLP, <i>Pini a i./Rumunsko</i>, č. 78028/01 a č. 78030/01, 2004 (prednosť záujmov dieťaťa pri osvojení)</p> <p>ESLP, <i>Kearns/Francúzsko</i>, č. 35991/04, 2008 (rodičovský súhlas s osvojením).</p> <p>ESLP, <i>E.B./Francúzsko</i> [VK], č. 43546/02, 2008 (oprávnenosť ženy – lesby osvojiť si dieťa).</p> <p>ESLP, <i>Gas a Dubois/Francúzsko</i>, č. 25951/07, 2012 (oprávnenosť homosexuálneho páru osvojiť si dieťa).</p> <p>ESLP, <i>X a i./Rakúsko</i> [VK], č. 19010/07, 2013 (osvojenie druhým rodičom do páru rovnakého pohlavia).</p> <p>ESLP, <i>Harroudj/Francúzsko</i>, č. 43631/09, 2012 (inštitút kafala a osvojenie).</p>

Každé dieťa má právo na rešpektovanie rodinného života, právo uznané podľa článku 7 Charty základných práv EÚ a článku 8 Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP) (pozri [kapitolu 5](#)). V práve EÚ aj Rady Európy sa zohľadňuje dôležitosť rodinných vzťahov pre dieťa a k tomu patrí právo dieťaťa nebyť zbavené styku so svojimi rodičmi s výnimkou, keď je to v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa.¹⁹¹ Dosiahnutie rovnováhy medzi zaistením toho, aby dieťa zostalo so svojou rodinou – v súlade s rešpektovaním rodinného života – a zaistením, aby bolo dieťa chránené pred ujmom, je zložité. Ak je dieťa odlúčené od svojej rodiny, môže byť umiestnené do pestúnskej starostlivosti alebo opatrovateľskej starostlivosti. Rodinný život sa týmto odlúčením nekončí a vyžaduje sa, aby styk pokračoval na podporu zlúčenia rodiny, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa. Za určitých okolností sa uskutoční trvalé odlúčenie prostredníctvom osvojenia. Konečnosť osvojenia znamená, že musia byť dodržané prísne požiadavky.

Účelom tejto kapitoly je zaoberať sa európskym právom o náhradnej starostlivosti. Právo EÚ sa, najmä prostredníctvom nariadenia Brusel II bis, zaoberá cezhraničnými procesnými aspektmi súvisiacimi s umiestňovaním detí do náhradnej starostlivosti. Toto nariadenie by sa malo vykladať podľa Charty základných práv EÚ, najmä jej článku 24. ESLP takisto vypracoval rozsiahly súbor

¹⁹¹ EÚ (2012), Charta základných práv Európskej únie, Ú. v. EÚ 2012 C 326, článok 24 ods. 3.

judikatúry zaoberajúcej sa vecnými aj procesnými otázkami umiestňovania detí do náhradnej starostlivosti.

Oddiel 6.1 sa začína zavedením niektorých všeobecných zásad, ktorými sa riadi situácia detí bez rodinnej starostlivosti, v **oddiel 6.2** sa rieši právo týkajúce sa odobratia dieťaťa do náhradnej starostlivosti a v **oddiel 6.3** sa rozoberajú európske normy o osvojení.

6.1. Náhradná starostlivosť: Všeobecné zásady

Hlavné body

- Náhradná starostlivosť je dočasné ochranné opatrenie.
- V medzinárodnom práve sa potvrdzuje, že rodinná starostlivosť by sa mala uprednostniť pred opatrovateľskou starostlivosťou.
- Deti majú právo na informácie a na vyjadrenie svojho názoru, pokiaľ ide o umiestnenie do náhradnej starostlivosti.

V práve EÚ, Rady Európy a v medzinárodnom práve, vnímaných spolu, sa objavuje šesť všeobecných zásad týkajúcich sa náhradnej starostlivosti.

Po prvé, náhradná starostlivosť je ochranné opatrenie, ktorým sa deťom zabezpečuje dočasná bezpečnosť a umožňuje sa návrat detí do svojich rodín, ak je to možné.¹⁹² V ideálnom prípade ide o dočasné riešenie. Niekedy ide o ochranné opatrenie do zlúčenia rodiny, napríklad v prípade detí migrantov bez sprievodu alebo oddelených detí migrantov so svojimi rodinami.¹⁹³ Inokedy

¹⁹² Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (VZ OSN), *Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti*, A/RES/64/142, 24. februára 2010, body 48 – 51, Výbor OSN pre práva dieťaťa (2013), *Všeobecný komentár č. 14, Právo dieťaťa na to, aby boli jeho najlepšie záujmy na prvom mieste (článok 3 ods.1)*, dokument OSN CRC/C/GC/14, 29. mája 2013, body 58 – 70.

¹⁹³ Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (VZ OSN), *Dohovor o právach dieťaťa*, 20. novembra 1989, článok 22; Výbor OSN pre práva dieťaťa (2005), *Všeobecný komentár č. 6, Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu alebo s oddelenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu*, dokument OSN CRC/GC/2005/6, 1. septembra 2005, body 81 – 83.

ide o ochranné opatrenie počas vývoja v rodinnom živote, napríklad zlepšenie zdravia rodiča alebo poskytnutie podpory rodičom.

Po druhé, v medzinárodnom práve sa potvrdzuje, že starostlivosť v rodine (ako je pestúnska starostlivosť) je optimálnou formou náhradnej starostlivosti pre zabezpečenie ochrany a vývinu detí. Potvrdzuje sa to v Usmerneniach OSN o náhradnej starostlivosti o deti a v Dohovore OSN o osobách so zdravotným postihnutím (CRPD), ktorého zmluvnou stranou je EÚ.¹⁹⁴ V CRPD sa výslovne uvádza, že „Ak najbližšia rodina nie je schopná starať sa o dieťa so zdravotným postihnutím, zmluvné strany vynaložia všetko úsilie, aby zabezpečili náhradnú starostlivosť v rámci širšej rodiny, a ak to nie je možné, v rodinnom prostredí v rámci spoločenstva“.¹⁹⁵ Nerodinná starostlivosť (napr. opatrovateľská starostlivosť) by mala byť obmedzená na prípady, keď je toto nastavenie konkrétne primerané, potrebné a konštruktívne pre jednotlivé dotknuté dieťa a jeho najlepšie záujmy.¹⁹⁶

Po tretie, právo dieťaťa na poručníka alebo zástupcu je kľúčové na zaistenie jeho širších práv.¹⁹⁷ Aj keď v práve EÚ neexistuje výslovná všeobecná povinnosť určiť poručníka pre deti bez rodičovskej starostlivosti, aspoň v siedmich smerniciach EÚ sa od členských štátoch vyžaduje, aby určili poručníka pre deti v rôznych súvislostiach, z ktorých niektoré sa priamo týkajú detí bez rodičovskej starostlivosti.¹⁹⁸ Ďalej, tento súbor práv je podložený Usmerneniami OSN o náhradnej starostlivosti o deti (všeobecne sa týka detí bez rodičovskej starostlivosti), CRC (najmä sa týka detí bez sprievodu) a Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi.¹⁹⁹ Najčastejšie spočíva mandát právneho

194 Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (VZ OSN), *Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti*, A/RES/64/142, 24. februára 2010, body 20 – 22; Výbor OSN pre práva dieťaťa (2006), *Všeobecný komentár č. 7, Vykonávanie práv dieťaťa v ranom detstve*, dokument OSN CRC/C/GC/7/Rev.136 písm. b), 20. septembra 2006, bod 18. OSN, Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), 13. decembra 2006, článok 23 ods. 5 (pozri tiež článok 7).

195 OSN, Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), 13. decembra 2006, článok 23 ods. 5.

196 Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (VZ OSN), *Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti*, 24. februára 2010, A/RES/64/142, bod 21.

197 FRA (2014a), s. 31.

198 Tamže, s. 14.

199 Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (VZ OSN), *Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti*, 24. februára 2010, A/RES/64/142, body 100 – 103; Výbor OSN pre práva dieťaťa (2005), *Všeobecný komentár č. 6, Zaobchádzanie s deťmi bez sprievodu alebo s oddeleným deťmi mimo ich krajiny pôvodu*, dokument OSN CRC/GC/2005/6, 1. septembra 2005, body 33 – 38; Rada Európy, *Dohovor o boji proti obchodovaniu s ľuďmi*, CETS č. 197, 2005, článok 10 ods. 4.

poručníka v ochrane najlepších záujmov dieťaťa, zaistení jeho celkového blaha a doplnení jeho obmedzenej právnej spôsobilosti (a niekedy na výkon právneho zastupovania).²⁰⁰

Po štvrté, v článku 24 Charty základných práv EÚ je implicitná právna povinnosť prijať opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa rozhodovanie o umiestnení dieťaťa riadilo jeho najlepšimi záujmami²⁰¹ a názormi.²⁰² Vo všeobecných komentároch č. 5 a 14 Výboru pre práva dieťaťa²⁰³, ako aj v Usmerneniach OSN o náhradnej starostlivosti o deti sa zdôrazňuje potreba zabezpečiť právo dieťaťa na informácie vrátane informácií o jeho právach a možnostiach, ako aj právo dieťaťa aby sa s ním konzultovalo a aby boli jeho názory náležite zohľadnené v súlade s jeho vyvíjajúcimi sa schopnosťami.²⁰⁴

Po piate, všeobecnejšie práva detí obsiahnuté v Charte základných práv EÚ, EDLP a CRC zostávajú platné v prípadoch náhradnej starostlivosti (pestúnskej alebo ošetrovateľskej starostlivosti). Patria sem ich občianske a politické práva (napr. ich právo na súkromie, sloboda prejavu a sloboda náboženského vyznania a ochrana pred všetkými formami násillia) a ich sociálno-ekonomické práva (vrátane ich práva na vzdelanie, zdravotnú starostlivosť a účasť v kultúrnom živote).²⁰⁵

Nakoniec, v článku 4 CRC sa od štátov vyžaduje, aby prijali „všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia“ na vykonávanie dohovoru. Vzťahuje sa to rovnako na kontext náhradnej starostlivosti. V článku 17 ods. 1 písm. c) revidovanej Európskej sociálnej charty (ESC) sa podobne vyžaduje, aby štáty prijali všetky potrebné a vhodné opatrenia na zabezpečenie ochrany a osobitnej pomoci deťom alebo mladistvým, ktorí sú dočasne alebo trvalo ukrátení o rodinné zázemie.

200 FRA (2014a), s. 15.

201 Výbor OSN pre práva dieťaťa (2013), *Všeobecný komentár č. 14, Právo dieťaťa na to, aby boli jeho najlepšie záujmy na prvom mieste (článok 3 ods. 1)*, dokument OSN CRC/C/GC/14, 29. mája 2013.

202 Výbor OSN pre práva dieťaťa (2009), *Všeobecný komentár č. 12, Právo dieťaťa byť vypočuté*, dokument OSN CRC/C/GC/12, 20. júla 2009, bod 97.

203 Výbor OSN pre práva dieťaťa, *Všeobecný komentár č. 14*, bod 15 písm. g), 29. mája 2013; *Všeobecný komentár č. 5* bod 24, 27. novembra 2003.

204 Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (VZ OSN), *Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti*, 24. februára 2010, A/RES/64/142, bod 6.

205 Charta základných práv EÚ, články 3 – 4, 7, 10 – 11, 14 a 24; EDLP, najmä článok 8 a CRC články 13 – 14, 16, 19, 28, 29, 24, 31 a 37; Valné zhromaždenie Organizácie Spojených národov (VZ OSN), *Usmernenia o náhradnej starostlivosti o deti*, 24. februára 2010, A/RES/64/142 oddiel 2.

V práve EÚ SDEÚ rozhodol, že nariadenie Brusel II bis sa vzťahuje na rozhodnutia o umiestnení dieťaťa do náhradnej starostlivosti. Ako sa uvádza v kapitole 5, Brusel II bis začleňuje do svojho prístupu zásady práv detí a zdôrazňuje sa v ňom, že rovnosť všetkých detí, najlepšie záujmy dieťaťa a právo na vypočutie, okrem iných, by mali byť zohľadnené.²⁰⁶ V tomto prípade sú smerodajné „dôvody neuznania rozsudkov týkajúcich sa rodičovských práv a povinností“, ktoré sú vyjadrené v článku 23 nariadenia Brusel II bis. V článku 23 a uvádza, že rozsudky sa neuznajú:

„(a) ak by uznanie bolo s prihliadnutím na najlepší záujem dieťaťa v zjavnom rozpore s verejným poriadkom členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada;

(b) ak v rozpore so základnými procesnými zásadami členského štátu, v ktorom sa o uznanie žiada, sa s výnimkou naliehavých prípadov vydal bez toho, aby sa dieťaťu dala možnosť vyjadriť sa [...].“

Podľa nariadenia je právomoc určená na základe obvyklého pobytu dieťaťa s niekoľkými obmedzenými výnimkami, ktoré zahŕňajú najlepšie záujmy dieťaťa (články 8, 12 a 15 nariadenia Brusel II bis)

V práve Rady Európy ESLP potvrdzuje, že rodina je prirodzeným prostredím pre rast a blaho detí. V prípade, že rodina nevie poskytnúť dieťaťu potrebnú starostlivosť a ochranu, môže byť potrebné premiestnenie do prostredia náhradnej starostlivosti. Toto premiestnenie predstavuje zásah do rešpektovania rodinného života. ESLP vysvetlil, že vo väčšine prípadov má byť umiestnenie dieťaťa do náhradnej starostlivosti dočasným opatrením a že dieťa musí byť nakoniec zlúčené so svojou rodinou v záujme plnenia práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa článku 8 EDLP.²⁰⁷

Aj keď sa v EDLP neukladá štátom osobitná povinnosť zabezpečiť deťom starostlivosť a ochranu, v článku 17 ESC sa vyžaduje, že štáty musia „prijať všetky potrebné a vhodné opatrenia na zabezpečenie ochrany a osobitnej štátnej pomoci deťom alebo mladistvým, ktorí sú dočasne alebo trvalo ukrátení o rodinné zázemie“.²⁰⁸

206 Brusel II bis, preambula. Pozri tiež kapitulu 5.

207 ESLP, *K.A./Fínsko*, č. 27751/95, 14. januára 2003. Výbor ministrov Rady Európy schválil tento prístup vo svojom odporúčaní o právach detí žijúcich v zariadeniach náhradnej starostlivosti, ktoré bolo prijaté 16. marca 2005.

208 Rada Európy, Európska sociálna charta (revidovaná), ETS č. 163, 1996, článok 17 ods. 1 písm. c).

6.2. Umiestnenie detí do náhradnej starostlivosti

Hlavné body

- Podľa práva Rady Európy by malo byť umiestňovanie dieťaťa do náhradnej starostlivosti zabezpečené zákonom, malo by presadzovať oprávnený cieľ a byť potrebné v demokratickej spoločnosti. Príslušný orgán musí uviesť relevantné a dostatočné dôvody.
- V práve Rady Európy sa musia v rozhodovacom procese dodržiavať určité procesné ochranné opatrenia.

V práve Rady Európy²⁰⁹ je umiestnenie dieťaťa do náhradnej starostlivosti zlučiteľné s článkom 8 EDLP len vtedy, ak je v súlade so zákonom, presadzuje oprávnený cieľ (ako je ochrana najlepších záujmov dieťaťa) a považuje sa za potrebné v demokratickej spoločnosti. Tento posledný aspekt vyžaduje, aby súdy uviedli dôvody, ktoré sú relevantné a zároveň dostatočné na odôvodnenie prostriedkov použitých na presadenie želaného cieľa.

Príklad: Vo veci *Olsson/Švédsko* (č. 1)²¹⁰ sa žiadatelia sťažovali na rozhodnutie o umiestnení ich troch detí do starostlivosti. ESLP zistil, že rozhodnutie o starostlivosti patrí do rámca voľnej úvahy štátu a zameral sa na spôsob vykonávania nariadenia o starostlivosti. Podľa súdu malo byť rozhodnutie o starostlivosti vnímané ako dočasné opatrenie, ktoré sa malo skončiť ihneď, keď to dovoľia okolnosti, vzhľadom na to, že o osvojení sa neuvažovalo. Prijaté opatrenia preto boli v súlade s konečným cieľom zlúčenia biologickej rodiny. V tejto súvislosti ESLP uviedol že vnútroštátne orgány umiestnili deti do samostatných pestúnskych domovov, v značnej vzájomnej vzdialenosti a vzdialenosti od rodičov. Aj keď orgány konali v dobrej viere vo vykonávaní nariadenia o starostlivosti, súd uviedol, že je neprijateľné, aby sa na základe administratívnych ťažkostí, ako sú chýbajúce primerané pestúnske rodiny alebo miesta, určovalo, kde budú deti

209 Umiestnenie detí do náhradnej starostlivosti je témou politickej diskusie v Rade Európy mnoho rokov. Pozri napríklad uznesenie Rady ministrov (77) č. 33 o umiestňovaní detí, prijaté 3. novembra 1977.

210 ESLP, *Olsson/Švédsko* (č. 1), č. 10465/83, 24. marca 1988.

umiestnené. V takej základnej oblasti, ako je rešpektovanie rodinného života nemôže byť umožnené, aby tieto úvahy hrali viac ako sekundárnu úlohu. ESLP teda zistil porušenie článku 8 EDLP a uviedol, že opatrenia, ktoré prijali orgány vo vykonávaní nariadenia o starostlivosti, neboli podložené dostatočnými dôvodmi, aby boli považované za primerané na presadzovanie oprávneného cieľa podľa článku 8.

V novšom prípade ESLP zvažoval opodstatnenie rozhodnutí o umiestnení detí do náhradnej starostlivosti podľa článku 8 EDLP.

Príklad: Vo veci *Wallová a Walla/Česká republika*²¹¹ sa žiadatelia sťažovali na umiestnenie svojich piatich detí do dvoch samostatných detských domovov z dôvodu ich zlej situácie v oblasti bývania. Poručníctvo detí bolo dané detským domovom v roku 2002 na základe ekonomickej nestability rodičov a nariadenia o starostlivosti boli neskôr zrušené, keď sa ich ekonomická a bytová situácia zlepšila. Vo svojom posúdení veci ESLP zistil, že základným dôvodom rozhodnutia o umiestnení detí do starostlivosti bolo samotné chýbajúce vhodné bývanie, a preto sa na riešenie ich situácie mohlo použiť menej obmedzujúce opatrenie. Podľa českého práva existovala možnosť sledovať životné a hygienické podmienky rodiny a poradiť im, ako zlepšiť svoju situáciu, ale táto možnosť sa nevyužila. Aj keď dôvody na umiestnenie detí do starostlivosti boli relevantné, neboli dostatočné a orgány nevyvinuli dostatočné úsilie, aby pomohli žiadateľom prekonať ťažkosti pomocou alternatívnych opatrení. Súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 8 EDLP a takisto uviedol závery Výboru OSN pre práva dieťaťa, ktorý poznamenal, zásada zohľadnenia najlepších záujmov dieťaťa na prvom mieste ešte nebola primerane vymedzená a premietnutá v celej českej legislatíve, súdnych rozhodnutiach a politikách týkajúcich sa detí.

Príklad: Vo veci *Saviny/Ukrajina*²¹² boli deti žiadateľov umiestnené do starostlivosti z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov rodičov a záveru národného súdu, že ich osobné vlastnosti ohrozovali životy, zdravie a morálnu výchovu ich detí. Pri posudzovaní prípadu ESLP spochybnil primeranosť dôkazov, na ktorých národné orgány založili svoje zistenia, a domnieval sa, že neboli k dispozícii dostatočné informácie o rozsahu sprístupnenej

211 ESLP, *Wallová a Walla/Česká republika*, č. 23848/04, 26. októbra 2006 (k dispozícii po francúzsky).

212 ESLP, *Saviny/Ukrajina*, č. 39948/06, 18. decembra 2008.

sociálnej pomoci. Tá by bola vhodná pri hodnotení toho, či orgány splnili povinnosť udržať rodinu spolu a či dostatočne preskúmali účinnosť menej prísnych alternatív pred snahou odlúčiť deti od ich rodičov. Okrem toho, v žiadnej etape konania neboli deti vypočuté sudcami. Súhrnne možno uviesť, že aj keď boli dôvody uvedené vnútroštátnymi orgánmi na premiestnenie detí žiadateľov relevantné, neboli dostatočné na opodstatnenie takého vážneho zásahu do rodinného života žiadateľov. Z toho dôvodu súd dospel k záveru, že došlo k porušeniu článku 8 EDLP.

ESLP vyžaduje podľa článku 8 EDLP, aby boli pri rozhodovaní o rešpektovaní rodinného života dodržané určité procesné ochranné opatrenia. Uvádza, že rozhodovací proces (správne a súdne konanie) vedúci k opatreniam zasahujúcim do rodinného života musí byť spravodlivý a poskytnúť náležitý rešpekt záujmom chráneným článkom 8. To, o čom sa uvažuje v článku 8, je, či rodičia boli zapojení do rozhodovacieho procesu v dostatočnej miere, aby sa im poskytla potrebná ochrana ich záujmov.²¹³ Patrí sem ich informovanie o vývoji a zabezpečenie, aby sa mohli zúčastňovať na rozhodnutiach o nich²¹⁴ a za určitých okolností vypočutie dotknutých detí.²¹⁵

Príklad: Vo veci *B./Rumunsko (č. 2)*²¹⁶ bola žiadateľke diagnostikovaná paranoická schizofrénia a pri niekoľkých príležitostiach bola vzatá políciou do psychiatrických inštitúcií na účel liečby. Jej deti s ňou už nežili a boli umiestnené do domova z dôvodu choroby ich matky. ESLP musel preskúmať, či so zreteľom na vážny charakter rozhodnutí, ktoré sa mali prijať, pokiaľ ide o umiestnenie detí do starostlivosti, poskytol rozhodovací proces ako celok rodičom dostatočnú mieru potrebnej ochrany ich záujmov. V tejto súvislosti súd poznamenal, že žiadateľke, ktorá trpela vážnou duševnou poruchou, nebol ustanovený advokát ani poručník *ad litem* na jej zastupovanie počas konania, takže pre ňu nebolo možné zúčastňovať sa rozhodovacieho procesu o jej maloletých deťoch. Okrem toho súd preskúmal situáciu žiadateľky a situáciu jej detí len pri dvoch príležitostiach za obdobie 12 rokov predtým, ako obe deti dosiahli plnoletosť, a neexistovali dôkazy o pravidelnom kontakte medzi sociálnymi pracovníkmi

213 ESLP, *W./Spojené kráľovstvo*, č. 9749/82, 8. júla 1987, bod 64.

214 ESLP, *McMichael/Spojené kráľovstvo*, č. 16424/90, 24. februára 1995.

215 ESLP, *B./Rumunsko (č. 2)*, č. 1285/03, 19. februára 2013; ESLP, *B.B. a F.B./Nemecko*, č. 18734/09 a č. 9424/11, 14. marca 2013.

216 ESLP, *B./Rumunsko (č. 2)*, č. 1285/03, 19. februára 2013.

a žiadateľkou, ktorí by inak mohli poskytnúť vhodný spôsob zastupovania jej názorov voči orgánom. Vzhľadom na tieto skutočnosti súd dospel k záveru, že v rozhodovacom procese o umiestnení jej detí do starostlivosti neboli primerane chránené jej záujmy a že preto došlo k porušeniu jej práv podľa článku 8 EDĽP.

Príklad: Vo veci *B.B. a F.B./Nemecko*²¹⁷ boli na základe tvrdení 12-ročnej dcéry žiadateľov, že ju a jej osemročného brata otec opakovane bil, delegované rodičovské práva voči týmto dvom deťom na súd pre mladistvých a deti boli umiestnené do detského domova. Okresný súd vydal úplné nariadenie o delegácii rodičovskej právomoci od žiadateľov na úrad pre mladistvých a dospel k svojmu rozhodnutiu na základe priamych dôkazov od detí. Asi o rok neskôr, na prvom následnom stretnutí so svojimi rodičmi dcéra pripustila, že klamala o tom, že bola bitá a deti sa nakoniec vrátili k rodičom. Pri posudzovaní sťažnosti žiadateľov, že orgány náležite nepreskúmali relevantné skutočnosti, ESĽP zdôraznil, že chybné posúdenia odborníkov nevyhnutne neznamenajú, že opatrenia by boli v rozpore s článkom 8 EDĽP. Rozhodnutie o umiestnení mohlo byť posúdené len v súvislosti so situáciou, ktorá bola prezentovaná domácim orgánom v danom čase. V posúdení ESĽP bolo významné to, že okresný súd sa opieral len o vyhlásenia detí, zatiaľ čo žiadatelia predložili potvrdenia od zdravotných odborníkov, ktorí nezaznamenali žiadne známky nesprávneho zaobchádzania, v spojení so skutočnosťou, že odvolací súd opätovne neskúmal deti. Keďže deti boli v čase úplného vypočutia umiestnené v bezpečí, nebolo potrebné náhle konanie a súdy mohli stanoviť vyšetrovanie skutočností z vlastného podnetu, čo neurobili. Celkovo možno zhrnúť, že nemecké súdy neposkytli dostatočné dôvody pre svoje rozhodnutie o zrušení rodičovskej právomoci žiadateľov, v rozpore s článkom 8 EDĽP.

Aj v prípade umiestnenia do náhradnej starostlivosti deťom zostáva právo udržiavať styk so svojimi rodičmi. Toto právo bolo uznané podľa EDĽP,²¹⁸ keďže ESĽP stanovuje, že vzájomný styk rodičov a detí je základnou súčasťou rodinného života podľa článku 8. Vzhľadom na to, že umiestnenie do náhradnej starostlivosti by malo normálne byť dočasným opatrením, udržiavanie rodinných vzťahov je nevyhnutné na zabezpečenie úspešného návratu dieťaťa do

217 ESĽP, *B.B. a F.B./Nemecko*, č. 18734/09 a č. 9424/11, 14. marca 2013.

218 ESĽP, *Olsson/Švédsko* (č. 1), č. 10465/83, 24. marca 1988.

svojej rodiny.²¹⁹ Podľa EDLP z týchto zásad vyplývajú povinnosti, čo ilustrujú nasledujúce prípady.

Príklad: Vo veci *T./Česká republika*²²⁰ ESLP zvažoval, či boli práva otca a dcéry (žiadateľov) porušené umiestnením dieťaťa do starostlivosti a zlyhania orgánov podporovať styk medzi nimi. Dieťa bolo umiestnené do špecializovanej inštitúcie po smrti svojej matky a potom, čo boli žiadosti otca o zverenie jeho dcéry do starostlivosti zamietnuté z dôvodu obáv týkajúcich sa jeho osobnosti. Ďalšie žiadosti o trávenie prázdnin so svojou dcérou boli zamietnuté a terapeutické centrum dospelo k záveru, že návštevy dieťaťa neprospievajú, pretože sa ho bojí, a v tom čase sa úplne skončil styk. Neskôr súdy rozhodli, že styk medzi týmito dvomi žiadateľmi má prebiehať len písomne, v súlade so želaniami dieťaťa. ESLP zdôraznil *inter alia* záujmy dieťaťa o udržanie väzieb so svojou rodinou okrem osobitne mimoriadnych prípadov, kedy by to nebolo v najlepšom záujme dieťaťa. Pri skúmaní rozhodnutia o umiestnení dieťaťa do starostlivosti ESLP s uznaním uviedol, že národné orgány dôkladne zvážili svoje rozhodnutie, ktoré bolo prijaté po vypočutí psychologických a psychiatrických znaleckých posudkov, ako aj zohľadnení želaní dieťaťa. Nedošlo preto k porušeniu článku 8 EDLP v súvislosti s rozhodnutím o umiestnení dieťaťa do starostlivosti. Súd však pokračoval a zistil, že článok 8 bol porušený v dôsledku obmedzení uložených na styk medzi žiadateľmi, najmä z dôvodu neexistencie dohľadu nad rozhodnutiami pobytového zariadenia dieťaťa o zamietnutí styku vzhľadom na to, že sa týmito rozhodnutiami v konečnom dôsledku znížili šance na zlúčenie rodiny.

Príklad: Vo veci *K.A./Fínsko*²²¹ boli deti žiadateľa umiestnené do náhradnej starostlivosti z dôvodu tvrdení, že boli sexuálne zneužívané. Počas umiestnenia detí v náhradnej starostlivosti prebiehal obmedzený kontakt medzi nimi a ich rodičmi a vyvinulo sa málo úsilia na naplánovanie ich zlúčenia. Pri skúmaní prípadu ESLP uviedol, že štát má povinnosť umožniť zlúčenie rodiny čo najskôr, keď je to primerane možné, so zohľadnením povinnosti chrániť najlepšie záujmy detí. Podľa ESLP bol v prísnych obmedzeniach práva žiadateľa na navštevovanie svojich detí zohľadnený zámer orgánu

219 ESLP, *Eriksson/Švédsko*, č. 11373/85, 22. júna 1989.

220 ESLP, *T./Česká republika*, č. 19315/11, 17. júla 2014 (k dispozícii po francúzsky).

221 ESLP, *K. A./Fínsko*, č. 27751/95, 14. januára 2003.

sociálneho zabezpečenia posilniť väzby medzi deťmi a pestúnskou rodinou, nie zlúčenie pôvodnej rodiny. Udialo sa to napriek zaznamenanému zlepšeniu okolností na strane otca. Na základe toho došlo k porušeniu článku 8 EDLP.

6.3. Osvojenie

Hlavné body

- Osvojenie zabezpečuje náhradnú starostlivosť pre deti, ktoré nemôžu zostať so svojimi biologickými rodinami.
- V osvojení musia byť na prvom mieste zohľadnené záujmy dieťaťa.
- V práve EÚ alebo Rady Európy neexistuje právo na osvojenie, ale v procese osvojenia musia byť dodržané určité kritériá, aby sa zabezpečilo, že je v najlepšom záujme dieťaťa.²²²

V medzinárodnom práve musia byť v prípadoch osvojenia na prvom mieste zohľadnené záujmy dieťaťa. Okrem zásady najlepších záujmov usmerňujú a formujú uplatňovanie CRC aj iné všeobecné zásady v súvislosti s osvojením: nediskriminácia, právo na život, prežitie a vývin a rešpektovanie názorov detí.²²³ Osobitne relevantný je *Všeobecný komentár č. 14 Výboru OSN pre práva dieťaťa o práve dieťaťa na to, aby boli jeho najlepšie záujmy na prvom mieste*.²²⁴

Podobne je jedným z cieľov Haagskeho dohovoru o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach „vytvoriť záruky, aby sa medzištátne osvojenia uskutočňovali iba v najlepšom záujme dieťaťa a pri rešpektovaní jeho základných práv priznaných medzinárodným právom“.²²⁵

222 Vo veci záujmu dieťaťa poznať svoj pôvod v súvislosti s osvojením pozri [kapitolu 4](#).

223 CRC, články 2, 3, 6 a 12. Pozri tiež OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2010), usmernenia týkajúce sa zmluvy o forme a obsahu pravidelných správ, ktoré majú predkladať štáty, ktoré sú zmluvnými stranami podľa článku 44 ods. 1 písm. b) Dohovoru o právach dieťaťa, dokument OSN CRC/C/58/Rev.2, 23. novembra 2010, body 23 – 27.

224 Výbor OSN pre práva dieťaťa (2013), *Všeobecný komentár č. 14 o práve dieťaťa na to, aby boli jeho najlepšie záujmy na prvom mieste*, CRC/C/GC/14, článok 3 bod 1.

225 Haagska konferencia o medzinárodnom práve súkromnom, Haagsky dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach, 29. mája 1993, článok 1 písm. a).

V práve EÚ sa práva a súvisiace zákonné povinnosti uvedené v článku 24 Charty základných práv EÚ uplatňujú na osvojenie v tom rozsahu, v ktorom ich rieši EÚ.

V práve Rady Európy sa právo na rešpektovanie rodinného života, ako je vyjadrené v článku 8 EDLP, uplatňuje a používa v prípadoch osvojenia. V tejto veci existujú dva osobitné dohovory Rady Európy: Európsky dohovor o osvojení detí²²⁶ a Európsky dohovor o osvojení detí (revidovaný).²²⁷ Týmito nástrojmi sa vyžaduje prístup k osvojeniu založený na právach detí. Napríklad v Európskom dohovore o osvojení detí (revidovanom) sa uvádza, že príslušný orgán neudelí osvojenie, pokiaľ nie je presvedčený, že osvojenie bude v najlepšom záujme dieťaťa.²²⁸ Podobne ESLP zdôrazňuje, že najlepší záujem dieťaťa môže za určitých okolností prevážiť nad najlepšimi záujmami rodiča vrátane osvojenia.²²⁹ V Európskom dohovore o osvojení detí (revidovanom) sa takisto vyžaduje, že osvojenie nemá príslušný orgán udeliť bez súhlasu dieťaťa, ktoré sa zo zákona považuje za dostatočne chápané.²³⁰ Okrem toho, dieťa, ktoré sa nepovažuje za chápané túto skutočnosť musí byť v možnom rozsahu konzultované a jeho názory a želania zohľadnené so zreteľom na mieru jeho vyspelosti.²³¹

Príklad: Vo veci *Pini a i./Rumunsko*²³² sa dva talianske páry sťažovali na nevykonanie rozhodnutia rumunského súdu zo strany rumunských orgánov, pokiaľ išlo o osvojenie ich dvoch rumunských detí. V rozpore s nariadeniami súdov ich súkromná inštitúcia, v ktorej deti bývali v Rumunsku, odmietla odovzdať žiadateľom. ESLP rozhodol, že vzťah medzi žiadateľmi a ich osvojenými deťmi patrí do rozsahu pôsobnosti rodinného života v článku 8 EDLP, aj keď spolu nikdy nežili ani nevytvorili emocionálne väzby. Pokiaľ ide o prípad, ESLP vyložil článok 8 v súvislosti s CRC a Haagskym dohovorom a dospel k záveru, že povinnosť orgánov umožniť žiadateľom vytvoriť si rodinné väzby so svojimi osvojenými deťmi bola obmedzená najlepšimi

226 Rada Európy, [Európsky dohovor o osvojení detí \(revidovaný\)](#), CETS č. 202, 2008.

227 Tamže. Tento dohovor bol otvorený pre podpisovanie v roku 2008 a vstúpil do platnosti v roku 2011.

228 Tamže, článok 4.1.

229 ESLP, *Pini a i./Rumunsko*, č. 78028/01 a č. 78030/01, 22. júna 2004.

230 Rada Európy, [Európsky dohovor o osvojení detí \(revidovaný\)](#), ETS č. 202, 2008, článok 5 ods. 1 písm. b).

231 Tamže, článok 6.

232 ESLP, *Pini a i./Rumunsko*, č. 78028/01 a č. 78030/01, 22. júna 2004.

záujmami dieťaťa.²³³ V tomto smere stanovil, že záujmy detí môžu v závislosti od ich povahy a závažnosti prevážiť nad záujmami rodiča. Okrem toho súd stanovil, že článok 8 nebol porušený a zdôraznil, že vo vzťahu na základe osvojenia je dôležité, aby záujmy dieťaťa prevážili nad záujmami rodičov, pretože osvojenie znamená poskytnúť dieťaťu rodinu, nie rodine dieťa.²³⁴

Príklad: Vo veci *Kearns/Francúzsko*²³⁵ ESLP rozhodol, že je v súlade s EDLP, že Írka, ktorá umiestila svoje dieťa na osvojenie vo Francúzsku, nemohla odvolať svoj oficiálny súhlas s osvojením po uplynutí dvojmesačného obdobia. ESLP najprv zdôraznil, že zamietnutie žiadosti o návrat dieťaťa vnútroštátnymi orgánmi predstavovalo legitímny cieľ ochrany práv a slobôd ostatných, v tomto prípade dieťaťa.²³⁶ V súvislosti s uložením časovej lehoty na odvolanie súhlasu bolo cieľom francúzskeho práva nájsť spravodlivú rovnováhu a zabezpečiť proporcionalitu medzi kolidujúcimi záujmami biologickej matky, dieťaťa a adoptívnej rodiny. V tomto procese museli byť záujmy dieťaťa na prvom mieste.²³⁷ Z dôkazov predložených súdu vyplynulo, že bolo v najlepšom záujme dieťaťa, aby malo stabilné vzťahy v novej rodine čo najrýchlejšie a boli prijaté všetky potrebné kroky na zabezpečenie toho, aby žiadateľka chápala presné dôsledky svojho konania. Vzhľadom na tieto úvahy súd rozhodol, že Francúzsko nezlyhalo v plnení si povinností voči žiadateľke podľa článku 8 EDLP.

ESLP takisto potvrdil, že rozhodovanie o osvojení sa musí uskutočňovať spôsobom, ktorý je v súlade so zákazom diskriminácie stanoveným v článku 14 EDLP. ESLP najmä zvažoval, či vylúčenie žiadateľov z oprávnenosti na osvojenie na základe ich sexuálnej orientácie alebo veku je zlučiteľné s článkom 14 v spojení s článkom 8. Pritom potvrdil, že povinnosť prijať primerané opatrenie s cieľom ochrany najlepších záujmov dieťaťa má ústredný význam.

233 Tamže, bod 155.

234 Tamže, bod 156.

235 ESLP, *Kearns/Francúzsko*, č. 35991/04, 10. januára 2008.

236 Tamže, bod 73.

237 Tamže, bod 79.

Príklad: Vo veci *Schwizgebel/Švajčiarsko*²³⁸ si nemohla žiadateľka, slobodná, 47-ročná žena osvojiť druhé dieťa vzhľadom na vekový rozdiel medzi ňou a dieťaťom, ktoré si chcela osvojiť. Žiadateľka tvrdila, že je obeťou diskriminácie z dôvodu veku. ESLP zvažil, že zamietnutie povolenia na získanie dieťaťa so zreteľom na osvojenie v prípade žiadateľky predstavovalo oprávnený cieľ ochrany blaha a práv dieťaťa.²³⁹ Vzhľadom na chýbajúci európsky konsenzus vo veci práva na osvojenie zo strany osamelého rodiča, dolnej a hornej vekovej hranice pre osvojovateľov a vekový rozdiel pre osvojovateľa a dieťa a v dôsledku toho širokú mieru vlastnej úvahy štátu v tejto oblasti, ako aj potreby chrániť najlepšie záujmy detí, nebolo zamietnutie povolenia umiestnenia druhého dieťaťa v rozpore so zásadou proporcionality.²⁴⁰ Súd preto rozhodol, že odôvodnenie poskytnuté vládou sa javí ako objektívne a opodstatnené a že rozdiel v zaobchádzaní, na ktoré bola podaná sťažnosť, nebol diskriminačný v zmysle článku 14 EDLP.

Príklad: Vec *E.B./Francúzsko*²⁴¹ sa týka zamietnutia vnútroštátnych orgánov udeliť súhlas na účely osvojenia pre žiadateľa, lesbe žijúcej so svojou partnerkou, ktorá sa snažila o osvojenie ako osamelá osoba.²⁴² Súd zdôraznil, že samotným článkom 8 EDLP sa nepriznáva právo založiť rodinu alebo osvojiť si dieťa. Sťažnosť vo veci diskriminácie by však mohla patriť do širšieho rozsahu konkrétneho práva, aj keby sa daná otázka netýkala osobitného oprávnenia udeleného EDLP.²⁴³ Vzhľadom na to, že sa podľa francúzskeho práva umožňuje osamelým osobám osvojiť si dieťa, toto právo nemôže byť zamietnuté jednotlivcovi z diskriminačných dôvodov. Ako stanovili národné sudy, žiadateľka prezentovala nespochybnené osobné vlastnosti a spôsobilosť vychovávať deti, čo bolo určite v najlepšom záujme dieťaťa, ktorý predstavuje kľúčový pojem v príslušných medzinárodných nástrojoch.²⁴⁴ Súd si utvoril názor, že sexuálna orientácia žiadateľky zohrala určujúcu úlohu v zamietnutí orgánov umožniť jej osvojenie si detí, čo predstavuje diskriminačné zaobchádzanie v porovnaní s inými

238 Európsky súd pre ľudské práva, *Schwizgebel/Švajčiarsko*, č. 25762/07, 10. júna 2010.

239 Tamže, bod 86.

240 Tamže, bod 97.

241 ESLP, *E.B./Francúzsko* [VK], č. 43546/02, 22. januára 2008.

242 Tamže, bod 49.

243 Tamže, body 41 – 48.

244 Tamže, bod 95.

osamelými jednotlivcami, ktorí boli podľa vnútroštátneho práva oprávnení osvojiť si dieťa.²⁴⁵

Príklad: *Vec Gas a Dubois/Francúzsko*²⁴⁶ sa týka otázky, či by mali mať páry rovnakého pohlavia rovnaké právo na osvojenie druhým rodičom ako heterosexuálne páry. Žiadateľky boli párom rovnakého pohlavia, ktorý uzavrel civilné partnerstvo. Spolu vychovávali dcéru, ktorá sa narodila z umelého oplodnenia a narodila sa jednej z nich v roku 2000. Žiadosť druhej partnerky o jednoosobové osvojenie bola zamietnutá z dôvodu, že osvojenie by zbavilo biologickú matku dieťaťa rodičovských práv, čo by bolo v rozpore so zámermi žiadateľky, ako aj najlepšimi záujmami dieťaťa. Podľa francúzskeho práva je jediná situácia, v ktorej nie je výsledkom jednoosobového osvojenia odňatie práv biologických rodičov v prospech adoptívneho rodiča, keď si jednotlivec osvojí dieťa svojho manžela/manželky. Žiadatelia tvrdili, že boli diskriminovaní v porovnaní so zosobášenými aj nezosobášenými heterosexuálnymi párami. Po preskúmaní toho, či boli diskriminovaní v porovnaní so zosobášeným párom, ESLP dospel k záveru, že manželstvom sa priznával osobitný status so sociálnymi, osobnými a právnymi dôsledkami. Z toho dôvodu nemožno povedať, že boli žiadatelia v relevantne podobnej situácii ako zosobášené páry. Pokiaľ ide o porovnanie s nezosobášenými párami opačného pohlavia, súd dospel k záveru, že porovnateľnému heterosexuálnemu páru v civilnom partnerstve by bola žiadosť o jednoosobové osvojenie takisto zamietnutá podľa francúzskeho práva. ESLP v dôsledku toho uzavrel, že nedošlo k rozdielnemu zaobchádzaniu na základe sexuálnej orientácie, a preto ani k porušeniu práv z dohovoru na strane žiadateľov.

Príklad: *Vec X a i./Rakúsko*²⁴⁷ sa týka sťažnosti páru rovnakého pohlavia, že bol diskriminovaný v porovnaní s párami rozdielného pohlavia, pokiaľ ide o osvojenie druhým rodičom. Prvý a tretí žiadateľ bol v stabilnom vzťahu a prvý žiadateľ si chcel osvojiť druhého žiadateľa, ktorý bol synom tretieho žiadateľa. Tak ako vo veci *Gas a Dubois*, ESLP zamietol teóriu o tom, že žiadatelia boli v analogickej situácii ako zosobášený pár, v ktorom si chce jeden z manželov osvojiť dieťa druhého z manželov. ESLP však pripustil, že žiadatelia boli v porovnateľnej situácii ako nezosobášený heterosexuálny

245 Tamže, bod 96.

246 ESLP, *Gas a Dubois/Francúzsko*, č. 25951/07, 15. marca 2012.

247 ESLP, *X a i./Rakúsko* [VK], č. 19010/07, 19. februára 2013.

pár. Keďže osvojenie druhým rodičom pre nezosobášené heterosexuálne páry je podľa rakúskeho práva prípustné, v rakúskom občianskom zákonníku sa stanovuje, že každý, kto si osvojuje dieťa, nahrádza rodiča rovnakého pohlavia, čo znamená, že osvojenie dieťaťa druhým rodičom je v prípade párov rovnakého pohlavia právne nemožné. Súd dospel k záveru, že za týchto okolností dochádza k rozdielnemu zaobchádzaniu so žiadateľmi z dôvodu ich sexuálnej orientácie a že vláda nepredložila dostatočne závažné a presvedčivé dôvody, v rozpore s článkom 14 v spojení s článkom 8 EDLP.

Nakoniec, ESĽP zameriava svoju pozornosť na opodstatnenosť dodržiavania ducha a účelu medzinárodného práva so zreteľom na rozhodovanie o osvojení.

Príklad: Vo veci *Harroudj/Francúzsko*²⁴⁸ francúzske orgány zamietli žiadosť žiadateľky o úplné osvojenie alžírskeho dievčaťa, ktoré bolo opustené pri narodení a umiestnené do starostlivosti žiadateľky na základe systému *kafala* – opatrovníctva podľa islamského práva. Dôvodmi zamietnutia bola skutočnosť, že francúzsky občiansky zákonník neumožňuje osvojenie dieťaťa, ktorého osvojenie by bolo zakázané podľa práva jeho krajiny pôvodu (v tomto prípade alžírskeho práva), a skutočnosť, že *kafala* už poskytla žiadateľke rodičovskú právomoc, ktorá jej umožňuje prijímať rozhodnutia v najlepšom záujme dieťaťa. Následné odvolanie bolo zamietnuté na základe toho, že národné právo bolo v súlade s Haagskym dohovorom o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach a že v článku 20 CRC sa uznáva *kafala* ako rovnocenná s osvojením v zachovaní najlepších záujmov dieťaťa. Pri skúmaní sťažnosti žiadateľky ESĽP pripomenul zásadu, že keď je vytvorená rodinná väzba, štát musí konať takým spôsobom, aby sa mohla daná väzba vyvíjať, a vytvoriť právne ochranné opatrenia, vďaka ktorým je možné začlenenie dieťaťa do rodiny, ako aj potreba vykladať EDLP v súlade so všeobecnými zásadami medzinárodného práva. Vo svojom hodnotení ESĽP zdôraznil snahu francúzskych súdov riadiť sa duchom a účelom medzinárodných dohovorov vrátane Dohovoru OSN o právach dieťaťa. *Kafala* bola uznaná podľa francúzskeho práva a žiadateľka mohla vykonávať rodičovskú právomoc a prijímať rozhodnutia v záujme dieťaťa. Mohla napríklad zostaviť závet v prospech dieťaťa, čím sa prekonávajú ťažkosti vyplývajúce z obmedzenia osvojenia. Na záver, postupným odstraňovaním zákazu osvojenia týmto spôsobom štát v pozícii odporcu, ktorý

248 ESĽP, *Harroudj/Francúzsko*, č. 43631/09, 4. októbra 2012.

sa snažil začleniť deti cudzieho pôvodu bez ich okamžitého odrezania od pravidiel ich krajiny pôvodu, preukázal rešpekt pre kultúrny pluralizmus a spravodlivú rovnováhu medzi verejným záujmom a záujmom žiadateľa. ESĽP preto nezistil porušenie práv žiadateľky.

7

Ochrana detí pred násilím a vykorisťovaním

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Smernica o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii (2011/93/EÚ)	Násilie na školách, doma a v inom prostredí	EDLP, články 2 (právo na život), 3 (neľudské a ponižujúce správanie) a 8 (fyzická integrita); protokol č. 1 k EDLP, článok 2 (právo na vzdelanie) ESLP, <i>Kayak/Turecko</i> , č. 60444/08, 2012 (bodanie v blízkosti školy) ESLP, <i>O’Keeffe/Irsko</i> [VK], č. 35810/09, 2014 (sexuálne zneužívanie v škole) ESLP, <i>Campbell a Cosans/Spojené kráľovstvo</i> , č. 7511/76 a č. 7743/76, 1982 (telesné trestanie) ESC (revidovaná), články 7 (právo na osobitnú ochranu proti fyzickým a morálnym nebezpečenstvám) and 17 (právo na ochranu) EVSP, <i>World Organisation against Torture (OMCT)/Belgicko</i> , sťažnosť č. 21/2003, 2004 (zákaz telesného trestania v Belgicku) Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor) Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu voči ženám a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor)

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
<p>Charta základných práv, článok 5 ods. 2 (nútená alebo povinná práca)</p> <p>Smernica o mladých pracovníkoch (94/33/ES)</p> <p>Smernica proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)</p>	<p>Nútená práca</p>	<p>EDLP, článok 4 (zákaz nevoľníctva, nútenej a povinnej práce)</p> <p>ESLP, <i>C.N. a V./Francúzsko</i>, č. 67724/09, 2012 (nevoľníctvo; povinnosti štátu)</p> <p>ESC (revidovaná), článok 7 ods. 10 (ochrana detí proti fyzickým a morálnym nebezpečenstvám)</p> <p>Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor)</p>
<p>Charta základných práv, článok 5 ods. 3 (zákaz obchodovania s ľuďmi)</p> <p>Smernica proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)</p>	<p>Obchodovanie s deťmi</p>	<p>EDLP, článok 4 (zákaz nevoľníctva)</p> <p>ESLP, <i>Rantsev/Cyprus a Rusko</i>, č. 25965/04, 2010 (zlyhanie štátu pri vyšetrovaní údajných obvinení z obchodovania s ľuďmi)</p> <p>Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi</p>
<p>Smernica proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)</p>	<p>Detiská pornografia</p>	<p>EDLP, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného života)</p> <p>ESLP, <i>Söderman/Švédsko</i> [VK], č. 5786/08, 2013 (tajné filmovanie dieťaťa)</p> <p>ESC (revidovaná), článok 7 ods. 10 (osobitná ochrana detí proti fyzickým a morálnym nebezpečenstvám)</p> <p>Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor)</p> <p>Dohovor o počítačovej kriminalite</p>
	<p>Deti z národnostných menšín</p>	<p>ESLP, <i>Centrum právnych možností v mene Valentina Câmpeanu/Rumunsko</i> [VK], č. 47848/08, 2014 (smrť zdravotne ťažko postihnutého mladého muža v štátnom zariadení)</p>
<p>Rozhodnutie Rady 2010/48/ES</p>	<p>Deti so zdravotným postihnutím</p>	<p>ESLP, <i>Nencheva a i./Bulharsko</i>, č. 48609/06, 2013 (smrť detí v štátnom zariadení)</p>
<p>Rozhodnutie Komisie (2007/698/ES)</p>	<p>Nezvestné deti</p>	<p>ESLP, <i>Zorica Jovanović/Srbsko</i>, č. 21794/08, 2013 (právo na informácie)</p>

Ochrana dieťaťa sa v širokom význame týka všetkých opatrení určených na zabezpečenie výkonu práv detí. V úzkom zmysle sa týka práv detí na ochranu pred všetkými formami násilia. Podľa medzinárodného práva musia štáty prijať opatrenia na zabezpečenie toho, aby deti požívali náležitú ochranu a aby boli účinne dodržiavané ich práva na fyzickú integritu a dôstojnosť. Povinnosť štátu chrániť môže mať rôzne formy v závislosti od osobitného rizika násilia, ktorému je dieťa vystavené, a od jeho páchatela. Povinnosti štátov sú preto viditeľnejšie, keď sa na deti vzťahuje právomoc a ochrana štátu, napríklad v prípade ich umiestnenia do verejných inštitúcií. Stáva sa to, keď je riziko násilia vysoké. Povinnosť štátu chrániť sa môže preukázať ako zložitá v prípadoch, keď sú deti vystavené násiliu súkromnými činiteľmi, ako napríklad rodinnými príslušníkmi.

Hlavná právomoc EÚ v oblasti sa týka cezhraničných trestných činov (článok 83 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ)). Boli preto zavedené osobitné legislatívne opatrenia, pokiaľ ide o detskú pornografiu a obchodovanie s ľuďmi. EÚ takisto schválila právne predpisy, podľa ktorých musia členské štáty kriminalizovať niektoré formy sexuálneho zneužívania. Na úrovni Rady Európy Európsky súd pre ľudské práva (ESLP), najmä podľa článkov 2, 3 a 8, vypracoval povinnosti štátov v súvislosti so širokou škálou činností, ktoré predstavujú násilie páchané na deťoch. EVSP bol v tejto oblasti takisto aktívny, a to prostredníctvom svojho postupu nahlasovania a mechanizmu kolektívnej sťažnosti. Ďalej, osobitné dohovory Rady Európy, najmä Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (Lanzarotský dohovor)²⁴⁹, sú v súčasnosti zavedené a monitorujúce orgány zodpovedné za dohľadanie na ich uplatňovanie.

V tejto kapitole sa analyzujú osobitné aspekty násilia páchaného na deťoch a reakcia medzinárodného spoločenstva. **Oddiel 7.1** sa týka násilia doma, v škole a iných prostrediach a je zameraný na problematiku, ako je telesné trestanie, zneužívanie a zanedbávanie detí a sexuálne násilie. **Oddiel 7.2** sa týka prípadov vykorisťovania detí, ktoré majú cezhraničný rozmer vrátane obchodovania s ľuďmi (na účely nútenej práce alebo sexuálneho vykorisťovania), detskej pornografie a vyhľadávania detí (grooming). Nakoniec **oddiel 7.3** sa týka prípadov zneužívania, v ktorých sú deti v osobitne zraniteľných situáciách.

²⁴⁹ Rada Európy, *Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním*, CETS č. 201, 2007.

7.1. Násilie doma, v školách a v iných prostrediach

Hlavné body

- Štáty sú povinné zabezpečiť, aby boli deti účinne chránené pred násilím a ujmu vo všetkých prostrediach.
- Štáty majú povinnosť zabezpečiť primeraný právny rámec pre ochranu detí.
- Štáty musia vykonávať účinné vyšetovania problematických tvrdení o zneužívaní/násilí/ujme, ktoré sa páchajú na deťoch.

V práve EÚ²⁵⁰ je hlavným právnym nástrojom v tejto oblasti, prijatým na základe článkov 82 a 83 ZFEÚ, smernica 2011/93/EÚ o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii.²⁵¹

V práve Rady Európy vyvinuli ESLP a EVSP významný súbor judikatúry týkajúcej sa ochrany detí pred násilím vo všetkých prostrediach. Okrem toho poskytujú osobitné dohovory Rady Európy (napr. Lanzarotský dohovor) podrobné záruky na ochranu detí pred osobitnými formami násillia.

7.1.1. Rozsah štátnej zodpovednosti

V práve Rady Európy ESLP analyzoval najzávažnejšie formy násillia páchaného na deťoch podľa rôznych článkov EDLP, najmä článkov 2 a 3. Súd identifikoval jasné povinnosti štátov vždy, keď sú deti umiestnené do inštitúcií patriacich pod ich právomoc.²⁵² Podobne platí, že ak určité konanie alebo situácia dosiahne úroveň závažnosti, na základe ktorého je klasifikovaná ako neludské alebo ponižujúce správanie podľa článku 3, štát má povinnosť chrániť deti proti zlému zaobchádzaniu vrátane zaobchádzania zo strany súkromných osôb. Všetky situácie, ako je dlhodobé zanedbávanie rodičmi,²⁵³ opakované sexuálne

250 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, Ú. v. EÚ 2011 L 335/1.

251 Tamže.

252 ESLP, *Nencheva a i./Bulharsko*, č. 48609/06, 18. júna 2013 (k dispozícii po francúzsky).

253 ESLP, *Z a i./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 29392/95, 10. mája 2001.

zneužívanie učiteľmi v škole,²⁵⁴ znásilnenie²⁵⁵ alebo telesné tresty²⁵⁶, sa považujú za patriace do rozsahu pôsobnosti článku 3 EDLP.

V prípade smrti môže byť štát braný na zodpovednosť podľa článku 2 EDLP aj v prípade, že smrť zapríčinila súkromná osoba, a nie zástupca štátu. Povinnosti štátov sa v jednotlivých prípadoch líšia, pričom základnou povinnosťou je zaisťovať účinnú ochranu detí pred násilím. V prípadoch závažných foriem zlého zaobchádzania k povinnostiam patrí prijatie účinných ustanovení trestného práva, ktoré sa opierajú o systém presadzovania práva.²⁵⁷ Štáty takisto musia prijať osobitné opatrenia a ochranné opatrenia na ochranu detí.²⁵⁸

ESLP sa pri niekoľkých príležitostiach stretol s prípadmi násilia páchaného na deťoch zo strany súkromných osôb v školách, súkromných domovoch alebo iných zariadeniach, ktoré boli prevádzkované neštátnymi subjektmi, v prípade ktorých bolo otáznne, či mohla vzniknúť zodpovednosť štátu. Dôležitejšie je, že ESLP rozhodol o tom, že štát sa nemôže zrieknuť povinnosti chrániť deti delegovaním správy dôležitých verejných služieb, ako je vzdelávanie, na súkromné osoby.²⁵⁹ V prípadoch týkajúcich sa určenia štátnej zodpovednosti ESLP všeobecne rozlišoval medzi všeobecnou povinnosťou štátov chrániť, keď nebolo riziko jasne identifikovateľné, a konkrétnou povinnosťou chrániť v prípadoch, keď bola obeť jasne identifikovateľná. V prvom prípade ESLP analyzoval, či v dôsledku nezasiahnutia štátu došlo k reálnemu riziku násilia pre detskú obeť.

Príklad: *Vec Kayak/Turecko*²⁶⁰ sa týka dohodania 15-ročného chlapca na smrť iným mladistvým v blízkosti školy. ESLP rozhodol, že školy majú povinnosť chrániť zapísané osoby pred všetkými formami násilia. V tomto konkrétnom prípade ESLP rozhodol, že Turecko je zodpovedné podľa článku 2 EDLP za to, že neochránilo právo na život syna a brata žiadateľov, pretože v danom čase nebol zavedený účinný systém dohľadu. Bez tohto systému

254 ESLP, *O’Keefe/Írsko* [VK], č. 35810/09, 28. januára 2014.

255 ESLP, *M.C./Bulharsko*, č. 39272/98, 4. decembra 2003.

256 ESLP, *Tyrer/Spojené kráľovstvo*, č. 5856/72, 25. apríla 1978.

257 ESLP, *M.C./Bulharsko*, č. 39272/98, 4. decembra 2003, bod 150.

258 ESLP, *O’Keefe/Írsko* [VK], č. 35810/09, 28. januára 2014, bod 146.

259 Tamže, bod 150; ESLP, *Costello-Roberts/Spojené kráľovstvo*, č. 13134/87, 25. marca 1993, bod 27.

260 ESLP, *Kayak/Turecko*, č. 60444/08, 10. júla 2012 (k dispozícii po francúzsky).

bolo možné, aby mladistvý vzal nôž zo školskej kuchyne, ktorý použil na bodanie obete.

Príklad: *Vec O'Keefe/Irsko*²⁶¹ sa týka činov zneužívania spáchaných v 70. rokoch 20. storočia v írskej štátnej škole. V tom čase boli štátne školy uznané a platené štátom, pričom riadením a správou bola poverená cirkev. Žiadateľka, ktorá bol v danom čase žiačkou, bola vystavená približne 20 činom sexuálneho zneužívania zo strany jedného zo školských učiteľov. Štátnym orgánom sa na tieto činy sťažovala až v roku 1998 potom, čo sa dozvedela o iných činoch sexuálneho zneužívania spáchaných rovnakým učiteľom. EŠLP musel určiť, či možno štát brať na zodpovednosť za činy zneužívania, ktoré neboli v danom čase nahlásené orgánom. Súd najprv rozhodol, že činy zneužívania, ktorým bola žiadateľka vystavená, patria do rozsahu pôsobnosti článku 3 EDLP. Potom, na základe rôznych správ, EŠLP rozhodol, že štát si mal byť vedomý možných rizík sexuálneho zneužívania na školách. V tom čase nebol zavedený primeraný postup, ktorý by umožnil dieťaťu alebo rodičovi sťažovať sa priamo štátu na činy zneužívania. Neexistovali ani mechanizmy dohľadu nad zaobchádzaním učiteľov s deťmi. EŠLP preto dospel k záveru, že si Írsko nesplnilo povinnosti podľa článku 3 EDLP, pretože neposkytlo mechanizmus účinnej ochrany voči činom zneužívania maloletých v školách.

Podľa EŠLP musia štáty vykonávať aj účinné vyšetrovanie údajného zlého zaobchádzania alebo úmrtia bez ohľadu na to, či činy spáchali zástupcovia štátu²⁶² alebo súkromné osoby. Vyšetrovanie je účinné, ak na základe doručenia sťažností od obetí alebo ich nástupcov štáty zavedú postup, ktorý môže viesť k identifikácii a potrestaniu osôb zodpovedných za násilné činy, ktoré sú v rozpore s článkom 2 alebo 3 EDLP.

Podľa ESC patria detské práva na ochranu pred zneužívaním a zlým zaobchádzaním najmä pod články 7 a 17.

Ďalej, podľa Lanzarotského dohovoru sú štáty povinné kriminalizovať rôzne formy sexuálneho zneužívania a sexuálneho vykorisťovania páchaného

²⁶¹ EŠLP, *O'Keefe/Irsko* [VK], č. 35810/09, 28. januára 2014.

²⁶² EŠLP, *Assenov a i./Bulharsko*, č. 24760/94, 28. októbra 1998.

na deťoch.²⁶³ V tomto dohovore sa takisto vyžaduje, aby štáty prijali legislatívne alebo iné opatrenia na predchádzanie sexuálneho zneužívania detí organizovaním informačných kampaní, školením odborných zamestnancov, informovaním detí o rizikách zneužívania a poskytovaním odbornej pomoci jednotlivcom, ktorým hrozí riziko spáchania trestných činov zneužívania detí. Okrem toho, podľa článkov 4 a 5 Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilí voči ženám a domácejmu násilíu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor)²⁶⁴ sa štáty zaväzujú zaviesť osobitné legislatívne opatrenia a vyšetriť násilné činy páchané na ženách. Podľa článku 22 Istanbulského dohovoru sú štáty povinné zabezpečiť služby odbornej pomoci ženám a deťom, ktoré sú obeťami domáceho násilia.

V medzinárodnom práve je CRC kľúčovým nástrojom na zabezpečenie ochrany dieťaťa na úrovni štátu. Podľa článku 19 signatárske štáty majú povinnosť prijať legislatívne, administratívne, sociálne a vzdelávacie opatrenia na ochranu detí pred všetkými formami násilia. Výbor OSN pre práva dieťaťa vydal významný počet všeobecných komentárov a odporúčaní obsahujúcich výklad povinností štátov podľa CRC. Napríklad vo všeobecnom komentári č. 13 sú opísané opatrenia na ochranu detí pred všetkými formami násilia.²⁶⁵ Všeobecný komentár č. 5 sa týka opatrení na vykonávanie a monitorovanie CRC vo vnútroštátnych zákonoch a politikách.²⁶⁶

7.1.2. Telesné tresty

Telesný trest je všeobecne vymedzený ako každá forma fyzického trestania s úmyslom spôsobiť niekomu bolesť alebo nepohodlie. Väčšinou sa týka úderov detí rukou alebo predmetom, môžu sem však patriť aj nefyzické úkony, ako sú hrozby, ktoré majú rovnaký konečný výsledok – poníženie dieťaťa.²⁶⁷

263 Rada Európy, *Dohovor Rady Európy o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním*, CETS č. 201, 2007.

264 Rada Európy, *Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu voči ženám a domácejmu násilíu a o boji proti nemu*, CETS č. 210, 2011.

265 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2011), *Všeobecný komentár č. 13, CRC/C/GC/13*, 18. apríla 2011.

266 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2003), *Všeobecný komentár č. 5, CRC/GC/2003/5*, 27. novembra 2003.

267 UNCRC, všeobecný komentár č. 8, *Právo dieťaťa na ochranu pred telesným trestaním a inými krutými alebo ponižujúcimi formami trestania* (články 19; 28, bod 2; a 37, okrem iných) (štyridsaťsekundové stretnutie, 2006), dokument OSN CRC/C/GC/8, 2. marca 2007.

V práve Rady Európy ESLP analyzoval sťažnosti na fyzické trestanie ako formu disciplinárneho opatrenia najmä podľa článku 3 EDLP. Ak opatrenie dosiahlo mieru závažnosti vyžadovanú článkom 3, ESLP rozhodol, že zaobchádzaním bolo porušené dané ustanovenie.²⁶⁸ Ak opatrenia telesného trestania nedosiahnu mieru závažnosti vyžadovanú článkom 3, aj tak môžu patriť pod článok 8 ako súčasť práva na fyzickú a morálnu integritu. ESLP však nezistil porušenie vo význame článku 8 v prípadoch telesného trestania. Používanie telesného trestania na štátnych školách môže predstavovať aj porušenie práv rodičov na výchovu svojich detí v súlade s ich filozofickým presvedčením, ako sa stanovuje v článku 2 protokolu č. 1 k EDLP.²⁶⁹

Príklad: *Veci Campbell a Cosans/Spojené kráľovstvo*²⁷⁰ sa týkajú vylúčenia dvoch chlapcov zo školy za to, že odmietli prijať telesný trest. ESLP nezistil porušenie článku 3 EDLP, pretože deti neboli skutočne vystavené telesnému trestaniu. Zistil však porušenie článku 2 k protokolu č. 1 k EDLP na základe toho, že umožnením telesných trestov odporujúci štát nerešpektoval filozofické presvedčenie rodičov. ESLP takisto zistil porušenie práva jedného z chlapcov na vzdelávanie poskytované v súlade s článkom 2 protokolu č. 1 k EDLP z dôvodu jeho vylúčenia zo školy.

ESC neobsahuje priamy zákaz telesných trestov. Napriek tomu vníma EVSP túto povinnosť v článku 17 ESC.²⁷¹ V zmysle svojho dohľadu prostredníctvom postupu nahlasovania a postupu kolektívnych sťažností na dodržiavanie článku 17 štátmi EVSP zistil, že niekoľko signatárskych štátov porušuje toto ustanovenie tak, že nezakazuje všetky formy telesných trestov. V troch podobných prípadoch podaných združením Association for the Protection of All Children, (APPROACH) Ltd. proti Belgicku,²⁷² Českej republike²⁷³ a Slovinsku²⁷⁴ EVSP zistil porušenie článku 17 ESC, pretože v týchto štátoch chýbali právne predpisy

268 ESLP, *Tyrell/Spojené kráľovstvo*, č. 5856/72, 25. apríla 1978.

269 ESLP, *Campbell a Cosans/Spojené kráľovstvo*, č. 7511/76 a č. 7743/76, 25. februára 1982, bod 38.

270 ESLP, *Campbell a Cosans/Spojené kráľovstvo*, č. 7511/76 a č. 7743/76, 25. februára 1982.

271 Pozri napríklad EVSP, *World Organisation against Torture (OMCT)/Belgicko*, sťažnosť č. 21/2003, 7. decembra 2004; ECSR, Conclusions XVI-2, Poľsko, článok 17, s. 65.

272 EVSP, *Association for the Protection of All Children (APPROACH)/Belgicko*, sťažnosť č. 98/2013, 29. mája 2015, bod 49.

273 EVSP, *Association for the Protection of All Children (APPROACH)/Česká republika*, sťažnosť č. 96/2013, 29. mája 2015.

274 EVSP, *Association for the Protection of All Children (APPROACH)/Slovinsko*, sťažnosť č. 95/2013, 27. mája 2015.

stanovujúce výslovný a komplexný zákaz všetkých foriem telesných trestov detí, ktoré by mali pravdepodobne vplyv na ich fyzickú integritu, dôstojnosť, vývin alebo psychické blaho.²⁷⁵ EVSP takisto stanovil, že zákony zakazujúce telesné trestanie detí sa musia vzťahovať na také formy náhradnej starostlivosti, ako je inštitucionálna starostlivosť, pestúnska starostlivosť a materské školy. V tomto smere treba takisto pripomenúť, že parlamentné zhromaždenie Rady Európy vydalo v roku 2004 odporúčanie, v ktorom žiadalo všetky zmluvné štáty, aby zakázali telesné tresty.²⁷⁶

V medzinárodnom práve sa telesné tresty nepriamo považujú za formu násillia páchaného na deťoch, na ktoré sa vzťahujú články 19, 28 ods. 2 a článok 37 CRC. Okrem toho, Výbor pre práva dieťaťa vydal všeobecný komentár č. 8/2006, v ktorom vyzýva štáty, aby prijali primerané opatrenia proti všetkým formám telesných trestov.²⁷⁷

7.1.3. Sexuálne zneužívanie

Obchodovanie s ľuďmi je predmetom [oddielu 7.2.2.](#) a detská pornografia [oddielu 7.2.3.](#)

Sexuálne zneužívanie detí môže mať mnoho foriem vrátane obťažovania, dotýkania, incestu alebo znásilnenia. K sexuálnemu zneužívaniu detí dochádza v rôznych prostrediach vrátane domovov, škôl, inštitúcií poskytujúcich starostlivosť, v kostoloch atď. Deti sú osobitne zraniteľné voči sexuálnemu zneužívaniu, pretože sú často v právomoci a pod kontrolou dospelých a majú obmedzený prístup k mechanizmom podávania sťažností.

V práve EÚ je cieľom smernice 2011/93/EÚ – v ktorej sa z veľkej časti premieta prístup Lanzarotského dohovoru – harmonizácia minimálnych trestných sankcií za rôzne zločiny sexuálneho zneužívania detí medzi členskými štátmi.²⁷⁸ Podľa

275 EVSP, *Association for the Protection of All Children (APPROACH)/Slovinsko*, sťažnosť č. 95/2013, 27. mája 2015, bod 51.

276 Rada Európy, parlamentné zhromaždenie (2004), odporúčanie 1666 (2004) o celoeurópskom zákaze telesných trestov pre deti, 23. júna 2004.

277 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2008), *Všeobecný komentár č. 8: Právo dieťaťa na ochranu pred telesným trestaním a inými krutými alebo ponižujúcimi formami trestania* (články 19; 28, bod 2; a 37, okrem iných), CRC/C/GC/8, 2. marca 2007.

278 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, Ú. v. EÚ 2011 L 335/1.

článku 3 tejto smernice musia členské štáty prijať trestnoprávne opatrenia na zabezpečenie sankcionovania rôznych foriem sexuálneho zneužívania vrátane zapríčinenia toho, aby sa dieťa stalo svedkom sexuálnych aktivít alebo sexuálneho zneužívania a zapojenia sa do sexuálnych aktivít s deťmi. V smernici sa stanovujú zvýšené tresty, ak sú činy páchané osobami v pozícii dôvery voči osobitne zraniteľným deťom a/alebo s použitím donucovania. Ďalej, členské štáty musia zabezpečiť, že stíhanie podozrivých zo zneužívania detí sa uskutočňuje automaticky a že osobám odsúdeným za trestné činy sexuálneho zneužívania je zakázaný výkon všetkých profesionálnych činností, v ktorých dochádza k priamemu alebo pravidelnému kontaktu s deťmi. Smernica obsahuje aj ustanovenia o konaní zohľadňujúcom potreby detí a zabezpečuje sa v nej ochrana detských obetí na súdoch.

Smernica 2011/93/EÚ je prepojená s rámcovým rozhodnutím 2009/315/SVV²⁷⁹ o organizácii a obsahu výmeny informácií z registra trestov medzi členskými štátmi. Napriek tomu, že toto rámcové rozhodnutie nie je zamerané osobitne na deti, vyplnía dôležitú medzeru v systéme ochrany a zabezpečuje, aby mali orgány členských štátov prístup k registrom trestov odsúdených osôb. Zjednodušuje identifikáciu jednotlivcov odsúdených za sexuálne zneužívanie, ktorí si hľadajú prácu v inštitúciách pracujúcich s deťmi v iných členských štátoch.

V práve Rady Európy ESLP preskúmal prípady sexuálneho zneužívania podľa článkov 3 a 8 EDLP. Sťažnosti sa všeobecne týkajú neprijatia primeraných opatrení zo strany štátov na ochranu detí pred zneužívaním. V súvislosti s článkom 3 ESLP takisto preskúmal, či štáty vykonali účinné vyšetrovanie údajného sexuálneho zneužívania. Sťažnosti týkajúce sa zneužívania detí podané na základe článku 8 sa týkajú vplyvu týchto činov na fyzickú integritu obeť a práva na rešpektovanie rodinného života. Niekedy je rozdiel medzi povinnosťami štátov podľa článkov 3 a 8 dosť nejasný, pričom ESLP používa podobné odôvodnenie v prípade zistenia porušenia oboch článkov. Treba však uviesť, že prípady podľa článku 8 sú bežnejšie v situáciách nesprávneho odňatia zo starostlivosti/umiestnenia do starostlivosti a vplyvu údajného zneužívania dieťaťa na rodinu. Tieto situácie sú analyzované v [kapitole 5](#).

²⁷⁹ Rámcové rozhodnutie Rady 2009/315/SVV z 26. februára 2009 o organizácii a obsahu výmeny informácií z registra trestov medzi členskými štátmi, Ú. v. EÚ L 93, 7.4.2009, s. 23 – 32.

Príklad: Vo veci *M.C./Bulharsko*²⁸⁰ bolo žiadateľkou 14-ročné dievča, ktoré tvrdilo, že bolo znásilnené dvomi osobami potom, čo jedného večera šlo von. Jej sťažnosť u národných orgánov bola zamietnutá najmä preto, že nebola zistená žiadna forma fyzického násilia. ESLP uviedol, že údajné znásilnenie patrí pod článok 3 EDLP a že odporujúci štát mal povinnosť vykonať účinné vyšetrovanie týchto tvrdení. ESLP sa pri stanovení, že bulharské orgány nevykonali toto vyšetrovanie, opierať o dôkazy, že orgány všeobecne zamietali prípady, v ktorých obeť nedokázala preukázať fyzický odpor voči činu znásilnenia. Súd sa domnieva, že táto úroveň dokazovania nie je v súlade so skutkovými stavmi, pokiaľ ide o obeť znásilnenia, a preto mohlo spôsobiť, že vyšetrovanie orgánov bolo neúčinné, čo je v rozpore s článkom 3 EDLP.

Ďalej, Lanzarotským dohovorom sa podrobne upravuje právo detí na ochranu pred sexuálnym zneužívaním. Tento dohovor prijatý v rámci Rady Európy je otvorený na účel ratifikácie pre štáty mimo Európy. Tento záväzný nástroj sa opiera o množstvo právne nezáväzných nástrojov zameraných na ďalšie zaisťovanie toho, aby štáty zaviedli účinné opatrenia proti sexuálnemu zneužívaniu detí.²⁸¹

7.1.4. Domáce násilie a zanedbávanie dieťaťa

V mnohých prípadoch domáce násilie zahŕňa údajné sexuálne zneužívanie. V tomto zmysle sú povinnosti štátov podľa medzinárodného práva podobné povinnostiam uvedeným v [oddiel 7.1.3](#).

V práve Rady Európy sú to zvyčajne matky, kto sa sťažoval ESLP, že štát si primerane neplnil svoju povinnosť chrániť proti ujme, ako sa stanovuje v EDLP. Prípady domáceho násilia vyvolávajú otázky súvisiace s článkami 2, 3 a 8 tohto dohovoru. Štáty musia plniť svoje povinnosti spočívajúce v prijatí účinných opatrení proti domácejmu násiliu a vykonávať účinné vyšetrovanie sporných tvrdení o domácom násilí alebo zanedbávaní detí.

280 ESLP, *M.C./Bulharsko*, č. 39272/98, 4. decembra 2003.

281 Prípady zahŕňajú: Rada Európy, Výbor ministrov (2001), odporúčanie (Rec (2001)16) o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním, 31. októbra 2001; Rada Európy, parlamentné zhromaždenie (1996), uznesenie 1099 (1996) o sexuálnom vykorisťovaní detí, 25. septembra 1996; Rada Európy, parlamentné zhromaždenie (2000), uznesenie 1212 (2000) o znásilneniach v ozbrojených konfliktoch, 3. apríla 2000; Rada Európy, parlamentné zhromaždenie (2002), uznesenie 1307 (2002) o sexuálnom vykorisťovaní detí: nulová tolerancia, 27. septembra 2002.

Príklad: Vo veci *Kontrová/Slovensko*²⁸² bola žiadateľka pri niekoľkých príležitostiach fyzicky napadnutá svojím manželom. Sťažovala sa na políciu, ale neskôr svoju sťažnosť stiahla. Manžel sa jej následne vyhrážal vraždou ich detí. Príbuzný oznámil tento incident na polícii. Niekoľko dní po incidente však manžel žiadateľky zastrelil seba aj ich dve deti. EŠLP rozhodol, že povinnosti štátu vyplývajú v oblasti článku 2 EDLP vždy, keď orgány vedia alebo majú vedieť o existencii skutočného a bezprostredného ohrozenia života identifikovaného jednotlivca. V tomto prípade mali slovenské orgány vedieť o tomto riziku v zmysle predtým existujúcej komunikácie medzi žiadateľkou a políciou. Povinnosti polície mali zahŕňať zaznamenanie trestného oznámenia žiadateľky, začatie trestného vyšetrovania a iniciovanie trestného konania a zároveň vedenie náležitého záznamu o núdzových volaniach a prijatie opatrenia v súvislosti s tvrdeniami, že manžel žiadateľky mal strelnú zbraň. Polícia si však nespĺnila povinnosti a priamym dôsledkom uvedených konaní bola smrť detí žiadateľky, v rozpore s článkom 2 EDLP.

Príklad: *Vec Eremia/Moldavská republika*²⁸³ sa týka sťažnosti matky a jej dvoch dcér na orgány, ktoré ich neochránili pred násilným a zneužívajúcim správaním ich manžela a otca. EŠLP rozhodol, že orgány napriek tomu, že vedeli o zneužívaní, neprijali účinné opatrenia na ochranu matky pred ďalším domácim násilím. Súd takisto zvažil, že napriek škodlivým psychickým vplyvom na dcéry, ktoré boli svedkami násillia páchaného ich otcom na matke v domove ich rodiny, boli prijaté len malé alebo žiadne opatrenia na zabránenie opätovnému výskytu tohto správania. Súd stanovil, že moldavské orgány si riadne nespĺnili svoje povinnosti podľa článku 8 EDLP.

Prípady zanedbávania detí buď v štátnych inštitúciách, alebo doma, boli tiež predložené EŠLP. Povinnosti orgánov v situáciách zanedbávania dieťaťa rodičom sú podobné ako v už uvedených prípadoch. Na jednej strane je potrebné, aby štát zaviedol účinné mechanizmy na ochranu dieťaťa, pričom na druhej strane musia štátne orgány prijať opatrenia na ochranu detí v prípadoch oznámeného zanedbávania dieťaťa, alebo ak majú k dispozícii dostatočné dôkazy o zanedbávaní dieťaťa, či už doma alebo v súkromných inštitúciách.²⁸⁴ Prípady zanedbávania v štátnych inštitúciách predstavujú priame povinnosti orgánov

282 EŠLP, *Kontrová/Slovensko*, č. 7510/04, 31. mája 2007.

283 EŠLP, *Eremia/Moldavská republika*, č. 3564/11, 28. mája 2013.

284 EŠLP, *Z a i./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 29392/95, 10. mája 2001.

chrániť deti zabezpečením toho, aby dostali náležitú (zdravotnú) starostlivosť, aby boli zariadenia, v ktorých sú umiestnené, primerané a/alebo zamestnanci vyškolení na riešenie potrieb detí.²⁸⁵

Relevantný je aj Istanbulský dohovor.²⁸⁶ Aj keď nie je osobitne zameraný na deti, obsahuje niekoľko odkazov na deti. Po prvé, podľa článku 3 písm. f) sa dievčatá do veku 18 rokov považujú za ženy, preto sa na ne vzťahujú všetky ustanovenia dohovoru. Po druhé, podľa článku 2 ods. 2 sú signatárske štáty podnecované, aby uplatňovali dohovor na všetky obe domáceho násillia, ku ktorým môžu patriť deti. V skutočnosti sú vo väčšine prípadov domáceho násillia páchaného doma deti svedkami a vážne sú ním postihnuté.²⁸⁷ Nakoniec, ustanovenia dohovoru osobitne zamerané na deti obsahujú povinnosti pre štáty, aby prijali opatrenia na riešenie potrieb detských obetí, na zvyšovanie informovanosti u detí a na ochranu detských svedkov.

V rovnakom zmysle sú podľa článku 17 ESC štáty povinné zakázať všetky formy násillia páchaného na deťoch a prijať primerané trestnoprávne a občianskoprávne ustanovenia.

Otázky domáceho násillia a zanedbávania detí sú predmetom rôznych právne nezáväzných nástrojov Rady Európy.²⁸⁸

7.2. Vykorisťovanie detí, detská pornografia a vyhľadávanie detí

Hlavné body

- Štátne orgány sú povinné spolupracovať a účinné spoločne pracovať na ochrane detí pred násilím, a to aj pri vykonávaní vyšetrovaní.

285 ESLP, *Nencheva a i./Bulharsko*, č. 48609/06, 18. júna 2013 (k dispozícii po francúzsky).

286 Rada Európy, *Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilliu voči ženám a domácejmu násilliu a o boji proti nemu*, CETS č. 210, 2011.

287 FRA (2014c), s. 134 – 135. Pozri tiež UNICEF (2006).

288 Príklady zahŕňajú: Rada Európy, Výbor ministrov (1985), odporúčanie písm. R (85) 4 o násillí v rodine, 26. marca 1985; Rada Európy, Výbor ministrov (1990), odporúčanie písm. R (90) 2 o sociálnych opatreniach týkajúcich sa násillia v rodine, 15. januára 1990; Rada Európy, parlamentné zhromaždenie (1998), odporúčanie č. 1371 (1998) o zneužívaní a zanedbávaní detí, 23. apríla 1998.

7.2.1. Nútená práca

V práve EÚ je zakázané otroctvo, nevoľníctvo, nútená alebo povinná práca (článok 5 ods. 2 Charty základných práv EÚ). Zamestnávanie detí je takisto zakázané (článok 32 charty). Hlavným legislatívnym nástrojom zakazujúcim detskú prácu je smernica 94/33/ES.²⁸⁹ Len za výnimočných okolností môžu štáty určiť minimálny vek na účely zamestnania, ktorý je nižší ako minimálny vek ukončenia povinnej školskej dochádzky (článok 4 ods. 2). Štáty musia zabezpečiť, aby mladí ľudia, ktorí môžu pracovať, mali primerané pracovné podmienky (články 6 a 7). Okrem toho môžu byť deti zamestnané len na určité činnosti, ako sú ľahké domáce práce alebo sociálne a kultúrne činnosti (článok 2 ods. 2 a článok 5). V smernici sa takisto stanovujú osobitné ochranné opatrenia, ktoré sa majú prijať v prípadoch detskej práce (oddiel III).

V mnohých prípadoch nútená detská práca zahŕňa deti, s ktorými sa obchoduje.²⁹⁰ Smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania (článok 2 ods. 3).²⁹¹ Deti, s ktorými sa obchoduje na účely nútenej práce, sú chránené podľa uvedenej smernice rovnakým spôsobom ako obeť obchodovania s ľuďmi na iné účely (ako je sexuálne vykoisťovanie, pozri [oddiel 7.1.3](#)).²⁹²

V práve Rady Európy sa v článku 4 EDLP zakazujú v absolútnom rozsahu všetky formy otroctva, nevoľníctva, nútenej alebo povinnej práce. ESLP vymedzuje „nútenú alebo povinnú prácu“ ako „prácu alebo služby vynútené od osoby pod hrozbou trestu proti vôli danej osoby a na ktoré sa uvedená osoba neponúkla dobrovoľne“.²⁹³ Nevoľníctvo okrem toho zahŕňa povinnosť pre „nevoľníka“ slúžiť celý život na majetku inej osoby a nemožnosť zmeniť svoj stav.²⁹⁴ Nevoľníctvo je preto závažnejšou formou povinnej práce.

289 Smernica Rady 94/33/ES z 22. júna 1994 o ochrane mladých ľudí pri práci, Ú. v. ES 1994 L 216.

290 Odôvodnenie 11 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 15. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, Ú. v. EÚ 2011 L 101/1.

291 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 15. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, Ú. v. EÚ 2011 L 101/1.

292 Pozri ďalej FRA (2015c), s. 40 – 41.

293 ESLP, *Siliadin/Francúzsko*, č. 73316/01, 26. júla 2005, bod 116.

294 Tamže, bod 123.

V prípadoch údajnej nútenej práce ESLP najprv určuje, či tvrdenia patria do rozsahu pôsobnosti článku 4 EDLP.²⁹⁵ Potom analyzuje, či si štáty splnili svoje povinnosti zaviesť legislatívny a správny rámec, ktorým sa zakazujú, trestajú a účinne stíhajú prípady nútenej alebo povinnej práce, nevoľníctva a otroctva.²⁹⁶ So zreteľom na procesný aspekt článku 4 ESLP skúma, či domáce orgány vykonali účinné vyšetrovanie sporných tvrdení o nútenej práci alebo nevoľníctve.²⁹⁷

Príklad: *Vec C.N. a V. v./Francúzsko*²⁹⁸ sa týka sťažností dvoch sestier pôvodom z Burundi na nútenú prácu. Po smrti svojich rodičov boli vzaté do Francúzska, aby tam žili so svojou tetou a jej rodinou. Štyri roky boli ubytované v suteréne domu údajne vo veľmi zlých podmienkach. Staršia sestra nechodila do školy a celý čas trávila prácami v domácnosti a starostlivosťou o zdravotne postihnutého syna svojej tety. Mladšia sestra chodila do školy a pracovala pre svoju tetu a jej rodinu po škole a potom, čo jej bol poskytnutý čas na urobenie si domácich úloh. Obe sestry podali sťažnosť na ESLP o tom, že boli držané v nevoľníctve a vystavené nútenej práci. ESLP stanovil, že prvá žiadateľka bola skutočne vystavená nútenej práci, keďže musela pracovať sedem dní v týždni bez odmeny a dovolenky. Okrem toho bola držaná v nevoľníctve, pretože cítila, že jej situácia je trvalá bez pravdepodobnosti zmeny. ESLP ďalej zistil, že si štát nesplnil povinnosti, pretože zavedený právny rámec neposkytol účinnú ochranu obetiam povinnej práce. V súvislosti s vyšetrovanou procesnou povinnosťou ESLP stanovil, že boli splnené požiadavky článku 4 EDLP, pretože orgány vykonali bezodkladné nezávislé vyšetrovanie, ktoré mohlo viesť k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb. ESLP zamietol tvrdenia druhej žiadateľky o nútenej práci a zdôvodnil, že mohla chodiť do školy a bol jej poskytnutý čas na robenie si domácich úloh.

V ESC sa zaručuje právo detí na ochranu pred fyzickými a morálnymi nebezpečenstvami v pracovnom prostredí a mimo neho (článok 7 ods. 10). EVSP uviedol, že domáce/pracovné vykorisťovanie detí vrátane obchodovania s deťmi na účely pracovného vykorisťovania musí byť zakázané na úrovni štátu.²⁹⁹ Signa-

295 ESLP, *C.N. a V./Francúzsko*, č. 67724/09, 11. októbra 2012, bod 70.

296 Tamže, bod 104 a nasledujúce.

297 ESLP, *C.N./Spojené kráľovstvo*, č. 4239/08, 13. novembra 2012, body 70 – 82.

298 ESLP, *C.N. a V./Francúzsko*, č. 67724/09, 11. októbra 2012.

299 Závery EVSP z roku 2004, Bulharsko, s. 57.

társke štáty ESC musia zaistiť nielen to, aby mali potrebné právne predpisy na zabránenie vykorisťovaniu a na ochranu detí a mladistvých, ale aj to, aby boli tieto právne predpisy účinné v praxi.³⁰⁰

V Lanzarotskom dohovore sa takisto stanovuje, že štáty majú kriminalizovať všetky formy sexuálneho vykorisťovania detí.

7.2.2. Obchodovanie s deťmi

V práve EÚ sa v článku 83 ZFEÚ identifikuje obchodovanie s ľuďmi ako oblasť, v ktorej má Európsky parlament a Rada legislatívne právomoci. Článok 5 ods. 3 Charty základných práv EÚ obsahuje výslovný zákaz obchodovania s ľuďmi. Príspevok EÚ je v tomto prípade cenný, pretože ide o oblasť s cezhraničnými rozmermi.

Smernica 2011/36/EÚ o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania je prvým nástrojom, ktorý schválil Európsky parlament a Rada na základe článku 83 ZFEÚ.³⁰¹ Podľa článku 2 ods. 1 tejto smernice je obchodovanie s ľuďmi „zlákane, preprava, presun, ukrývanie alebo prevzatie osôb vrátane výmeny alebo odovzdania kontroly nad týmito osobami na účely vykorisťovania, a to prostredníctvom hrozby alebo použitia násillia alebo iných foriem donucovania, únosu, podvodu, klamstva, zneužitia moci alebo zraniteľného postavenia, alebo odovzdávania či prijímania platieb alebo výhod na dosiahnutie súhlasu osoby majúcej kontrolu nad inou osobou“. Účelom smernice je stanoviť minimálne pravidlá na vymedzenie a sankcionovanie trestných činov súvisiacich s obchodovaním s ľuďmi (článok 1). Smernica ako celok je relevantná pre deti a zahŕňa aj niekoľko osobitných ustanovení týkajúcich sa detí v súvislosti s pomocou a podporou pre detské obete obchodovania s ľuďmi a ochranu v trestných vyšetrovaniach (články 13 až 16).³⁰² Treba prijať osobitné podporné opatrenia podľa odborného posúdenia každej jednotlivéj obete (článok 14 ods. 1). Štáty by mali menovať poručníka na zastupovanie najlepších záujmov dieťaťa (článok 14 ods. 2) a poskytnúť podporu rodine dieťaťa (článok 14 ods. 3). Počas trestného konania majú deti právo na zástupcu, bezplatné právne poradenstvo a právo byť vypočuté v primeraných priestoroch

300 Závěry EVSP z roku 2006, Albánsko, s. 61; závěry EVSP z roku 2006, Bulharsko, s. 113.

301 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 15. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, Ú. v. EÚ 2011 L 101/1.

302 Podrobné ustanovenia vo FRA a ESLP (2014), s. 222.

a vyškolenými odborníkmi (článok 15 ods. 1 až 3). Ďalšie ochranné opatrenia zahŕňajú možnosť uskutočňovať vypočutia bez prítomnosti verejnosti a možnosť vypočuť dieťa nepriamo prostredníctvom komunikačných technológií (článok 15 ods. 5).³⁰³

Smernica 2004/81 je takisto relevantná pre deti, s ktorými sa obchoduje.³⁰⁴ Podľa tohto nástroja môžu byť obetiam obchodovania s ľuďmi vydané povolenia na pobyt hosťiteľskými členskými štátmi za predpokladu, že spolupracujú na trestnom vyšetrovaní. Napriek tomu sa smernica vzťahuje na deti len v rozsahu, o ktorom rozhodli členské štáty.³⁰⁵

Pokiaľ ide o presadzovanie, agentúra EÚ pre presadzovanie práva (Europol) a Európska jednotka pre justičnú spoluprácu (Eurojust) plnia dôležité úlohy v zabezpečovaní spolupráce medzi členskými štátmi v identifikovaní a stíhaní organizovaných sietí obchodovania s ľuďmi. Príslušnými ustanoveniami na ochranu detských obetí na úrovni EÚ sa zaoberá **oddiel 11.3** tejto príručky.

V práve Rady Európy EDLP neobsahuje výslovné ustanovenie o obchodovaní s ľuďmi. ESLP však aj tak vykladá článok 4 EDLP ako obsahujúci zákaz obchodovania s ľuďmi.³⁰⁶ Súd prijal rovnaké vymedzenie obchodovania s ľuďmi, ako sa stanovuje v článku 3 písm. a) na prevenciu, potlačenie a trestanie obchodovania s ľuďmi, najmä ženami a deťmi, čím sa dopĺňa Dohovor OSN proti nadnárodnej organizovanej trestnej činnosti (Palermký protokol) a článok 4 písm. a) Dohovoru Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi.³⁰⁷ ESLP najprv určí, či konkrétna situácia zahŕňa dôveryhodné tvrdenie o obchodovaní s ľuďmi, a preto patrí do rozsahu pôsobnosti článku 4. Ak áno, analýza ESLP sa bude riadiť modelmi opísanými v **oddieli 7.2.1**: súd sa zameria na to, či právny rámec odporujúceho štátu poskytuje účinnú ochranu proti obchodovaniu s ľuďmi, či štát

303 Pozri FRA (2015b), s. 79.

304 Smernica Rady 2004/81/ES z 29. apríla 2004 o povoleniach na trvalý pobyt, vydávaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami nezákonného obchodovania s ľuďmi alebo ktorí boli predmetom konania umožňujúceho nedovolené prístahovalectvo a ktorí spolupracovali s príslušnými orgánmi, Ú.v. EÚ 2004 L 261, s. 19 – 23.

305 Tamže, článok 3.

306 ESLP, *Rantsev/Cyprus a Rusko*, č. 25965/04, 7. januára 2010, bod 282.

307 OSN, Dohovor o prevencii, potlačení a trestaní obchodovania s ľuďmi, najmä ženami a deťmi, ktorým sa dopĺňa Dohovor OSN proti nadnárodnej organizovanej trestnej činnosti (UNTOC), New York, 15. novembra 2000, Rada Európy, *Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi*, ETS č. 197, 2005.

splnil svoje povinnosti v konkrétnych okolnostiach prípadu a či orgány vykonali účinné vyšetrovanie sporných tvrdení o obchodovaní s ľuďmi.

Príklad: *Vec Rantsev/Rusko a Cyprus*³⁰⁸ podal otec mladého ruského dieťaťa, ktoré za podozrivých okolností zomrelo na Cypre. Na Cyprus vstúpila na základe víz kabaretnej umelkyne. Po tom, čo sa javilo ako pokus o únik, zomrela po páde z balkóna apartmánu, ktorý patril známym jej zamestnávateľa. Jej otec podal sťažnosť proti Rusku aj Cypru a v zásade tvrdil, že orgány náležite nevyšetřili smrť jeho dcéry. EŠLP po prvý raz stanovil, že obchodovanie s ľuďmi patrí do rozsahu pôsobnosti článku 4 EDLP. Aj keď Cyprus mal primeraný právny rámec pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, článok 4 bol porušený, pretože administratívny postup vyžadovania od zamestnávateľov, aby vydali finančné záruky pre kabaretných tanečníkov, neposkytol účinnú ochranu proti obchodovaniu s ľuďmi a vykorisťovaniu. Ďalej, v konkrétnych okolnostiach prípadu mali cyperské orgány vedieť, že dcéra žiadateľa bola vystavená riziku obchodovania s ľuďmi. Súd rozhodol, že polícia neprijala opatrenia na ochranu slečny Rantsevovej proti vykorisťovaniu. Nakoniec zistil porušenie článku 4 Ruskom, pretože ruské orgány náležite nevyšetřili údajné obchodovanie s ľuďmi.

EVSP sa domnieva, že obchodovanie s ľuďmi predstavuje závažné porušenie ľudských práv a ľudskej dôstojnosti a predstavuje novú formu otroctva.³⁰⁹ Podľa článku 7 ods. 10 musia štáty zaviesť právne predpisy na jeho kriminalizáciu.³¹⁰ Tieto právne predpisy sa musia opierať o primeraný mechanizmus dohľadu, tresty a akčný plán na boj proti obchodovaniu s deťmi a sexuálnemu vykorisťovaniu.³¹¹

Na úrovni zmlúv je hlavným nástrojom, ktorý sa zaoberá obchodovaním s ľuďmi, Dohovor Rady Európy na boj proti obchodovaniu s ľuďmi.³¹² Vzhľadom na širšie členstvo v Rade Európy a na skutočnosť, že dohovor o boji proti

308 EŠLP, *Rantsev/Cyprus a Rusko*, č. 25965/04, 7. januára 2010. Vec sa netýka smrti dieťaťa, ale tento prípad treba spomenúť v súvislosti s neexistenciou prípadov obchodovania s deťmi v EŠLP a so zreteľom na osobitnú hrozbu obchodovania s deťmi.

309 EŠLP, *Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE)/Írsko*, č. 89/2013, 12. septembra 2014, bod 56.

310 EVSP, závery XVII-2 (2005), Poľsko, s. 638.

311 EŠLP, *Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE)/Írsko*, č. 89/2013, 12. septembra 2014, bod 57.

312 Rada Európy, *Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi*, CETS č. 197, 2005.

obchodovaniu s ľuďmi je otvorený pre pristúpenie štátom, ktoré nie sú členmi Rady Európy,³¹³ dopĺňa smernicu 2011/36/EÚ a je veľmi dôležitý v boji proti obchodovaniu s ľuďmi v signatárskych štátoch dohovoru bez ohľadu na to, či sú členmi EÚ alebo nie, na základe spoločných noriem a povinností. Uplatňovanie dohovoru monitoruje skupina nezávislých expertov (Skupina expertov pre boj proti obchodovaniu s ľuďmi, GRETA), ktorí pravidelne hodnotia situáciu v každej krajine a uverejňujú správy. Na základe týchto správ Výbor strán dohovoru, politický pilier monitorovacieho nástroja podľa dohovoru, prijíma odporúčania pre signatárske štáty, pokiaľ ide o opatrenia, ktoré treba prijať na vykonávanie záverov GRETA, a sleduje pokrok.

7.2.3. Detská pornografia a vyhľadávanie detí

V práve EÚ je hlavným legislatívnym nástrojom týkajúcim sa detskej pornografie smernica 2011/93/ES.³¹⁴ Pornografia je vymedzená ako: „i) každý materiál, ktorý vizuálne zobrazuje dieťa zapojené do skutočného alebo simulovaného jednoznačne sexuálneho konania; ii) každé zobrazenie pohlavných orgánov dieťaťa primárne určené na sexuálne účely; iii) každý materiál, ktorý vizuálne zobrazuje akúkoľvek osobu vyzerajúcu ako dieťa zapojenú do skutočného alebo simulovaného jednoznačne sexuálneho konania alebo každé zobrazenie pohlavných orgánov akejkoľvek osoby vyzerajúcej ako dieťa primárne určené na sexuálne účely, alebo iv) realistické snímky dieťaťa zapojeného do jednoznačne sexuálneho konania alebo realistické snímky pohlavných orgánov dieťaťa primárne určené na sexuálne účely“.³¹⁵ V článku 5 tejto smernice sa členským štátom EÚ ukladá povinnosť prijať všetky potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby sa úmyselná výroba, nadobúdanie, držba, distribúcia, šírenie, ďalšie postupovanie, ponúkание, dodávanie alebo sprístupňovanie detskej pornografie, ako aj vedomé získavanie prístupu k tomuto typu obsahu považovalo za trestný čin.

V práve Rady Európy ESĽP pri niekoľkých príležitostiach analyzoval prípady detskej pornografie podľa článku 8 EDĽP.

313 Napríklad Bielorusko pristúpilo k dohovoru 26. novembra 2013.

314 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, Ú.v. EÚ 2011 L 335/1, s. 1 – 14.

315 Tamže, článok 2 písm. c).

Príklad: Vec *Söderman/Švédsko* podalo dievča, ktorého nevlastný otec sa ho pokúšal filmovať, keď sa sprchovalo.³¹⁶ Tvrdilo, že švédsky legislatívny rámec primerane nechránil jej súkromný život. ESLP rozhodol, že štát má povinnosti vytvoriť legislatívny rámec poskytujúci primeranú ochranu obeť, ku ktorým patrí žiadateľka. Keďže tento prípad sa týka len pokusu o filmovanie žiadateľky, ESLP stanovil, že tento legislatívny rámec nemusí nevyhnutne zahŕňať trestné sankcie. Nápravné opatrenia k dispozícii obeť – občianskoprávne alebo trestnoprávne – musia byť účinné. Vo veci skutočností prípadu ESLP uviedol, že žiadateľka nemala prospech z účinných trestnoprávných alebo občianskoprávných nápravných opatrení proti pokusu svojho otca o jej filmovanie, v rozpore s článkom 8 ESLP.

Článkom 9 Dohovoru Rady Európy o počítačovej kriminalite³¹⁷ sa od signatárskych štátov vyžaduje, aby sa za trestný čin považovalo ponúkanie, sprístupňovanie, distribúcia, ďalšie postúpenie, zaobstaranie alebo držba detskej pornografie alebo výroba tohto materiálu pomocou počítačového systému. Dôležitou požiadavkou je, že toto správanie musí byť úmyselné. Vo vysvetľujúcej správe k dohovoru sa uvádza, že pojem „pornografický materiál“ závisí od vnútroštátnych noriem týkajúcich sa materiálov klasifikovaných ako „obscénne, v rozpore s verejnou morálkou alebo podobne skazené“.³¹⁸ Táto povinnosť považovania za trestný čin by sa nemala vzťahovať len na materiál, ak vizuálne zachytáva dieťa, ale aj ak zachytáva osobu, ktorá tak vyzerá, alebo realistické obrázky predstavujúce dieťa zapojené do sexuálne explicitnej činnosti.³¹⁹

Ďalej, podľa článkov 21 až 23 Lanzarotského dohovoru sú štáty povinné prijať legislatívne opatrenia, aby boli rôzne formy detskej pornografie považované za trestný čin. Podľa článku 21 sa má z trestný čin považovať získavanie na účasť, nútenie a účasť na aktivitách týkajúcich sa detskej pornografie. Podľa článku 22 musí byť zapríčinenie toho, že deti sú svedkami sexuálnych (zneužívajúcich) aktov, rovnako považované za trestný čin. Nakoniec, v článku 23 sa vyžaduje, aby boli zavedené trestnoprávne predpisy v súvislosti s činními kontaktovania detí na sexuálne účely prostredníctvom informačných a komunikačných technológií. Lanzarotský výbor prijal stanovisko k tomuto ustanoveniu, v ktorom vyzýva signatárske štáty dohovoru, aby zvážili rozšírenie

316 ESLP, *Söderman/Švédsko* [VK], č. 5786/08, 12. novembra 2013.

317 Rada Európy, *Dohovor o počítačovej kriminalite*, CETS č. 185, 2001.

318 Vysvetľujúca správa Rade Európy, *Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite*, bod 99.

319 Rada Európy, *Dohovor o počítačovej kriminalite*, CETS č. 185, 2001, článok 9 ods. 2.

kriminalizácie kontaktovania na prípady, keď sexuálne zneužitie nie je výsledkom osobného stretnutia, ale je spáchané online.³²⁰

7.3. Vysoko rizikové skupiny

Hlavný bod

- Detské obeť nedobrovoľného zmiznutia (v medzinárodnom práve známeho ako „násilné zmiznutie“) majú právo uchovať si alebo znovu vytvoriť svoju totožnosť.

7.3.1. Deti z národnostných menšín

V práve Rady Európy sú prípady ESLP týkajúce sa osobitne násilia voči deťom z národnostných menšín – mimo kontextu obchodovania s ľuďmi a nútenej práce – dosť zriedkavé. Týkajú sa najmä segregácie na školách a diskriminácie, ktorá je analyzovaná v [oddielu 3.2](#).

Príklad: V prípade *Centrum právnych možností v mene Valentina Câmpeanu/Rumunsko* mimovládna organizácia podala sťažnosť v mene mladého Róma, ktorý zomrel v štátnej inštitúcii.³²¹ Bol HIV pozitívny a bol vážne duševne postihnutý. Podmienky v inštitúcii, v ktorej žil, boli otrasné: nebolo v nej kúrenie, posteľná bielizeň ani oblečenie, žiadna podpora od zamestnancov atď. Obeť nemala blízkych príbuzných a MVO v jeho mene tvrdila, že došlo k porušeniu práv stanovených v článkoch 2, 3, 5, 8, 13 a 14 EDLP. Veľká komora rozhodla, že za výnimočných okolností prípadu (mimoriadna zraniteľnosť a žiadni známi príbuzní mladého Róma) mala MVO legitímne oprávnenie zastupovať zosnulého žiadateľa. Na základe opodstatnenia ESLP stanovil, že došlo k porušeniu vecnej stránky článku 2. Národné orgány boli uznané za zodpovedné za smrť pána Câmpeanu, pretože ho umiestnili do inštitúcie, v ktorej zomrel z dôvodu nedostatku primeranej stravy, ubytovania a zdravotnej starostlivosti. ESLP takisto zistil porušenie článku 2 z dôvodu, že rumunské orgány účinne nevyšetřili smrť pána Câmpeanu.

320 Stanovisko Lanzarotského výboru k článku 23 Lanzarotského dohovoru a jeho vysvetľujúcej poznámke, 17. júna 2015.

321 ESLP, *Centrum právnych možností v mene Valentina Câmpeanu/Rumunsko* [VK], č. 47848/08, 17. júla 2014.

Pokiaľ ide o deti žijúce v inštitúciách, v odporúčaní Rady Európy Rec(2005)5 sa podporuje rozhodnutie, že umiestnenie dieťaťa by nemalo byť založené na diskriminačných dôvodoch.³²²

7.3.2. Deti so zdravotným postihnutím

V práve EÚ sa EÚ stala stranou CRPD, prvého medzinárodného dohovoru v oblasti ľudských práv, ku ktorému EÚ pristúpila.³²³ CRPD obsahuje osobitné ustanovenia týkajúce sa detí. Členské štáty EÚ a EÚ sa zaviazali zabezpečiť požívanie ľudských práv deťmi so zdravotným postihnutím na rovnakom základe s ostatnými deťmi. Podľa článku 16 CRPD musia prijať osobitné opatrenia na ochranu detí so zdravotným postihnutím pred zneužívaním a vykorisťovaním.³²⁴

V práve Rady Európy vyplynulo z prípadov EDLP týkajúcich sa detí so zdravotným postihnutím niekoľko otázok vrátane súhlasu, povinností štátov chrániť pred smrťou a zlým zaobchádzaním a životných podmienok v štátnych zariadeniach.

Príklad: *Vec Nencheva a i./Bulharsko*³²⁵ sa týka smrti 15 detí a mladých dospelých v domove pre ľudí s mentálnym a duševným postihnutím. ESLP rozhodol, že deti boli umiestnené do špecializovanej verejnej inštitúcie pod výhradnou kontrolou štátu. Životné podmienky detí v inštitúcii boli otrasné: chýbala im strava, lieky, oblečenie a vykurovanie. Príslušné orgány boli upozornené na túto situáciu pri niekoľkých príležitostiach, a preto si boli vedomé alebo si mali byť vedomé rizík úmrtia. ESLP stanovil porušenie vecnej časti článku 2 EDLP, pretože orgány neprijali opatrenia na ochranu životov detí umiestnených pod ich kontrolu. Ďalej, bulharské orgány účinne nevyšetrili úmrtia detí žiadateľov. Za osobitných okolností prípadu mali bulharské orgány začať trestné vyšetrovanie *ex offico*. Vyšetrovanie sa považovalo za neúčinné z niekoľkých príčin: začalo sa dva roky po úmrtí detí, trvalo neodôvodnene dlho, nevzťahovalo sa na smrť všetkých detí a neobjasnili sa v ňom relevantné faktory v danej veci.

322 Rada Európy, Výbor ministrov (2005), odporúčanie Rec (2005)5 o právach detí žijúcich v zariadeniach náhradnej starostlivosti, 16. marca 2005.

323 Rada Európskej únie (2009), Rozhodnutie Rady 2010/48/ES z 26. novembra 2009 o uzatvorení Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím Európskym spoločenstvom, Ú. v. EÚ 2010 L 23/35.

324 Pozri tiež [oddiel 3.5](#).

325 ESLP, *Nencheva a i./Bulharsko*, č. 48609/06, 18. júna 2013 (k dispozícii po francúzsky).

7.4. Nezvestné deti

V práve EÚ Európska komisia spustila horúcu linku (116000) pre nezvestné deti.³²⁶ Táto služba prijíma hovory nahlasovania nezvestných detí a postupuje ich policajným orgánom, poskytuje usmernenia a pomoc osobám zodpovedným za nezvestné dieťa a pomáha pri vyšetrovaní.

V práve Rady Európy sa násilné zmiznutie detí riešilo podľa článku 8 EDLP.

Príklad: Vo veci *Zorica Jovanović/Srbsko*,³²⁷ novorodenec údajne zomrel v nemocnici krátko po narodení, ale jeho telo sa nikdy nedostalo k rodičom. Matka sa sťažovala, že štát jej neposkytol informácie o osude jej syna vrátane príčiny jeho údajného úmrtia alebo času a miesta jeho pochovania. ESĽP uviedol, že pretrvávajúce zlyhanie štátu poskytnúť matke dôveryhodné informácie o osude jej syna predstavuje porušenie jej práva na rešpektovanie rodinného života.³²⁸

V práve OSN sa v článku 25 ods. 1 písm. b) Medzinárodného dohovoru na ochranu všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím³²⁹ sa stanovuje, že štáty musia zabrániť a potrestať prípady sfalšovania, zatajenia alebo zničenia dokladov potvrdzujúcich pravú totožnosť detí, ktoré sú alebo ktorých rodičia sú vystavení nedobrovoľnému zmiznutiu. Štáty musia takisto prijať potrebné opatrenia na hľadanie a identifikáciu týchto detí a na ich návrat k ich pôvodným rodinám. V súvislosti s právom týchto detí na zachovanie alebo obnovenie svojej totožnosti, ako aj svojej štátnej príslušnosti, mena a rodinných vzťahov, ktoré sú uznané zákonom, je potrebné, aby mali štáty zavedené zákonné postupy na preskúmanie a každého osvojenia alebo umiestnenia detí zapojených do nedobrovoľných zmiznutí a ich vyhlásenie za neplatné (článok 25 ods. 4). V dohovore sa zdôrazňujú dve zo všeobecných zásad na podporu práv detí: najlepšie záujmy dieťaťa na prvom mieste a právo dieťaťa na vyjadrenie svojich názorov (článok 25 ods. 5). Aj keď tento

326 Rozhodnutie Komisie (2007), Rozhodnutie Komisie 2007/698/ES z 29. októbra 2007, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie 2007/116/ES v súvislosti so zavedením dodatočných rezervovaných čísel, Ú. v. EÚ 2007 L 284/31.

327 ESĽP, *Zorica Jovanović/Srbsko*, č. 21794/08, 26. marca 2013.

328 Tamže, bod 74.

329 OSN, Medzinárodný dohovor na ochranu všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím, 20. decembra 2006.

dohovor ratifikoval pomerne malý počet európskych štátov, jeho relevantnosť pre európsky normatívny rámec by nemala byť opomínaný.³³⁰

330 Tento dohovor ratifikovalo 19. februára 2015 deväť z 28 členských štátov EÚ (Rakúsko, Belgicko, Španielsko, Francúzsko, Nemecko, Litva, Holandsko, Portugalsko a Slovensko). Okrem toho ratifikovali dohovor tieto členské štáty Rady Európy: Srbsko, Čierna Hora, Bosna a Hercegovina, Arménsko a Albánsko.

8

Hospodárske, sociálne a kultúrne práva a primeraná životná úroveň

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
<p>Charta základných práv, článok 14 (vzdelanie)</p> <p>Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)</p> <p>SDEÚ, C-413/99, <i>Baumbast a R/ Secretary of State for the Home Department</i>, 2002 (vzdelávanie detí migrantov)</p>	<p>Právo na vzdelanie</p>	<p>EDLP, protokol č. 1, článok 2 (právo na vzdelanie)</p> <p>ESC (revidovaná), článok 17 (právo na vzdelanie)</p> <p>ESLP, <i>Catan a i./Moldavsko a Rusko</i> [VK], čísla 43370/04, 8252/05 a 18454/06, 2012 (jazyk v školách)</p> <p>ESLP, <i>D.H. a i./Česká republika</i> [VK], č. 57325/00, 2007; ESLP, <i>Oršuš a i./Chorvátsko</i> [VK], č. 15766/03, 2010 (diskriminácia rómskych detí v škole)</p> <p>ESLP, <i>Ponomaryovi/Bulharsko</i>, č. 5335/05, 2011 (diskriminácia z dôvodu štatútu imigranta)</p> <p>FCNM, článok 12 ods. 3 a článok 14</p> <p>Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov</p>
<p>Charta základných práv, článok 35 (prístup k zdravotnej starostlivosti)</p> <p>Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ), článok 29 (základné výhody pre deti migrantov)</p>	<p>Právo na zdravie</p>	<p>ESC (revidovaná), článok 11 (právo na ochranu zdravia) a článok 13 (právo na sociálnu a zdravotnú pomoc)</p> <p>EDLP, článok 2 (právo na život) a článok 8 (právo na fyzickú integritu)</p> <p>ESLP, <i>Oyal/Turecko</i>, č. 4864/05, 2010 (infekcia novorodenca HIV)</p> <p>ESLP, <i>Iliya Petrov/Bulharsko</i>, č. 19202/03, 2012 (zranenie v elektrickej rozvodni)</p> <p>ESLP, <i>Centrum právnych možností v mene Valentina Câmpeanu/Rumunsko</i> [VK], č. 47848/08, 2014 (smrť v inštitúcii).</p>

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
		<p>ESLP, <i>Glass/Spojené kráľovstvo</i>, č. 61827/00, 2004 (informovaný súhlas)</p> <p>ESLP, <i>M.A.K. a R.K./Spojené kráľovstvo</i>, č. 45901/05 a č. 40146/06, 2010 (skúška bez rodičovského súhlasu)</p> <p>EVSP, <i>International Federation of Human Rights Leagues (FIDH)/Francúzsko</i>, sťažnosť č. 14/2003, 2004, (zdravotná starostlivosť pre migrujúce deti)</p> <p>EVSP, <i>Defence for Children International (DCI)/Belgicko</i>, sťažnosť č. 69/2011, 2012 (deti v protiprávnom stave)</p> <p>Dohovor o ľudských právach a biomedicíne (Dohovor z Ovieďa), článok 6 a 8</p>
<p>Charta základných práv, článok 34 ods. 3 (právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní)</p>	<p>Právo na bývanie</p>	<p>ESC (revidovaná), článok 16 (právo rodiny na sociálnu, právu a hospodársku ochranu), článok 17 (právo detí a mladistvých na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu) a článok 31 (právo na bývanie).</p> <p>ESLP, <i>Bah/Spojené kráľovstvo</i>, č. 56328/07, 2011.</p> <p>ESLP, <i>Connors/Spojené kráľovstvo</i>, č. 66746/01, 2004.</p>
<p>Charta základných práv EÚ, článok 34 (sociálne zabezpečenie a sociálna pomoc)</p>	<p>Právo na primeranú životnú úroveň a právo na sociálne zabezpečenie</p>	<p>ESC (revidovaná), články 12 až 14 (právo na sociálne zabezpečenie, sociálnu a lekársku pomoc a na prospech zo sociálnych služieb), článok 16 (právo rodiny na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu) a článok 30 (právo na ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením)</p> <p>EVSP, <i>European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EU-ROCEF)/Francúzsko</i>, sťažnosť č. 82/2012, 2013 (pozastavenie rodinných prídavkov z dôvodu záškoláctva)</p> <p>ESLP, <i>Konstantin Markin/Rusko [VK]</i>, č. 30078/06, 2012 (rodičovská dovolenka)</p>

Hospodárske, sociálne a kultúrne práva (práva ESC), častejšie označované ako sociálno-hospodárske práva alebo sociálne práva v európskom kontexte, zahŕňajú pracovné práva, ako aj právo na vzdelanie, zdravie, bývanie, sociálne zabezpečenie a primeranú životnú úroveň. Kultúrne práva zostali zväčša nedostatočne vyvinuté a neriešené v oblasti štipendií a sporov. Ich aspekty sú obsahom **oddielu 4.6** o totožnosti detí z národnostných menšín a v **oddielke 8.2** v rámci práva na vzdelanie.

Výslovné normy o právach ESC v európskom kontexte sa nachádzajú najmä v Európskej sociálnej charte a v Charte základných práv EÚ, aj keď EDĽP a jeho protokoly tiež obsahujú niekoľko relevantných ustanovení, napríklad zákaz nútenej práce a právo na vzdelanie. Okrem toho ESLP argumentoval, že neexistuje prísne rozdelenie oddelujúce sféru [sociálnych a hospodárskych práv] od oblastí, na ktorú sa vzťahuje dohovor³³¹ a zaradil práva ESC do občianskych práv zaručených EDĽP. Týmto spôsobom bol napríklad riešený prístup k zdravotnej starostlivosti v rámci zákazu mučenia, neľudského a ponižujúceho zaobchádzania a trestania (článok 3 EDĽP).³³²

V tejto kapitole sa analyzujú práva ESC, ktoré sú osobitne relevantné pre deti: právo na vzdelanie (oddiel 8.2), právo na zdravie (oddiel 8.3), právo na bývanie (oddiel 8.4) a právo na primeranú životnú úroveň a sociálne zabezpečenie (oddiel 8.5).

8.1. Prístupy k hospodárskym, sociálnym a kultúrnym právam

Hlavné body

- Zaisenie dostupnosti primeraných zdrojov je kľúčové pre zabezpečenie ochrany sociálnych práv.
- Základnými prvkami sociálnych práv je dostupnosť, prístupnosť, prispôsobivosť a prijateľnosť.

V práve EÚ boli práva ESC zahrnuté do Charty základných práv EÚ na rovnakej úrovni ako občianske a politické práva. V článku 52 Charty sa však rozlišuje medzi právami a zásadami, pričom zásady sú obmedzené spôsobom „možnosti súdneho odvolávania sa“ na ne.

V práve Rady Európy ESLP konštatuje, že keď je realizácia práva výnimočne zložitá a jej riešenie osobitne nákladné, posudzuje progresívnu realizáciu podľa

331 EDĽP, *Airey/Irsko*, č. 6289/73, 9. októbra 1979, bod 26.

332 Pozri napríklad ESLP, Prehľad o zdravotných právach väzňov, február 2015 a Prehľad o zdraví, apríl 2015.

troch kritérií: musia byť prijaté opatrenia na dosiahnutie cieľov charty v primeranom čase, s merateľným pokrokom a v rozsahu, ktorý je v súlade s maximálnym využitím dostupných zdrojov.³³³ Takisto sa zavádza prioritizácia, v ktorej sa štáty upozorňujú na vplyv, ktorý budú mať ich rozhodnutia pre skupiny so zvýšenou zraniteľnosťou, ako aj pre ostatné dotknuté osoby.³³⁴

EVSP, aj keď v osobitnom kontexte sociálneho zabezpečenia, uvádza, že regresívne kroky na zabezpečenie udržania a udržateľnosti existujúceho systému sociálneho zabezpečenia sú prípustné za predpokladu, že neohrozujú základný rámec vnútroštátneho systému sociálneho zabezpečenia, ani neodopierajú jednotlivcom príležitosť požívať ochranu, ktorú poskytuje proti vážnemu sociálnemu a hospodárskemu riziku.³³⁵ ESLP takisto akceptuje možnosť regresívnych krokov, ale skúma, či je zvolená metóda primeraná a vhodná na dosiahnutie oprávneného sledovaného cieľa.³³⁶

V súvislosti s právom na vzdelanie EVSP v súlade s prístupom Výboru OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva prijal analytický rámec pre dostupnosť, prístupnosť, prijateľnosť a prispôsobivosť.³³⁷ Rozdiel medzi dostupnosťou a prístupnosťou je takisto predmetom judikatúry ESLP. Kritériami alebo základnými prvkami dostupnosti, prístupnosti, prijateľnosti a prispôsobivosti je vedená nasledujúca analýza, a to v rozsahu, v ktorom je dostupná príslušná judikatúra.

333 EVSP, *International Association Autism Europe (IAAE)/Francúzsko*, sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003, bod 53, uplatnená v EVSP, *European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 81/2012, 11. septembra 2013, body 94 – 99.

334 EVSP, *International Association Autism Europe (IAAE)/Francúzsko*, sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003, bod 53.

335 EVLP, *General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) a Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY)/Grécko*, sťažnosť č. 66/2011, 23. mája 2012, bod 47.

336 ESLP, *Markovics a i./Maďarsko*, rozhodnutie o neprípustnosti, čísla 77575/11, 19828/13 a 19829/13, 24. júna 2014, body 37 a 39.

337 EVSP, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC)/Bulharsko*, sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008, bod 37.

8.2. Právo na vzdelanie

Hlavné body

- Obmedzenia v dostupnosti vzdelania musia byť predvídateľné, sledovať oprávnený cieľ a musia byť opodstatnené a nediskriminačné.
- Prijateľnosť vzdelania, ktorá vyžaduje rešpektovanie náboženského a filozofického presvedčenia rodičov, nevylučuje možnosť náboženského alebo sexuálneho vzdelávania v školách.
- Prispôsobivosť vyžaduje osobitné opatrenia pre deti so zdravotným postihnutím a možnosť pre deti z národnostných menšín mať vyučovanie vo vlastnom jazyku.
- Deti majú právo na vzdelanie bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť alebo štatút migranta.

V práve EÚ sa v článku 14 ods. 2 Charty základných práv EÚ garantuje právo na vzdelanie vrátane možnosti „bezplatnej povinnej školskej dochádzky“. V treťom odseku článku 14 sa zabezpečuje sloboda zakladať vzdelávacie inštitúcie a právo rodičov zabezpečiť vzdelávanie a vyučovanie svojich detí v súlade s ich náboženským, filozofickým a pedagogickým presvedčením.

V práve Rady Európy sa článkom 2 protokolu č. 1 k EDLP garantuje právo na vzdelanie. ESLP objasňuje, že týmto článkom sa neukladá štátom povinnosť sprístupniť vzdelávanie. Stanovuje sa ním právo na prístup ku vzdelávacím inštitúciám existujúcim v danom čase.³³⁸ Okrem toho právo na vzdelanie zahŕňa aj možnosť mať úžitok zo získaného vzdelania, to znamená právo získať, v súlade s platnými pravidlami v každom štáte, a v jednej alebo inej forme, oficiálne uznanie ukončených štúdií.³³⁹ Nejde však o absolútne právo. Obmedzenia musia byť pre príslušné osoby predvídateľné a musí sa nimi sledovať oprávnený cieľ. Disciplinárne opatrenia vrátane dočasného alebo trvalého vylúčenia zo vzdelávacej inštitúcie sú povolené za predpokladu, že spĺňajú podmienky prípustných obmedzení. Na posúdenie toho, či je výsledkom týchto foriem vylúčenia zo vzdelávania odopretie práva na vzdelanie, sa zvažujú faktory, ako sú

338 ESLP, *vec „Relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium“/Belgicko*, čísla 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 a 2126/64, 23. júla 1968, bod 4.

339 Tamže.

procesné záruky, trvanie vylúčenia, úsilie o opätovné začlenenie a primeranosť alternatívneho vzdelania.³⁴⁰

Príklad: Vo veci *Catan a i./Moldavsko a Rusko*³⁴¹ sa ESLP zameral na jazykovú politiku zavedenú na školách separatistickými orgánmi v Transdnestríi. Cieľom tejto jazykovej politiky bola rusifikácia. Po nútenom zatvorení škôl v moldavskom jazyku (v ktorom sa používa latinka) sa rodičia museli rozhodnúť, či pošlú svoje deti do škôl, v ktorých sa učili umelú kombináciu jazyka a cyriliky a s učebnými materiálmi vyrobenými v sovietskych časoch, alebo či pošlú svoje deti do škôl, ktoré boli menej dobre vybavené a na menej prístupnom mieste, na ceste do ktorých boli vystavené obťažovaniu a ponižovaniu. Nútené zatvorenie škôl a následné obťažovanie sa považovalo za neodôvodnený zásah do práva detí na vzdelanie, čo predstavovalo porušenie článku 2 protokolu č. 1 k EDLP.³⁴²

V rámci práva na vzdelanie majú rodičia právo na rešpektovanie ich náboženského a filozofického presvedčenia. Ale určovanie a plánovanie učebných osnov patrí v zásade do právomocí štátu.³⁴³ Do školských učebných plánov môžu začleniť aj informácie náboženského alebo filozofického druhu pod podmienkou, že sú predkladané objektívnym, kritickým a pluralistickým spôsobom.³⁴⁴ Na ochranu pluralizmu musia byť kvantitatívne a kvalitatívne rozdiely vo výučbe konkrétneho náboženstva alebo filozofie vyvážené tým, že sa rodičom poskytnú možnosť buď čiastočne, alebo úplne oslobodiť svoje deti z tejto výučby, t. j. možnosť nechodiť na niektoré hodiny alebo na výučbu náboženstva ako celok.³⁴⁵ To, akým spôsobom sa ESLP zaoberá touto problematikou z uhla pohľadu nediskriminácie, pozri v [oddiele 2.1](#).³⁴⁶

Podľa článku 17 ods. 2 revidovanej ESC sa štáty zaväzujú „prijatť všetky potrebné a vhodné opatrenia na [...] zabezpečenie bezplatného základného a stredoškolského vzdelania deťom a mladistvým a na podporu ich pravidelnej školskej

340 ESLP, *Ali/Spojené kráľovstvo*, č. 40385/06, 11. januára 2011, bod 58.

341 EDLP, *Catan a i./Moldavsko a Rusko* [VK], čísla 43370/04, 8252/05 a 18454/06, 19. októbra 2012.

342 Tamže, body 141 – 144.

343 ESLP, *Folgero a i./Nórsko* [VK], č. 15472/02, 29. júna 2007, bod 84.

344 Tamže, bod 84.

345 Tamže, body 85 – 102 a nesúhlasné stanovisko.

346 ESLP, *Grzelak/Polsko*, č. 7710/02, 15. júna 2010.

dochádzky“.³⁴⁷ Okrem toho EVSP rozhodol, že podľa tohto ustanovenia majú zmluvné štáty zabezpečiť, aby deti nezákonne prítomné na ich území takisto mali prístup ku vzdelaniu.³⁴⁸

Okrem toho musia byť vzdelávacie inštitúcie prístupné pre každého bez diskriminácie.³⁴⁹ EVSP rozhodol, že začlenenie detí so zdravotným postihnutím do tradičných škôl by malo byť normou a výučba v špecializovaných školách musí byť výnimkou.³⁵⁰ Štáty nemajú veľkú mieru vlastnej úvahy, pokiaľ ide o výber typu školy pre osoby so zdravotným postihnutím. Musí ísť o tradičnú školu.³⁵¹

Situácie týkajúce sa odlišného zaobchádzania vo vzdelávaní z dôvodov, ako je štátna príslušnosť, štatút imigranta alebo etnický pôvod, sú rozobrané v kapitole 3.

Podľa judikatúry EVSP musí byť sexuálna výchova a výchova reprodukčného zdravia súčasťou bežných učebných osnov.³⁵² Aj keď štáty majú širokú mieru voľnej úvahy pri určovaní kultúrnej primeranosti použitých vzdelávacích materiálov, musia zabezpečiť nediskriminačnú sexuálnu výchovu a výchovu reprodukčného zdravia, ktorou sa nepácha ani neposilňuje sociálne vylúčenie a odopieranie ľudskej dôstojnosti. Vzdelávacie materiály nesmú posilňovať nedôstojné stereotypy, napríklad v súvislosti s osobami s inou ako heterosexuálnou orientáciou.³⁵³

Nakoniec, prispôsobivosť vzdelávania si vyžaduje, aby sa napríklad pre deti so zdravotným postihnutím, ktoré sú začlenené do tradičných škôl urobili opatrenia na zabezpečenie ich špeciálnych potrieb³⁵⁴ (pozri tiež [oddiel 3.5](#)).

347 ESC z roku 1961 neobsahuje ustanovenie o práve na vzdelanie.

348 EVSP, *Médecins du Monde – International/Francúzsko*, sťažnosť č. 67/2011, 11. septembra 2012.

349 Podrobnejšie informácie o problematike detí so zdravotným postihnutím pozri v [kapitolách 3 a 7](#).

350 EVSP, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC)/Bulharsko*, sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008, bod 35.

351 EVSP, *European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 81/2012, 11. septembra 2013, bod 78.

352 EVSP, *International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)/Chorvátsko*, sťažnosť č. 45/2007, 30. marca 2009, bod 47.

353 Tamže, body 59 a 61.

354 EVSP, *Mental Disability Advocacy Center (MDAC)/Bulharsko*, sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008, bod 35.

Okrem toho podľa článku 12 ods. 3 FCNM sa strany, ktoré podpísali dohovor, zaväzujú podporovať rovnaké príležitosti v oblasti prístupu ku vzdelávaniu na všetkých stupňoch pre osoby patriace k národnostným menšinám (pozri tiež [kapitulu 3](#)).³⁵⁵ Pre deti z národnostných menšín obsahuje článok 14 FCNM právo vzdelávať sa a byť vyučovaný vo vlastnom jazyku.³⁵⁶ ESRP potvrdil, že právo na vzdelanie implikuje právo byť vzdelávaný v (jednom z) štátnom jazyku (štátnych jazykoch).³⁵⁷

8.2.1. Právo detí z radov migrantov na vzdelanie

V práve EÚ je základné právo detí na vzdelanie bez ohľadu na ich štatút migranta uznané v zásade vo všetkých aspektoch migračného práva EÚ.³⁵⁸ EÚ však nemá právomoc určiť obsah alebo rozsah vnútroštátnych ustanovení o vzdelávaní. EÚ skôr chráni právo detí z radov migrantov na prístup ku vzdelaniu na rovnakom, alebo v závislosti od ich postavenia, na podobnom základe ako u štátnych príslušníkov. Smernicou o študentoch (2004/114/ES) sa upravujú podmienky prijatia štátnych príslušníkov tretích krajín na účely štúdia, výmen žiakov, neplateného odborného vzdelávania alebo dobrovoľnej služby.³⁵⁹ Toto prijatie sa vzťahuje na vstup a pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny na obdobie dlhšie ako tri mesiace. Všeobecné podmienky prijatia detí zahŕňajú predloženie platného cestovného dokladu, povolenie rodičov na plánovaný pobyt, nemocenské poistenie a ak o to členský štát požiada, zaplatenie poplatku za spracovanie žiadosti o prijatie.³⁶⁰ Napríklad žiaci sú povinní poskytnúť dôkaz

355 Pozri ďalej Radu Európy, Poradný výbor Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín (FCNM), Komentár ku vzdelávaniu podľa Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín, 2006, ACFC/25DOC(2006)002, časť 2.1.

356 Na účel ďalšieho objasnenia pozri Radu Európy, Poradný výbor Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín (FCNM), Komentár ku vzdelávaniu podľa Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín, 2006, ACFC/25DOC(2006)002, časť 2.3 a tematický komentár č. 3: Jazykové práva osôb z národnostných menšín podľa rámcového dohovoru, 2012, ACFC/44DOC(2012)001 rev, časť VI, Jazykové práva a vzdelávanie.

357 EDLP, *Catan a i./Moldavsko a Rusko* [VK], čísla 43370/04, 8252/05 a 18454/06, 19. októbra 2012, bod 137.

358 Napr. článok 27 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany (prepracované znenie) (smernica o oprávnení), Ú. v. EÚ L 337/9, s. 9 – 268.

359 Smernica Rady 2004/114/ES o podmienkach prijatia štátnych príslušníkov tretích krajín na účely štúdia, výmen žiakov, neplateného odborného vzdelávania alebo dobrovoľnej služby (smernica o študentoch).

360 Tamže, článok 6.

o účasti na výmennom programe žiakov, ktorý prevádzkuje organizácia uznaná členským štátom.³⁶¹ Neplatení štážiisti musia poskytnúť dôkazy, ktoré členský štát požaduje, aby sa zabezpečilo, že počas svojho pobytu budú mať dostatočné zdroje na pokrytie svojich výdavkov na živobytie, odbornú prípravu a na cestu späť.³⁶² Prístup k ekonomickým aktivitám vrátane zamestnania zo strany vysokoškolských študentov podlieha obmedzeniam.³⁶³

Deti migrantov v EÚ, ktorí sa sťahujú do iného členského štátu EÚ na základe práva o voľnom pohybe, majú v tejto súvislosti najvýhodnejšie nároky. Majú právo byť prijatí do kurzov všeobecného vzdelávania, odbornej prípravy a odborného vzdelávania za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci.³⁶⁴ Patrí sem verejné a súkromné a povinné a nepovinné vzdelávanie. SDEÚ vždy vykladal tento nárok všeobecne, aby sa zabezpečil rovnaký prístup ku vzdelávaniu, ale aj k širším sociálnym výhodám súvisiacim so vzdelávaním, ako aj všetkým dávkam určeným na umožnenie školskej dochádzky. Napríklad vo veci *Casagrande* mohlo dieťa migrujúceho pracovníka mať prístup ku grantu na vzdelávanie so zisťovaním príjmov podľa práva EÚ o voľnom pohybe.³⁶⁵

Okrem toho sa v právnych predpisoch zavedených v 70. rokoch 20. storočia vyžaduje, aby členské štáty poskytli doplnkovú výučbu jazyka pre deti migrujúcich pracovníkov v EÚ v jazyku hostiteľského štátu, ako aj ich materskom jazyku s cieľom umožniť ich začlenenie v hostiteľskom štáte a v ich krajine pôvodu, ak sa majú následne vrátiť.³⁶⁶ Aj keď sa zdá, že sa ponúka dosť štedrá a hodnotná doplnková podpora pre deti po ich prijatí do školy v hostiteľskom štáte, jej

361 Tamže, článok 7.

362 Tamže, článok 10.

363 Tamže, článok 17.

364 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie, Ú. v. EÚ L 141/1, s. 1 – 12, článok 10 a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS (smernica o voľnom pohybe), Ú. v. EÚ L 158, s. 77 – 123, článok 24 ods. 1.

365 SDEÚ, C-9/74, *Donato Casagrande/Landeshauptstadt München*, 3. júla 1974. Následne potvrdené vo veciach ako SDEÚ, C-3/90, *M.J.E. Bernini/Minister van Onderwijs en Wetenschappen*, 26. februára 1992.

366 Smernica 77/486/EHS o vzdelávaní detí migrujúcich pracovníkov, Ú. v. ES L 199, s. 32 – 33. Upozorňujeme, že deti migrantov, ktoré sú štátnymi príslušníkmi tretích krajín, sú vylúčené z rozsahu jej pôsobnosti.

realizácia v rôznych krajinách je notoricky nesystematická a čoraz viac neuskutočniteľná vzhľadom na škálu rôznych jazykov, ktorú treba pokryť.³⁶⁷

Príklad: Problematika vo veci *Baumbast a R/Secretary of State for the Home Department*³⁶⁸ bola, či dve dcéry nemeckého migrujúceho pracovníka, ktorý sa presťahoval do Spojeného kráľovstva so svojou kolumbijskou manželkou a dcérami, mohli naďalej navštevovať školu potom, čo odišiel zo Spojeného kráľovstva do štátu mimo EÚ a nechal tam svoju manželku a dcéry. SDEÚ čelil otázke, či jeho manželka a dcéry mohli zostať v hostiteľskom štáte nezávisle, bez ohľadu na skutočnosť, že pán Baumbast (od ktorého rodina odvodzovala svoje práva na pobyt) sa v skutočnosti vzdal svojho štatútu migrujúceho pracovníka v EÚ. Rozhodujúcim faktorom pre SDEÚ bolo, že deti boli začlenené do vzdelávacieho systému v hostiteľskom členskom štáte a bolo by škodlivé a zároveň neprimerané vytrhnúť ich v takom dôležitom bode ich vzdelania. Súd potvrdil, že dôležitosť dosiahnutia kontinuity vo vzdelávaní detí je taká vysoká, že môže účinne „ukotviť“ (inak nenárokovateľný) pobyt rodiny v hostiteľskom štáte počas trvania štúdií dieťaťa migranta.

Po rozhodnutí vo veci *Baumbast* nasledovali ďalšie prípady³⁶⁹ a bol potvrdený v smernici 2004/38 v článku 12 ods. 3.³⁷⁰

Deti štátnych príslušníkov tretích krajín môžu mať všeobecne prístup len ku vzdelaniu financovanému z *verejných zdrojov* za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci, a sú vylúčení zo súvisiacich výhod, ako je poskytovanie štipendií.³⁷¹ Niektoré nástroje EÚ týkajúce sa imigrácie však idú ďalej, než je len

367 Správy Komisie o vykonávaní smernice 77/486/EHS, COM (84) 54 final a COM (88) 787 final.

368 SDEÚ, C-413/99, *Baumbast a R/Secretary of State for the Home Department*, 17. septembra 2002.

369 SDEÚ, C-480/08, *Maria Teixeira/Londýnsky obvod Lambeth a Secretary of State for the Home Department*, 23. februára 2010, SDEÚ, C-310/08, *London Borough of Harrow/Nimco Hassan Ibrahim a Secretary of State for the Home Department* [VK], 23. februára 2010.

370 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, Ú. v. ES L 158, 30. apríla 2004 článok 2 ods. 2 písm. c) a článok 12 ods. 3.

371 Smernica o oprávnení utečencov 2011/95/EÚ, článok 11, smernica o osobách s dlhodobým pobytom (smernica 2003/109/ES), článok 14, smernica 2003/86/ES o práve na zlúčenie rodiny, článok 14, smernica o dočasnej ochrane (2001/55/ES), smernica o prijímaní (2013/33/EÚ), článok 14 písm. c) a smernica o návrate (2008/115/ES).

udeľovanie rovnosti prístupu, a od členských štátov sa prostredníctvom nich vyžaduje, aby zaviedli mechanizmy na zabezpečenie náležitého uznania a prenosnosti zahraničných kvalifikácií aj v prípade chýbajúcich listinných dôkazov (článok 28 smernice o oprávnení³⁷²).

Práva na vzdelanie detí uchádzačov o azyl sú ešte slabšie. Musí im byť udeľovaný prístup ku vzdelávaciemu systému hostiteľského štátu za *podobných*, nie však nevyhnutne *rovnakých*, podmienok, ako sú podmienky, ktoré sa vzťahujú na štátnych príslušníkov.³⁷³ Samotné vzdelávanie môže byť poskytované v ubytovacích strediskách, nie v školách, a orgány môžu odložiť úplný prístup detí uchádzačov o azyl do školy až na tri mesiace od dátumu podania žiadosti o azyl. Ak je prístup ku vzdelávaciemu systému nemožný z dôvodu osobitnej situácie dieťaťa, členské štáty sú povinné poskytnúť opatrenia náhradného vzdelávania (článok 14 ods. 3 smernice o podmienkach prijímania).³⁷⁴

V práve Rady Európy bol použitý článok 2 protokol č. 1 v spojení s článkom 14 na zaistenie prístupu detí migrantov ku vzdelávaniu (pozri tiež [oddiel 3.3](#)).

Príklad: Vo veci *Ponomaryovi/Bulharsko*³⁷⁵ ESLP zvažoval požiadavku, aby dve ruské školopovinné deti bez trvalého pobytu platili poplatky za strednú školu. Súd dospel k záveru, že uloženie poplatkov za strednú školu bolo v ich prípade diskriminačné, a teda v rozpore s článkom 14 EDLP v spojení s článkom 2 protokolu č. 1 k EDLP.³⁷⁶

ESC chráni práva na vzdelanie detí z radov migrantov priamo (článok 17 ods. 2), ako aj nepriamo, uložením obmedzení na práva zamestnania detí

372 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany (prepracované znenie) (smernica o oprávnení), Ú. v. EÚ L 337/9.

373 Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ). Upozorňujeme, že podľa smernice o oprávnení utečencov (2011/95/EÚ, článok 27) detskí utečenci (ktorí získali práva na dlhodobjší pobyt) môžu mať prístup ku vzdelávaniu za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci.

374 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/33/EÚ z 26. júna 2013, ktorou sa stanovujú normy pre prijímanie žiadateľov o medzinárodnú ochranu (prepracované znenie) (smernica o prijímaní), Ú. v. EÚ L 180/96, s. 96 – 116.

375 ESLP, *Ponomaryovi/Bulharsko*, č. 5335/05, 21. júna 2011.

376 Pozri tiež [oddiel 3.3](#).

s cieľom umožniť im získať úplné výhody vyplývajúce z povinnej školskej dochádzky (článok 7).

Okrem toho, Európskym dohovorom o právnom postavení migrujúcich pracovníkov³⁷⁷ sa potvrdzuje právo detí migrantov na prístup „na rovnakom základe a za tých istých podmienok ako vnútroštátni pracovníci“ ku všeobecnému vzdelávaniu a odbornej príprave v hostiteľskom členskom štáte (článok 14 ods. 1).

V medzinárodnom práve je rovnosť detí z radov migrantov v oblasti prístupu ku vzdelávaniu podporená Medzinárodným dohovorom o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a ich rodinných príslušníkov (článok 30).³⁷⁸

V článku 28 CRC sa stanovuje, že všetky deti majú právo využívať bezplatnú povinnú školskú dochádzku. Podľa článku 29 ods. 1 písm. c) toto právo siaha ďaleko za rovnosť prístupu ku vzdelávaniu a zahŕňa ustanovenia týkajúce sa rozvoja kultúrnej totožnosti dieťaťa, jeho jazyka a hodnôt krajiny pôvodu dieťaťa.

8.3. Právo na zdravie

Hlavné body

- Štáty majú povinnosti prijať opatrenia proti životohrožujúcim zdravotným rizikám, ktorých sú si alebo by si mali byť orgány vedomé.
- Štátne orgány musia vykonať účinné vyšetrovanie v prípade úmrtia osoby.
- V ESC deti, ktoré sú nezákonne v krajine, majú nárok na zdravotnú starostlivosť nad rámec bezodkladnej lekárskej pomoci.
- Prijateľnosť zdravotnej starostlivosti si vyžaduje informovaný súhlas alebo povolenie.
- V práve EÚ a ESC majú na základe niekoľkých obmedzení deti migrantov právo na prístup k sociálnej pomoci a zdravotnej starostlivosti.

377 Rada Európy, [Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov](#), ETS č. 93, 1977.

378 OSN, [Dohovor o ochrane práv všetkých migrujúcich pracovníkov a ich rodinných príslušníkov](#), 18. decembra 1990.

Podľa práva EÚ sa v článku 35 Charty základných práv EÚ zaručuje prístup k zdravotnej starostlivosti.

Deti migrujúcich štátnych príslušníkov EÚ môžu mať prístup k sociálnemu zabezpečeniu a zdravotnej pomoci na rovnakom základe ako štátni príslušníci po uplynutí trojmesačného pobytu v hostiteľskom členskom štáte.³⁷⁹ Podobné práva sa vzťahujú na deti štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí získali trvalý pobyt v členskom štáte, aj keď môžu byť obmedzené na takzvané „základné výhody“.³⁸⁰ Pokiaľ ide o deti utečencov a deti žiadajúce o azyl, členské štáty musia poskytnúť prístup k primeranej sociálnej pomoci na rovnakom základe ako štátnym príslušníkom hostiteľského štátu, ale opäť, môže byť obmedzený na tzv. základné výhody (článok 29 smernice o oprávnení). Právnymi predpismi sa vyžaduje, aby členské štáty poskytli zraniteľným deťom migrantov prístup k dostatočnej podpore v oblasti zdravotnej starostlivosti. Napríklad deti, ktoré boli postihnuté násilím alebo mučením, musia dostať dostatočnú podporu na riešenie ich fyzických a duševných potrieb (kapitola IV smernice o prijímaní v prepracovanom znení, článku 21, 23 ods. 4 a článok 25). Smernica o prijímaní obsahuje podobné ustanovenia pre zraniteľných detských migrantov.

V práve Rady Európy sa v EDLP výslovne nezaručuje právo na zdravotnú starostlivosť ani právo na zdravie. ESLP sa však zaoberal niekoľkými prípadmi súvisiacimi so zdravím za rôznych okolností. Súd najskôr skúma životohrozujúce zdravotné záležitosti v prípade detí. Určí povinnosti, ktoré spočívajú na štáte, aby prijal preventívne opatrenia proti životohrozujúcim zdravotným rizikám, ktoré pozná alebo o ktorých by mal vedieť.

Príklad: Vo veci *Oyal/Turecko* štát neprijal preventívne opatrenia proti šíreniu HIV prostredníctvom transfúzií krvi. V dôsledku toho sa novorodenec nakazil vírusom HIV počas transfúzií krvi v štátnej nemocnici. Aj keď bolo ponúknuté určité nápravné opatrenie, ESLP rozhodol, že v prípade chýbajúceho plného zdravotného krytia za liečbu a lieky počas celého života postihnutého dieťaťa štát neposkytol uspokojivé nápravné opatrenia, a preto porušil právo na život (článok 2 EDLP).³⁸¹ Okrem toho nariadil Turecku, aby poskytol bezplatné a plné zdravotné krytie počas života obete.

379 Smernica o voľhom pohybe, článok 24.

380 Smernica 2003/109/ES z 25. novembra 2003 o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom, Ú. v. EÚ L 16, 23.1.2004, článok 11 ods. 4.

381 ESLP, *Oyal/Turecko*, č. 4864/05, 23. marca 2010, body 71-72.

Príklad: Vo veci *Iliya Petrov/Bulharsko*³⁸² sa dvanásťročný chlapec vážne zranil v elektrickej rozvodni. Rozvodňa bola umiestnená vonku v parku, v ktorom sa často stretávali deti a mladí ľudia a dvere neboli zamknuté. ESĽP rozhodol, že využívanie elektrickej sústavy je činnosť, ktorá predstavuje zvýšené riziko pre osoby, ktoré sú blízko inštalácii. Štát je povinný zaviesť primeranú reguláciu vrátane systému na kontrolu správneho uplatňovania bezpečnostných pravidiel. Súd rozhodol, že zlyhanie štátu pri uistení sa, že elektrická rozvodňa bola zaistená, aj keď vedel o bezpečnostných problémoch, predstavovalo porušenie práva na život (článok 2 EDĽP).³⁸³

Okrem toho majú štáty povinnosti postarať sa o zaobchádzanie s deťmi v zraniteľnej situácii, ktoré sú v starostlivosti štátnych orgánov (pozri tiež [kapitolu 6](#) a [oddiel 7.3](#)).

Príklad: Vec *Centre for Legal Resources v mene Valentina Câmpeanu/Rumunsko*³⁸⁴ sa týkala mladistvého HIV pozitívneho Róma s vážnym duševným postihnutím, ktorý tiež trpel tuberkulózou, pneumóniou a hepatitídou a zomrel vo veku 18 rokov. Bol v štátnej starostlivosti počas celého života. ESĽP zistil závažné nedostatky v rozhodovaní o poskytnutí liečby a starostlivosti a nepretržité zlyhanie zdravotníckych pracovníkov poskytnúť mu náležitú starostlivosť a liečbu. Bol preto porušený článok 2 EDĽP.³⁸⁵

Okrem toho, keďže nešlo o núdzovú situáciu, ESĽP rozhodol, že liečenie bez rodičovského súhlasu je v rozpore s článkom 8 EDĽP.

Príklad: Vo veci *Glass/Spojené kráľovstvo*³⁸⁶ bol podávaný dieťaťu s vážnym zdravotným postihnutím diamorfín bez ohľadu na rozhodné námietky jeho matky. ESĽP rozhodol, že rozhodnutie nemocničných orgánov nezohľadniť námietku matky voči navrhovanej liečbe bez povolenia súdu predstavuje porušenie článku 8 EDĽP.³⁸⁷

382 ESĽP, *Iliya Petrov/Bulharsko*, č. 19202/03, 24. apríla 2012 (k dispozícii po francúzsky).

383 Tamže.

384 ESĽP, *Centrum právnych možností v mene Valentina Câmpeanu/Rumunsko* [VK], č. 47848/08, 17. júla 2014. Pozri podrobnejší opis tohto rozhodnutia ESĽP v [kapitole 7](#).

385 Pozri tiež [oddiel 7](#).

386 ESĽP, *Glass/Spojené kráľovstvo*, č. 61827/00, 9. marca 2004.

387 Tamže, bod 83.

Príklad: Vo veci *M.A.K. a R.K./Spojené kráľovstvo*³⁸⁸ sa deväťročná dievča podrobilo krvným skúškam a fotografovaniu bez rodičovského súhlasu, aj keď jej otec výslovne dal pokyny na nevykonávanie ďalších skúšok, kým bolo dievča samo v nemocnici. Keďže nešlo o zdravotnú núdzovú situáciu, tieto zdravotné zásahy bez rodičovského súhlasu boli považované za zásahy v rozpore s jej právom na fyzickú integritu podľa článku 8 EDLP.³⁸⁹

V súlade s článkami 6 a 8 Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne,³⁹⁰ keď dieťa nemá právnu spôsobilosť udeliť súhlas s medicínskym zákrokom, tento zákrok sa môže vykonať len s povolením jeho zástupcu s výnimkou núdzovej situácie. Aj keď sa v tomto dohovore nevyžaduje súhlas dieťaťa, ak nie je právne spôsobilé udeliť súhlas, stanovuje sa, že stanovisko dieťaťa musí byť zohľadnené ako „faktor určujúci HIV primerane k jeho veku a miere vyspelosti“ (článok 6 ods. 2).

Okrem toho podľa článku 11 ESC strany súhlasia, že prijímú primerané opatrenia na poskytovanie poradenských a vzdelávacích služieb na podporu zdravia a rozvoj osobnej zodpovednosti v otázkach zdravia.³⁹¹ Lekárska pomoc a starostlivosť je podľa článku 13 ESC zaručená osobám, ktoré sú bez dostačujúcich finančných prostriedkov a ktoré nie sú schopné si ich zabezpečiť či už vlastným úsilím alebo z iných zdrojov. Nakoniec, v roku 2011 prijal Výbor ministrov usmernenia týkajúce sa detí o zdravotnej starostlivosti zohľadňujúcej potreby detí.³⁹²

Ako sa uvádza v nasledujúcich príkladoch, EVSP sa domnieva, že deti migrantov nachádzajúce sa neregulárne v krajine majú nárok na zdravotnú starostlivosť nad rámec bezodkladnej lekárskej pomoci. ESC obsahuje veľa odkazov na práva detí na služby sociálneho zabezpečenia a zdravotníckych služby (články 11, 12, 13, 14, 16 a 17), ktoré sa uplatňujú bez ohľadu na ich migračný štatút.

388 ESLP, *M.A.K. a R.K./Spojené kráľovstvo*, č. 45901/05 a č. 40146/06, 23. marca 2010.

389 Tamže, bod 79.

390 Rada Európy, *Dohovor o ochrane ľudských práv a dôstojnosti ľudí v súvislosti s použitím biológie a medicíny: Dohovor o ľudských právach a biomedicíne*, ETS č. 164, 1997.

391 Vo veci sexuálnej výchovy a výchovy reprodukčného zdravia pozri vyššie v časti o vzdelávaní (oddiel 8.2).

392 Rada Európy, Výbor ministrov (2011), *Usmernenia o zdravotnej starostlivosti zohľadňujúcej potreby detí*, 21. septembra 2011.

Príklad: Rozhodnutie EVSP vo veci *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH)/Francúzsko*³⁹³ sa týka toho, že Francúzsko prijalo zákon, ktorým sa ukončilo oslobodenie neregulárnych imigrantov s veľmi nízkymi príjmami od platenia za lekárske ošetrovanie a uložili sa poplatky za zdravotnú starostlivosť. EVSP rozhodol, že jednotlivcom, ktorí nedosiahli plnoletosť, vrátane detí bez sprievodu musí byť poskytnutá bezplatná zdravotná starostlivosť.

Príklad: Vo veci *Defence for Children International (DCI)/Belgicko*³⁹⁴ EVSP zistil porušenie článku 17 ESC z dôvodu obmedzení zdravotnej pomoci deťom migrantov bez dokladov. Výbor potvrdil právo maloletých migrantov nezákonne sa nachádzajúcich v krajine na získanie zdravotnej starostlivosti nad rámec bezodkladnej zdravotnej pomoci a vrátane primárnej a sekundárnej starostlivosti, ako aj psychologickej pomoci.³⁹⁵ Uviedol tiež, že chýbajúce zariadenia pre príjem zahraničných maloletých osôb nezákonne sa nachádzajúcich v krajine spôsobujú, že prístup k zdravotnej starostlivosti je zložitý. Okrem toho zistil, že prípady zlého zdravotného stavu možno odstrániť len v tom rozsahu, v ktorom sa deťom poskytne bývanie a detské domovy. V súlade s tým rozhodol, že došlo k porušeniu článku 11 ods. 1 a 3 ESC z dôvodu chýbajúceho bývania a detských domovov.³⁹⁶

V Európskom dohovore o právnom postavení migrujúcich pracovníkov³⁹⁷ sa podobne stanovuje, že migrujúci pracovníci, ktorí sú zákonne zamestnaní na území iného štátu, ako aj ich rodiny, by mali dostať rovnaký prístup k sociálnej a lekárskej pomoci (článok 19).

V medzinárodnom práve sa nachádzajú komplexnejšie ustanovenia o práve na zdravie v článku 12 Medzinárodného dohovoru o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (ICESCR)³⁹⁸ a v článku 24 CRC. Tieto nástroje zdôrazňujú prevenciu a liečbu. Výbor OSN pre práva dieťaťa zdôrazňuje dôležitosť prístupu

393 EVSP, *International Federation of Human Rights Leagues (FIDH)/Francúzsko*, sťažnosť č. 14/2003, 8. septembra 2004, body 35 – 37.

394 EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Belgicko*, sťažnosť č. 69/2011, 23. októbra 2012.

395 Tamže, bod 128.

396 Tamže, body 116 – 118.

397 Rada Európy, *Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov*, ETS č. 93, 1977.

398 OSN, Valné zhromaždenie, Medzinárodný konvent o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach, 16. decembra 1966, Organizácia Spojených národov, súbor zmlúv, vyd. 993, s. 3.

k najvyššiemu dosiahnuteľnému štandardu zdravotnej starostlivosti a výživy počas raného detstva³⁹⁹ a prístupu adolescentov k informáciám v oblasti sexuality reprodukcie.⁴⁰⁰ Takisto objasnil, že právo detí na zdravie znamená právo kontrolovať svoje zdravie a telo vrátane sexuálnej a reprodukčnej slobody robiť zodpovedné rozhodnutia.⁴⁰¹ Podnecuje štáty, aby zväžili umožnenie deťom, aby súhlasili s určitými liečbami a zásahmi bez povolenia rodiča, poskytovateľa starostlivosti alebo opatrovníka, ako je testovanie na HIV a služby v oblasti sexuálneho a reprodukčného zdravia vrátane vzdelávania a usmernenia v oblasti sexuálneho zdravia, antikoncepcie a bezpečnej interrupcie.⁴⁰²

8.4. Právo na bývanie

Hlavné body

- Právo na primerané bývanie je zaručené v článku 31 ESC.
- EVSP uvádza, že primeraný prístrešok sa má poskytnúť deťom s neregulárnym pobytom v krajine a že životné podmienky v prístreškoch musia byť v súlade s ľudskou dôstojnosťou.
- Podľa ESĽP neprimerané bývanie nie je odôvodnením na umiestnenie do verejnej starostlivosti.

V práve EÚ článok 34 ods. 3 Charty základných práv EÚ obsahuje odkaz na právo na pomoc pri bývaní v rámci boja proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe. V smernici o rasovej rovnosti sa zdôrazňuje bývanie v rámci výrobkov a služieb k dispozícii verejnosti, ku ktorým má byť zaručený nediskriminačný prístup a ponuka.⁴⁰³ Na príspevky na bývanie pre osoby s dlhodobým pobytom sa vzťahuje prístup bez rozlišovania. Právo EÚ sa však snaží zaistiť, napríklad

399 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2006), *Všeobecný komentár č. 7 o vykonávaní práv dieťaťa v ranom detstve*, dokument OSN CRC/C/GC/7/Rev.1, bod 27.

400 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2003), *Všeobecný komentár č. 4 o zdraví a vývine adolescentov v súvislosti s Dohovorom o právach dieťaťa*, dokument OSN CRC/C/GC/2003/4, bod 28.

401 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2013), *Všeobecný komentár č. 15 o práve dieťaťa na požívanie najvyššieho dosiahnuteľného štandardu zdravia (článok 24)*, dokument OSN CRC/C/GC/15, bod 24.

402 Tamže, bod 31.

403 Smernica Rady 2000/43/ES, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, 29. júna 2000, článok 3.

v súvislosti so zlúčením rodiny, aby rodinní príslušníci nepredstavovali záťaž pre systémy sociálnej pomoci členských štátov.⁴⁰⁴ V smernici o zlúčení rodiny sa vyžaduje, aby sa v žiadostiach o zlúčenie rodiny poskytli dôkazy o tom, že platný garant zlúčenia rodiny (t. j. štátny príslušník tretej krajiny s povolením na pobyt na jeden rok alebo viac a odôvodnené vyhliadky na získanie povolenia na trvalý pobyt) má ubytovanie považované za bežné pre porovnateľnú rodinu v rovnakom regióne. Ubytovanie má spĺňať všeobecné normy bezpečnosti a ochrany zdravia platné v príslušnom členskom štáte.⁴⁰⁵

V práve Rady Európy neexistuje právo na poskytnutie bývania podľa EDLP, ale ak sa štát rozhodne poskytnúť bývanie, musí tak urobiť nediskriminačným spôsobom.

Príklad: Vo veci *Bah/Spojené kráľovstvo*⁴⁰⁶ žiadateľka so zákonným pobytom v Spojenom kráľovstve dostala povolenie, aby sa k nej pripojil jej syn pod podmienkou, že nebude mať prístup k verejným zdrojom. Krátko po príchode svojho syna sa žiadateľka uchádzala o pomoc pri hľadaní bývania. Keďže však jej syn bol predmetom imigračnej kontroly, bola jej zamietnutá prednosť, na ktorú by mala štandardne nárok na základe štatútu osoby neúmyselne bez domova s maloletým dieťaťom. Orgány jej nakoniec pomohli nájsť nové ubytovanie a neskôr jej poskytli sociálne bývanie. Žiadateľka sa sťažovala, že zamietnutie udelenia jej prednosti bolo diskriminačné. ESLP rozhodol, že bolo oprávnené zaviesť kritériá na pridelovanie obmedzených zdrojov, ako je sociálne bývanie, za predpokladu, že tieto kritériá neboli svojvoľné alebo diskriminačné. Na zamietnutí prednosti žiadateľky nebolo nič svojvoľné, svojho syna priviedla do krajiny s plným vedomím o podmienke spojenej s umožnením jeho vstupu. Okrem toho, žiadateľka v skutočnosti nikdy nebola bez domova a existovali iné zákonné povinnosti, na základe ktorých by bol miestny orgán povinný pomôcť jej a jej synovi, ak by sa hrozba bezdomovectva skutočne prejavila. V dôsledku toho nedošlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 EDLP.

404 Pozri podrobnejšie FRA a ESLP (2014), s. 201.

405 Smernica Rady 2003/86/ES o práve na zlúčenie rodiny z 22. septembra 2003 (smernica o zlúčení rodiny), článok 7 ods. 1 písm. a).

406 ESLP, *Bah/Spojené kráľovstvo*, č. 56328/07, 27. septembra 2011.

ESLP takisto skúma prípady vystahovania rómskych rodín z parkovísk pre obytné prívesy.⁴⁰⁷ ESLP sa nepriamo zaoberal problematikou kvality bývania a uviedol, že neprimerané bývanie neopodstatňuje umiestnenie detí do verejnej starostlivosti⁴⁰⁸ (pozri tiež [oddiely 5.2. a 6.2.](#)).

Právo na primerané bývanie je zaručené v článku 31 ESC. EVSP uvádza, že primerané bývanie podľa článku 31 ods. 1 znamená bývanie, ktoré je bezpečné z hygienického a zdravotného hľadiska, t. j. musí mať všetky základné zariadenia, ako je voda, vykurovanie, likvidácia odpadu, hygienické zariadenia a elektrinu a musí byť aj konštrukčne bezpečné, nepreludnené a s bezpečným vlastníctvom s oporou v zákone.⁴⁰⁹ Vystahovania sú prípustné, ak sú opodstatnené, vykonané za podmienok dodržania dôstojnosti a ak je k dispozícii náhradné ubytovanie.⁴¹⁰ Životné podmienky v prístrešku majú byť také, aby umožňovali žitie v súlade s ľudskou dôstojnosťou: majú spĺňať požiadavky na bezpečnosť, zdravie a hygienu vrátane základných zariadení, t. j. čistá voda, dostatočné osvetlenie a vykurovanie. Základné požiadavky na dočasné ubytovanie zahŕňajú aj bezpečnosť bezprostredného okolia.⁴¹¹

So zreteľom na bývanie pre zahraničné deti v neregulárnej situácii EVSP uvádza, že neposkytnutie akejkoľvek formy ubytovania, ako aj poskytnutie nevhodnej formy ubytovania v hoteloch predstavuje porušenie článku 17 ods. 1 ESC.⁴¹² Okrem toho, podľa článku 31 ods. 2 ESC o predchádzaní bezdomovectvu sú štáty povinné poskytnúť primerané prístrešie deťom v neregulárnej situácii bez uchýlenia sa k zadržaniu.⁴¹³

407 ESLP, *Connors/Spojené kráľovstvo*, č. 66746/01, 27. mája 2004.

408 ESLP, *Wallová a Walla/Česká republika*, č. 23848/04, 26. októbra 2006, body 73 – 74 (k dispozícii po francúzsky), ESLP, *Havelka a i./Česká republika*, č. 23499/06, 21. júna 2007, body 57 – 59 (k dispozícii po francúzsky).

409 EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Holandsko*, sťažnosť č. 47/2008, 20. októbra 2009, bod 43.

410 EVSP, *European Roma Rights Centre (ERRC)/Taliansko*, sťažnosť č. 27/2004, 7. decembra 2005, bod 41, EVSP, *Médecins du Monde – International/Francúzsko*, sťažnosť č. 67/2011, 11. septembra 2012, body 74 – 75 a 80.

411 EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Holandsko*, sťažnosť č. 47/2008, 20. októbra 2009, bod 62.

412 EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Belgicko*, sťažnosť č. 69/2011, 23. októbra 2012, body 82 – 83. Pozri tiež FRA (2010), s. 30.

413 EVSP, *Defence for Children International (DCI)/Holandsko*, sťažnosť č. 47/2008, 20. októbra 2009, bod 64.

8.5. Právo na primeranú životnú úroveň a právo na sociálne zabezpečenie

Hlavné body

- Prístup k prídavkom na deti a rodičovskej dovolenke musí byť nediskriminačný.
- V práve EÚ by krytie sociálnym zabezpečením pre mladých pracovníkov pracujúcich na základe učňovských zmlúv nemalo byť také, aby ich vylúčilo zo všeobecného rozsahu ochrany.
- Podľa ESC je pozastavenie rodinných prídavkov v prípade záškolsťva neprimeraným obmedzením práva rodiny na hospodársku, sociálnu a právnu ochranu.

V práve EÚ sa v článku 34 ods. 1 Charty základných práv EÚ stanovuje, že „Únia uznáva a rešpektuje právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne služby“ v prípadoch, ktoré zodpovedajú tradičným oblastiam sociálneho zabezpečenia (materstvo, choroba, pracovné úrazy, závislosť alebo vysoký vek, strata zamestnania). Nároky sa vzťahujú na každého, kto má bydlisko alebo sa oprávnené pohybuje v rámci EÚ. Právo na sociálnu pomoc je uznané s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu osôb, ktoré nemajú dostatok prostriedkov a na boj proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe. Všetky tieto aspekty sú kvalifikované podľa „pravidiel ustanovených právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou“ (článok 34 ods. 1 Charty).

SDEÚ uvádza, že ak sú vlastní štátni príslušníci členského štátu povinní mať pobyt v členskom štáte na prístup k dávke na výchovu dieťaťa, štátni príslušníci iných členských štátov EÚ nemôžu mať povinnosť predložiť oficiálne povolenie na pobyt na účel prístupu k rovnakým dávkam.⁴¹⁴ Zamietnutie rodičovskej dovolenky určitým kategóriám osôb, akými sú objednávajúce matky, ktorým sa narodí dieťa na základe dohody o vynosení dieťaťa, je diskriminačné.⁴¹⁵ To isté platí v prípade mužských zamestnancov verejnej správy so zamietnutou rodičovskou dovolenkou – v situáciách, keď ich manželky nepracujú alebo vykonávajú akúkoľvek profesiu, pokiaľ nie je zapríčinená vážnou chorobou alebo

414 SDEÚ, C-85/96, *María Martínez Sala/Freistaat Bayern*, 12. mája 1998, body 60 – 65.

415 SDEÚ, C-363/12, *Z/A Government Department, The Board of Management of a Community School* [VK], 18. marca 2014.

zranením, manželky nie sú schopné splniť potreby súvisiace s výchovou dieťaťa.⁴¹⁶ Podobne, členské štáty musia zaviesť režim rodičovskej dovolenky v prípade narodenia dvojčiat, ktorým sa zabezpečí, že s týmito rodičmi sa bude zaobchádzať konkrétne podľa ich potrieb. Môže sa to zabezpečiť založením dĺžky rodičovskej dovolenky na základe počtu narodených detí a zabezpečením iných opatrení, ako je materiálna pomoc alebo finančná pomoc.⁴¹⁷

V práve Rady Európy ESLP skúmal prípad údajnej diskriminácie pri udeľovaní rodičovskej dovolenky a rodičovských príspevkov v Rusku.

Príklad: Vo veci *Konstantin Markin/Rusko*⁴¹⁸ bola rodičovská dovolenka zamietnutá zamestnancovi ruskej armády, pričom jej zamestnankyne mali nárok na túto dovolenku. Podľa súdu nemohlo byť vylúčenie zamestnancov z nároku na rodičovskú dovolenku primerane opodstatnené. Ani kontext špeciálnych ozbrojených síl a uistenia o riziku pre prevádzkovú účinnosť, ani argumenty o osobitnej úlohe žien vo výchove detí, ani prevládajúce tradície v krajine neboli považované za opodstatňujúce odlišné zaobchádzanie. Súd rozhodol, že došlo k porušeniu článku 14 v spojení s článkom 8 EDLP.

Rozsiahlejšie ustanovenia o práve na sociálne zabezpečenie, právo na sociálnu a lekársku pomoc a právo na prospech zo sociálnych služieb sa nachádzajú v článkoch 12 až 14 ESC. V článku 16 ESC sa výslovne uvádzajú sociálne a rodinné dávky ako spôsob, ktorým možno podporovať hospodársku, právnu a sociálnu ochranu rodinného života. Článkom 30 ESC sa zabezpečuje právo na ochranu pred chudobou a sociálnym vylúčením. Určité nároky na sociálne zabezpečenie môžu patriť do rozsahu pôsobnosti článku 1 protokolu č. 1 k EDLP za predpokladu, že vnútroštátne právne predpisy tvoria vlastný záujem zabezpečením platby ako práva na dávku sociálneho zabezpečenia, či už je podmienená predchádzajúcou platbou prídavkov alebo nie.⁴¹⁹

V článku 12 ESC sa vyžaduje, aby štáty vytvorili alebo udržiavali systém sociálneho zabezpečenia a usilovali sa o postupné pozdvižnutie jeho úrovne.

416 SDEÚ, C-222/14, *Konstantinos Maïstrellis/Ypourgos Dikaiosynis, Diáfaneias kai Anthropinon Dikaiomaton*, 16. júla 2015, bod 53.

417 SDEÚ, C-149/10, *Zoi Chatzi/Ypourgos Oikonomikon*, 16. septembra 2010, body 72 – 75.

418 ESLP, *Konstantin Markin/Rusko* [VK], č. 30078/06, 22. marca 2012.

419 ESLP, *Stummer/Rakúsko* [VK], č. 37452/02, 7. júla 2011, bod 82.

V článku 16 ESC sa vyžaduje, aby štáty zabezpečili hospodársku, právnu a sociálnu ochranu rodinného života vhodnými opatreniami. Primárnymi opatreniami majú byť rodinné alebo detské dávky poskytované v rámci sociálneho zabezpečenia a dostupné buď jednotne, alebo na základe skúmania príjmov. Tieto dávky musia predstavovať primerané doplnenie príjmov pre významný počet rodín. EVSP posudzuje primeranosť rodinných (rodičovských) dávok podľa mediánu ekvivalentných príjmov (Eurostat).⁴²⁰ EVSP stanovuje, že absencia všeobecného systému rodinných dávok nie je v súlade s ESC.⁴²¹

EVSP však pripúšťa, aby bolo vyplácanie príspevkov na deti podmienené bydliskom dieťaťa.⁴²² Uvádza, že zavedením len veľmi obmedzenej ochrany pred sociálnymi a hospodárskymi rizikami poskytnutej deťom (vo veku 15 až 18 rokov) na základe osobitných učňovských zmlúv (mali nárok len na nepenažné nemocenské dávky a krytie pracovných úrazov so sadzbou 1 %) sa účinne vylučuje určitá kategória (neplnoletých) pracovníkov zo všeobecného rozsahu ochrany poskytovanej systémom sociálneho zabezpečenia celkovo. Je preto v rozpore s povinnosťou štátu postupne zlepšovať systém sociálneho zabezpečenia.⁴²³

Pozastavenie rodinných prídavkov v prípadoch záškoláctva je takisto neprimeraným obmedzením práva rodiny na hospodársku, sociálnu a právnu ochranu.

Príklad: V sťažnosti proti Francúzsku Európsky výbor pre domáce prioritné opatrenia pre dieťa a rodinu (EUROCEF) uvádzal, že pozastavenie rodinných prídavkov ako opatrenie na riešenie záškoláctva predstavuje porušenie práva rodín na sociálnu, právnu a hospodársku ochranu podľa článku 16 ESC. Výbor stanovil, že opatrenie nie je primerané sledovanému cieľu a uviedol, že napadnuté opatrenie pozastavenia a prípadne zrušenia rodinných prídavkov spôsobuje, že rodičia sú výhradne zodpovední za presadzovanie cieľa zníženia záškoláctva a zvýšenie hospodárskej a sociálnej zraniteľnosti dotknutých rodín.⁴²⁴

420 EVSP, závery 2006, Estónsko, s. 215.

421 EVSP, závery 2011, Turecko, článok 16.

422 EVSP (2007), závery XVIII-1 – Všeobecný úvod, s. 11.

423 EVLP, *General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) a Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY)/Grécko*, sťažnosť č. 66/2011, 23. mája 2012, bod 48.

424 EVSP, *European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF)/Francúzsko*, sťažnosť č. 82/2012, 19. marca 2013, bod 42.

V Európskom dohovore o právnom postavení migrujúcich pracovníkov⁴²⁵ sa stanovuje, že migrujúci pracovníci zákonne zamestnaní v inom štáte, ako aj ich rodiny by mali mať rovnaký prístup k sociálnemu zabezpečeniu (článok 18) a iným „sociálnym službám“, ktoré zjednodušujú ich prijatie v hostiteľskom štáte (článok 10). Podobne sa Európskym dohovorom o sociálnom zabezpečení chránia práva utečencov a osôb bez štátnej príslušnosti na prístup k poskytovaniu sociálneho zabezpečenia v hostiteľskom členskom štáte (vrátane rodinných dávok pre deti).⁴²⁶

V medzinárodnom práve je garantované právo na primeranú životnú úroveň v článku 11 ICESCR a v článku 27 CRC.

425 Rada Európy, Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov, CETS č. 93, 1977.

426 Rada Európy, Európsky dohovor o sociálnom zabezpečení, ETS č. 78, 1972.

9

Migrácia a azyl

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
<p>ZFEÚ, článok 21</p> <p>Charta základných práv, článok 45 (sloboda pohybu)</p> <p>Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)</p> <p>Smernica o návrate (2008/115/ES)</p> <p>Smernica o azylových konaniach (2013/32/EÚ)</p> <p>Dubľinské nariadenie (č. 604/2013)</p> <p>Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)</p> <p>Smernica o voľnom pohybe (2004/38/ES)</p> <p>SDEÚ, C-648/11, <i>The Queen, na návrh MA a i./ Secretary of State for the Home Department</i>, 2013 (dubľinské transfery)</p> <p>Nariadenie o kódexe schengenských hraníc (562/2006), príloha VII, 6</p>	Vstup a pobyt	EDLP, článok 8 (rodinný život)
<p>Smernica o azylových konaniach (2013/32/EÚ), článok 25 ods. 5</p>	Posudzovanie veku	
<p>ZFEÚ, články 67, 73 a článok 79 ods. 2 písm. a)</p> <p>Smernica o zlúčení rodiny (2003/86/ES)</p> <p>Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ), článok 31</p> <p>Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)</p> <p>Smernica o dočasnej ochrane (2001/55/ES)</p> <p>Dubľinské nariadenie (č. 604/2013)</p> <p>Smernica o návrate (2008/115/ES), článok 13</p>	Zlúčenie rodiny a odlúčené deti	<p>EDLP, článok 8 (právo na rešpektovanie súromného a rodinného života)</p> <p>ESLP, <i>Şen/Holandsko</i>, č. 31465/96, 2001 (rovnováha práv)</p> <p>ESLP, <i>Jeunesse/Holandsko [VK]</i>, č. 12738/10, 2014 (rodinný život, najlepšie záujmy dieťaťa)</p>

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
<p>Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ), článok 11</p> <p>Smernica o návrate (2008/115/ES), článok 17</p>	Zadržiavanie detí	<p>ESLP, <i>Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga/Belgicko</i>, č. 13178/03, 2006 (zadržiavanie s cieľom vyhostenia)</p> <p>ESLP, <i>Popov/Francúzsko</i>, č. 39472/07 a č. 39474/07, 2012 (zadržiavanie s cieľom vyhostenia)</p> <p>ESLP, <i>Kanagaratnam/Belgicko</i>, č. 15297/09, 2011 (zadržiavanie s cieľom vyhostenia)</p>
<p>Smernica o voľnom pohybe (2004/38/ES), preambula (bod 24), články 7, 12, 13 a článok 28 ods. 3 písm. b)</p>	Vyhostenie	<p>ESLP, <i>Gül/Švajčiarsko</i>, č. 23218/94, 1996 (vyhostenie rodiny)</p> <p>ESLP, <i>Boultif/Švajčiarsko</i>, č. 54273/00, 2001 (vyhostenie detí)</p> <p>ESLP, <i>Tarakhel/Švajčiarsko [VK]</i>, č. 29217/12, 2014 (vyhostenie detí)</p>
<p>Charta základných práv, články 47 až 48 (právo na účinný opravný prostriedok a na spravodlivý proces, prezumpcia nevinoty a právo na obhajobu)</p> <p>Smernica o azylových konaniach (2013/32/EÚ), článok 7 a 25</p> <p>Smernica o obetiach (2012/29/EÚ), článok 8</p>	Prístup k spravodlivosti	<p>EDLP, článok 13 (právo na účinný opravný prostriedok)</p> <p>ESLP, <i>Rahimi/Grécko</i>, č. 8687/08, 2011 (účinné opravné prostriedky na spochybnenie podmienok zadržiavania)</p>

EÚ má jasnú právomoc prijímať právne predpisy v oblasti migrácie a azylu. Zabezpečenie detí migrantov sa týka rôznych situácií v oblasti migrácie vrátane dlhodobej pracovnej migrácie, azylu a doplnkovej ochrany a takisto rieši situáciu migrantov v neregulárnej situácii. Okrem ochrany, na ktorú majú deti migrantov nárok podľa článku 24 Charty základných práv EÚ, je predmetom článku 18 a 19 charty právo na azyl a ochranu v prípade vysťahovania, vyhostenia alebo vydania. EÚ takisto venovala pozornosť osobitným potrebám detí bez sprievodu, a to aj pokiaľ ide o právne aspekty, ako je zákonné poručníctvo

a právne zastupovanie, posudzovanie veku, sledovanie a zlúčenie rodiny, azylové konanie, zadržiavanie a vydanie, ako aj aspekty týkajúce sa životných podmienok detí vrátane ubytovania, zdravotnej starostlivosti, vzdelávania a odbornej prípravy, náboženstva, kultúrnych noriem a hodnôt, rekreácie a voľného času a sociálnej interakcie a skúseností s rasizmom.⁴²⁷

V systéme Rady Európy podporujú práva detí migrantov v rôznych kontextoch najmä štyri dohovory: EDLP, ESC, Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov a Európsky dohovor o občianstve. Táto kapitola je zameraná najmä na vykonávanie ustanovení EDLP, najmä článku 3 (ochrana pred neľudským, ponižujúcim zaobchádzaním), článku 5 (zbavenie slobody) a článku 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) vnímaných samostatne alebo v spojení s článkom 14 (zákaz diskriminácie). Tieto ustanovenia sa používajú na podporu práv detí a ich rodinných príslušníkov, ktorí sú migranti, utečenci a žiadatelia o azyl, v oblasti zlúčenia rodiny, prístupu k spravodlivosti a prebiehajúceho pobytu v hostiteľskom štáte.

Na medzinárodnej úrovni sa prostredníctvom niekoľkých ustanovení CRC podporujú práva detí v kontexte migrácie a azylu a sú podkladom pre vývoj právnych opatrení na európskej úrovni. Konkrétne v článku 7 sa chráni právo detí na registráciu pri narodení, štátnu príslušnosť a rodičovskú starostlivosť. V článku 8 sa chráni právo dieťaťa na totožnosť vrátane štátnej príslušnosti, mena a rodinných vzťahov. V článku 9 sa zabezpečuje, aby odlúčené deti udržiavali kontakt s oboma rodičmi, ak je to v ich najlepšom záujme, a článkom 22 sa pre utečenecké deti zabezpečuje právo na osobitnú ochranu a pomoc. Ďalej, Dohovor OSN o právnom postavení utečencov⁴²⁸ sa spolu s jeho protokolom z roku 1967 všeobecne považujú za ústredný prvok medzinárodnej ochrany utečencov.

Nasledujúce oddiely sú zamerané na vstup a pobyt (oddiel 9.1); posúdenie veku (oddiel 9.2); zlúčenie rodiny pre odlúčené deti (oddiel 9.3); zadržanie (oddiel 9.4); vyhostenie (oddiel 9.5) a prístup ku spravodlivosti (oddiel 9.6).

427 Pozri podrobnejšie FRA (2010); FRA (2011a), s. 27 – 38; FRA (2011b), s. 26 – 30.

428 Valné zhromaždenie OSN, *Dohovor o postavení utečencov*, 28. júla 1951, Organizácia Spojených národov, súbor zmlúv, vydanie 189, s. 137.

9.1. Vstup a pobyt

Hlavné body

- Občania EÚ požívajú právo slobody pohybu v rámci EÚ.
- Rozhodnutia o vstupe a pobyte detí by mali byť prijímané v rámci príslušných mechanizmov a postupov a v najlepšom záujme dieťaťa.

V práve EÚ sa povaha a rozsah práv detí vo veľkej miere líši podľa občianstva dieťaťa a rodičov dieťaťa a podľa toho, či dieťa migruje so svojimi rodičmi alebo nezávisle.

Migrácia občanov EÚ je upravená rôznymi právnymi nástrojmi. Práva udeľené občanom EÚ sú ďalekosiahle a ich cieľom je podporovať optimálnu mobilitu v rámci EÚ. Po prvé, v článku 21 ZFEÚ sa stanovuje, že občania EÚ a ich rodinní príslušníci majú právo na voľný pohyb a pobyt na území ktoréhokoľvek členského štátu EÚ. Okrem toho, po svojom príchode do hostiteľského štátu majú právo, aby sa s nimi zaobchádzalo rovnako ako so štátnymi príslušníkmi daného štátu v súvislosti s ich prístupom k práci a jej podmienkam, sociálnym dávkam a výhodám sociálneho zabezpečenia, škole, zdravotnej starostlivosti atď.⁴²⁹ Článkom 45 Charty základných práv EÚ sa rovnako garantuje sloboda pohybu občanov EÚ.

Ďalej, práva detí, ktoré sa sťahujú s rodičmi/poskytovateľmi starostlivosti, ktorí sú občanmi EÚ, sa takisto riadia smernicou o voľnom pohybe.⁴³⁰ Stanovuje sa v nej, že rodinní príslušníci majú právo na vstup a pobyt v hostiteľskom členskom štáte buď zároveň s prvotným presťahovaním štátneho príslušníka EÚ do daného štátu, alebo po ňom (článok 5 ods. 1). K rodinným príslušníkom na účely tohto nástroja patria všetky biologické deti migranta EÚ alebo jeho manželského partnera alebo partnera za predpokladu, že sú mladšie ako 21 rokov alebo sú nezaopatrené (článok 2 ods. 2). Môžu alebo nemusia byť štátnymi

429 Určité obmedzenia boli uložené pre migrantov z Chorvátska, krajiny, ktorá najnovšie pristúpila do EÚ, na prechodné obdobie do júna 2015 s možnosťou, aby členské štáty predĺžili toto obdobie s uloženými obmedzeniami do roku 2020.

430 Všimnite si, že príslušné ustanovenia smernice sa takisto uplatňujú v EHP. Pozri podrobnejšie Dohodu o európskom hospodárskom priestore, 2. mája 1992, časť III, Voľný pohyb osôb, služieb a kapitálu a Dohodu medzi Európskym spoločenstvom a jeho členskými štátmi na jednej strane a Švajčiarskou konfederáciou na druhej strane, o voľnom pohybe osôb, podpísanú v Luxemburгу 21. júna 1999, ktorá nadobudla platnosť 1. júna 2002, ú. v. ES 2002 L 114/6.

občanmi EÚ za predpokladu, že primárny migrant, s ktorým sa presťahovali, je štátnym príslušníkom EÚ. Počas prvých troch mesiacov po ich presťahovaní je právo rodiny na pobyt nepodmienené, ale potom občania EÚ, ktorí chcú, aby ich deti s nimi zostali v hostiteľskom členskom štáte, musia preukázať, že majú dostatočné finančné zdroje a komplexné zdravotné poistenie na ich podporu (článok 7). Deti a iní rodinní príslušníci automaticky získajú trvalý pobyt po piatich nepretržitých rokoch pobytu v hostiteľskom štáte s občanom EÚ (článok 16 ods. 2 a článok 18). V danom bode už nepodliehajú žiadnym podmienkam týkajúcim sa zdrojov/zdravotného poistenia.

Sloboda pohybu občanov tretích krajín, ktorí nepatria do rodiny migranta EÚ, podlieha väčším obmedzeniam. Táto oblasť sa čiastočne riadi právom EÚ a čiastočne sa riadi vnútroštátnymi predpismi o prisťahovalectve.

V súvislosti s postupmi medzinárodnej ochrany sa deti považujú za tzv. zraniteľné osoby, ktorých osobitnú situáciu musia členské štáty zväžiť pri uplatňovaní práva EÚ.⁴³¹ Vyžaduje sa, aby štáty určili a splnili každé osobitné opatrenie, ktoré môžu potrebovať najmä deti žiadajúce o azyl, keď vstupujú do hostiteľského štátu. Článok 24 Charty základných práv EÚ sa vzťahuje na požiadavky na vstup a pobyt *acquis* EÚ v oblasti azylu, pretože sa týka detí. Vyžaduje sa v ňom, aby pri všetkých opatreniach prijatých orgánmi verejnej moci alebo súkromnými inštitúciami, ktoré sa týkajú detí, členské štáty EÚ zaistili, že sa do úvahy budú brať v prvom rade najlepšie záujmy dieťaťa. Konkrétnejšie, zásada najlepších záujmov podporuje vykonávanie smernice 2013/32/EÚ o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (smernica o azylových konaniach)⁴³² a nariadenia, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov (dublinské nariadenie), pretože sa týkajú detí.⁴³³ Oba texty obsahujú aj osobitné záruky pre deti bez sprievodu vrátane ich

431 Pozri konkrétne smernicu o podmienkach prijímania 2013/33/EÚ článok 21 a smernicu o návrate 2008/115/ES článok 3 ods. 9.

432 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ zo 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (prepracované znenie), 29. júna 2013, Ú. v. EÚ L 180/60, článok 25 ods. 6.

433 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov (prepracované znenie), Ú. v. EÚ 2013 L 180/31-180/59, článok 6.

právneho zastúpenia. V nariadení (562/2006) o kódexe schengenských hraníc sa od pohraničnej stráže vyžaduje, aby skontrolovala, či osoby sprevádzajúce deti majú voči nim rodičovskú starostlivosť, najmä ak sú deti sprevádzané len jedným dospelým a existujú vážne dôvody na podozrenie, že deti mohli byť nezákonne odňaté z opatrovnictva ich právneho poručníka (poručníkov). V tomto prípade musí pohraničná stráž ďalej vyšetrovať, aby zistila akékoľvek nezrovnalosti alebo rozpory v poskytnutých informáciách. Ak deti cestujú bez sprievodu, pohraničná stráž musí zabezpečiť prostredníctvom dôkladných kontrol cestovných a podporných dokladov, aby deti neodchádzali z územia proti želaniam osoby (osôb) zodpovednej za ich rodičovskú starostlivosť.⁴³⁴

V práve Rady Európy majú štáty právo kontrolovať vstup, pobyt a vyhostenie cudzincov ako vec zavedeného medzinárodného práva a v rámci svojich povinností podľa zmlúv vrátane EDLP. Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života v článku 8 EDLP je často uplatnené ako ochranné opatrenie proti vyhosteniu v prípadoch týkajúcich sa detí, ktoré by inak boli posúdené tak, že nemajú potrebu medzinárodnej ochrany vrátane doplnkovej ochrany. Boli zistené porušenia článku 8 v prípadoch týkajúcich sa detí, keďže nútené odlúčenie od blízkych rodinných príslušníkov má pravdepodobne akútny vplyv na ich vzdelanie, sociálnu a emočnú stabilitu a totožnosť.⁴³⁵

9.2. Posudzovanie veku⁴³⁶

Hlavné body

- V postupoch na posudzovanie veku musia byť zohľadnené práva dieťaťa.
- Posudzovanie veku sa týka postupov, pomocou ktorých sa orgány snažia stanoviť zákonný vek migranta s cieľom určiť, ktorými postupmi a pravidlami v oblasti prístahovalecva sa treba riadiť.

434 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 z 15. marca 2006, ktorým sa ustanovuje kódex Spoločenstva o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc) príloha VII bod 6.

435 ESLP, *Şen/Holandsko*, č. 31465/96, 21. decembra 2001 (k dispozícii po francúzsky); ESLP, *Tuquabo-Tekle a i./Holandsko*, č. 60665/00, 1. decembra 2005.

436 Pozri aj FRA a ESLP (2014), oddiel 9.1.2.

V práve EÚ sa v článku 25 ods. 5 smernice o azylových konaniach umožňuje členským štátom použiť lekárske prehliadky, vyžaduje sa však, aby sa uskutočňovali tak, aby bola „plne rešpektovaná dôstojnosť jednotlivca, aby bola čo najmenej invazívna, a vykonajú ju kvalifikovaní zdravotníci“. V tomto ustanovení sa takisto vyžaduje, aby boli jednotlivci informovaní v jazyku, ktorému rozumejú, že môže byť vykonané tohto posúdenie a mal by sa získať súhlas s prehliadkou. Odmietnutie podrobiť sa posudzovaniu veku nesmie mať za následok zamietnutie žiadosti o medzinárodnú ochranu.

V EÚ existujú významné rozdiely v povahe a rozsahu používaných spôsobov posudzovania veku.⁴³⁷ Napríklad v Spojenom kráľovstve súdnicstvo preskúmalo domáce postupy posudzovania veku a v prípade *Merton* stanovilo minimálne procesné požiadavky na posúdenie veku, keď jednotlivec tvrdí, že je dieťaťom bez sprievodu.⁴³⁸ Tieto požiadavky okrem iného zahŕňajú právo žiadateľa o azyl, aby bol informovaný o príčinách zamietnutia alebo námietkach osoby vedúcej pohovor.⁴³⁹ Vnútroštátne sudy takisto uviedli potrebu uplatňovať pochybnosti vykladanej v prospech osoby v prípadoch posudzovania veku, aj keď ju niektoré vnútroštátne sudy vykladali len ako „súcitné hodnotenie dôkazov“ namiesto formálnej zásady „pochybnosti vykladanej v prospech osoby“.⁴⁴⁰

V práve Rady Európy nie je osobitné ustanovenie alebo judikatúra ESĽP týkajúca sa práv detí v kontexte s postupmi posudzovania veku. Osobitne invazívne postupy použité v tomto smere však môžu znamenať problém podľa článku 3 alebo 8 EDĽP. Článok 3 bol vykladaný tak, že zahŕňa rozmanité scenáre, ktoré môžu byť považované za neludské alebo ponižujúce vrátane invazívnych fyzických prehliadok detí.⁴⁴¹ Podľa článku 8 uplatňovanom v kontexte prisťahovalectva by orgány mohli oprávnené zasiahnuť do práva dieťaťa na súkromie a uskutočniť posúdenia veku, ak sú v súlade s právom a potrebné na ochranu jedného z legitímnych cieľov uvedených v zozname v článku 8 ods. 2 EDĽP.

437 Prehľad rôznych spôsobov používaných v jednotlivých krajinách sa nachádza v Usmerneniach Európskeho podporného úradu pre azyl o praxi v oblasti posudzovania veku v Európe, Luxemburg, 2014. Pozri ďalej FRA (2010), s. 53 – 55.

438 Spojené kráľovstvo, Court of Appeal, *R (na žiadosť B)/The Mayor and Burgesses of the London Borough of Merton* [2003] EWHC 1689, 14. júla 2003.

439 Pozri FRA (2010), s. 61 – 66.

440 Spojené kráľovstvo, Court of Appeal, *R (na žiadosť C)/Cardiff County Council* [2011] EWCA Civ 1590, 20. decembra 2011, potvrdené v Spojenom kráľovstve, Upper Tribunal, *R (na žiadosť MK)/Wolverhampton City Council* [2013] UKUT 00177 (IAC), 26. marca 2013.

441 ESĽP, *Yazgül Yilmaz/Turecko*, č. 36369/06, 1. februára 2011 (k dispozícii po francúzsky).

V medzinárodnom práve sa článkom 8 CRC ukladá štátom povinnosť rešpektovať právo dieťaťa na totožnosť. Vyplýva z toho povinnosť pomáhať dieťaťu pri zisťovaní svojej totožnosti, čo môže zahŕňať potvrdenie veku dieťaťa. Postupy posúdenia veku by však mali byť poslednou inštanciou.

V každom prípade by sa štátne postupy posudzovania veku mali opierať o zásadu najlepších záujmov. Výbor OSN pre práva dieťaťa potvrdzuje, že pri posudzovaní veku by sa mal zohľadniť fyzický vzhľad dieťaťa a jeho psychická vyspelosť. Posudzovanie sa musí uskutočniť vedeckým, bezpečným spôsobom citlivým voči dieťaťu a rodu a spravodlivo, aby sa zabránilo riziku porušenia fyzickej integrity dieťaťa, a s náležitým rešpektovaním ľudskej dôstojnosti.⁴⁴²

9.3. Zlúčenie rodiny a odlúčené deti⁴⁴³

Hlavné body

- Ustanovenia na európskej úrovni sú zamerané najmä na bezpečné zlúčenie detí s ich rodičmi, a to buď v hostiteľskej krajine, alebo v krajine ich pôvodu.
- Pri určovaní toho, ktorí členovia rodiny majú byť zlúčení s rodinou, sa uprednostňujú rodičia a/alebo primárni poskytovatelia starostlivosti dieťaťa.
- Prípady zlúčenia rodiny sa musia riadiť najlepšimi záujmami dieťaťa.

V práve EÚ je najvýznamnejším nástrojom smernica o zlúčení rodiny, podľa ktorej sú členské štáty povinné povoliť vstup a pobyt rodičov dieťaťa bez sprievodu, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretej krajiny – a to v situáciách, v ktorých nie je v najlepšom záujme dieťaťa pridať sa namiesto toho ku svojim rodičom v zahraničí. V prípade, že rodič chýba, sa môžu členské štáty rozhodnúť, že povolia vstup a pobyt zákonného opatrovateľa dieťaťa alebo iného rodinného príslušníka.⁴⁴⁴ Vymedzenie práv prináležiacich rodine je preto širšie v kontexte detí bez sprievodu, než v prípade väčšiny iných kategórií detských migrantov.

442 Všeobecný komentár č. 6 (2005), Zaochádzanie s deťmi bez sprievodu alebo s odlúčenými deťmi mimo ich krajiny pôvodu, (V)(a)(31)(A).

443 Pozri tiež FRA a ESLP (2014), oddiel 5.3 o zlúčení rodiny.

444 Článok 10 ods. 3 písm. a) alebo b).

Pokiaľ ide o deti žiadajúce o azyl, v smernici o oprávnení sa zdôrazňuje potreba zabezpečiť, ak je to možné, aby bolo dieťa bez sprievodu umiestnené v hosťiteľskom členskom štáte s dospelými príbuznými, aby zostalo s prípadnými súrodencami a aby boli chýbajúci rodinní príslušníci lokalizovaní citlivo a bezpečne čo najskôr (článok 31). Smernica o podmienkach prijímania obsahuje podobné ustanovenia pre deti bez sprievodu, ktoré ešte nezískali štatút utečenca (článok 24).

Cieľom smernice Rady 2001/55/ES o minimálnych štandardoch na poskytovanie dočasnej ochrany v prípade hromadného prílevu vysídlených osôb a o opatreniach na podporu rovnováhy úsilia medzi členskými štátmi pri prijímaní takýchto osôb a znášaní z toho vyplývajúcich dôsledkov (smernica o dočasnej ochrane) je takisto urýchliť zlúčenie rodinných príslušníkov (vrátane detí), ktorí boli navzájom odlúčení po náhlejšej evakuácii z ich krajiny pôvodu (článok 15).⁴⁴⁵ Táto smernica sa však dosiaľ neuplatnila. Na jej spustenie je potrebné rozhodnutie Rady a toto rozhodnutie ešte nebolo prijaté.

V článku 24 ods. 3 o podmienkach prijímania (prepracované znenie) sa takisto vyžaduje, aby členské štáty v prípade potreby začali vyhľadávať rodinných príslušníkov dieťaťa bez sprievodu. Uskutočňuje sa to s pomocou medzinárodných alebo iných príslušných organizácií čo najskôr po podaní žiadosti o medzinárodnú ochranu pričom sa chránia najlepšie záujmy dieťaťa. V prípadoch, keď by mohlo dôjsť k ohrozeniu života alebo bezúhonnosti dieťaťa alebo jeho blízkych príbuzných, najmä ak ostali v krajine pôvodu, sa musí zabezpečiť, aby sa zhromažďovanie, spracovávanie a distribúcia informácií, ktoré sa týkajú týchto osôb, vykonávali dôverne, aby sa predišlo ohrozeniu ich bezpečnosti. Ďalej, v súlade s článkom 31 ods. 5 smernice o oprávnení (prepracované znenie), nemá udelenie medzinárodnej ochrany dieťaťa zasahovať do začiatku alebo pokračovania vyhľadávania.

V dublinskom nariadení sa okrem toho uvádza, že ak má dieťa bez sprievodu príbuzného alebo príbuzných v inom členskom štáte, ktorí sa oň môžu postarať, členské štáty sú povinné, ak je to možné, zlúčiť s nimi dieťa, pokiaľ to nie je v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa (článok 8). Okrem toho nariadenie obsahuje povinnosť vyhľadať príbuzných na území členských štátov a zároveň

⁴⁴⁵ Smernica Rady 2001/55/ES z 20. júla 2001 o minimálnych štandardoch na poskytovanie dočasnej ochrany v prípade hromadného prílevu vysídlených osôb a o opatreniach na podporu rovnováhy úsilia medzi členskými štátmi pri prijímaní takýchto osôb a znášaní z toho vyplývajúcich dôsledkov, Ú. v. ES L 212, 2001.

chrániť najlepšie záujmy dieťaťa (článok 6). Ďalej, smernica o podmienkach prijímania obsahuje povinnosť začať vyhľadávanie členov rodinných príslušníkov dieťaťa, v prípade potreby s pomocou medzinárodných alebo iných príslušných organizácií (článok 24). Tento druhý typ pomoci je takisto obsiahnutý v dublinskom nariadení (článok 6).

Pri uvažovaní o rozhodnutí týkajúcom sa zlúčenia rodiny sa vždy musí uplatniť zásada najlepších záujmov. Napríklad rodičia musia vedieť preukázať, že sú schopní plniť si rodičovské povinnosti v prospech dieťaťa. Vnútroštátne súdy rozhodnú, že návrat dieťaťa do svojej krajiny pôvodu je nezákonný, ak orgány nezhrmáždili dôkazy o tom, že existujú primerané opatrenia pre prijatie dieťaťa a starostlivosť oň v danej krajine (smernica o návrate, článok 10 ods. 2).

V práve Rady Európy sa článkom 8 EDLP nepovoľuje migrujúcim rodičom a ich deťom absolútne právo vybrať si, kde chcú žiť. Vnútroštátne orgány môžu zákonne deportovať členov rodiny alebo im zamietnuť vstup za predpokladu, že neexistujú neprekonateľné prekážky vytvorenia rodinného života na inom mieste.⁴⁴⁶ Tieto rozhodnutia musia vždy byť primeranou reakciou na širšie otázky verejnej politiky vrátane želania deportovať rodiča alebo zabrániť mu vo vstupe, pokiaľ bol zapojený do trestnej činnosti.

Príklad: Vo veci *Şen/Holandsko* ESLP potvrdil, že v úsilí o dosiahnutie rovnováhy medzi právami dieťaťa/rodiny a všeobecnejších záujmov verejnej politiky musia byť zohľadnené tri kľúčové faktory: vek detí, ich situácia v krajine pôvodu a miera, v ktorej sú skutočne závislé od svojich rodičov.

Príklad: Vec *Jeunesse/Holandsko*⁴⁴⁷ sa týka zamietnutia holandských orgánov umožniť surinamskej žene vydatej za holandského občana, s ktorým mala tri deti, pobyt v Holandsku na základe jej rodinného života v krajine. ESLP zvažil, že orgány nevenovali dostatočnú pozornosť vplyvu ich zamietnutia na deti žiadateľky a ich najlepšie záujmy. ESLP stanovil porušenie článku 8 EDLP preto, že spravodlivá rovnováha nebola nastolená medzi osobnými záujmami žiadateľky a jej rodiny o zachovanie ich

446 ESLP, *Bajsultanov/Rakúsko*, č. 54131/10, 12. júna 2012, ESLP, *Latifa Benamar a i./Holandsko*, rozhodnutie o neprípustnosti, č. 43786/04, 5. apríla 2005.

447 ESLP, *Jeunesse/Holandsko* [VK], č. 12738/10, 3. októbra 2014.

rodinného života v Holandsku a záujmami verejného poriadku vlády pri kontrole prístahovalectva.

V medzinárodnom práve má dieťa vždy právo nebyť odlúčené od svojej rodiny, pokiaľ sa odlúčenie nepovažuje za odlúčenie v najlepšom záujme dieťaťa (článok 9 ods. 1 CRC). V článku 10 CRC sa stanovuje, že dieťaťu, ktorého rodičia žijú v rôznych krajinách, má byť umožnené pohybovať sa medzi uvedenými krajinami, aby zostalo v kontakte s oboma, alebo zlúčenie, v súlade s vnútroštátnym imigračným právom. Zásada najlepších záujmov, ktorá je zakotvená v článku 3 CRC, podporuje všetky rozhodnutia týkajúce sa zlúčenia rodiny s dieťaťom alebo dieťaťom bez sprievodu.⁴⁴⁸

9.4. Zadržanie

Hlavné body

- Európskym právom sa povoľuje zadržanie dieťaťa v súvislosti s prístahovalectvom len ako opatrenie poslednej inštancie.
- Vnútroštátne orgány sú povinné umiestniť deti v primeranom náhradnom ubytovaní.

V práve EÚ sa v článku 11 smernice o podmienkach prijímania (prepracované znenie) vyžaduje, že deti by mali byť zadržané len ako krajné opatrenie a len v prípade, že nie je možné účinne uplatniť miernejšie donucovacie opatrenia. Toto zadržanie by malo trvať čo najkratšie a treba vyvinúť maximálne úsilie na uvoľnenie zadržaných a ich umiestnenie vo vhodnom ubytovaní. Ak sú zadržané deti, mali by mať možnosť vykonávať voľnočasové aktivity vrátane hry a rekreačných aktivít primeraných ich veku. Podľa rovnakého článku by deti bez sprievodu mali byť zadržané len za výnimočných okolností a treba vyvinúť maximálne úsilie na ich čo najskoršie prepustenie. Nikdy by nemali byť zadržované vo väzenskom ubytovaní, ale malo by sa im poskytnúť ubytovanie v inštitúciách vybavených personálom a zariadeniami primeranými veku. Ich ubytovanie by malo byť oddelené od dospelých.

⁴⁴⁸ Podľa organizácie UNICEF v súvislosti so žiadosťami o zlúčenie dieťaťa s jeho rodinou v hostiteľskom členskom štáte musia vnútroštátne súdy takisto zabezpečiť, aby rodičia nevyužívali svoje deti na získanie povolení na pobyt v danej krajine. Pozri UNICEF, *súdne vykonávanie článku 3 CRC v Európe*, s. 104. Pozri tiež UNHCR, *Usmernenia o určení najlepších záujmov dieťaťa*, máj 2008.

V článku 17 smernice o návrate sa stanovuje zadržanie detí a rodín, ktorých žiadosť o azyl bola zamietnutá, na základe určitých podmienok. So zreteľom na deti bez sprievodu sa však vyžaduje, aby boli umiestnené do inštitúcií, v ktorých sú zamestnanci a zariadenia, ktoré zodpovedajú potrebám osôb v ich veku. Ešte nie je k dispozícii judikatúra SDEÚ týkajúca sa osobitne zadržania detí.

V práve Rady Európy sa zadržanie migrujúcich detí riešilo podľa článku 3 a 5 EDLP.

Príklad: *Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga/Belgicko*⁴⁴⁹ sa týka zadržaného dieťaťa bez sprievodu. Päťročné dieťa bolo zadržované v tranzitnom centre pre dospelých dva mesiace bez náležitej podpory. Dieťa cestovalo z Konžskej demokratickej republiky bez potrebných cestovných dokladov a dúfalo, že bude zlúčené so svojou matkou, ktorá získala štatút utečenca v Kanade. Dieťa bolo následne vrátené do Konžskej demokratickej republiky napriek tomu, že tam naň nečakali rodinní príslušníci, ktorí by sa oň postarali. ESLP rozhodol, že keďže dieťa nepredstavovalo riziko, že by sa snažilo vyhýbať dohľadu belgických orgánov, jeho zadržiavanie v uzavretom centre pre dospelých nebolo nevyhnutné. ESLP takisto uviedol, že iné opatrenia, ako je jeho umiestnenie v špecializovanom centre alebo s náhradnými rodičmi, mohli byť prijaté a viac by prispievali k najlepším záujmom dieťaťa, ktoré sú zakotvené v článku 3 CRC. ESLP zistil porušenie článkov 3, 5 a 8 EDLP.

V iných prípadoch sa upozornilo na nezákonnosť zadržiavania, aj keď bolo príslušné dieťa v sprievode rodiča.

Príklad: *Vo veci Muskhadzhiyeva a i./Belgicko*⁴⁵⁰ ESLP rozhodol, že mesačné zadržiavanie matky a jej štyroch detí vo veku od sedem mesiacov do sedem rokov v uzavretom tranzitnom centre predstavuje porušenie článku 3 EDLP. Pri vyvodzovaní záverov súd upriamil pozornosť na skutočnosť, že centrum bolo zle vybavené na prijímanie detí, čo malo vážne dôsledky na ich duševné zdravie.

449 ESLP, *Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga/Belgicko*, č. 13178/03, 12. októbra 2006.

450 ESLP, *Muskhadzhiyeva a i./Belgicko*, č. 41442/07, 19. januára 2010 (k dispozícii po francúzsky).

Príklad: *Popov/Francúzsko*⁴⁵¹ sa týka administratívneho zadržiavania rodiny na dva týždne do ich deportácie do Kazachstanu a potvrdzuje toto rozhodnutie. EŠLP zistil porušenie článku 3 EDLP v tom, že francúzske orgány neposúdili nevyhnutne škodlivé vplyvy držania dvoch detí (vo veku päť mesiacov a tri roky) v zariadení pre zadržiavanie v podmienkach, ktoré neboli prispôbené pre prítomnosť detí.⁴⁵² Súd takisto zistil porušenie článku 5 a článku 8, pokiaľ ide o celú rodinu, a odvolal sa na článok 37 CRC, v ktorom sa stanovuje, že „s každým dieťaťom zbaveným slobody sa musí zaobchádzať s ľudskosťou a úctou k prirodzenej dôstojnosti ľudskej bytosti a spôsobom, ktorý berie do úvahy potreby osoby daného veku.“⁴⁵³

Príklad: Podobne vo veci *Kanagaratnam/Belgicko*⁴⁵⁴ predstavovalo zadržiavanie matky žiadajúcej o azyl a jej troch detí v uzavretom utečeneckom zariadení pre neregulárnych cudzincov počas štyroch mesiacov porušenie článku 3 a 5 EDLP. Napriek tomu, že deti boli v sprievode matky, súd sa domnieval, že ich umiestnením v uzavretom zariadení ich belgické orgány vystavili pocitom úzkosti a menejcennosti a s plným vedomím si faktov riskovali ohrozenie ich vývinu.⁴⁵⁵

V medzinárodnom práve sa v článku 9 ods. 4 CRC stanovuje, že keď je dieťa zadržané, štátne orgány musia informovať rodičov dieťaťa o jeho pobyte.⁴⁵⁶

451 EŠLP, *Popov/Francúzsko*, č. 39472/07 a č. 39474/07, 19. januára 2012.

452 Tamže, bod 95.

453 Tamže, bod 90.

454 EŠLP, *Kanagaratnam/Belgicko*, č. 15297/09, 13. decembra 2011 (k dispozícii po francúzsky).

455 Európsky výbor pre zabránenie mučeniu a neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT) vo svojej 19. všeobecnej správe opísal ochranné opatrenia pre neregulárnych migrantov zbavených slobody a dodatočné ochranné opatrenia pre deti. Pozri podrobnejšie *20 rokov boja proti mučeniu, 19. všeobecná správa Európskeho výboru pre zabránenie mučeniu a neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT)*, 1. augusta 2008 až 31. júla 2009.

456 Vo veci medzinárodných ochranných opatrení pre zadržané deti pozri *Správu osobitného spravodajcu o mučení a inom krutom, neludskom alebo ponižujúcom zaobchádzaní alebo trestaní*, 5. marca 2015, A/HRC/28/68.

9.5. Vyhostenie⁴⁵⁷

Hlavné body

- Zraniteľnosť detí z radov migrantov voči vyhosteniu je vo svojej podstate spojená s rezidenčným štatútom ich rodičov v hostiteľskom štáte.
- Všetky rozhodnutia týkajúce sa vyhostenia prisťahovaleckých detí a ich rodiny/prímárnych poskytovateľov starostlivosti by sa mali riadiť zásadou najlepších záujmov.
- V práve EÚ existujú okolnosti, za ktorých môžu deti z radov migrantov zostať v hostiteľskom členskom štáte bez ohľadu na zákonný štatút svojich rodičov, najmä so zreteľom na dokončenie ich vzdelávania alebo v prípade, že by vytvorenie rodinného života na inom mieste bolo zložitá.

V práve EÚ, tak ako v mnohých iných oblastiach migračného práva EÚ, sa pravidlá, ktorými sa riadi vyhostenie detí, líšia podľa ich štátnej príslušnosti, štátnej príslušnosti ich rodičov a súvislostí ich migrácie. Keď dieťa získa prístup do členského štátu v rámci predpisu EÚ o voľnom pohybe, pravdepodobne tam bude môcť zostať, aj keby už migrujúci rodič, s ktorým sa prisťahovalo, nemal nárok na priebežný pobyt alebo sa rozhodol odísť.

Konkrétne podľa smernice o voľnom pohybe môžu deti a iní rodinní príslušníci zostať v hostiteľskom členskom štáte po smrti rodiča – občana EÚ, s ktorým sa pôvodne prisťahovali (článok 12 ods. 2), za predpokladu, že žili v hostiteľskom členskom štáte aspoň 12 mesiacov pred smrťou ich rodiča. Podobne môžu v zásade zostať v hostiteľskom štáte po odchode svojho rodiča. V oboch prípadoch však platí, že ak je dieťa/rodinný príslušník občan tretej krajiny, ich priebežný pobyt je podmienený tým, že sú schopní preukázať, že majú dosť peňazí na prežitie. Musia mať aj zdravotné poistenie (článok 7).

Pravidlá sú ešte miernejšie v prípade detí zapísaných vo vzdelávacích zariadeniach v hostiteľskom členskom štáte. V takých prípadoch majú ony a ich rodič alebo poskytovateľ starostlivosti, ktorému boli zverené, právo zostať v hostiteľskom členskom štáte po smrti alebo odchode primárneho migrujúceho

⁴⁵⁷ Inak sa označuje ako návrat, odsunutie, repatriácia, vydanie alebo deportácia, v závislosti od právneho kontextu. Na účely tejto kapitoly sa bude používať pojem vyhostenie na označenie zákonného odsunu osoby, ktorá nie je štátnym príslušníkom, alebo inej osoby, zo štátu. Pozri tiež FRA a ESLP (2013), oddiel 5.4 o udržiavaní rodiny – ochrana pred vyhostením.

občana EÚ bez ohľadu na štátnu príslušnosť dieťaťa (článok 12 ods. 3). Aj keď sa pôvodne myslelo, že toto povolenie súvisiace so vzdelávaním sa uplatňuje len na deti s dostatočnými finančnými prostriedkami na prežitie,⁴⁵⁸ v neskoršej judikatúre sa potvrdilo, že sa vzťahuje na vzdelávajúce sa deti, ktoré môžu byť závislé od sociálnej podpory.⁴⁵⁹

Okrem toho, rodinní príslušníci a najmä rodičia, ktorí sú občanmi tretieho štátu, takisto majú právo zostať v hostiteľskom členskom štáte po rozvode s partnerom, ktorý bol občanom EÚ, ak sú im primárne do opateru zverenú deti tohto páru alebo dostali práva na prístup k deťom, ktoré sa musia vykonávať v hostiteľskom štáte (článok 13 ods. 2 písm. b) a článok 13 ods. 2 písm. d)).

SDEÚ sa odvolal na štatút dieťaťa ako občana EÚ podľa článku 20 ZFEÚ na účel udelenia pracovného povolenia a povolenia na pobyt v členskom štáte EÚ, v ktorom má dieťa občianstvo, rodičom dieťaťa, ktorí sú štátnymi príslušníkmi tretieho štátu. Takto sa dieťaťu umožňuje požívať práva súvisiace s jeho štatútom občana EÚ, pokiaľ by dieťa inak muselo odísť z EÚ, aby sprevádzalo svojich rodičov.⁴⁶⁰ V následnej jurisdikcii SDEÚ sa však uvádza, že „samotná skutočnosť, ktorá sa môže zdať žiaducou pre štátneho príslušníka členského štátu z ekonomických dôvodov, alebo s cieľom udržať rodinu pohromade na území Únie, pokiaľ ide o členov jeho rodiny, ktorí nemajú štátnu príslušnosť členského štátu, aby sa mohli s ním usadiť na území Únie, samo osebe nestačí podporiť názor, že občan Únie bude nútený opustiť územie Únie v prípade nepriznania tohto práva“.⁴⁶¹

V smernici o voľnom pohybe sa výslovne stanovuje, že každé výnimočné vyhostenie detí by malo byť v súlade s ustanoveniami CRC (odôvodnenie 24). Okrem toho sa v článku 28 ods. 3 písm. b) potvrdzuje ochrana detí pred vyhostením, pokiaľ nie je v ich najlepšom záujme a v súlade s CRC.

458 SDEÚ C-413/99, *Baumbast a R/Secretary of State for the Home Department*, 17. septembra 2002.

459 SDEÚ, C-480/08, *Maria Teixeira/Londýnsky obvod Lambeth a Secretary of State for the Home Department*, 23. februára 2010, SDEÚ, C-310/08, *London Borough of Harrow/Nimco Hassan Ibrahim a Secretary of State for the Home Department* [VK], 23. februára 2010. O vzdelávaní detí z radov migrantov podrobnejšie pozri oddiel 8.2.

460 SDEÚ, C-34/09, *Gerardo Ruiz Zambrano/Office National de l'Emploi (ONEm)*, 8. marca 2011.

461 SDEÚ, C-256/11, *Murat Dereci a i./Bundesministerium für Inneres*, 15. novembra 2011, bod 68. Pozri tiež SDEÚ, C-40/11, *Yoshikazu Iida/Stadt Ulm*, 8. novembra 2012. Pozri podrobnejšie FRA a ESLP (2014), s. 125 – 127.

Pokiaľ ide o deti žiadajúce o azyl, ktorých žiadosť bola zamietnutá, v smernici o návrate sa spresňuje, že najlepšie záujmy dieťaťa by mali mať vplyv na rozhodnutia týkajúce sa návratu detí bez sprievodu (článok 10). Okrem toho, pred premiestnením dieťaťa bez sprievodu z členského štátu musia byť orgány daného členského štátu presvedčené, že dieťa sa vráti k členovi svojej rodiny, menovanému opatrovníkovi alebo do primeraných prijímajúcich zariadení v štáte návratu (článok 10 ods. 2).

Za okolností, v ktorých sú deti žiadajúce o azyl vrátené do iného členského štátu na účel posúdenia ich žiadosti o azyl, sa v dublinskom nariadení stanovuje, že uplatnenie týchto rozhodnutí musí brať do úvahy zásadu najlepších záujmov (článok 6). Okrem toho sa v nariadení stanovuje kontrolný zoznam faktorov na pomoc orgánom určiť, čo je v najlepších záujmoch dieťaťa. Patrí sem náležité zohľadnenie možností zlúčenia rodiny dieťaťa, blaho a sociálny vývin dieťaťa, otázky bezpečnosti a istoty, najmä ak existuje riziko, že by sa dieťa stalo obeťou obchodovania s ľuďmi a názory dieťaťa s prihliadnutím na jeho vek a vyspelosť.

Príklad: Vo veci *The Queen, na žiadosť MA a ostatných/Secretary of State for the Home Department*⁴⁶² SDEÚ musel určiť, ktorý štát je zodpovedný v prípade dieťaťa bez sprievodu, ktoré podalo žiadosti o azyl v rôznych členských štátoch EÚ a ktoré nemalo rodinu ani príbuzných v iných členských štátoch EÚ. SDEÚ objasnil, že ak neexistuje rodinný príslušník so zákonným pobytom v členskom štáte, za preskúmanie takejto žiadosti je zodpovedný štát, v ktorom je dieťa fyzicky prítomné. Pritom sa opieral o článok 24 ods. 2 Charty základných práv EÚ, podľa ktorého majú byť vo všetkých opatreniach týkajúcich sa detí prvoradé najlepšie záujmy dieťaťa.

V práve Rady Európy môžu štáty v zásade zasahovať do práva na rešpektovanie rodinného života v súlade s článkom 8 ods. 2 EDLP.

Príklad: *Gül/Švajčiarsko*⁴⁶³ sa týka žiadateľa, ktorý žil vo Švajčiarsku so svojou ženou a dcérou, pričom všetci dostali povolenia na pobyt z humanitárnych dôvodov. Chcel do Švajčiarska priviezť aj svojho maloletého syna,

462 SDEÚ, C-648/11, *The Queen, na návrh MA a i./Secretary of State for the Home Department*, 6. júna 2013.

463 ESLP, *Gül/Švajčiarsko*, č. 23218/94, 19. februára 1996.

ktorého nechali v Turecku, ale švajčiarske orgány mu túto žiadosť zamietli najmä preto, že nemal dostatočné prostriedky na zabezpečenie svojej rodiny. ESLP rozhodol, že opustením Turecka si žiadateľ sám zapríčinil odlúčenie od svojho syna. Z jeho nedávnych návštev v Turecku vyplynulo, že jeho počiatočné dôvody žiadosti o politický azyl vo Švajčiarsku už nie sú aktuálne. Neexistovali prekážky brániace rodine v tom, aby sa usadila vo svojej krajine pôvodu, v ktorej ich maloletý syn vždy žil. Súd uznal, že situácia ich rodiny je veľmi zložitá z ľudského hľadiska, ale nezistil porušenie článku 8 EDLP.

Príklad: Vo veci *Üner/Holandsko*⁴⁶⁴ bolo potvrdené, že bolo potrebné zvážiť vplyv vyhostenia na všetky deti v rodine pri určovaní toho, či ide o primeranú reakciu. Súčasťou bola úvaha o najlepších záujmoch a blahu detí, najmä závažnosti ťažkostí, ktoré deti pravdepodobne budú mať v krajine, do ktorej má byť žiadateľ vyhostený; a pevnosť sociálnych, spoločenských a rodinných väzieb s hostiteľskou krajinou a s krajinou miesta určenia.

Príklad: Vec *Tarakhel/Švajčiarsko*⁴⁶⁵ sa týka zamietnutia švajčiarskych orgánov preskúmať žiadosť afgánskeho páru a ich šiestich detí o azyl a ich rozhodnutie o ich poslaní späť do Talianska. ESLP zistil, že vzhľadom na súčasnú situáciu v systéme prijímania v Taliansku a so zreteľom na chýbajúce podrobné a spoľahlivé informácie o osobitnom zariadení miesta určenia nemali švajčiarske orgány dostatočnú istotu, že ak by sa žiadatelia vrátili do Talianska, zaobchádzalo by sa s nimi spôsobom primeraným veku detí. ESLP preto zistil, že by došlo k porušeniu článku 3 ESLP, ak by švajčiarske orgány poslali žiadateľov späť do Talianska podľa dublinského nariadenia II bez toho, aby najskôr získali od talianskych orgánov individuálne uistenia, že by sa so žiadateľmi zaobchádzalo spôsobom prispôbeným veku detí a že by rodina ostala spolu.

V medzinárodnom práve štát na požiadanie poskytne rodičov(i) alebo dieťaťu základné informácie o pobyte chýbajúceho rodinného príslušníka (príslušníkov) v prípadoch zadržania, uväznenia, exilu, deportácie alebo smrti s výnimkou v prípade, ak by to poškodilo blaho dieťaťa (článok 9 ods. 4 CRC).

464 ESLP, *Üner/Holandsko* č. 46410/99, 18. októbra 2006, body 57 – 58. Pozri tiež *Boultif/Švajčiarsko*, č. 54273/00, 2. augusta 2001.

465 ESLP, *Tarakhel/Švajčiarsko* [VK], č. 29217/12, 4. novembra 2014.

9.6. Prístup k spravodlivosti⁴⁶⁶

Hlavný bod

- Migrujúce deti majú právo na účinný opravný prostriedok.

V práve EÚ sú v rôznych nástrojoch stanovené práva detí na prístup k spravodlivosti v súvislosti s prisťahovalectvom. Po prvé, právo na účinný opravný prostriedok a spravodlivý proces je stanovené v článku 47 Charty základných práv EÚ. Patrí sem právo na spravodlivé a verejné vypočutie v primeranej lehote nezávislým a nestranným tribunálom vrátane možnosti poradenstva, obhajoby a náležitého právneho zastúpenia podľa článku 48. V prípade migrujúcich detí je ešte posilnené súborom sekundárnych legislatívnych ustanovení. Konkrétne na základe dublinského nariadenia sú členské štáty povinné zabezpečiť, aby dieťa bez sprievodu bolo zastúpené náležite kvalifikovaným odborníkom, ktorý má prístup ku všetkým relevantným informáciám v spise dieťaťa (článok 6). Paralelné ustanovenia sa nachádzajú v smernici o oprávnení (článok 31) a smernici o azylových konaniach (článok 25). Právo detí na právne zastúpenie je podporené aj ich právom na prístup k službám obetiam a osobitným dôverným podporným službám podľa článku 8 smernice 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov.⁴⁶⁷

Práva spojené s prístupom k spravodlivosti však nie sú bez obmedzení a môžu podliehať určitým vekovým podmienkam. Napríklad smernicou o azylových konaniach sa umožňuje členským štátom, že „nemusia menovať [právneho] zástupcu v prípade, ak maloletá osoba bez sprievodu s najväčšou pravdepodobnosťou dosiahne vek 18 rokov pred prijatím rozhodnutia na prvom stupni“ (článok 25 ods. 2).

V práve Rady Európy ESLP rozhodol o vylúčení uplatniteľnosti článku 6 (právo na spravodlivý proces) v prípadoch týkajúcich sa rozhodnutí o vstupe, pobyte

⁴⁶⁶ Pozri tiež FRA a ESLP (2014), oddiel 4.5 o právnej pomoci v azylových konaniach a konaniach o návrate.

⁴⁶⁷ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov, Ú. v. EÚ 2012 L 315/55.

a deportácii cudzincov.⁴⁶⁸ Za určitých okolností sa však možno opierať o článok 13 EDLP (právo na účinný opravný prostriedok).

Príklad: *Rahimi/Grécko*⁴⁶⁹ sa týka podmienok, za ktorých migrujúce dieťa z Afganistanu, ktoré nezákonne vstúpilo do Grécka, bolo držané v utečeneckom zariadení a následne prepustené s cieľom jeho vyhostenia. ESLP zistil porušenie článku 13 EDLP a uviedol, že v informačnej brožúre poskytnutej žiadateľovi nebol uvedený postup, podľa ktorého mal žiadateľ postupovať v prípade podania sťažnosti vedúcemu pracovníkovi polície. Okrem toho nebol žiadateľ informovaný v jazyku, ktorému rozumel, o dostupných opravných prostriedkoch, ktoré môže použiť na sťažovanie sa na podmienky svojho zadržania. S odvolaním sa na správy Európskeho výboru pre zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT) ESLP uviedol, že v Grécku chýba nezávislý orgán na kontrolu utečeneckých zariadení agentúr presadzovania práva. Takisto skonštatoval, že neexistuje nestranný orgán na zabezpečenie účinnosti opravného prostriedku. Zodpovedajúcim spôsobom zistil porušenia článku 3, článku 5 ods. 1 a 4 a článku 13 EDLP.

V ESC sa vyžaduje, aby štáty podporovali právny (ako aj sociálny a hospodársky) rozvoj rodiny (článok 16). Okrem toho sa v článku 19 ods. 1 vyžaduje, aby štáty zabezpečili „vhodné bezplatné“ služby a zabezpečili, aby migrujúci pracovníci a ich rodiny dostávali presné informácie o vysťahovalectve a prisťahovalectve. Podobná informačná požiadavka (zameraná na prístup migrantov k spravodlivosti) je obsiahnutá v článku 6 Európskeho dohovoru o právnom postavení migrujúcich pracovníkov, ale rozsiahlejšie ustanovenia upravujúce „právo na prístup k súdom a správny orgánom“ (článok 26) sú určené výhradne migrujúcim pracovníkom, nie ich rodinným príslušníkom.⁴⁷⁰

Okrem toho treba uviesť, že Rada Európy vyvinula veľmi komplexné usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, v ktorých sa stanovuje, ako majú byť všetky súdne a správne konania vrátane konaní súvisiacich s prisťahovalectvom prispôbené tak, aby spĺňali potreby detí.⁴⁷¹

468 ESLP, *Maaouia/Francúzsko* [VK], č. 39652/98, 5. októbra 2000.

469 ESLP, *Rahimi/Grécko*, č. 8687/08, 5. apríla 2011 (k dispozícii po francúzsky).

470 Rada Európy, *Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov*, CETS č. 93, 1977.

471 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), *Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí*, 17. novembra 2010.

V medzinárodnom práve je článok 37 CRC osobitne relevantný pre deti z radov migrantov zbavené slobody, pretože sa ním zabezpečuje, aby mali tieto deti právo na okamžitý prístup k právnej a inej vhodnej pomoci, ako aj právo spochybniť zákonnosť zbavenia ich slobody pred súdom alebo iným príslušným, nezávislým a nestranným orgánom, ktorého rozhodnutie preto musí byť rýchle.

10

Ochrana spotrebiteľov a osobných údajov

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
<p>Charta základných práv, článok 38 ZFEÚ, článok 169</p> <p>Smernica o právach spotrebiteľa (2011/83/EÚ)</p> <p>Smernica o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom (2005/29/ES)</p> <p>Smernica o všeobecnej bezpečnosti výrobkov (2001/95/ES)</p> <p>Smernica o klinických pokusoch (2001/20/ES)</p> <p>SDEÚ, C-244/06, <i>Dynamic Medien Vertriebs GmbH/Avides Media AG</i>, 2008, (predaj DVD cez internet)</p> <p>SDEÚ, C-36/02, <i>Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH/ Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn</i>, 2004 (licencia na hranie hry)</p> <p>Nariadenie č. 536/2014 o klinickom skúšaní liekov na humánne použitie</p> <p>Smernica o potravinách na osobitné výživové účely (2009/39/ES)</p> <p>Smernica o bezpečnosti hračiek (2009/48/ES)</p> <p>Smernica o výrobkoch, ktoré sa javia ako iné, než v skutočnosti sú, a ohrozujú zdravie alebo bezpečnosť spotrebiteľov (87/357/EHS)</p> <p>Smernica o televízii bez hraníc (89/552/EHS)</p> <p>Smernica o poskytovaní audiovizuálnych mediálnych služieb (2010/13/EÚ)</p>	<p>Ochrana detí ako spotrebiteľov</p>	<p>Európsky dohovor o cezhraničnej televízii</p>

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Charta základných práv, článok 7 (rešpektovanie súkromného a rodinného života), 8 (ochrana osobných údajov) a 52 (rozsah a výklad práv a zásad) ZFEÚ, článok 16 Smernica o ochrane údajov (95/46/ES)	Deti a ochrana údajov	EDĽP, článok 8 (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života) ESĽP, <i>K.U./Fínsko</i> , č. 2872/02, 2008 (inzerát na internete) ESĽP, <i>Avilkina a i./Rusko</i> , č. 1585/09, 2013 (zverejnenie zdravotných záznamov) Dohovor o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracovaní osobných údajov

V tejto kapitole sa riešia európske právne predpisy a judikatúra v oblasti ochrany spotrebiteľa a údajov. Na úrovni EÚ existuje množstvo právnych predpisov a judikatúry, pretože v ZFEÚ sa výslovne stanovuje právomoc EÚ v týchto záležitostiach. Príspevok Rady Európy je v tejto oblasti obmedzenejší. Na úrovni zmluvy existujú dva hlavné dohovory o ochrane médií a údajov. ESĽP takisto rozhodol v niekoľkých veciach týkajúcich sa ochrany údajov jednotlivcov.

Nasledujúce oddiely sú zamerané na osobitné aspekty práva spotrebiteľov týkajúceho sa detí ([oddiel 10.1](#)) a ochrany údajov ([oddiel 10.2](#)). Pre každú z týchto problematík sa analyzuje všeobecný právny rámec a jeho uplatniteľnosť na deti, ako aj osobitné normy na ochranu detí, ak je to vhodné.

10.1. Ochrana detí ako spotrebiteľov

Hlavné body

- Podľa SDEÚ najlepšie záujmy detských spotrebiteľov a ochrana ich práv majú prednosť pred požiadavkami verejného záujmu a opodstatňujú obmedzenia voľného pohybu tovaru, osôb, služieb a kapitálu.
- Deťom ako spotrebiteľom by sa mali poskytovať relevantné informácie, aby mohli zväziť všetky relevantné skutočnosti a prijať informované rozhodnutie.
- Nespravodlivé obchodné praktiky sú tie, ktoré nie sú v súlade so zásadou profesionálnej starostlivosti a môžu mať vplyv na rozhodnutia dospelých a detských spotrebiteľov týkajúce sa transakcií.
- Deti môžu byť zaradené do klinických skúšok len v prípade, ak sa očakáva, že liečivý výrobok bude mať pre nich priamy úžitok a tým sa prevážia riziká.
- Právom EÚ a Rady Európy sa obmedzuje množstvo marketingu, voči ktorému môžu byť deti vystavené, ale nezakazuje sa.
- Deti majú nárok na osobitnú ochranu, z ktorej vyplýva ochrana proti reklamným, ako aj telenákným programom, ktoré by mohli viesť k morálnej alebo fyzickej ujme detí.
- Umiestňovanie reklám na výrobky v detských programoch je zakázané.

10.1.1. Práva spotrebiteľa

V práve EÚ sú hlavné piliere ochrany spotrebiteľa stanovené v článku 169 ods. 1 ZFEÚ a v článku 38 Charty základných práv EÚ. SDEÚ uznal, že najlepšie záujmy dieťaťa sú nadradené požiadavkám verejného záujmu a sú odôvodnením na obmedzenie slobôd voľného trhu.

Príklad: Vec *Dynamic Medien*⁴⁷² sa týka predaja DVD nosičov s japonskými kreslenými rozprávkami cez internet v Nemecku. Rozprávky boli schválené pre deti od 15 rokov v Spojenom kráľovstve. Príslušný nemecký orgán ich neoznačil ako vhodné. Hlavná otázka pred SDEÚ bola, či bol zákaz v Nemecku v rozpore so zásadou slobody pohybu. SDEÚ zistil, že hlavným účelom nemeckého práva bolo ochrániť deti pred informáciami, ktoré by boli

472 SDEÚ, C-244/06, *Dynamic Medien Vertriebs GmbH/Avides Media AG*, 14. februára 2008.

škodlivé pre ich blaho. Rozhodol, že obmedzenie slobody pohybu tovarov nebolo neprimerané, pokiaľ nepresahovalo rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie cieľa ochrany detí presadzovaného príslušným členským štátom.

Príklad: Prípado *Omega*⁴⁷³ sa týka prevádzky „laserdrome“ v Nemecku. Hra hraná v laserdome zahŕňala zasahovanie senzorických cieľov umiestnených na bundách, ktoré mali oblečené hráči. Vybavenie hry dodávala britská spoločnosť a hra aj zariadenie bolo v súlade so zákonom uvedené na trh vo Veľkej Británii. Hra bola v Nemecku zakázaná z dôvodu, že bola v rozpore so základnými hodnotami, ako je ľudská dôstojnosť. SDEÚ zistil, že obmedzenie uložené nemeckými orgánmi nebolo v rozpore s právom EÚ, pretože bolo náležite odôvodnené verejnou politikou.

Najnovší proces revízie spotrebiteľského práva EÚ vyústil do prijatia smernice o právach spotrebiteľa 2011/83/EÚ (CRD), ktorej cieľom je plne zosúladiť vnútroštátne predpisy o zmluvách o predaji na diaľku a mimo prevádzkových priestorov, ako aj iné typy zmlúv so spotrebiteľmi.⁴⁷⁴ Zámerom je uviesť do rovnováhy vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa a konkurencieschopnosť podnikov. Podľa článku 3 ods. 3 písm. a) sa CRD nevzťahuje na zmluvy o sociálnych službách vrátane sociálneho bývania, starostlivosti o deti a podpory rodín a osôb, ktoré sa trvalo alebo dočasne nachádzajú v hmotnej núdzi, a to vrátane dlhodobej starostlivosti. Sociálne služby zahŕňajú služby pre deti a mládež, asistenčné služby pre rodiny, osamelých rodičov a starších osôb a služby pre migrantov. V CRD sa venuje osobitná pozornosť predzmluvným informáciám. Jej informačné požiadavky sú založené na predpoklade, že ak sa spotrebiteľom vrátane detí poskytnú náležité informácie, budú schopní zvážiť všetky relevantné skutočnosti a informovane sa rozhodnúť.

473 SDEÚ, C-36/02, *Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH/ Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn*, 14. októbra 2004.

474 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, Ú. v. EÚ L 304/64 (text mal byť vykonaný do 13. decembra 2013).

10.1.2. Nekalé obchodné praktiky na deťoch

V práve EÚ sa smernica 2005/29/ES o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu (UCPD)⁴⁷⁵ vzťahuje na všetky transakcie podnikov voči spotrebiteľom (či už vykonávané off-line alebo on-line, týkajúce sa výrobkov aj služieb). Deti sú do UCPD zaradené v kategórii „zraniteľných spotrebiteľov“ (článok 5 ods. 3). Rozhodnutia o transakciách nemôžu byť prijaté na základe obťažovania, nátlaku, neprimeraného ovplyvňovania alebo zavádzajúcich informácií a detskí spotrebiteľia majú právo prijímať tieto rozhodnutia slobodne. V smernici sa zakazuje marketing produktu a reklamné činnosti, ktoré spôsobujú nebezpečenstvo zámeny s iným produktom, ochrannou známkou účastníka hospodárskej súťaže a vyžaduje sa, aby boli všetky potrebné informácie poskytované spotrebiteľom jasne a zreteľne, vo vhodnom čase, aby mohli urobiť rozhodnutie o obchodnej transakcii (články 6 a 7).

10.1.3. Bezpečnosť výrobkov

V práve EÚ existuje komplexný rámec pre zabezpečenie toho, že sa na trh dostanú len bezpečné výrobky spĺňajúce predpisy. Najmä v smernici 2001/95/ES o všeobecnej bezpečnosti výrobkov (GPSD) sa osobitná pozornosť venuje bezpečnosti detí ich zaradením do kategórie spotrebiteľov, ktorí môžu byť osobitne zraniteľní voči rizikám, ktoré predstavujú posudzované výrobky (odôvodnenie 8 GPSD). Z toho dôvodu je potrebné posúdiť bezpečnosť výrobku so zohľadnením všetkých relevantných aspektov, najmä kategórií spotrebiteľov, ktorým je výrobok určený.

Smernica Rady 87/357/EHS je osobitná smernica o bezpečnosti výrobkov o harmonizácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa výrobkov, ktorých vlastnosti sa javia ako iné, než v skutočnosti sú, a ktoré preto ohrozujú zdravie alebo bezpečnosť spotrebiteľov.⁴⁷⁶ Zakazuje sa v nej uvádzanie na trh, dovoz a výroba výrobkov, ktoré vyzerajú ako potraviny, ale nie sú jedlé. Členské štáty musia vykonávať kontroly, aby sa zabezpečilo, že sa na trh neuvedú žiadne

475 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/EÚ z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 Ú. v. EÚ L 149/22, 2005.

476 Smernica Rady 87/357/EHS z 25. júna 1987 o harmonizácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa výrobkov, ktorých vlastnosti sa javia ako iné, než v skutočnosti sú, a ktoré preto ohrozujú zdravie alebo bezpečnosť spotrebiteľov, Ú. v. ES L 192/49, 1987.

také výrobky. Ak členský štát zakáže výrobok na základe tejto smernice, musí o tom informovať Komisiu a poskytnúť podrobnosti na účel informovania iných členských štátov. Otázka bezpečnosti hračiek je osobitne podrobne rozobratá v [oddiele 10.1.6](#).

10.1.4. Klinické skúšanie na deťoch

V práve EÚ zahŕňa smernica 2001/20/ES⁴⁷⁷ o aproximácii vnútroštátnych predpisov týkajúcich sa uplatňovania dobrej klinickej praxe počas klinických pokusov s humánnymi liekmi deti medzi zraniteľné osoby, ktoré nie sú schopné udeliť právoplatný súhlas s klinickými pokusmi (odôvodnenie 3). Deti môžu byť zahrnuté do klinických pokusov, len ak majú priamy prospech z podania humánneho lieku a ak tieto výhody prevažujú nad rizikami (odôvodnenie 3). Klinické pokusy by mali poskytnúť subjektom najlepšiu možnú ochranu (článok 4).

Podobne nariadenie (EÚ) č. 536/2014 o klinickom skúšaní liekov na humánne použitie obsahuje osobitné ustanovenia pre deti v kategórii zraniteľnej populácie (článok 10 ods. 1). Cieľom tohto nariadenia je postupne nahradiť smernicu 2001/20/ES.⁴⁷⁸ Vyžaduje sa v ňom, aby boli žiadosti o povolenie klinických skúšok so zapojením detí dôkladne zvážené. Právny zástupca dieťaťa musí súhlasiť s uskutočnením klinického skúšania, rovnako ako dieťa, ak je schopné vytvoriť si názor (článok 29 ods. 1 a 8). V nariadení sa stanovujú osobitné podmienky na vykonávanie bezpečného klinického skúšania u detí a zaistenie ich informovaného súhlasu (článok 32). Tieto podmienky sú: okrem kompenzácie za výdavky a stratu príjmov priamo spojených s účasťou na klinickom skúšaní sa účastníkovi neposkytuje žiadna výhoda; klinické skúšanie je určené na preverenie spôsobov liečby ochorenia, ktoré sa vyskytuje len u detí a na základe vedeckých dôvodov možno predpokladať, že účasť na klinickom skúšaní bude mať: pre príslušnú maloletú osobu priamy prínos, ktorý vyváži súvisiace riziká a záťaž, alebo bude mať nejaký prínos pre populáciu reprezentovanú príslušnou maloletou osobou a takéto klinické skúšanie bude predstavovať pre príslušnú maloletú osobu len minimálne riziko a spôsobovať jej len minimálnu záťaž v porovnaní so štandardnou liečbou ochorenia maloletej osoby. Len v núdzových

477 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/20/ES zo 4. apríla 2001 o aproximácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov týkajúcich sa uplatňovania dobrej klinickej praxe počas klinických pokusov s humánnymi liekmi, Ú. v. ES L 121/34, 2001.

478 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 536/2014 zo 16. apríla 2014 o klinickom skúšaní liekov na humánne použitie, ktorým sa zrušuje smernica 2001/20/ES, Ú. v. EÚ 2014, L 158/1.

situáciách sa môže klinické skúšanie vykonať na deťoch bez ich predchádzajúceho súhlasu alebo súhlasu ich právnych zástupcov (článok 35 ods. 1).

10.1.5. Potraviny určené pre dojčatá a malé deti

V práve EÚ je smernica [2009/39/ES o potravinách na osobitné výživové účely](#)⁴⁷⁹ zameraná na výživové zloženie a bezpečnosť potravín osobitne vyrábaných pre dojčatá a malé deti vo veku do 12 mesiacov. Jej pravidlá sa týkajú počiatočnej výživy dojčiat a následnej výživy dojčiat, následných výživových prípravkov na báze obilia a ostatných potravín na výživu dojčiat a malých detí. Cieľom smernice je zaručiť bezpečnosť výrobkov a poskytnúť spotrebiteľovi vhodné výrobky a primerané informácie. Okrem iných vecí sa v nej stanovuje, že osobitné výživové použitie musí spĺňať osobitné výživové požiadavky určitých kategórií osôb vrátane zdravých dojčiat alebo malých detí (článok 1 ods. 3 písm. c)).

10.1.6. Bezpečnosť hračiek

V práve EÚ sú v smernici [2009/48/ES o bezpečnosti hračiek \(TSD\)](#)⁴⁸⁰ vymedzené hračky v jej článku 2 ako „výrobky navrhnuté alebo určené, či už výlučne alebo nie, na použitie pri hraní detí vo veku do 14 rokov“.⁴⁸¹ Príloha I obsahuje neúplný zoznam položiek, ktoré sa za hračky nepovažujú, ale mohli by byť predmetom omylu. V článku 2 ods. 2 je takisto zoznam niektorých hračiek, ktoré sú vylúčené z jej pôsobnosti. TSD sa takisto posilňujú normy bezpečnosti a ochrany zdravia obmedzením množstiev určitých chemických látok, ktoré môžu byť použité v materiáli používanom na hračky (článok 10).⁴⁸²

479 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/39/ES zo 6. mája 2009 o potravinách na osobitné výživové účely, Ú. v. EÚ 2009 L 124/21.

480 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/48/ES zo 18. júna 2009 o bezpečnosti hračiek, Ú. v. EÚ 2009 L 170.

481 Tamže, článok 2 ods. 1.

482 Európska komisia takisto uzavrela tzv. dobrovoľné dohody s európskym odvetvím/obchodníkmi v oblasti výroby hračiek na zlepšenie bezpečnosti hračiek. Pozri podrobnejšie: http://ec.europa.eu/growth/sectors/toys/safety/index_en.htm.

10.1.7. Deti a reklama

V práve EÚ sa smernicou 2010/13/EÚ o audiovizuálnych mediálnych službách⁴⁸³ rozšíril rozsah zákonnej úpravy smernice 89/552/EHS o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa vykonávania činností televízneho vysielania (smernica o televízii bez hraníc). Smernica o audiovizuálnych službách sa týka obmedzenia množstva, kvality a obsahu marketingu, ktorému môžu byť vystavené deti, úpravou trvania reklamy (články 20, 24 a 27). Zakazuje sa v nej umiestňovanie produktov v detských programoch (článok 11) a členským štátom sa povoľuje zakázať zobrazovanie log sponzorov počas programov pre deti (článok 10 ods. 4).⁴⁸⁴ Smernicou o audiovizuálnych službách sa vyvažuje ochrana detí s inými dôležitými demokratickými hodnotami, ako je sloboda prejavu, podpora myšlienky, že táto ochrana je možná so zásadným zapojením rodičovských práv a povinností (odôvodnenia 48 a 59).

Účinné vykonávanie smernice o audiovizuálnych službách je doplnené odporúčaniami z roku 1998⁴⁸⁵ a 2006⁴⁸⁶ o ochrane detí a ľudskej dôstojnosti.

V práve Rady Európy bol Európsky dohovor o cezhraničnej televízii⁴⁸⁷ prvou medzinárodnou zmluvou tvoriacou právny rámec pre voľnú cirkuláciu cezhraničných televíznych programov v Európe. Osobitne chráni deti a mládež (čl-

483 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/13/EHS z 10. marca 2010 o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb, (smernica o audiovizuálnych službách), Ú. v. EÚ 2010 L 95/1.

484 Všeobecnejší prehľad o fungovaní smernice o audiovizuálnych službách sa nachádza tu: COM(2012)203 final, Správa Komisie, Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o uplatňovaní smernice 2010/13/EÚ (smernice o audiovizuálnych službách), Brusel 4. mája 2012 a SWD(2012)125 final, pracovný dokument útvarov Komisie priložený k prvej správe Komisie, Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o uplatňovaní smernice 2010/13/EÚ (smernice o audiovizuálnych službách), sprievodný dokument, Brusel 4. mája 2012.

485 Odporúčanie Rady 98/560/ES z 24. septembra 1998 o rozvoji konkurencieschopnosti európskeho priemyslu audiovizuálnych a informačných služieb podporou národných rámcov zameraných na dosiahnutie porovnateľnej a efektívnej úrovne nepnoletých osôb a ľudskej dôstojnosti, Ú. v. ES 1998 L 270.

486 Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady 2006/952/ES z 20. decembra 2006 o ochrane nepnoletých osôb a ľudskej dôstojnosti a o práve na vyjadrenie vo vzťahu ku konkurencieschopnosti európskeho priemyslu audiovizuálnych a online informačných služieb, Ú. v. EÚ L 378 z 27. decembra 2006.

487 Rada Európy, [Európsky dohovor o cezhraničnej televízii](#), ETS č. 132, 1989. Zmenený podľa ustanovení [protokolu](#), ETS č. 171, 2002.

nok 7 ods. 2), napríklad zakazuje vysielanie pornografického a násilného materiálu a programov nabádajúcich k rasovej neznášanlivosti. Určuje reklamné normy a upravuje reklamný čas a reklamné prestávky.

10.2. Deti a ochrana osobných údajov

Hlavné body

- V rámci právnych predpisov EÚ a Rady Európy bola ochrana údajov uznaná ako základné právo.
- Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, domova a korešpondencie (článok 8 EDLP) zahŕňa právo na ochranu osobných údajov.
- Deti majú, okrem iných práv týkajúcich sa ich osobných údajov, právo namietat voči spracúvaniu ich údajov s výnimkou v prípade presvedčivých dôvodov.

10.2.1. Európske právne predpisy o ochrane údajov

V práve EÚ má EÚ právomoc prijímať právne predpisy v oblasti ochrany údajov (článok 16 ZFEÚ).⁴⁸⁸ Článok 8 ods. 2 Charty základných práv EÚ obsahuje kľúčové zásady ochrany údajov (spravodlivé spracovanie, súhlas alebo oprávnený cieľ stanovený zákonom, právo na prístup a opravu), pričom v článku 8 ods. 3 sa vyžaduje, aby dodržiavanie pravidiel ochrany údajov podliehalo kontrole nezávislého orgánu. Právo na ochranu osobných údajov stanovené v článku 8 môže byť obmedzené v súlade so zákonom a s rešpektovaním zásad demokratickej spoločnosti, ako sú slobody a práva iných (článok 52 Charty).⁴⁸⁹

Ochrana osobných údajov predstavuje jednu z kľúčových oblastí európskeho práva týkajúceho sa súkromia. Smernica 95/46/ES o ochrane fyzických osôb

488 Pre všeobecný prehľad o európskom práve v oblasti ochrany údajov pozri: FRA, ESLP a Rada Európy (2014).

489 SDEÚ, spojené veci C-468/10 a C-469/10, *Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) a Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEDM)/ Administración del Estado*, 24. novembra 2011, bod 48; SDEÚ, C-275/06, *Productores de Música de España (Promusicae)/Telefónica de España SAU* [VK], 29. januára 2008, bod 68.

pri spracovaní osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov (smernica o ochrane údajov)⁴⁹⁰ je v tejto oblasti hlavným nástrojom.

Pretože spracúvanie údajov sa vykonáva v uzavretých priestoroch, ktoré nie sú otvorené pre verejnosť, deti, ako aj iné dotknuté osoby zvyčajne nevedia o spracovaní ich vlastných osobných údajov. Na boj proti zraniteľnosti dotknutých osôb sa európskym právom zaručujú deťom (a iným dotknutým osobám) osobitné individuálne práva, ako je právo byť informovaný o zhromažďovaní údajov o sebe, právo na prístup k uchovávaným údajom a dozvedieť sa podrobnosti o operácii spracovania, právo namietať v prípade nezákonného spracúvania, práva na opravu, výmaz a blokovanie údajov.

Kontrolóri spracovateľských operácií musia poskytovať primerané informácie o spracúvaní údajov (články 10 a 11 smernice o ochrane údajov). Vykladané v súlade s potrebami detí z toho vyplýva, že jazyk a forma informácií musí byť prispôbená miere vyspelosti a chápania detí. Informácie musia obsahovať minimálne účel spracovania, ako aj totožnosť a kontaktné údaje kontrolóra (článok 10 písm. a) a b) smernice o ochrane údajov).

V smernici o ochrane údajov sa stanovuje súhlas dotknutých osôb, bez ohľadu na citlivosť spracúvaných údajov (články 7, 8 a 14). Postup udelenia súhlasu zohľadňujúci potreby detí by znamenal zohľadnenie vyvíjajúcich sa schopností dieťaťa, jeho postupné zapájanie. Prvým krokom je konzultácia dieťaťa so svojím právnym zástupcom pred poskytnutím súhlasu, pred presunutím sa k paralelnému súhlasu dieťaťa a jeho právneho zástupcu, k výhradnému súhlasu dospelávajúceho dieťaťa.

Dotknuté osoby majú právo vymazať údaje, čo predstavuje možnosť, aby ich osobné údaje boli odstránené alebo vymazané na ich žiadosť, a takisto právo namietať voči spracovaniu ich osobných údajov. Práve namietanie je pre deti čoraz dôležitejšie z dôvodu obrovského množstva osobných údajov detí v obehu a dostupných prostredníctvom sociálnych sietí. Aj keď SDEÚ sa ešte nezaoberal prípadmi týkajúcimi sa detí, v nedávnom prípade dospelého žiadateľa rozhodol, že právo namietať sa vzťahuje na údaje a informácie „najmä v prípade, keď sa javia ako neadekvátne, sú nerelevantné alebo už nerelevantné,

⁴⁹⁰ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 95/46/EHS z 24. októbra 1995 o ochrane fyzických osôb pri spracovaní osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov (smernica o ochrane údajov), Ú. v. ES 1995 L 281.

alebo sú neprimerané vo vzťahu k týmto účelom a k uplynutému času“.⁴⁹¹ SDEÚ takisto rozhodol, že uplatniteľnosť práva namietat' je potrebné uviesť do rovnováhy s inými základnými právami.

V práve Rady Európy ESLP interpretoval právo na ochranu osobných údajov podľa článku 8 EDLP. Súd skúma situácie, v ktorých vznikne otázka ochrany údajov vrátane výkladu komunikácie,⁴⁹² rôzne formy dohľadu⁴⁹³ a ochrana proti uchovávaní osobných údajov verejnými orgánmi.⁴⁹⁴ Okrem toho ESLP rozhodol, že vo vnútroštátnom práve musia byť stanovené primerané opatrenia na zabezpečenie súdnych opravných prostriedkov proti porušeniam práv týkajúcich sa ochrany údajov.

Príklad: Vo veci *K.U./Fínsko*⁴⁹⁵ sa žiadateľ, ktorý bol dieťaťom, sťažoval, že v jeho mene bol na internetovej zoznamovacej stránke umiestnený inzerát sexuálnej povahy. Poskytovateľ služby odmietol odhaliť totožnosť osoby, ktorá umiestnila informácie z dôvodu povinností mlčanlivosti podľa fínskeho práva. Sťažovateľ tvrdil, že fínske právne predpisy mu neposkytli dostatočnú ochranu pred krokmi súkromnej osoby, ktorá umiestnila na internete inkriminujúce údaje o sťažovateľovi. ESLP rozhodol, že štáty majú povinnosti, ktoré zahŕňajú prijatie opatrení určených na zabezpečenie rešpektovania súkromného života aj v oblasti vzťahov medzi jednotlivcami. Praktická a účinná ochrana sťažovateľa si v tomto prípade vyžadovala prijatie účinných opatrení na identifikáciu a stíhanie páchatela. Štát však takúto ochranu nezabezpečil a ESLP zistil, že došlo k porušeniu článku 8 EDLP.⁴⁹⁶

Príklad: *Avilkina a i./Rusko*⁴⁹⁷ sa týka zverejnenia zdravotnej dokumentácie dvojročného dievčaťa prokurátorovi na základe jeho žiadosti o informácie o odmietnutiach transfúzií krvi svedkami Jehovovými. Súd uznal, že

491 SDEÚ, C-131/12, *Google Spain SL a Google Inc./Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) a Mario Costeja González* [VK], 13. mája 2014, bod 93.

492 Pozri napríklad: ESLP, *Malone/Spojené kráľovstvo*, č. 8691/79, 2. augusta 1984; ESLP, *Copland/Spojené kráľovstvo*, č. 62617/00, 3. apríla 2007.

493 Pozri napríklad: ESLP, *Klass a i./Nemecko*, č. 5029/71, 6. septembra 1978; ESLP, *Uzun/Nemecko*, č. 35623/05, 2. septembra 2010.

494 Pozri napríklad: ESLP, *Leander/Švédsko*, č. 9248/81, 26. marca 1987; ESLP, *S. a Marper/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 30562/04 a č. 30566/04, 4. decembra 2008.

495 ESLP, *K.A./Fínsko*, č. 2872/02, 2. decembra 2008. Pozri podrobnejšie kapitulu 4.

496 FRA, ESLP a Rada Európy (2014), s. 122.

497 ESLP, *Avilkina a i./Rusko*, č. 1585/09, 6. júna 2013.

záujmy pacienta a spoločnosti ako celku týkajúce sa ochrany dôvernosti zdravotných údajov môžu byť vyvážené záujmami vyšetrovania trestnej činnosti a uviedol, že žiadateľ nebol podozrivý ani obvinený v žiadnom trestnom konaní. Okrem toho, zdravotní pracovníci poskytujúci liečbu žiadateľa mohli požiadať o súdne povolenie krvnej transfúzie, ak sa domnievali, že je v životohrozujúcej situácii. V prípade neexistencie naliehavej sociálnej potreby pre požiadanie o zverejnenie dôverných zdravotných informácií týkajúcich sa žiadateľa, ESLP zistil porušenie článku 8 EDLP.

Príklad: Vo veci *S. a Marper/Spojené kráľovstvo*⁴⁹⁸ boli odtlačky prstov a DNA jedenásťročného dieťaťa vzaté v súvislosti s podozrením z údajnej krádeže uchovávané bez časového obmedzenia, aj keď bolo nakoniec oslobodené. Vzhľadom na povahu a množstvo osobných informácií obsiahnutých v bunkových vzorkách a profiloch DNA ich uchovávanie samo predstavovalo zásah do práva prvého žiadateľa na rešpektovanie súkromného života. V rámci základných zásad relevantných nástrojov Rady Európy, ako aj v právnych predpisoch a praxi ďalších zmluvných strán sa požaduje, aby uchovávanie údajov bolo primerané účelu ich zberu a obmedzené v čase, predovšetkým v policajnom sektore. Ochrana poskytnutá článkom 8 EDLP by bola neprijateľne oslabená, ak by používanie moderných vedeckých postupov v systéme trestného súdnictva bolo povolené za každú cenu a bez dôsledného vyváženého prípadných výhod s dôležitými záujmami súkromného života. V tomto smere bola absolútna a neobmedzená povaha právomoci zadržania v Anglicku a Walese osobitne vypuklá, pretože umožňovala uchovávanie údajov na neobmedzené obdobie a bez ohľadu na povahu a závažnosť prečinu alebo veku podozrivého. Uchovávanie by mohlo byť osobitne škodlivé v prípade maloletých osôb vzhľadom na ich osobitnú situáciu a dôležitosť ich vývinu a začlenenia v spoločnosti. Na záver, uchovávanie údajov predstavovalo neprimeraný zásah do práva žiadateľa na rešpektovanie súkromného života.

Dohovor Rady Európy o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracovaní osobných údajov⁴⁹⁹ (dohovor 108) sa vzťahuje na všetko spracúvanie údajov vykonávané v súkromnom aj verejnom sektore a chráni jednotlivca vrátane detí pred zneužitím, ktoré môže sprevádzať spracovanie osobných údajov.

498 ESLP, *S. a Marper/Spojené kráľovstvo* [VK], č. 30562/04 a 30566/04, 4. decembra 2008.

499 Rada Európy, *Dohovor o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracovaní osobných údajov*, ETS č. 108, 1981.

Dohovor 108 má dodatkový protokol, ktorým sa upravuje zriadenie orgánov dohľadu a cezhraničný tok osobných údajov smerom k subjektom, ktoré nie sú stranami dohovoru.⁵⁰⁰

Zásady stanovené v dohovore 108 týkajúce sa spracovania osobných údajov sa týkajú spravodlivého a zákonného zhromažďovania a automatického spracovania údajov uchovávaných na stanovené oprávnené účely a nie na účely, ktoré sú v rozpore s uvedenými účelmi, ani sa neuchovávajú dlhšie, než je potrebné. Týkajú sa aj kvality údajov. Bez náležitých právnych ochranných opatrení je spracovanie tzv. citlivých údajov, ako sú údaje o rase, politike, zdraví, vierovyznaní, sexuálnom živote alebo trestné záznamy osoby, zakázané. V dohovore je takisto zakotvené právo jednotlivca vrátane detí vedieť o uchovávaní údajov, ktoré sa ho týkajú, a podľa potreby môcť tieto údaje opraviť. Obmedzenie práv stanovených v dohovore je možné len v prípadoch nadradených záujmov, napríklad štátnej bezpečnosti alebo obrany.

V medzinárodnom práve je právo na ochranu údajov súčasťou práva dieťaťa na súkromie, ktoré je uvedené v článku 16 CRC. V tomto článku sa stanovuje, že dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému alebo nezákonnému zasahovaniu do súkromia, rodiny, domova alebo korešpondencie, ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. Toto právo musí rešpektovať každý vrátane právneho zástupcu dieťaťa.

500 Rada Európy, [Dodatkový protokol k Dohovoru o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracovaní osobných údajov](#) týkajúci sa orgánov dozoru a cezhraničných tokov údajov, ETS č. 181, 2001.

11

Práva detí v rámci trestného a alternatívneho (nie trestného) konania

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
<p>Charta základných práv, články 47 (právo na účinný opravný prostriedok a na spravodlivý proces), 48 (prezumpcia neviny a právo na obhajobu) a 49 (zásady zákonnosti a primeranosti trestných činov a trestov)</p> <p>Smernica o práve na tlmočenie a preklad (2010/64/EÚ)</p> <p>Smernica o práve na informácie (2012/13/EÚ)</p> <p>Smernica o prístupe k obhajcovi (2013/48/EÚ)</p>	<p>Záruky spravodlivého procesu</p>	<p>EDĽP, článok 6 (spravodlivý proces)</p> <p>ESLP, <i>T./Spojené kráľovstvo [VK]</i>, č. 24724/94, 1999 (deti na súde)</p> <p>ESLP, <i>Panovits/Cyprus</i>, č. 4268/04, 2008 (prístup k obhajcovi)</p>
<p>Charta základných práv, články 4 (mučenie, neludské a ponižujúce zaobchádzanie) a 6 (právo na slobodu)</p>	<p>Zadržanie</p>	<p>EDĽP, články 3 (mučenie, neludské a ponižujúce zaobchádzanie) a 5 (právo na slobodu)</p> <p>ESLP, <i>Bouamar/Belgicko</i>, č. 9106/80, 1988 (zadržanie na účely výchovného dohľadu)</p> <p>ESLP, <i>D.G./Írsko</i>, č. 39474/98, 2002 (zadržanie na účely výchovného dohľadu)</p> <p>ESLP, <i>Nart/Turecko</i>, č. 20817/04, 2008 (väzba)</p> <p>ESLP, <i>Güveç/Turecko</i>, č. 70337/01, 2009 (podmienky zadržania)</p>

EÚ	Zahrnuté otázky	Rada Európy
Smernica o právach obetí (2012/29/EÚ) SDEÚ, C-105/03, <i>Trestné konanie proti Maria Pupino</i> [VK], 2005 (postavenie maloletých svedkov na súde)	Maloletí svedkovia a obeť	EDLP, články 3 (mučenie, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie) a 8 (súkromný život) ESLP, <i>Kovač/Chorvátsko</i> , č. 503/05, 2007 (maloletý svedok) ESLP, <i>S.N./Švédsko</i> , č. 34209/96, 2002 (maloletý svedok) ESLP, <i>R.R. a i./Maďarsko</i> , č. 19400/11, 2012 (vylúčenie rodiny z programu na ochranu svedkov)

Práva detí v kontexte konaní v justičnom systéme pre mladistvých sa týkajú detí obvinených alebo stíhaných, alebo uväznených za spáchanie trestných činov, ako aj detí, ktoré sa zúčastňujú na trestných alebo iných konaniach ako obeť a/alebo svedkovia. Postavenie detí v kontexte justičného systému pre mladistvých je upravené všeobecnými ustanoveniami o ľudských právach, ktoré sa týkajú dospelých aj detí.

Táto kapitola obsahuje prehľad európskych noriem relevantných pre deti zapojené v súdnych a alternatívnych konaniach. Týka sa záruk spravodlivého procesu vrátane účinnej účasti a prístupu k obhajcovi, práv zadržaných mladých páchateľov vrátane väzby (vecné a procesné ochranné opatrenia), podmienok zadržania a ochrany pred zlým zaobchádzaním a ochrany maloletých svedkov a obetí. Aspekty ochrany sú osobitne relevantné v prípade nesporových, alternatívnych konaní, ktoré by sa mali používať vždy, keď môžu najlepšie poslúžiť pre najlepšie záujmy dieťaťa.⁵⁰¹ V prípade detí sú základnými zásadami, ktoré sú hodnotné, ciele trestnej spravodlivosti, ako je sociálne začlenenie, vzdelávanie a prevencia recidívy.⁵⁰²

501 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, 17. novembra 2010, bod 24.

502 Pozri podrobnejšie Rada Európy, Výbor ministrov (2008), odporúčanie Výboru ministrov CM/Rec(2008)11 členským štátom o európskych pravidlách pre mladistvých páchateľov vystavených sankciám alebo opatreniam, 5. novembra 2008, časť I.A.2.

11.1. Záruky spravodlivého procesu

Hlavné body

- Deti majú nárok na to, aby sa s nimi v trestných konaniach zaobchádzalo spravodlivo a spôsobom zohľadňujúcim potreby detí.
- Súdne konania by mali byť upravené podľa potrieb detí, aby sa zabezpečila ich účinná účasť.
- Deti majú právo na prístup k obhajcovi od počiatočných etáp trestného konania a od prvého policajného výsluchu.

V tomto oddiele sa stručne načrtávajú všeobecné požiadavky na spravodlivý proces na úrovni EÚ aj Rady Európy a osobitný dôraz sa kladie na záruky spravodlivého procesu týkajúce sa detí.

Právo na spravodlivý proces je základným pilierom demokratickej spoločnosti. Deti podozrivé alebo obvinené z trestného činu majú právo na spravodlivý proces a požívajú rovnaké záruky ako každá iná osoba, ktorá sa dostane do rozporu so zákonom. Záruky spravodlivého procesu sa uplatňujú od prvého výsluchu dieťaťa a pretrvávajú počas súdneho konania. Deti, ktoré sa dostali do konfliktu so zákonom, sú však osobitne zraniteľné a môžu preto potrebovať ďalšiu ochranu. Európske orgány vyvinuli osobitné požiadavky, aby sa zabezpečilo, že potreby týchto detí sa účinne plnia.

V práve EÚ sa v niekoľkých ustanoveniach Charty základných práv EÚ stanovujú základné práva prístupu k spravodlivosti, ktoré udržiavajú záruky spravodlivého procesu pre dospelých aj deti. Článok 47 sa týka konkrétne práva na účinný opravný prostriedok a na spravodlivý proces a stanovujú sa v ňom požiadavky s osobitným významom pre deti, ako je primeranosť času na spravodlivé a verejné vypočutie, práva byť obhajovaný, zastupovaný a poradiť sa, ako aj na právnu pomoc. Podobne, zásady zákonnosti a primeranosti trestných činov a trestov stanovené v článku 49 sú osobitne relevantné pre deti. Okrem toho sa v niekoľkých smerniciach EÚ stanovujú osobitné záruky spravodlivého procesu: v smernici o práve na tlmočenie a preklad,⁵⁰³ smernici o práve na

503 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ 2010 L 280/1.

informácie⁵⁰⁴ a v smernici o prístupe k obhajcovi.⁵⁰⁵ Prvé dve smernice neobsahujú záruky osobitne pre deti, aj keď smernica o práve na informácie obsahuje ustanovenia týkajúce sa situácie zraniteľných podozrivých alebo obvinených osôb všeobecnejšie. Ustanovenia týkajúce sa detí v smernici o prístupe k obhajcovi sú rozpracované v [oddiele 11.2.2](#).

Aj v prípade neexistencie ustanovení týkajúcich sa detí musia členské štáty dodržiavať Chartu základných práv EÚ vo výkone ustanovení uvedených smerníc. Zásadám, ako sú najlepšie záujmy dieťaťa, zakotveným v článku 24, by sa preto mala prikladať náležitá váha, ak sú deti predmetom akýchkoľvek z ustanovení smerníc. Zatiaľ neboli pred SDEÚ predstreté prípady týkajúce sa výkladu článku 24 Charty v spojení s jednou z uvedených smerníc.⁵⁰⁶

Osobitný význam má návrh smernice o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní z dielne Európskej komisie,⁵⁰⁷ ktorého cieľom je poskytnúť deťom povinný prístup k obhajcovi vo všetkých etapách trestného konania. Takisto sa v ňom stanovuje, že deti by mali využívať rýchle informácie o svojich právach, pomoc rodičov (alebo iných vhodných osôb) a kladenie otázok za zavretými dverami. Okrem toho by deti zbavené slobody mali mať nárok na získanie vhodného vzdelania, usmernenia, odbornej prípravy a zdravotnej starostlivosti a byť oddelené od dospelých.⁵⁰⁸

V práve Rady Európy sú záruky spravodlivého procesu v EDLP stanovené v článku 6, ktorý generuje najrozsiahlejšiu judikatúru ESĽP. Článok 6 ods. 1 EDLP obsahuje niektoré výslovné záruky spravodlivého procesu: právo na spravodlivé verejné vypočutie/vyhlásenie (pokiaľ nie je v rozpore, okrem iného, so

504 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, Ú. v. EÚ 2012 L 142/1.

505 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, Ú. v. EÚ 2013 L 294/1.

506 SDEÚ sa zaoberal výkladom článku 24 v konaní týkajúcom sa medzinárodného únosu dieťaťa (pozri [oddiel 5.4](#)).

507 Európska komisia (2013), Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, COM(2013) 822 final, Brusel, 27. novembra 2013.

508 Pozri podrobnejšie [oddiel 11.2](#). Relevantný pre ochranu detí môže byť aj návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady od Európskej komisie (2013) o predbežnej právnej pomoci pre podozrivé alebo obvinené osoby pozbavené osobnej slobody a o právnej pomoci v konaní o európskom zatykači, COM(2013) 824 final, Brusel, 27. novembra 2013.

záujmami maloletých), právo na súdne konanie v primeranej lehote, právo na súdne konanie pred nezávislým a nestranným súdom⁵⁰⁹ a právo na súdne konanie pred súdom zriadeným zákonom. V rámci pojmu spravodlivého súdneho konania ESĽP vyvinul záruky: rovnosti zbraní a kontradiktórneho konania, právo mlčať, prístupu k obhajcovi, účinnej účasti, prítomnosti na vypočúvaní a odôvodnených rozhodnutí. Okrem toho musí byť každý považovaný za nevinného, dokiaľ jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom (článok 6 ods. 2 EDĽP).

Každý obvinený z trestného činu má tieto minimálne práva: právo byť bezodkladne informovaný o obvineniach v jazyku, ktorému rozumie (článok 6 ods. 3 písm. a) EDĽP), právo mať primeraný čas a možnosti na prípravu svojej obhajoby (článok 6 ods. 3 písm. b) EDĽP), právo mať právnu pomoc podľa vlastného výberu (článok 6 ods. 3 písm. c) EDĽP), právo vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov (článok 6 ods. 3 písm. d) EDĽP) a právo mať bezplatnú pomoc tlmočníka (článok 6 ods. 3 písm. e) EDĽP). Tieto záruky sa uplatňujú na dospelých, ako aj deti. Aspekty s osobitným významom pre deti, ktoré generovali osobitnú judikatúru týkajúcu sa detí, však zahŕňajú právo na účinnú účasť, ako aj právo na prístup k obhajcovi. Tieto dve osobitné záruky spravodlivého procesu sú preto podrobnejšie rozpracované v tejto kapitole.

Veľký význam pre maloletých podozrivých/obvinených majú usmernenia Rady Európy o justícii zohľadňujúcej potreby detí.⁵¹⁰ Aj keď usmernenia nie sú právne záväzné, predstavujú základný kameň v zabezpečovaní toho, aby súdne konania vrátane tých, ktoré sú súčasťou systému trestného súdnictva, zohľadňovali osobitné potreby detí. Sú postavené na existujúcej judikatúre ESĽP a iných európskych a medzinárodných právnych normách, ako je Dohovor OSN o právach dieťaťa. Predstavujú užitočný nástroj pre odborníkov pracujúcich s deťmi. Podľa oddielu I ods. 1 sa usmernenia vzťahujú na deti v súdnych (trestných alebo netrestných) konaniach alebo v alternatívach k týmto konaniam. Osobitný význam pre deti v trestných konaniach má právo mať informácie o obvineniach z trestných činov vysvetlené dieťaťu aj rodičom takým spôsobom, aby rozumeli presnému obvineniu (oddiel IV.A.1.5), právo byť spytovaný len v prítomnosti obhajcu/rodičov alebo dôveryhodnej osoby (oddiel C ods. 30), právo na rýchle

509 ESĽP, *Nortier/Holandsko*, č. 13924/88, 24. augusta 1993, ESĽP, *Adamkiewicz/Polsko*, č. 54729/00, 2. marca 2010.

510 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, 17. novembra 2010.

konanie (oddiel D ods. 4) a právo na rozhovory alebo vypočúvania zohľadňujúce potreby detí (oddiel D ods. 5).

V júni 2014 PZ RE prijalo uznesenie o justičnom systéme pre mladistvých zohľadňujúcom potreby detí, v ktorom zdôrazňuje potrebu zaobchádzania s deťmi, ktoré sa dostali do sporu so zákonom, na základe práv a osobitným spôsobom.⁵¹¹ PZ RE vyzýva členské štáty, aby uplatňovali normy ľudských práv týkajúce sa justičného systému pre mladistvých vrátane usmernení Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, a aby zosúlادli vnútroštátne zákony a prax s týmito normami. PZ RE navrhuje používanie zbavenia slobody len ako opatrenie poslednej inštancie a na čo najkratší čas a stanovuje minimálny vek trestnej zodpovednosti na 14 rokov bez možnosti výnimiek v prípadoch závažných trestných činov a stanovuje špecializovaný justičný systém pre mladistvých vrátane mechanizmov presmerovania, neväzobných opatrení a špecializovaných odborníkov.

V medzinárodnom práve sa v článku 40 CRC uznáva, že každé dieťa, ktoré je obvinené, obžalované alebo uznané vinným z porušenia trestného práva, má nárok na spravodlivé zaobchádzanie a spôsobom zohľadňujúcim jeho vek. Kľúčovým cieľom justičného systému pre mladistvých podľa článku 40 CRC je opäť začleniť deti do spoločnosti, v ktorej môžu plniť konštruktívnu úlohu. V článku 40 ods. 2 CRC sa uznáva právo detí na spravodlivý proces a že deti majú určité ďalšie nároky vrátane práva na pomoc rodičov, práva na odvolanie a práva na úplnú ochranu svojho súkromia vo všetkých etapách konania.

Ďalej, iné nástroje rozvíjali zásady CRC na spravodlivý proces a právo na zaobchádzanie spôsobom osobitným pre deti vrátane používania zbavenia slobody ako opatrenia poslednej inštancie a na čo najkratší čas (pozri článok 37 písm. b) CRC). Osobitný význam majú Štandardné minimálne pravidlá OSN pre spravovanie spravodlivosti mladistvých (pekínske pravidlá),⁵¹² Usmernenia OSN pre prevenciu delikvencie mladistvých (rijádske usmernenia)⁵¹³ a pravidlá OSN na ochranu mladistvých zbavených slobody (známe aj ako havanské

511 Parlamentné zhromaždenie Rady Európy, uznesenie 2010 (2014), [Justícia mladistvých zohľadňujúca potreby detí: od rétoriky k realite](#).

512 OSN, valné zhromaždenie (VZ) (1985), Štandardné minimálne pravidlá OSN pre administratívnu spravodlivosti mladistvých, dokument OSN GA Res. 40/33, 19. novembra 1985.

513 OSN, valné zhromaždenie (VZ) (1990), usmernenia pre prevenciu delikvencie mladistvých, dokument OSN GA Res. 45/112, 14. decembra 1990.

pravidlá).⁵¹⁴ Pekinské pravidlá obsahujú podrobné usmernenie o vykonávaní požiadaviek na spravodlivý proces a osobitné zaobchádzanie s deťmi podľa článku 40 vrátane cieľov justičného systému pre mladistvých, ochrany súkromia, vyšetrovania a stíhania, zadržania pred procesom, rozhodovania a umiestnenia a inštitucionálneho a mimoinštitucionálneho zaobchádzania. Havanské pravidlá sa týkajú zaobchádzania s mladistvými zbavenými slobody a zahŕňajú pravidlá týkajúce sa vymedzenia zbavenia slobody, policajnej väzby a predbežného zadržania, podmienky inštitúcie mladistvých, disciplinárne postupy, metódy kontroly a používania sily alebo obmedzenia, mechanizmy podávania sťažností, mechanizmy kontroly a monitorovania a opätovného začleňovania mladistvých. Nakoniec, rijádske smernice poskytujú podrobné usmernenia týkajúce sa politik zameraných na prevenciu delikvencie mladistvých.

Výbor pre práva dieťaťa (UNCRC) vydal jeden všeobecný komentár (č. 10⁵¹⁵) o justičnom systéme pre deti a mladistvých, ktorý poskytuje podrobné usmernenia o tom, ako vykladať a vykonávať CRC, pokiaľ ide o justičný systém pre mladistvých. Tento komentár sa zaoberá dôležitými zásadami justičného systému pre mladistvých vrátane práva na účinnú účasť v rámci práva na spravodlivý proces (pozri podrobnejšie v [oddiele 11.1.1](#)), používanie zbavenia slobody ako opatrenie poslednej inštancie a na čo najkratší čas, používanie diverzie a prevencie delikvencie mladistvých, zahrnutie zásady najlepších záujmov dieťaťa a zásady zákazu diskriminácie v justičnom systéme pre mladistvých a vekové obmedzenia. UNCRC odporúča stanoviť minimálny vek pre trestnú zodpovednosť na 12 rokov alebo prednostne viac. Takisto sa odporúča udeliť všetkým deťom právo, aby sa s nimi zaobchádzalo v kontexte justičného systému pre mladistvých a zakazuje sa presun 16- a 17-ročných do trestného systému pre dospelých v prípade závažných trestných činov. Iné všeobecné komentáre, napr. právo byť vypočutý (ktoré je spojené s právom účinne sa zúčastňovať súdneho konania) a ochrana proti všetkým formám násilia, sú takisto relevantné pre justičný systém pre mladistvých.⁵¹⁶

514 OSN, valné zhromaždenie (VZ) (1990), pravidlá OSN pre ochranu mladistvých zbavených slobody, dokument OSN GA Res. 45/113, 14. decembra 1990.

515 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (CRC) (2007), všeobecný komentár č. 10 o právach detí v justičnom systéme pre mladistvých, CRC/C/GC/07, 25. apríla 2007.

516 OSN, Výbor pre práva dieťaťa (2009), všeobecný komentár č. 12 o práve dieťaťa byť vypočutý, CRC/C/GC/12, 1. júla 2009, Organizácia Spojených národov (OSN), Výbor pre práva dieťaťa (2011), *Všeobecný komentár č. 13 o práve dieťaťa na oslobodenie od všetkých foriem násilia*, CRC/C/GC/13, 18. apríla 2011.

11.1.1. Účinná účasť

V práve EÚ sa v článku 47 Charty základných práv EÚ stanovujú podobné záruky, ktoré sa stanovujú v článku 6 EDLP vrátane práva na spravodlivé a verejné vypočutie v primeranom čase nezávislým a nestranným súdom, právo na právne zastúpenie a právo na účinné opravné prostriedky. Navrhovaná smernica o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní zahŕňa právo na účinnú účasť, ako aj právo na právne zastúpenie.⁵¹⁷

V práve Rady Európy ESLP vypracoval podľa článku 6 osobitné požiadavky na zabezpečenie účinnej účasti detí na trestných súdnych konaniach. Všeobecne platí, že v konaní by sa malo zabezpečiť zohľadnenie veku, miery vyspelosti a emocionálnych schopností dieťaťa.⁵¹⁸ Konkrétne príklady požiadaviek účinnej účasti zahŕňajú prítomnosť dieťaťa počas pojednávania, uskutočnenie konaní bez prístupu verejnosti, obmedzená publicita, zaistenie, aby dieťa chápalo o čo ide a obmedzenú formálnosť zasadnutí súdu. Zatiaľ ESLP nerozhodol, že určenie veku trestnej zodpovednosti príliš nízko samo predstavuje porušenie článku 6 EDLP. Pri posudzovaní toho, či dieťa bolo schopné účinne sa zúčastňovať vnútroštátnych konaní ESLP skúma konkrétne okolnosti jednotlivých prípadov.

Príklad: *Vec T./Spojené kráľovstvo*⁵¹⁹ sa týka zavraždenia dvojročného dvoimi desaťročnými deťmi. Konalo sa s nimi verejné pojednávanie za veľkej pozornosti médií. Súdne konanie bolo čiastočne upravené tak, že pojednávania boli kratšie, rodičia žiadateľa boli umiestnení blízko neho, počas prestávok bol k dispozícii priestor na hranie atď. Žiadateľ a jeho spoluobvinení boli prejednávaní na súde pre dospelých a väčšina povinností trestného súdu bola zachovaná. ESLP rozhodol, že žiadateľ sa nemohol účinne zúčastňovať na konaní z dôvodu verejnosti pojednávania v spojení s vysokou úrovňou mediálnej pozornosti a svojej obmedzenej kapacity dať svojim obhajcom pokyny a poskytnúť primerané svedectvá. Jeho práva podľa článku 6 ESLP boli preto porušené.

Uznanie práva na účinnú účasť je takisto jadrom usmernení Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí. Spravodlivosť pre deti vrátane justičného

517 Európska komisia (2013), Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o procesných zárukách pre deti podozrivé alebo obvinené v trestnom konaní, COM(2013) 822 final, Brusel, 27. novembra 2013.

518 ESLP, *T./Spojené kráľovstvo*, č. 24724/94, 16. decembra 1999, bod 61.

519 ESLP, *T./Spojené kráľovstvo* [VK], č. 24724/94, 16. decembra 1999.

systemu pre mladistvých by mala byť „dostupná, primeraná veku, rýchla, dôsledná, prispôsobená a zameraná na potreby a práva dieťaťa, rešpektujúca práva dieťaťa vrátane práva na riadny proces, na účasť a na chápanie konania, na rešpektovanie súkromného a rodinného života a na integritu a dôstojnosť“.⁵²⁰ Usmernenia poskytujú osobitné usmernenie o tom, ako treba zaobchádzať s deťmi v rámci justičného systému pre mladistvých alebo iných súdnych konaniach. Deti by mali mať prístup k súdu a súdnym konaniam a ich právo na právne poradenstvo a zastúpenie a na vypočutie a vyjadrenie svojich názorov by malo byť chránené. Treba zabrániť neprimeraným oneskoreniam, konanie sa má organizovať spôsobom zohľadňujúcim potreby detí (ktoré sa týkajú prostredia a jazyka) a mali by byť zavedené osobitné ochranné opatrenia na prijímanie a reagovanie na dôkazy/vyhlasenia poskytnuté deťmi.⁵²¹

11.1.2. Prístup k obhajcovi

V práve EÚ zahŕňa smernica o prístupe k obhajcovi 2013/48/EÚ⁵²² – má sa vykonať do 27. novembra 2016 – priame odkazy na deti v odôvodneniach 52 a 55 preambuly, ako aj v článku 5 ods. 2 až 4. Podľa odôvodnenia 55 a článku 5 ods. 2 v prípade dieťaťa zbaveného slobody musí byť informovaný nositeľ rodičovských práv a povinností a musia byť uvedené dôvody, pokiaľ to nie je v rozpore s najlepšimi záujmami dieťaťa. V takom prípade musí byť informovaný iný vhodný dospelý. Podľa článku 2 sa smernica uplatňuje od chvíle, keď boli podozrivé alebo obvinené osoby upovedomené že sú podozrivé alebo obvinené zo spáchania trestného činu, do ukončenia konania právoplatným rozhodnutím o vine alebo nevine. Ďalej, v článku 3 ods. 3 sa stanovuje, že prístup k obhajcovi zahŕňa právo podozrivých/obvinených na stretnutie a komunikáciu s obhajcom v súkromí, a to aj pred prvým výsluchom, prítomnosť a účinnú účasť obhajcu počas výsluchu a prítomnosť obhajcu počas niekoľkých úkonov vyšetrovania alebo zhromažďovania dôkazov.

520 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, 17. novembra 2010, bod II. C.

521 Tamže, oddiel D.

522 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, Ú. v. EÚ 2013 L 294/1.

V práve Rady Európy ESLP považuje prístup k obhajcovi za jeden zo základných prvkov práva na spravodlivý proces.⁵²³ Jednotlivci obvinení z trestného činu majú právo na prístup k obhajcovi od skorých etáp policajného vyšetřovania. Právo môže byť obmedzené za výnimočných okolností za predpokladu, že obmedzenie neprímerane neohrozí práva obvineného. ESLP sa domnieva, že k tomu by mohlo dôjsť v prípade vyhlásení poskytnutých bez prístupu k obhajcovi, ktoré by sa použili na usvedčenie.⁵²⁴ Kontrola ESLP toho, či žiadateľ mal účinný prístup k obhajcovi, je prísnejšia v prípadoch zahŕňajúcich deti.⁵²⁵

Príklad: *Vec Panovits/Cyprus*⁵²⁶ sa týka 17-ročnej osoby, ktorá bola obvinená z vraždy a lúpeže. Bola predvedená na policajnú stanicu v sprievode svojho otca. Potom bola uväznená a umiestnená do samostatnej miestnosti na účel výsluchu bez prítomnosti otca alebo obhajcu. Počas výsluchu žiadateľa bol otec informovaný o práve žiadateľa na kontakt s obhajcom. O niekoľko minút neskôr bolo otcovi povedané, že sa syn medzitým priznal k spáchaniu daného trestného činu. ESLP rozhodol, že vzhľadom na svoj vek nemohol byť žiadateľ považovaný za vedomého si práva na právne zastupovanie pred akýmkoľvek vyhlásením. Bolo takisto nepravdepodobné, že mohol primerane posúdiť dôsledky toho, že výsluch bol vedený bez pomoci obhajcu v trestnom konaní týkajúcom sa vraždy. Aj keď sa zdalo, že orgány sú vždy ochotné umožniť žiadateľovi, aby mu pomohol obhajca, ak by o to požiadal, neinformovali ho o jeho práve požadovať v prípade potreby právnik bezplatne. Neexistovali dôkazy o tom, že sa žiadateľ alebo jeho otec výslovne a jednoznačne vzdali svojho práva na právnu pomoc. V dôsledku toho súd zistil porušenie článku 6 ods. 3 písm. c) v spojení s článkom 6 ods. 1 EDLP.

523 Európsky súd pre ľudské práva, *Salduz/Turecko* [VK], č. 36391/02, 27. novembra 2008, bod 51.

524 Tamže, bod 62.

525 Tamže, bod 60.

526 ESLP, *Panovits/Cyprus*, č. 4268/04, 11. decembra 2008.

11.2. Práva mladistvých páchatel'ov v súvislosti so zadržaním

Hlavné body

- Deti môžu byť zbavené slobody len v rámci opatrenia poslednej inštancie a na čo najkratší primeraný čas.
- Ak sú deti zadržané, musí sa s nimi zaobchádzať primerane k veku a s rešpektom k ich dôstojnosti.
- Deti by nemali byť zadržávané spolu s dospelými.

Každá osoba má právo na slobodu. Zbavenie slobody preto predstavuje výnimku a zahŕňa každú formu umiestnenia v inštitúcii na základe súdneho alebo správneho orgánu, z ktorej nie je mladistvému povolené odísť z vlastnej vôle.⁵²⁷ Vzhľadom na dôležitosť ochrany práv dieťaťa vrátane jeho najlepších záujmov treba situácie zbavenia slobody vnímať z tohto konkrétneho uhla, pokiaľ ide o deti.

K zadržaniu dochádza za rôznych okolností, ale tento oddiel je venovaný deťom v kontakte so systémami trestného súdnictva.

Medzinárodné nástroje jednotne potvrdzujú, že zadržanie musí byť opatrením poslednej inštancie. Znamená to, že vždy pri otázke zadržania dieťaťa majú štátne orgány najskôr dôsledne zvážiť alternatívy na ochranu najlepších záujmov dieťaťa, ako aj ďalšieho opätovného začlenenia dieťaťa (článok 40 ods. 1 CRC). Alternatívy môžu zahŕňať napríklad: „opatrovateľská služba, ustanovenia o poradenstve a dozore, konzultatívne služby, uloženie skúšobnej lehoty, zverenie do náhradnej starostlivosti, programy vzdelávania a prípravy na povolanie“ (článok 40 ods. 4 CRC). Len v prípade nemožnosti použitia alternatív by sa malo uvažovať o zadržaní dieťaťa. Okrem toho, zadržanie má byť nariadené len na čo najkratší čas a s primeranými vecnými a procesnými zárukami. So zreteľom na ich vek a zraniteľnosť požívajú deti osobitné práva a záruky v prípade zadržania.

527 Pravidlo 21.5 dokumentu Výboru ministrov Rady Európy (2008), *Odporúčania CM/Rec(2008)11 o európskych pravidlách pre mladistvých páchatel'ov vystavených sankciám alebo opatreniam*, 5. novembra 2008.

11.2.1. Formy zadržania (vecné a procesné záruky)

V práve EÚ súčasný právny rámec pre trestnoprávne konanie neobsahuje záväzný nástroj týkajúci sa zadržovania detí.

V práve Rady Európy sa v článku 5 EDLP stanovuje, že každý má právo na slobodu. Zadržanie je výnimka, ktorá má byť stanovená vnútroštátnym právom a nemá byť svojvoľná. Okrem toho, zadržanie musí byť odôvodnené jednou zo šiestich vyčerpávajúcich situácií uvedených v článku 5 ods. 1 písm. a) až f). Zadržovanie detí v kontakte so systémom trestného súdnictva môže byť opodstatnené konkrétne podľa písmen a) zadržanie po odsúdení príslušným súdom, c) zadržanie pred súdnym procesom alebo d) zadržanie na účel výchovného dohľadu. Posledné dve treba analyzovať, pretože na základe nich vznikajú osobitné povinnosti na strane štátnych orgánov.

Väzba

„Väzba“ sa vzťahuje na situácie, keď sú jednotlivci vzatí do policajnej väzby na základe podozrenia zo spáchania trestného činu, alebo sú držaní vo vyšetrovacej väzbe. Začína sa, keď je jednotlivec vzatý do väzby a končí sa stanovením vo veci prípadu súdom prvého stupňa.⁵²⁸ Deti požívajú rovnaké záruky ako dospelí, ale ESLP stanovil niekoľko ďalších zásad na posilnenie postavenia detí vo vnútroštátnych trestných konaniach.

ESLP všeobecne vykladal článok 5 ods. 1 písm. c) a článok 5 ods. 3 ako vyžadujúce, aby osoba bola zadržaná len v prípade dôvodného podozrenia zo spáchania trestného činu. Ďalej, väzba nemôže prekročiť primeraný čas a má byť preskúmaná v primeraných intervaloch. Čím dlhšie je obdobie zaistenia, tým silnejšie dôvody uvedené orgánmi na jeho opodstatnenie sú potrebné. Podľa judikatúry ESLP osoba obvinená z trestného činu musí byť vždy prepustená počas procesu, pokiaľ štát nemôže preukázať, že existujú relevantné a dostatočné dôvody na pokračovanie zaistenia.⁵²⁹

ESLP vypracoval štyri základné prijateľné dôvody na zamietnutie kaucie pre osoby vo výkone väzby: riziko úteku, ohrozenia výkonu spravodlivosti, pokračovanie v páchaní trestnej činnosti alebo narušenia verejného poriadku. Okrem toho musí byť väzba prísne nevyhnutná a štát musí preskúmať všetky

⁵²⁸ ESLP, *Idalov/Rusko*, č. 5826/03, 22. mája 2012, bod 112.

⁵²⁹ ESLP, *Smirnova/Rusko*, č. 46133/99 a č. 48183/99, 24. júla 2003, bod 58.

skutočnosti pre existenciu alebo proti existencii jedinečnej požiadavky verejného záujmu opodstatňujúcej pokračovanie pozbavenia slobody.⁵³⁰

V prípadoch so zapojením detí ESLP nariaďuje, aby štátne orgány venovali osobitnú pozornosť veku dieťaťa pri zvažovaní relevantných argumentov v prospech väzby a proti nej. Mala by sa používať ako opatrenie poslednej inštancie a na čo najkratšie obdobie.⁵³¹ Z toho vyplýva, že orgány by mali zvážiť alternatívy k väzbe.⁵³² Okrem toho, štátne orgány by mali vyvinúť osobitnú starostlivosť, aby sa proces s deťmi začal v primeranom čase.⁵³³

Príklad: Vo veci *Nart/Turecko*⁵³⁴ bol 17-ročný žiadateľ uväznený na základe podozrenia z vykradnutia obchodu s potravinami. Bol umiestnený do výkonu väzby, vo väznici pre dospelých, na 48 dní. S osobitným odkazom na skutočnosť, že žiadateľ bol dieťa, ESLP uviedol, že väzba maloletých by sa mala používať len ako opatrenie poslednej inštancie. Mala by byť čo najkratšia a ak je zaistenie prísne nevyhnutné, maloletí by mali byť držaní oddelene od dospelých.⁵³⁵ V tomto konkrétnom prípade sa orgány snažili odôvodniť väzbu na základe stavu dôkazov, ale ESLP rozhodol, že len táto príčina nemohla byť opodstatnením dĺžky zaistenia žiadateľa. V dôsledku toho súd zistil porušenie článku 5 ods. 3 EDLP.

Zaistenie na účel výchovného dohľadu

Táto forma zaistenia bola nariadená v situáciách, keď dieťa malo osobitnú potrebu výchovného dohľadu z dôvodu narušenej osobnosti a násilného správania. Článok 5 ods. 1 písm. d) EDLP sa primárne týka foriem zaistenia mimo rozsahu pôsobnosti justičného systému pre mladistvých.

530 Tamže, body 58 – 59, ESLP, *Ladent/Polsko*, č. 11036/03, 18. marca 2008, bod 55.

531 ESLP, *Korneykova/Ukrajina*, č. 39884/05, 19. januára 2012, body 43 – 44. Pozri tiež ESLP, *Selçuk/Turecko*, č. 21768/02, 10. januára 2006, body 35 – 36, ESLP, *J.M./Dánsko*, č. 34421/09, 13. novembra 2012, bod 63.

532 ESLP, *Dinç a Çakır/Turecko*, č. 66066/09, 9. júla 2013, bod 63 (k dispozícii po francúzsky), ESLP, *Güveç/Turecko*, č. 70337/01, 20. januára 2009, bod 108.

533 ESLP, *Kuptsov a Kuptsova/Rusko*, č. 6110/03, 3. marca 2011, bod 91.

534 ESLP, *Nart/Turecko*, č. 20817/04, 6. mája 2008.

535 Tamže, bod 31.

Príklad: *Vec Bouamar/Belgicko*⁵³⁶ sa týka umiestnenia dieťaťa do vyšetrovacej väzby pri deviatich príležitostiach na obdobia približne 15 dní. Žiadateľ bol adolescent považovaný za osobu s narušenou osobnosťou a násilným správaním. Belgická vláda uviedla, že bol umiestnený do vyšetrovacej väzby na účel výchovného dohľadu. ESLP uviedol, že dočasné umiestnenia do vyšetrovacej väzby samotné nie sú v rozpore s článkom 5 ods. 1 písm. d), pokiaľ orgány sledujú účel umiestnenia mladistvého pod výchovný dohľad. ESLP však uviedol, že v prípade žiadateľa orgány nepreukázali, že mali zámer alebo možnosť umiestniť ho do inštitúcie, kde by využíval možnosť výchovného dohľadu. V dôsledku toho ESLP zistil porušenie článku 5 ods. 1 písm. d) EDLP.

Príklad: *D.G./Írsko*⁵³⁷ sa týka umiestnenia násilného dieťaťa do detenčného zariadenia. ESLP uviedol, že pojem výchovný dohľad neznamená jednoznačne vyučovanie v triede. Výchovný dohľad predstavuje mnohé aspekty výkonu rodičovských práv miestnym orgánom v prospech a na ochranu dotknutej osoby. ESLP uviedol, že je prípustné, aby národné orgány umiestňovali mladistvých do detenčných zariadení dočasne, kým sa nenájde vhodné ubytovanie, pokiaľ sa to udeje rýchlo. V prípade žiadateľa nebola požiadavka rýchlosti splnená, pretože bol umiestnený do vhodného ubytovania viac ako šesť mesiacov po jeho prepustení zo zaistenia. V dôsledku toho ESLP zistil porušenie článku 5 ods. 1 písm. d) EDLP.

Odvolania voči zaisteniu, rýchlosť preskúmania a prístup k obhajcovi

ESLP vyzaduje osobitnú dôslednosť vnútroštátnych orgánov v prípadoch týkajúcich sa zadržiavania detí. Okrem už uvedených záruk musia štátne orgány zabezpečiť, že deti majú právo spochybnit' zákonnosť zaistenia v primeraných intervaloch a že majú prístup k obhajcovi počas konania o zákonnosti ich zaistenia. Okrem toho treba, aby o týchto právnych podnetoch národné súdy rozhodovali rýchlo. ESLP odvodzuje tieto procesné záruky zo znenia článku 5 ods. 4 EDLP.

⁵³⁶ ESLP, *Bouamar/Belgicko*, č. 9106/80, 29. februára 1988.

⁵³⁷ ESLP, *D.G./Írsko*, č. 39474/98, 16. mája 2002.

Príklad: Vo veci *Bouamar/Belgicko*⁵³⁸ ESLP zistil porušenie článku 5 ods. 4, pretože: vypočutia na účel stanovenia zaistenia žiadateľa sa uskutočnili bez jeho obhajcov, nebolo o nich rozhodnuté rýchlo, neexistovalo skutočné rozhodnutie o zákonnosti zaistenia, pretože národné súdy zamietli odvolania žiadateľa ako neopodstatnené.

11.2.2. Podmienky zaistenia

Podľa práva EÚ sa v článku 4 Charty základných práv EÚ zakazuje mučenie a neľudské alebo ponižujúce zaobchádzanie. Keďže sa však charta vzťahuje len v rámci pôsobnosti práva EÚ, toto ustanovenie musí byť spojené s iným právnym nástrojom EÚ zaoberajúcim sa zaistením, aby bola v tomto zmysle pre členské štáty záväzná. Zatiaľ sa pred SDEÚ nedostali prípady v súvislosti s článkom 4 Charty.

V práve Rady Európy ESLP stanovil, že zadržiavanie detí spolu s dospelými môže viesť k porušeniu článku 3⁵³⁹ alebo článku 5 EDLP.⁵⁴⁰ Ďalej, chýbajúca primeraná lekárska starostlivosť v detenčnom zariadení môže byť tiež predmetom porušenia článku 3.⁵⁴¹ Iné aspekty, ktoré môžu byť prípadne sporné podľa článku 3, zahŕňajú miesto k dispozícii v cele, osvetlenie a rekreačné činnosti.⁵⁴² Pri hodnotení zlučiteľnosti podmienok zaistenia s normami článku 3 EDLP sa ESLP často opiera o súbor noriem vypracovaných Európskym výborom pre zabránenie mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (CPT), ktorý sleduje väzenské podmienky pod záštitou Európskeho dohovoru o zabránení mučeniu a neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu vykonávaním návštev na mieste v členských štátoch Rady Európy.⁵⁴³

538 ESLP, *Bouamar/Belgicko*, č. 9106/80, 29. februára 1988.

539 ESLP, *Güveç/Turecko*, č. 70337/01, 20. januára 2009.

540 ESLP, *Nart/Turecko*, č. 20817/04, 6. mája 2008.

541 ESLP, *Güveç/Turecko*, č. 70337/01, 20. januára 2009, ESLP, *Blokhin/Rusko*, č. 47152/06, 14. novembra 2013 (postúpené VK 24. marca 2014).

542 ESLP, *Kuptsov a Kuptsova/Rusko*, č. 6110/03, 3. marca 2011, bod 70.

543 Pozri napr. ESLP, *Güveç/Turecko*, č. 70337/01, 20. januára 2009.

Príklad: Vo veci *Güveç/Turecko*⁵⁴⁴ bol pätnásťročný chlapec zatknutý na základe podozrenia z členstva v Kurdskej strane práce (PKK). Bol päť rokov zadržávaný Súdom pre štátnu bezpečnosť vo väzení pre dospelých. ESLP zistil, že jeho zadržávanie bolo v rozpore s tureckými predpismi a záväzkami podľa medzinárodných zmlúv okrem iného vrátane článku 37 písm. c) CRC, v ktorom sa vyžaduje, aby boli deti oddelené od dospelých. Súd takisto uviedol, že u žiadateľa sa začali vo väznici psychické problémy, v dôsledku ktorých sa opakovane pokúsil o samovraždu. Okrem toho orgány neposkytli žiadateľovi primeranú lekársku starostlivosť. V dôsledku toho, vzhľadom na vek žiadateľa, dĺžku jeho zadržávania vo väznici spolu s dospelými, vzhľadom na to, že mu orgány neposkytli primeranú lekársku starostlivosť so zreteľom na jeho psychické problémy a neprijali kroky, aby zabránili opakovaným pokusom o samovraždu, nemá ESLP pochybnosti o tom, že žiadateľ bol vystavený neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu. Na základe toho došlo k porušeniu článku 3 EDLP.

EVSP jednotne vykladá článok 17 ESC v tom zmysle, že ak sú deti zadržávané alebo uväznené, majú byť oddelené od dospelých.

Európske pravidlá Rady Európy pre mladistvých páchatelov vystavených sankciám alebo opatreniam obsahujú podrobné usmernenia o podmienkach zadržania. Takisto sa v nich stanovuje, že mladiství by nemali byť držaní v inštitúciách pre dospelých, ale v inštitúciách, ktoré sú pre nich osobitne určené.⁵⁴⁵

544 Tamže.

545 Rada Európy, Výbor ministrov (2008), Odporúčanie CM/Rec(2008)11 o európskych pravidlách pre mladistvých páchatelov vystavených sankciám alebo opatreniam, 5. novembra 2008, pravidlo 59.1.

V medzinárodnom práve obsahuje CRC samostatné ustanovenie o zbavení detí slobody, v ktorom sa uvádza, že deti musia byť oddelené od dospelých, pokiaľ nie je v ich najlepšom záujme, aby s nimi boli (článok 37 písm. c) CRC). V tomto článku sa takisto stanovuje, že deti majú v zásade právo udržiavať kontakt so svojou rodinou prostredníctvom korešpondencie alebo návštev.

11.2.3. Ochrana pred zneužívaním a zlým zaobchádzaním

V práve Rady Európy EŠLP opakovane uvádzal, že národné orgány sú zodpovedné za ochranu zadržaných osôb pred smrťou, zneužívaním alebo zlým zaobchádzaním spôsobeným inými väzňami alebo samotnými orgánmi. Povinnosti štátov sú v tomto smere osobitne silné, pretože zadržané osoby patria do právomoci a kontroly štátu.⁵⁴⁶ Okrem prijímania primeraných opatrení na ochranu väzňov musia štátne orgány takisto účinne vyšetrovať problematické údajné zlé zaobchádzanie alebo smrť.

Príklad: *Vec Çoşelav/Turecko* sa týka samovraždy adolescenta vo väzení,⁵⁴⁷ ktorý sa predtým už niekoľkokrát neúspešne pokúšal o samovraždu. Po týchto pokusoch ho orgány presunuli z krídla pre mladistvých do väzenského zariadenia pre dospelých. Súd najprv stanovil, že orgány vedeli alebo mali vedieť o existencii skutočného a bezprostredného ohrozenia života syna žiadateľov, a potom uviedol, že orgány neprijali primerané opatrenia, aby zabránili riziku samovraždy. EŠLP kládol veľký dôraz na vek zosnulého a na skutočnosť, že bol väznený spolu s dospelými. V dôsledku toho EŠLP stanovil, že došlo k porušeniu vecnej stránky článku 2 EŠLP. Okrem toho súd zistil aj porušenie procesnej stránky článku 2 z dôvodu, že orgány nevykonali účinné vyšetrovanie smrti syna žiadateľov. Dôvody opodstatňujúce tieto zistenia zahŕňajú: to, že orgány bezodkladne neinformovali žiadateľov o smrti ich syna, to, že prokuratúra nepreskúmala údajné zlyhania v zabránení samovražde a nadmerne dlhé trvanie administratívneho konania.

⁵⁴⁶ EŠLP, *Anguelova/Bulharsko*, č. 38361/97, 13. júna 2002; EŠLP, *H.Y. a Hü.Y./Turecko*, č. 40262/98, 6. októbra 2005.

⁵⁴⁷ EŠLP, *Çoşelav/Turecko*, č. 1413/07, 9. októbra 2012.

11.3. Ochrana detských obetí a svedkov

Hlavný bod

- Detské obeť a svedkovia majú nárok na ochranu pred ďalšou viktimizáciou, na zotavenie a na opätovné začlenenie a na účinnú účasť v trestných a alternatívnych konaniach.

V práve EÚ aj Rady Európy bolo uznané postavenie detských obetí a svedkov.

V práve EÚ sa postavenie detských obetí výslovne uznáva v smernici o právach obetí 2012/29/EÚ⁵⁴⁸. Stanovuje sa v nej, že ak je obeťou dieťa, hlavný zreteľ sa berie na jeho najlepší záujem, ktorý sa posudzuje individuálne. Okrem toho musí prevládať prístup zameraný na dieťa, pri ktorom sa musí prihliadať na jeho vek, vyspelosť, názory, potreby a obavy. Okrem toho je cieľom smernice zaistiť, aby dieťa a nositeľ rodičovských práv a povinností (alebo iný právny zástupca) boli informovaní o všetkých opatreniach alebo právach osobitne zameraných na dieťa (článok 1 ods. 2). Detské obeť majú takisto právo byť vypočuté počas trestného konania a členské štáty musia zabezpečiť, aby mohli takisto predložiť dôkazy. Náležite sa musí zohľadniť vek a vyspelosť dieťaťa (článok 10 ods. 1). Okrem toho je cieľom smernice chrániť súkromie a totožnosť detských obetí počas trestných konaní, zabrániť sekundárnej viktimizácii, okrem iných dôvodov (článok 21 ods. 1, pozri tiež článok 26). Okrem toho sa v smernici stanovuje osobitné ustanovenie o práve na ochranu detských obetí počas trestných konaní (článok 24), ktorý sa týka zvukovo-obrazových záznamov výsluchov detských obetí a ich použitia ako dôkaz v trestnom konaní, menovania osobitných zástupcov a práva na právne zastúpenie vo vlastnom mene dieťaťa, ak existuje konflikt záujmov medzi detskou obeťou a nositeľmi rodičovských práv a povinností. Smernica okrem toho obsahuje rôzne ustanovenia na ochranu obetí všeobecne, ako napríklad prístup k službám na podporu obetí. V prípade detí alebo iných zraniteľných osôb majú byť sprístupnené odborné služby podpory (pozri oddiel 38 uznesenia, ktoré je sprievodným dokumentom k smernici).⁵⁴⁹

548 Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov, Ú. v. EÚ 2012 L 315/55.

549 Pozri FRA (2014b), s. 36.

Predtým, ako bolo rámcové rozhodnutie 2001/220/SVV o postavení obetí v trestnom konaní nahradené smernicou o právach obetí, vzťahovalo sa okrem iného na účasť obetí, ich práva a spravodlivé zaobchádzanie. Uznávalo sa osobitné postavenie zraniteľných obetí, aj keď sa výslovne neodkazovalo na deti. Podľa tohto rámcového rozhodnutia SDEÚ rozhodol, že deti môžu byť označené ako zraniteľné, keď sa do úvahy vezme ich vek a trestné činy, v prípade ktorých sa samy považujú za obeť. Toto ich následne oprávňuje na osobitné opatrenia ochrany, ako je ich vypočúvanie mimo súdu a pred konaním súdneho pojednávania.⁵⁵⁰ SDEÚ takisto rozhodol, že všetky opatrenia prijaté na ochranu obetí musia byť navrhnuté spôsobom, aby obvinený aj tak mal spravodlivý proces. Inými slovami, ochrana obetí a svedkov nemôže ohroziť právo obvinenej osoby na spravodlivý proces (pozri tiež príklad judikatúry ESLP).⁵⁵¹

Príklad: Vo veci *Pupino*⁵⁵² bola talianska učiteľka v materskej škole stíhaná za týranie žiaka. Podľa talianskeho trestného poriadku musia svedkovia spravidla vypovedať na súde počas pojednávania. Za určitých okolností však môžu byť ich dôkazy vykonané pred sudcom pred pojednávaním prostredníctvom osobitného postupu (*incidente probatorio*). V tomto prípade verejný prokurátor požiadal súd, aby umožnil vykonanie svedectiev malých detí vopred ako dôkaz, štátny súd však odmietol. Po prvý raz SDEÚ poskytol svoj výklad niektorých ustanovení týkajúcich sa postavenia detí ako obetí a svedkov v trestnom konaní. Zdôraznil, že rámcovým rozhodnutím 2001/220/SVV sa vyžaduje, aby členské štáty zabezpečili osobitnú ochranu zraniteľným obetiam, čo znamená, že štátny súd musí byť schopný povoliť zraniteľným obetiam podať svedectvo tak, aby zaručil ich ochranu, napríklad mimo súdu a pred jeho konaním. SDEÚ uviedol: „Nezávisle od odpovede na otázku, či okolnosť, že obeťou trestného činu je maloletý, stačí vo všeobecnosti nato, aby sa táto obeť považovala za obzvlášť zraniteľnú v zmysle rámcového rozhodnutia, nemožno spochybniť, že ak ako vo veci samej malé deti tvrdia, že boli týrané, navyše svojou učiteľkou, tieto deti možno takto označiť najmä vzhľadom na ich vek, ako aj povahu a následky trestného činu, ktorého tvrdia, že sú obeťami“.⁵⁵³ Okrem toho SDEÚ rozhodol, že všetky opatrenia týkajúce sa ochrany a prevencie

550 SDEÚ, C-105/03, *Trestné konanie proti Maria Pupino* [VK], 16. júna 2005, bod 53.

551 SDEÚ, C-105/03, *Trestné konanie proti Maria Pupino* [VK], 16. júna 2005. Pozri tiež SDEÚ, C-507/10, *Trestné konanie proti X*, 21. decembra 2011.

552 SDEÚ, C-105/03, *Trestné konanie proti Maria Pupino* [VK], 16. júna 2005.

553 Tamže, bod 53.

sekundárnej viktimizácie musia byť navrhnuté tak, aby bol obvinenému zabezpečený spravodlivý proces.⁵⁵⁴

V práve Rady Európy ESLP rozhodol, že je povinnosťou štátu chrániť záujmy obetí. Platí to pre obeť, ktoré sa trestného konania zúčastňujú ako svedkovia. Ich záujmy podľa ustanovení EDLP, ako je článok 2 a článok 8, musia byť vyvážené so záujmami obhajoby.⁵⁵⁵ ESLP má niekoľko rozhodnutí týkajúcich sa sexuálnych trestných činov, v ktorých deti svedčili proti údajným páchatelom. Z tejto judikatúry vyplýva, že súd uznal, že trestné konania týkajúce sa sexuálnych trestných činov, ktoré sú často obeťou vnímané ako utrpenie, najmä ak bola neúmyselne konfrontovaná s obvineným a to o to viac, ak išlo o deti.⁵⁵⁶ V dôsledku toho súd akceptoval, že v takých prípadoch môžu byť prijaté určité opatrenia na účel ochrany detských obetí. Takisto však uviedol, že tieto opatrenia nesmú ohroziť primeraný a účinný výkon práv stíhanej osoby a súdne orgány môžu byť preto povinné prijať opatrenia na vyváženie znevýhodnenia, s ktorým stíhaná osoba funguje.⁵⁵⁷

Príklad: Vo veci *Kovač/Chorvátsko*⁵⁵⁸ svedčilo dvanásťročné dievča pred vyšetrovujúcim sudcom, že žiadateľ na nej páchal neslušné akty. Žiadateľ nebol prítomný ani zastúpený počas uvedeného svedectva, ani nedostal príležitosť napadnúť vyhlásenie obete. ESLP zdôraznil, že spravidla musia byť všetky dôkazy vykonané v prítomnosti obvineného na verejnom vy-počúvaní na účel protiargumentácie. Ak sa vyhlásenia vo fáze policajného výsluchu alebo súdneho vyšetrovania použijú ako dôkaz, samotná skutočnosť nie je v rozpore článkom 6 EDLP za predpokladu, že stíhanej osobe sa poskytne primeraná a riadna príležitosť spochybniť a pýtať sa príslušného svedka, a to buď v čase vyhlásení, alebo v neskoršej etape konania. V prípade žiadateľa boli vyhlásenia svedkyne jedinými priamymi dôkazmi o skutočnostiach proti žiadateľovi a tieto dôkazy boli rozhodujúce v rozhodnutí súdu o vydaní rozhodnutia o vine. Žiadateľ však nemohol namietiť, ani získať od národných súdov reakciu vo veci jeho sťažnosti. Okrem

554 Tamže, bod 59.

555 ESLP, *Doorson/Holandsko*, č. 20524/92, 26. marca 1996.

556 ESLP, *S.N./Švédsko*, č. 34209/96, 2. júla 2002, bod 47.

557 ESLP, *Bocos-Cuesta/Holandsko*, č. 54789/00, 10. novembra 2005; ESLP, *A.L./Fínsko*, č. 23220/04, 27. januára 2009; ESLP, *W./Fínsko*, č. 14151/02, 24. apríla 2007; ESLP, *Kovač/Chorvátsko*, č. 503/05, 12. júla 2007.

558 ESLP, *Kovač/Chorvátsko*, č. 503/05, 12. júla 2007.

toho, skutočné vyhlásenie obete nebolo nikdy prečítané pred súdom. Namiesto toho sudca len uviedol, že obeť potvrdila svoje vyhlásenie podané pred vyšetrojúcim sudcom. ESLP preto dospel k záveru, že žiadateľovi nebol poskytnutý spravodlivý proces, v rozpore s článkom 6 ods. 1 v spojení s článkom 6 ods. 3 písm. d) EDLP.

Príklad: Vo veci *S.N./Švédsko*⁵⁵⁹ svedčil desaťročný chlapec na polícii, že bol sexuálne zneužívaný žiadateľom. Chlapec bol dvakrát vypočúvaný policajným inšpektorom so značnými skúsenosťami s prípadmi zneužívania detí. Prvý výsluch bol nahrávaný na video, druhý bol zvukovo nahrávaný. Obhajca žiadateľa sa nezúčastnil druhého výsluchu, ale dohodol sa s policajným inšpektorom na otázkach, ktoré bolo potrebné prejsť. Počas konania okresný súd pustil záznamy z výsluchov dieťaťa, ale neskúmal ho osobne. Súd nakoniec odsúdil žiadateľa, pričom sa opieral takmer úplne o svedectvá dieťaťa. Odvolací súd potvrdil rozsudok. Uviedol, že policajné výsluchy poskytli dostatočné dôkazy na stanovenie viny žiadateľa, aj keď uznal, že neexistovali technické dôkazy podporujúce tvrdenia dieťaťa, ktoré boli niekedy nepresné. ESLP akceptoval, že v prípadoch sexuálnych trestných činov nie je krížový výsluch svedka vždy možný a že v takých prípadoch treba so svedeckými výpoveďami zaobchádzať s mimoriadnou opatrnosťou. Aj keď vyhlásenia dieťaťa boli skutočne jedinými dôkazmi proti obvinenému, konanie ako celok bolo spravodlivé. Videonahrávka bola ukázaná počas súdu a odvolacieho konania a prepis druhého výsluchu bol prečítaný pred okresným súdom; zvuková nahrávka bola takisto pustená pred odvolacím súdom. Na základe toho mal žiadateľ dostatočnú príležitosť spochybniť svedectvo dieťaťa a svoju dôveryhodnosť v rámci trestného konania. V dôsledku toho ESLP zistil, že nedošlo k porušeniu článku 6 ods. 3 písm. d) EDLP.

V judikatúre ESLP nejde len o vyváženú ochranu detských obetí a práva obvineného na spravodlivý proces, ale aj o ochranu práva obetí a ich rodín vráťane detí na život podľa článku 2 EDLP, ako vyplýva z nasledujúceho príkladu.

Príklad: *R.R. a i./Maďarsko*⁵⁶⁰ sa týka väzňa, ktorý svedčil na verejnom súde o svojich činnostiach týkajúcich sa obchodovania s drogami a ktorý bol spolu so svojou manželkou a dvomi deťmi zaradený do oficiálneho

559 ESLP, *S.N./Švédsko*, č. 34209/96, 2. júla 2002.

560 ESLP, *R.R. a i./Maďarsko*, č. 19400/11, 4. decembra 2012.

programu ochrany svedkov na základe rizika odvety. Keď orgány zistili, že väzeň bol ešte v kontakte s kriminálnymi kruhmi, vyradili jeho a jeho rodinu z programu ochrany svedkov za porušenie jeho podmienok. Podľa článku 2 EDLP rodina uviedla, že jej vylúčenie z programu ochrany svedkov ohrozilo ich životy z dôvodu odvety mafie. Súd akceptoval, že zaradenie žiadateľov do programu ochrany svedkov a spolupráca otca s orgánmi znamenali, že životy žiadateľov boli ohrozené v čase zavedenia pôvodného opatrenia. Keďže zrušenie ich ochrany v programe nebolo vyvolané znížením daného rizika, ale porušením jeho podmienok, súd nebol presvedčený o tom, že orgány preukázali, že riziko prestalo existovať. Okrem toho nebolo neodôvodnené predpokladať, že po zrušení krycích totožností rodiny sa ich totožnosti a miesto pobytu stali dostupné pre každého, kto im chce ublížiť. Takto orgány potenciálne vystavili rodinu životnebezpečnému riziku, v rozpore s článkom 2 EDLP.

V článku 31 Lanzarotského dohovoru sa uvádza, ktoré všeobecné opatrenia ochrany by mali prijať členské štáty na ochranu práv a záujmov obetí vrátane ich osobitných potrieb ako svedkov, počas všetkých etáp vyšetrovaní a trestných konaní (článok 31 ods. 1). Tieto opatrenia zahŕňajú informácie o ich právach v pozícii obetí, dostupnosti služieb a všeobecnom napredovaní vo vyšetrovaní alebo konaní, ochranu ich súkromia a bezpečnosti (vrátane informácií o uvoľnení stíhanej alebo odsúdenej osoby) a zabránenia kontaktu medzi obeťami a páchatelmi v priestoroch súdu a donucovacích orgánov. Okrem toho sa v článku 31 stanovuje, že obeť musia mať prístup k právnej pomoci (článok 31 ods. 3). Poskytnuté informácie musia byť prispôsobené veku a vyspelosti detí a byť v jazyku, ktorému rozumejú (článok 31 ods. 6).

V usmerneniach Rady Európy o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí⁵⁶¹ sa takisto venuje pozornosť postaveniu detskej obeť a svedkovi, najmä keď poskytuje dôkazy v súdnom konaní. V usmerneniach sa vyzývajú členské štáty, aby vynaložili „všetko úsilie, aby deti poskytovali dôkazy v čo najpriaznivejšom prostredí a za čo najvhodnejších podmienok so zreteľom na ich vek, vyspelosť a stupeň pochopenia a prípadné komunikačné ťažkosti, ktoré môžu mať“.⁵⁶² Na tento účel majú byť zapojení vyškolení odborníci a podnecované napríklad zvukovo-obrazové vyhlásenia. Deti by takisto mali mať príležitosť vypovedať

561 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, 17. novembra 2010. Pozri tiež FRA (2015b).

562 Rada Európy, Výbor ministrov (2010), Usmernenia o súdnictve zohľadňujúcom potreby detí, 17. novembra 2010, bod 64.

v trestných veciach bez prítomnosti údajného páchatela. V usmerneniach sa takisto uznáva, že tento prístup zameraný na deti by mal zohľadňovať právo iných strán namietat voči obsahu vyhlásení dieťaťa. Okrem toho sa v usmerneniach stanovuje, že súkromie a rodinný život detských svedkov by mal byť chránený (oddiel IV v písm. a) bode 9) a konanie by sa malo konať prednostne bez prístupu verejnosti.

V medzinárodnom práve je postavenie detských obetí výslovne uznané v článku 39 CRC. V tomto ustanovení sa uvádza, že signatárske strany musia prijať všetky potrebné opatrenia na podporu telesného a duševného zotavenia a sociálnej reintegrácie detských obetí. Takéto zotavenie a reintegrácia sa musia uskutočňovať v prostredí, ktoré podporuje zdravie, sebaúctu a dôstojnosť dieťaťa.

Treba tiež uviesť, že OSN prijalo Usmernenia o spravodlivosti vo veciach so zapojením detských obetí a svedkov trestnej činnosti.⁵⁶³ V týchto usmerneniach sa vyzýva, aby sa s detskými obeťami a svedkami zaobchádzalo spôsobom zameraným na deti, čo znamená prístup, v ktorom sa vyvažuje právo dieťaťa na ochranu a v ktorom sa zohľadňujú individuálne potreby a názory dieťaťa.⁵⁶⁴ Usmernenia poskytujú veľmi podrobné usmernenia o tom, ako treba vykonávať tieto aspekty. Výbor OSN pre práva dieťaťa takisto zdôraznil relevantnosť týchto usmernení OSN podľa článku 12 CRC (právo byť vypočutý) vo svojom všeobecnom komentári.⁵⁶⁵ Podľa výboru musia dostať detské obeť a detskí svedkovia trestnej činnosti príležitosť na úplné vykonávanie svojich práv na slobodné vyjadrenie svojich názorov, čo najmä znamená, že sa musí vyvinúť maximálne úsilie, aby sa zabezpečilo, že detská obeť a/alebo detský svedok je konzultovaný v relevantných záležitostiach so zreteľom na zapojenie v kontrolovanom prípade, a umožní sa mu slobodne a vlastným spôsobom vyjadriť svoje názory a obavy týkajúce sa vlastného zapojenia v súdnom procese.⁵⁶⁶ Výbor takisto tvrdí, že právo detskej obeť a svedka je spojené s právom byť informovaný o otázkach, ako je dostupnosť zdravotných, psychologických a sociálnych služieb, úloha detskej obeť a/alebo svedka, spôsoby vykonávania výsluchu,

563 Hospodárska a sociálna rada Organizácie Spojených národov (ECOSOC), uznesenie 2005/20, *Usmernenia o spravodlivosti vo veciach zahŕňajúcich detské obeť a detských svedkov trestnej činnosti*, 22. júla 2005.

564 Tamže, bod 9 písm. d)).

565 Organizácia Spojených národov (OSN), Výbor pre práva dieťaťa (2009), *Všeobecný komentár č. 12 o práve dieťaťa byť vypočutý*, CRC/C/GC/12, 1. júla 2009, body 62 – 64.

566 Tamže, bod 63.

zavedené podporné mechanizmy pre dieťa pri podávaní sťažnosti a účasti vo vyšetrovaniach a súdnych konaniach, osobitné miesta a časy vypočúvaní, dostupnosť ochranných opatrení, možnosti získania odškodnenia a ustanovenia týkajúce sa odvolania.⁵⁶⁷

567 Tamže, bod 64.

Odporúčaná literatúra

Kapitola 1

Úvod do európskeho práva týkajúceho sa práv detí: súvislosti a hlavné zásady

Breen, C. (2002), „The emerging tradition of the best interests of the child in the European Convention on Human Rights“, Breen, C., *The standard of the best interest of the child*, Dordrecht, Martinus Nijhoff.

Cullen, H. (2004), „Children’s rights“, Peers, S. a Ward, A. (ed.), *The EU Charter of Fundamental Rights: Politics, law and policy*, Oxford, Hart Publishing, s. 323 – 348.

González Bou, E., González Viada, N., Aldecoa Luzárraga F. a Forner Delaygua, J. (2010), La protección de los niños en el derecho internacional y en las relaciones internacionales: Jornadas en conmemoración del 50 aniversario de la Declaración Universal de los Derechos del Niño y del 20 aniversario del Convenio de Nueva York sobre los Derechos del Niño, Marcial Pons.

Kilkelly, U. (1999), *The child and the ECHR*, Aldershot, Ashgate.

Kilkelly, U. (2014), „The CRC and the ECHR: The contribution of the European Court of Human Rights to the implementation of Article 12 of the CRC“, Liefwaard, T. a Doek, J. (ed.), *Litigating the Rights of the Child*, London, Springer, s. 193 – 209.

Lamont, R. (2014), „Article 24“, Peers, S., Hervey, T., Kenner, J. a Ward, A. (ed.), *The EU Charter of Fundamental Rights: A commentary*, Oxford, Hart Publishing, s. 209 – 215.

Liefaard, T. a Doek, J. (2015), „Kinderrechten in de rechtspraak: Een internationaal perspectief“, *Tijdschrift voor Familie- en Jeugdrecht*, 2015/12(4), s. 82 – 87.

McGlynn, C. (2002), „Rights for children?: The potential impact of the European Union Charter of Fundamental Rights“, *European Public Law*, vyd. 8, č. 3, s. 387 – 400.

Pulles, G. (2013), „Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens en het IVRK: receptie in het belang van het kind“, Graaf, J. H. de, Mak, C., Montanus, P. J. a Wijk, F. K. van (ed.), *Kinderrechten in de rechtspraak: Een internationaal perspectief, Rechten van het kind en waardigheid*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, s. 109 – 138.

Stalford, H. (2012), *Children and the European Union: Rights, welfare and accountability*, Oxford, Hart Publishing.

Stalford, H. (2014), „Using the Convention on the Rights of the Child in litigation under EU law“, Liefaard, T. a Doek, J. (eds.), *Litigating the Rights of the Child*, Londýn, Springer, s. 1 – 11.

Stalford, H. a Schuurman, M. (2011), „Are we there yet?: The impact of the Lisbon Treaty on the EU Children’s Rights Agenda“, *International Journal of Children’s Rights*, vyd. 19, č. 3, s. 381 – 403.

Trinidad Núñez, P. (2003), „¿Qué es un niño? Una visión desde el Derecho Internacional Público“, *Revista española de educación comparada* (Ejemplar dedicado a: La infancia y sus derechos), č. 9, s. 13 – 48.

Trinidad Núñez, P. (2002), *El niño en el derecho internacional de los derechos humanos*, Universidad de Extremadura Servicio de Publicaciones.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2009), *Reformas Legislativas e a Implementação sobre os Direitos da Criança*, UNICEF.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2013), *In difesa dei diritti dell'infanzia: Uno studio globale sulle istituzioni indipendenti dei diritti umani per l'infanzia – Relazione di sintesi*, UNICEF.

Verheyde, M. (2004), „Kinderen en het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens“, Verhellen, E., Cappelaere, G. a Decock, G. (ed.), *Kinderrechtengids: Commentaren, regelgeving, rechtspraak en nuttige informatie over de maatschappelijke en juridische positie van het kind*, Gent, Mys en Breesch, s. 1 – 76.

Villagrasa Alcaide, C. a Ravetllat Ballesté, I. (2009), *Por los derechos de la infancia y de la adolescencia: un compromiso mundial desde el derecho de participación en el XX aniversario de la Convención sobre los Derechos del Niño*, Editorial Bosch, S.A., s. 55 – 80.

Kapitola 2

Základné občianske práva a slobody

Brems, E. (2006), „Article 14: The right to freedom of thought, conscience and religion“, Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. a Verheyde, M. (ed.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers, s. 7 – 40.

Daly, A., Eurobarometer (2011), „The right of children to be heard in civil proceedings and the emerging law of the European Court of Human Rights“, *The International Journal of Human Rights*, vyd. 15, č. 3, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/quali/ql_right_child_sum_en.pdf.

Enkelaar, A. a Zutpen, M. (2010) „De autonomie van het kind in de rechtszaal“, Graaf, J. H. de, Mak, C., Wijk, F. K. van a Mulders, L. A. (ed.), *Rechten van het kind en autonomie*, Nijmegen.

Európska komisia (2014), *Zhrnutie kontextových prehľadov zapojenia detí do trestných konaní v 28 členských štátoch Európskej únie*, Luxemburg, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie (Úrad pre publikácie).

FRA (2010a), *Developing indicators for the protection, respect and promotion of the rights of the child in the European Union*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA a ECtHR (2011), *Príručka o európskom antidiskriminačnom práve*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Koeren, M. (2013), „Recht op informatie?“, Graaf, J. H. de, Mak, C., Montanus, P. J. a Wijk, F. K. van, *Rechten van het kind en waardigheid*, Nijmegen.

Lundy, L. (2007), „“Voice” is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child“, *British Educational Research Journal*, roč. 33, č. 6, s. 927 – 942.

Mazey, S. (2002), „Gender mainstreaming strategies in the EU: Delivering on an agenda“, *Feminist Legal Studies*, roč. 10, č. 3 – 4, s. 227 – 240.

Nowak, M. (2005), *U.N. Covenant on Civil and Political Rights, CCPR commentary*, 2. revidované vydanie, Kehl, Štrasburg a Arlington: N.P. Engel Publisher.

Partsch, K. J. (1981), „Freedom of conscience and expression, and political freedoms“, Henkin, L. (ed.), *The International Bill of Rights: The Covenant on Civil and Political Rights*, New York, Columbia University Press.

Schutter, O. de, European Network of Legal Experts in the non-discrimination field (2011), *The prohibition of discrimination under European Human Rights Law: Relevance for the EU non-discrimination directives – an update*, Európska komisia, Generálne riaditeľstvo pre spravodlivosť, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Tomuschat, C. (1993), „Freedom of association“, Macdonald, R. St. J., Matscher, F. a Petzold, H., *The European system for the protection of human rights*, Dordrecht, Martinus Nijhoff Publishers.

Wheatley Sacino, S. (2011), „Article 17: Access to a diversity of mass media sources“, Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. a Verheyde, M. (ed.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff Publishers.

Woodward, A. E. (2008), „Too late for gender mainstreaming? Taking stock in Brussels“, *Journal of European Social Policy*, vyd. 18, s. 289 – 302.

Kapitola 3

Rovnosť a nediskriminácia

Breen, C. (2006), *Age discrimination and children's rights: Ensuring equality and acknowledging difference*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Carmona Luque, M. (2003), „La no discriminación como principio rector de la Convención sobre los Derechos del Niño“, *Cursos de derechos humanos de Doñostia-San Sebastián*, vyd. 4, s. 173 – 188.

FRA (2010b) *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States. Comparative Report*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2011a), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2011b), *Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2014a), *Opatrovníctvo pre deti bez rodičovskej starostlivosti: Príručka na posilnenie opatrovníckych systémov s cieľom uspokojiť osobitné potreby detských obetí obchodovania s ľuďmi*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA a ECtHR (2011e), *Príručka o európskom antidiskriminačnom práve*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Karagiorgi, C. (2014), „The concept of discrimination by association and its application in the EU Member States“, *European Anti-Discrimination Law Review*, vyd. 18, s. 25 – 36.

Toggenburg, G. (2008), „Discrimination by association: a notion covered by EU equality law?“, *European Law Reporter*, vyd. 3, s. 82 – 87.

Kapitola 4

Otázky osobnej totožnosti

Doek, J. (2006a), „The CRC and the Right to Acquire and to Preserve a Nationality”, *Refugee Survey Quarterly*, roč. 25, č. 3, s. 26 – 32.

Doek, J. (2006b), „Article 8 – The Right to Preservation of Identity; Article 9 – The Right Not to be Separated from His or Her Parents”, Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. a Verheyde, M. (ed.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

FRA (2015a), *The fundamental rights situation of intersex people*, FRA Focus, Viedeň, 2015.

Mak, C. (2008), „Baas in eigen buik? De rechtsgeldigheid in nakoming van draagmoederschapsovereenkomsten in het licht van grondrechten”, Graaf, J. H. de, Mak, C. a Wijk, F. K. van (ed.), *Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid*, Nijmegen.

Vonk, M. (2010), „De autonomie van het kind in het afstammingsrecht”, Graaf, J. H. de, Mak, C., Wijk, F. K. van a Mulders, L. A. (ed.), *Rechten van het kind en autonomie*, Nijmegen.

Waas, L. E. van (2008), *Nationality matters. Statelessness under international law*, Antverpy, Intersentia.

Ziemele, I. (2007), „Article 7 – The Right to Birth Registration, Name and Nationality, and the Right to Know and Be Cared for by Parents”, Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. a Verheyde, M. (ed.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Kapitola 5

Rodinný život

Bueren, G. van (2007), *Child rights in Europe, convergence and divergence in judicial protection*, Štrasburg, Council of Europe Publishing.

Kilkelly, U. (2010a), „Protecting children’s rights under the ECHR: The role of positive obligations“, *NILQ*, roč. 61, č. 3, s. 245 – 261.

Kilkelly, U. (2010b), „Relocation: A children’s rights perspective“, *Journal of Family Law and Practice*, roč. 1, č. 1, s. 23 – 35.

Lázaro González, I. (2011), „Intervención pública en la protección de los menores y respecto a la vida en familia: aportaciones del Tribunal de Estrasburgo“, *Icade: Revista de las Facultades de Derecho y Ciencias Económicas y Empresariales*, č. 83 – 84, s. 255 – 290.

Kapitola 6

Náhradná starostlivosť k rodinnej starostlivosti a osvojenie

FRA (2014a), *Opatrovníctvo pre deti bez rodičovskej starostlivosti: Príručka na posilnenie opatrovníckych systémov s cieľom uspokojiť osobitné potreby detí-ských obetí obchodovania s ľuďmi*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

O’Halloran, K. (2009), *The politics of adoption: International perspectives on law, policy and practice*, Dordrecht, Springer.

Vité, S. a Boéchat, H. (2008), „Article 21 – Adoption“, Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. a Verheyde, M. (ed.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Kapitola 7

Ochrana detí pred násilím a vykorisťovaním

Fitch, K., Spencer-Chapman, K. and Hilton, Z. (2007), *Protecting children from sexual abuse in Europe: Safer recruitment of workers in a border free Europe*, Londýn, NSPCC.

Forder, C. (2007), „Child protection in accordance with human rights and children’s rights“, Meuwese, S. et al. (ed.), *100 years of child protection*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers.

FRA (2009), *Child trafficking in the European Union: Challenges, perspectives and good practices*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2014b), *Victims of crime in the EU: The extent and nature of support for victims*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2014c), *Násilie páchané na ženách: Celoeurópsky prieskum. Hlavné výsledky*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2015b), *Child-friendly justice. Perspectives and experiences of professionals on children’s participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2015c), *Severe labour exploitation: workers moving within or into the European Union, States’ obligations and victims’ rights*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA a ECLP (2014), *Príručka o európskom práve v oblasti azylu, hraníc a imigrácie*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Fredette, K. (2009), „International legislative efforts to combat child sex tourism: Evaluating the Council of Europe Convention on Commercial Child Sexual Exploitation“, *Boston College International and Comparative Law Review*, roč. 32, č. 1, s. 1 – 43.

Hartwig, M. (2008), „The elimination of child labour and the EU“, Nesi, G., Nogler, L. a Pertile, M. (ed.), *Child labour in a globalized world: A legal analysis of ILO action*, Aldershot, Ashgate.

Lalor, K. and McElvaney, R. (2010), „Overview of the nature and extent of child sexual abuse in Europe“, *Protecting children from sexual violence: A comprehensive approach*, Rada Európy, Štrasburg, Council of Europe Publishing, s. 13 – 36.

Liefwaard, T. and Doek, J. (2013), „Fysieke en geestelijke mishandeling van kinderen: over begripsvorming en de grenzen van het toelaatbare, volgens Nederlands recht“, Deetman, W. et al. (ed.), *Seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de Rooms-Katholieke kerk: Een vervolgonderzoek*, Amsterdam: Uitgeverij Balans, s. 247 – 282.

Ruelle, E. (2010), „Sexual violence against children: The European legislative framework and outline of Council of Europe conventions and European Union policy“, *Protecting children from sexual violence: A comprehensive approach*, Rada Európy, Štrasburg, Council of Europe Publishing.

Staiger, I. (2005), „Trafficking in children for the purpose of sexual exploitation in the EU“, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, roč. 13, č. 4, s. 603 – 624.

UNICEF, Innocenti Research Centre (2010), *Handbuch zum Fakultativprotokoll Betreffend den Verkauf von Kindern, die Kinderprostitution und die Kinderpornografie*, Kinderhilfswerk der Vereinten Nationen, UNICEF.

UNICEF (2006), *Behind closed doors: The impact of domestic violence on children*.

Vrancken, P. (2007), „Child trafficking and Article 4 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: Foreign judicial decisions“, *South African Yearbook of International Law*, vyd. 32, s. 285 – 510.

Kapitola 8

Hospodárske, sociálne a kultúrne práva a primeraná životná úroveň

Eide, A. (2006), „Article 27 – The Right to an Adequate Standard of Living“, Alen, A., Vande Lanotte, J., Verhellen, E., Ang, F., Berghmans, E. a Verheyde, M. (ed.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Eide, A. and Eide, W. B. (2006), „Article 24 – The Right to Health“, Alen, A., Ang, F., Berghmans, E., Vande Lanotte, J., Verhellen, E. a Verheyde, M. (ed.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

FRA (2010b), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA a ESLP (2014), *Príručka o európskom práve v oblasti azylu, hraníc a imigrácie*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Koch, I. E. (2009), *Human rights as indivisible rights: the protection of socio-economic demands under the European Convention on Human Rights*, Leiden, Brill.

Nolan, A. (2011), *Children’s socio-economic rights, democracy and the courts*, Oxford, Hart Publishing.

Stoecklin, D. (2012), „Droits et capacité des enfants“, Meyer-Bisch, P. (ed.), *L’enfant témoin et sujet. Les droits culturels de l’enfant*, Genève-Zurich-Bâle, Schultess Editions Romandes, Collection interdisciplinaire, s. 123 – 146.

Vandenhoe, W. (2007), „Article 26 – The Right to Benefit from Social Security“, Alen, A., Ang, F., Berghmans, E., Vande Lanotte, J., Verhellen, E. a Verheyde, M. (ed.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Verheyde, M. (2006), „Article 28 –The Right to Education“, Alen, A., Ang, F., Berghmans, E., Vande Lanotte, J., Verhellen, E. a Verheyde, M. (ed.), *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Leiden, Martinus Nijhoff.

Kapitola 9

Migrácia a azyl

Eurydice, Európska komisia (GR pre vzdelávanie a kultúru) (2004), *Integrating immigrant children into schools in Europe: Communication with families and opportunities for mother tongue learning*.

FRA (2010b), *Separated, asylum-seeking children in European Union Member States*, Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, Luxemburg.

FRA (2011a), *Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2011b), *Migrants in an irregular situation: Access to healthcare in 10 European Union States*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA a ESLP (2014), *Príručka o európskom práve v oblasti azylu, hraníc a imigrácie*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Ktistakis, Y. (2013), *Protecting migrants under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*, Štrasburg, Council of Europe Publishing.

Lázaro González, I., Benlloch Sanz, P. a Moroy Arambarri, B. (2010), *Los menores extranjeros no acompañados*, Universidad Pontificia Comillas, Tecnos.

Lodder, G. a Rodrigues, P (ed.) (2012), *Het kind in het immigratierecht*, Haag.

McBride, J., Európsky výbor pre právnu spoluprácu (2009), *Access to justice for migrants and asylum seekers in Europe*, Štrasburg, Council of Europe Publishing.

Rada Európy, Parlamentné zhromaždenie (2011), odporúčanie 1969 (2011) o deťoch bez sprievodu v Európe: otázky príchodu, pobytu a návratu, 15. apríla 2011.

Spijkerboer, T (2009), „Structural instability: Strasbourg case law on children’s family reunion“, *European Journal of Migration and Law*, roč. 11, č. 3, s. 271 – 293.

Stalford, H. (2012), *Children and the European Union: Rights, welfare and accountability*, Oxford, Hart Publishing.

Výbor Európskeho parlamentu pre občianske slobody, spravodlivosť a vnútorné veci (2013), Správa o situácii maloletých bez sprievodu v EÚ (2012/2263(INI)), 26. augusta 2013.

Kapitola 10

Ochrana spotrebiteľov a osobných údajov

Bergkamp, L. (2002), „EU data protection policy the privacy fallacy: Adverse effects of Europe’s data protection policy in an information driven economy“, *Computer Law & Security Review*, roč. 18, č. 1, s. 31 – 47.

Buckingham, D. (2011), *The Material Child*, Cambridge, Polity.

Cook, D. T. (2008), „The missing child in consumption theory“, *Journal of Consumer Culture*, roč. 8, č. 2, s. 219 – 243.

Cook, D. T. (2013), „Taking exception with the child consumer“, *Childhood*, roč. 20, č. 4, s. 423 – 428.

De Hert, P. a Papakonstantinou, V. (2012), „The proposed data protection regulation replacing Directive 95/46/EC: A sound system for the protection of individuals“, *Computer Law & Security Review*, roč. 28, č. 2, s. 130 – 142.

Garde, A. (2012), „The best interest of the child and EU consumer law and policy: A major gap between theory and practice?“, Devenney, J. and Kenny, M. (eds.), *European consumer protection: Theory and practice*, Cambridge, Cambridge University Press, s. 164 – 201.

FRA, ESIP a Rada Európy (2014), *Príručka o európskom práve v oblasti ochrany údajov*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Hughes, K. (2012), „The child’s right to privacy and Article 8 European Convention on Human Rights“, Freeman, M. (ed.), *Current Legal Issues: Law and Childhood Studies*, vyd. 14, s. 456 – 486.

Kunnecke, A. (2014), 'New standards in EU consumer rights protection? The new Directive 2011/83/EU', *European Scientific Journal*, roč. 1, s. 426 – 437.

Marsh, J. (ed.) (2005), *Popular culture, new media and digital literacy in early childhood*, London, Routledge Falmer.

Tonner, K. and Fangerow, K. (2012), „Directive 2011/83/EU on consumer rights: a new approach, in *European consumer law?*“, *EUVR*, vyd. 2, s. 74.

Wuermeling, U. (2012), „Modernization of European data protection law at a turning point“, *Computer Law & Security Review*, roč. 28, č. 28, s. 587 – 588.

Kapitola 11

Práva detí v rámci trestného a alternatívneho (nie-trestného) konania

Bartels, H (2013), „De rechtspositie van het verdachte kind tijdens het plotieverhoor“, Graaf, J. H. de, Mak, C., Montanus, P. J. a Wijk, F. K. van, *Rechten van het kind en waardigheid*, Nijmegen.

Brink, Y.van den a Liefwaard, T. (2014), 'Voorlopige hechtenis van jeugdige verdachten in Nederland', *Strafblad*, vyd. 12, č. 1, s. 44 – 55.

Doek, J. (2008), 'Juvenile justice: International rights and standards', R. Loeber, R., Slot, N.W., van der Laan, P. van der d Hoeve, M. (ed.), *Tomorrow's criminals*, Farnham and Burlington, Ashgate, s. 229 – 246.

Dünkel, F.(2009), 'Diversion: A meaningful and successful alternative to punishment in European juvenile justice systems', Junger-Tas, J. a Dünkel, F. (ed.), *Reforming juvenile justice*, Dordrecht, Springer.

Dünkel, F. (2010), 'Where do we go from here?: Current trends in developing juvenile justice in Europe', Groenhuijsen, M. et al. (eds.), *Fervet opus: Liber amicorum Anton van Kalmthout*, Apeldoorn and Antwerp and Portland, Maklu, s. 49 – 62.

Dünkel, F. (2014), 'Juvenile justice systems in Europe: Reform developments between justice, welfare and "new punitiveness"', *Kriminologijos Studijos*, vyd. 1.

FRA (2014b), *Victims of crime in the EU: The extent and nature of support for victims*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

FRA (2015b), *Child-friendly justice. Perspectives and experiences of professionals on children's participation in civil and criminal judicial proceedings in 10 EU Member States*, Luxemburg, Úrad pre publikácie.

Goldson, B. and Kilkelly, U. (2013), „International human rights standards and child imprisonment: Potentialities and limitations“, *International Journal of Children's Rights*, roč. 21, č. 2, s. 345 – 371.

Jonge, G de. a Linden, A van der (2013), *Handboek Jeugd en strafrecht*, Deventer.

Liefaard, T. (2007), 'The right to be treated with humanity: Implications of Article 37(c) CRC for children in detention', Alen, A. et al. (ed.), *The UN Children's Rights Convention: Theory meets practice*, Antwerp and Oxford, Intersentia Publishing.

Liefaard, T. (2008), *Deprivation of liberty of children in light of international human rights law and standards*, Antwerp, Oxford a Portland, Intersentia Publishing.

Newell, P. (2008), „The principles of child-friendly justice at international level“, *International justice for children*, Štrasburg, Council of Europe Publishing, s. 129 – 132.

Judikatúra

Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie

<i>Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) a Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD)/ Administración del Estado, spojené veci C-468/10 a C-469/10, 24. novembra 2011</i>	185
<i>Barbara Mercredi/Richard Chaffe, C-497/10 PPU, 22. decembra 2010</i>	81
<i>Baumbast a R/Secretary of State for the Home Department, C-413/99, 17. septembra 2002</i>	16, 29, 133, 142, 171
<i>Carlos Garcia Avello/Belgicko, C-148/02, 2. oktobra 2003</i>	16, 29, 63
<i>Donato Casagrande/Landeshauptstadt München, C-9/74, 3. júla 1974</i>	141
<i>Doris Povse/Mauro Alpagó, C-211/10 PPU, 1. júla 2010</i>	74, 88
<i>Dynamic Medien Vertriebs GmbH/Avides Media AG, C-244/06, 14. februára 2008</i>	29, 177, 179
<i>E./B., C-436/13, 1. oktobra 2014</i>	80
<i>Európsky parlament/Rada Európskej únie [VK], C-540/03, 27. júna 2006</i>	28, 29
<i>Gerardo Ruiz Zambrano/Office National de l'Emploi (ONEm), C-34/09, 8. marca 2011</i>	62, 171
<i>Google Spain SL a Google Inc./Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) a Mario Costeja González [VK], C-131/12, 13. mája</i>	187
<i>J. McB./L. E., C-400/10 PPU, 5. oktobra 2010</i>	75
<i>J. Nold, Kohlen- und Baustoffgroßhandlung/Komisia Európskych spoločností, C-4/73, 14. mája 1974</i>	27
<i>Jasna Detiček/Maurizio Sgueglia, C-403/09 PPU, 23. decembra 2009</i>	79

<i>Joseba Andoni Aguirre Zarraga/Simone Pelz</i> , C-491/10 PPU, 22. decembra 2010.....	29, 34, 41, 87
<i>Konstantinos Maïstrellis/Ypourgos Dikaiosynis, Diafaneias kai Anthropinon Dikaiomaton</i> , C-222/14, 16. júla 2015	153
<i>Kunqian Catherine Zhu a Man Lavette Chen/Secretary of State for the Home Department</i> , C-200/02, 19. októbra 2004.....	16, 29, 47, 54, 62, 70
<i>Londýnsky mestský obvod Harrow/Nimco Hassan Ibrahim a Secretary of State for the Home Department [VK]</i> , C-310/08, 23. februára 2010	16, 29, 142, 171
<i>M.J.E. Bernini/Minister van Onderwijs en Wetenschappen</i> , C-3/90, 26. februára 1992	141
<i>María Martínez Sala/Freistaat Bayern</i> , C-85/96, 12. mája 1998	152
<i>Maria Teixeira/Londýnsky obvod Lambeth a Secretary of State for the Home Department</i> , C-480/08, 23. februára 2010.....	16, 29, 142, 171
<i>Murat Dereci a i./Bundesministerium für Inneres</i> , C-256/11, 15. novembra 2011	171
<i>Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH/ Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn</i> , C-36/02, 14. októbra 2004.....	177, 180
<i>Productores de Música de España (Promusicae)/Telefónica de España SAU [VK]</i> , C-275/06, 29. januára 2008.....	185
<i>S. Coleman/Attridge Law a Steve Law [VK]</i> , C-303/06, 17. júla 2008.....	48, 57
<i>Stefan Grunkin a Dorothee Regina Paul [VK]</i> , C-353/06, 14. októbra 2008.....	63
<i>The Queen, na návrh MA a i./Secretary of State for the Home Department</i> , C-648/11, 6. júna 2013	157, 172
<i>Trestné konanie proti Maria Pupino [VK]</i> , C-105/03, 16. júna 2005.....	192, 209
<i>Trestné konanie proti X</i> , C-507/10, 21. decembra 2011.....	209
<i>Yoshikazu Iida/Stadt Ulm</i> , C-40/11, 8. novembra 2012	171
<i>Z./A Government Department a The Board of Management of a Community School [VK]</i> , C-363/12, 18. marca 2014	152
<i>Zoi Chatzi/Ypourgos Oikonomikon</i> , C-149/10, 16. septembra 2010	153

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva

<i>A.L./Fínsko</i> , č. 23220/04, 27. januára 2009	210
<i>A.M.M./Rumunsko</i> , č. 2151/10, 14. februára 2012	67
<i>Adamkiewicz/Poľsko</i> , č. 54729/00, 2. marca 2010.....	195
<i>Airey/Írsko</i> , č. 6289/73, 9. októbra 1979.....	135

<i>Ali/Spojené kráľovstvo</i> , č. 40385/06, 11. januára 2011.....	138
<i>Anayo/Nemecko</i> , č. 20578/07, 21. decembra 2010	82
<i>Anguelova/Bulharsko</i> , č. 38361/97, 13. júna 2002.....	207
<i>Assenov a i./Bulharsko</i> , č. 24760/94, 28. októbra 1998	114
<i>Avilkina a i./Rusko</i> , č. 1585/09, 6. júna 2013	178, 187
<i>B./Rumunsko (č. 2)</i> , č. 1285/03, 19. februára 2013	91, 99
<i>B.B. a F.B./Nemecko</i> , č. 18734/09 a č. 9424/11, 14. marca 2013	91, 99, 100
<i>Bacos-Cuesta/Holandsko</i> , č. 54789/00, 10. novembra 2005.....	210
<i>Bah/Spojené kráľovstvo</i> , č. 56328/07, 27. septembra 2011.....	134, 150
<i>Bajsultanov/Rakúsko</i> , č. 54131/10, 12. júna 2012	166
<i>Blokhin/Rusko</i> , č. 47152/06, 14. novembra 2013.....	205
<i>Bouamar/Belgicko</i> , č. 9106/80, 29. februára 1988	57, 191, 204, 205
<i>Boultif/Švajčiarsko</i> , č. 54273/00, 2. augusta 2001.....	158, 173
<i>C.N. a V./Francúzsko</i> , č. 67724/09, 11. októbra 2012	110, 123
<i>C.N./Spojené kráľovstvo</i> , č. 4239/08, 13. novembra 2012.....	123
<i>Campbell a Cosans/Spojené kráľovstvo</i> , č. 7511/76 a č. 7743/76, 25. februára 1982	109, 116
<i>Catan a i./Moldavsko a Rusko [VK]</i> , čísla 43370/04, 8252/05 a 18454/06, 19. októbra 2012	133, 138, 140
<i>Centrum právnych možností v mene Valentina Câmpeanu/ Rumunsko [VK]</i> , č. 47848/08, 17. júla 2014	110, 129, 133, 146
<i>Christian Democratic People's Party/Moldavsko</i> , č. 28793/02, 14. februára 2006	34, 44
<i>Connors/Spojené kráľovstvo</i> , č. 66746/01, 27. mája 2004.....	134, 151
<i>Copland/Spojené kráľovstvo</i> , č. 62617/00, 3. apríla 2007	187
<i>Çoşelav/Turecko</i> , č. 1413/07, 9. októbra 2012.....	19, 207
<i>Costello-Roberts/Spojené kráľovstvo</i> , č. 13134/87, 25. marca 1993.....	113
<i>Cusan a Fazzo/Taliansko</i> , č. 77/07, 7. januára 2014	63, 64
<i>D.G./Írsko</i> , č. 39474/98, 16. mája 2002	57, 191, 204
<i>D.H. a i./Česká republika [VK]</i> , č. 57325/00, 13. novembra 2007	47, 52, 133,
<i>Darby/Švédsko</i> , č. 11581/85, 23. októbra 1990	35
<i>Dinç a Çakır/Turecko</i> , č. 66066/09, 9. júla 2013	203
<i>Dogru/Francúzsko</i> , č. 27058/05, 4. decembra 2008	33, 36
<i>Doorson/Holandsko</i> , č. 20524/92, 26. marca 1996	210
<i>E.B./Francúzsko [VK]</i> , č. 43546/02, 22. januára 2008	92, 105
<i>Eremia/Moldavská republika</i> , č. 3564/11, 28. mája 2013	120

<i>Eriksson/Švédsko</i> , č. 11373/85, 22. júna 1989	101
<i>Fabris/Francúzsko</i> [VK], č. 16574/08, 7. februára 2013	48, 58
<i>Folgerø a i./Nórsko</i> [VK], č. 15472/02, 29. júna 2007	37, 138
<i>Gas a Dubois/Francúzsko</i> , č. 25951/07, 15. marca 2012	92, 106
<i>Gaskin/Spojené kráľovstvo</i> , č. 10454/83, 7. júla 1989	33, 40, 61, 65
<i>Genovese/Malta</i> , č. 53124/09, 11. októbra 2011.....	62, 71
<i>Glass/Spojené kráľovstvo</i> , č. 61827/00, 9. marca 2004	134, 146
<i>Godelli/Taliansko</i> , č. 33783/09, 25. septembra 2012.....	61, 68
<i>Grzelak/Polsko</i> , č. 7710/02, 15. júna 2010	33, 36, 138
<i>Guillot/Francúzsko</i> , č. 22500/93, 24. októbra 1993.....	63, 64
<i>Gül/Švajčiarsko</i> , č. 23218/94, 19. februára 1996	158, 172
<i>Güveç/Turecko</i> , č. 70337/01, 20. januára 2009.....	19, 191, 203, 205, 206
<i>H.Y. a Hü.Y./Turecko</i> , č. 40262/98, 6. októbra 2005.....	207
<i>Handyside/Spojené kráľovstvo</i> , č. 5493/72, 7. decembra 1976.....	33, 39, 40
<i>Harroudj/Francúzsko</i> , č. 43631/09, 4. októbra 2012.....	27, 92, 107
<i>Hasan a Eylem Zengin/Turecko</i> , č. 1448/04, 9. októbra 2007.....	37
<i>Havelka a i./Česká republika</i> , č. 23499/06, 21. júna 2007	151
<i>Horych/Polsko</i> , č. 13621/08, 17. apríla 2012.....	84
<i>Idalov/Rusko</i> , č. 5826/03, 22. mája 2012.....	202
<i>Ignaccolo-Zenide/Rumunsko</i> , č. 31679/96, 25. januára 2000	75
<i>Iliya Petrov/Bulharsko</i> , č. 19202/03, 24. apríla 2012	133, 146
<i>J.M./Dánsko</i> , č. 34421/09, 13. novembra 2012	203
<i>Jeunesse/Holandsko</i> [VK], č. 12738/10, 3. októbra 2014.....	157, 166
<i>Johansson/Fínsko</i> , č. 10163/02, 6. septembra 2007.....	61, 63, 64
<i>K. a T./Fínsko</i> [VK], č. 25702/94, 12. júla 2001.....	77, 81, 82
<i>K.A./Fínsko</i> , č. 27751/95, 14. januára 2003.....	96, 101
<i>K.U./Fínsko</i> , č. 2872/02, 2. decembra 2008	62, 69, 178, 187
<i>Kanagaratnam/Belgicko</i> , č. 15297/09, 13. decembra 2011.....	158, 169
<i>Kayak/Turecko</i> , č. 60444/08, 10. júla 2012	109, 113
<i>Kearns/Francúzsko</i> , č. 35991/04, 10. januára 2008.....	92, 104
<i>Kervanci/Francúzsko</i> , č. 31645/04, 4. decembra 2008	33, 36
<i>Kjeldsen, Busk Madsen a Pedersen/Dánsko</i> , čísla 5095/71, 5920/72 a 5926/72, 7. decembra 1976	37
<i>Klass a i./Nemecko</i> , č. 5029/71, 6. septembra 1978.....	187
<i>Konstantin Markin/Rusko</i> [VK], č. 30078/06, 22. marca 2012.....	134, 153
<i>Kontrová/Slovensko</i> , č. 7510/04, 31. mája 2007	120

<i>Korneykova/Ukrajina</i> , č. 39884/05, 19. januára 2012.....	203
<i>Kovač/Chorvátsko</i> , č. 503/05, 12. júla 2007.....	192, 210
<i>Krušković/Chorvátsko</i> , č. 46185/08, 21. júna 2011.....	67
<i>Kuptsov a Kuptsova/Rusko</i> , č. 6110/03, 3. marca 2011	203, 205
<i>Labassee/Francúzsko</i> , č. 65941/11, 26. júna 2014	68
<i>Ladent/Poľsko</i> , č. 11036/03, 18. marca 2008.....	203
<i>Latifa Benamar a i./Holandsko</i> , rozhodnutie o neprípustnosť, č. 43786/04, 5. apríla 2005	166
<i>Lautsi a i./Taliansko [VK]</i> , č. 30814/06, 18. marca 2011.....	33, 37, 38
<i>Lavida a i./Grécko</i> , č. 7973/10, 30. mája 2013	52
<i>Leander/Švédsko</i> , č. 9248/81, 26. marca 1987.....	187
<i>Levin/Švédsko</i> , č. 35141/06, 15. marca 2012	73, 82
<i>M.A.K. a R.K./Spojené kráľovstvo</i> , č. 45901/76 a č. 40146/06, 23. marca 2010	134, 147
<i>M.C./Bulharsko</i> , č. 39272/98, 4. decembra 2003	113, 119
<i>Maaouia/Francúzsko [VK]</i> , č. 39652/98, 5. októbra 2000	175
<i>Malone/Spojené kráľovstvo</i> , č. 8691/79, 2. augusta 1984.....	187
<i>Marckx/Belgicko</i> , č. 6833/74, 13. júna 1979	15, 19
<i>Markovics a i./Maďarsko</i> , rozhodnutie o neprípustnosť, čísla 77575/11, 19828/13 a 19829/13, 24. júna 2014	136
<i>Maslov/Rakúsko [VK]</i> , č. 1638/03, 23. júna 2008.....	16, 30
<i>Mazurek/Francúzsko</i> , č. 34406/97, 1. februára 2000	58
<i>McMichael/Spojené kráľovstvo</i> , č. 16424/90, 24. februára 1995	99
<i>Menesson/Francúzsko</i> , č. 65192/11, 26. júna 2014	61, 66, 67
<i>Mikulíć/Chorvátsko</i> , č. 53176/99, 7. februára 2002.....	66
<i>Mizzi/Malta</i> , č. 26111/02, 12. januára 2006	61, 66
<i>Mubilanzila Mayeka a Kaniki Mitunga/Belgicko</i> , č. 13178/03, 12. októbra 2006	158, 168
<i>Muskhadzhiyeva a i./Belgicko</i> , č. 41442/07, 19. januára 2010	168
<i>Mustafa a Armağan Akin/Turecko</i> , č. 4694/03, 6. apríla 2010	73, 83
<i>Nart/Turecko</i> , č. 20817/04, 6. mája 2008	191, 203, 205
<i>Nencheva a i./Bulharsko</i> , č. 48609/06, 18. júna 2013.....	110, 112, 121, 130
<i>Neulinger a Shuruk/Švajčiarsko [VK]</i> , č. 41615/07, 6. júla 2010.....	74, 89
<i>Nortier/Holandsko</i> , č. 13924/88, 24. augusta 1993	195
<i>O'Keefe/Írsko [VK]</i> , č. 35810/09, 28. januára 2014.....	109, 113, 114
<i>Odièvre/Francúzsko [VK]</i> , č. 42326/98, 13. februára 2003	65, 68

<i>Olsson/Švédsko (č.1)</i> , č. 10465/83, 24. marca 1988	91, 97, 100
<i>Oršuš a i./Chorvátsko [VK]</i> , č. 15766/03, 16. marca 2010	47, 53, 133
<i>Oyal/Turecko</i> , č. 4864/05, 23. marca 2010.....	133, 145
<i>P.V./Španielsko</i> , č. 35159/09, 30. novembra 2010.....	83
<i>Panovits/Cyprus</i> , č. 4268/04, 11. decembra 2008	191, 200
<i>Pini a i./Rumunsko</i> , č. 78028/01 a č. 78030/01, 22. júna 2004	92, 103
<i>Ponomaryovi/Bulharsko</i> , č. 5335/05, 21. júna 2011.....	47, 55, 133, 143
<i>Popov/Francúzsko</i> , č. 39472/07 a č. 39474/07, 19. januára 2012	158, 169
<i>Povse/Rakúsko</i> , rozhodnutie o neprípustnosť, č. 3890/11, 18. júna 2013	88
<i>R.M.S./Španielsko</i> , č. 28775/12, 18. júna 2013.....	73, 76, 77
<i>R.R. a i./Maďarsko</i> , č. 19400/11, 4. decembra 2012.....	192, 211
<i>Rahimi/Grécko</i> , č. 8687/08, 5. apríla 2011.....	158, 175
<i>Rantsev/Cyprus a Rusko</i> , č. 25965/04, 7. januára 2010	110, 125, 126
<i>S. a Marper/Spojené kráľovstvo [VK]</i> , č. 30562/04 a č. 30566/04, 4. decembra 2008	187, 188
<i>S.N./Švédsko</i> , č. 34209/96, 2. júla 2002	192, 210, 211
<i>Sahin/Nemecko [VK]</i> , č. 30943/96, 8. júla 2003	34, 42
<i>Salduz/Turecko [VK]</i> , č. 36391/02, 27. novembra 2008	200
<i>Salgueiro da Silva Mouta/Portugalsko</i> , č. 33290/96, 21. decembra 1999	84
<i>Saviny/Ukrajina</i> , č. 39948/06, 18. decembra 2008	91, 98
<i>Schneider/Nemecko</i> , č. 17080/07, 15. septembra 2011.....	73, 82
<i>Schwizgebel/Švajčiarsko</i> , č. 25762/07, 10. júna 2010.....	19, 105
<i>Selçuk/Turecko</i> , č. 21768/02, 10. januára 2006	203
<i>Šen/Holandsko</i> , č. 31465/96, 21. decembra 2001.....	157, 162, 166
<i>Siliadin/Francúzsko</i> , č. 73316/01, 26. júla 2005.....	122
<i>Slivenko a i./Lotyšsko [VK]</i> , rozhodnutie o neprípustnosť, č. 48321/99, 23. januára 2002	70
<i>Smirnova/Rusko</i> , č. 46133/99 a č. 48183/99, 24. júla 2003	202
<i>Söderman/Švédsko [VK]</i> , č. 5786/08, 12. novembra 2013.....	110, 128
<i>Sommerfeld/Nemecko [VK]</i> , č. 31871/96, 8. júla 2003.....	43, 73, 82
<i>Stummer/Rakúsko [VK]</i> , č. 37452/02, 7. júla 2011	153
<i>T./Česká republika</i> , č. 19315/11, 17. júla 2014	91, 101
<i>T./Spojené kráľovstvo [VK]</i> , č. 24724/94, 16. decembra 1999.....	191, 198
<i>Tarakhel/Švajčiarsko [VK]</i> , č. 29217/12, 4. novembra 2014	158, 173
<i>Tuquabo-Tekle a i./Holandsko</i> , č. 60665/00, 1. decembra 2005.....	162
<i>Tyrrer/Spojené kráľovstvo</i> , č. 5856/72, 25. apríla 1978	113, 116

Üner/Holandsko, č. 46410/99, 18. októbra 2006	173
Uzun/Nemecko, č. 35623/05, 2. septembra 2010	187
Valsamis/Grécko, č. 21787/93, 18. decembra 1996.....	37
Vec „Relating to certain aspects of the laws on the use of languages in education in Belgium“/Belgicko, čísla 1474/62, 1677/62, 1691/62, 1769/63, 1994/63 a 2126/64, 23. júla 1968.....	58, 137
Vidal/Belgicko, č. 12351/86, 22. apríla 1992	42
Vojnity/Maďarsko, č. 29617/07, 12. februára 2013.....	73, 83
W./Fínsko, č. 14151/02, 24. apríla 2007	210
W./Spojené kráľovstvo, č. 9749/82, 8. júla 1987.....	99
Wallová a Walla/Česká republika, č. 23848/04, 26. októbra 2006.....	91, 98, 151
X a i./Rakúsko [VK], č. 19010/07, 19. februára 2013	92, 106
X/Lotyšsko [VK], č. 27853/09, 26. novembra 2013.....	74, 90
Y.C./Spojené kráľovstvo, č. 4547/10, 13. marca 2012	77
Yazgül Yilmaz/Turecko, č. 36369/06, 1. februára 2011.....	163
Z a i./Spojené kráľovstvo [VK], č. 29392/95, 10. mája 2001.....	112, 120
Zorica Jovanović/Srbsko, č. 21794/08, 26. marca 2013.....	110, 131

Judikatúra Európskeho výboru pre sociálne práva

Association for the Protection of All Children (APPROACH)/Belgicko, sťažnosť č. 98/2013, 29. mája 2015	116
Association for the Protection of All Children (APPROACH)/Česká republika, sťažnosť č. 96/2013, 29. mája 2015	116
Association for the Protection of All Children (APPROACH)/Slovinsko, sťažnosť č. 95/2013, 27. mája 2015.....	116, 117
Defence for Children International (DCI)/Belgicko, sťažnosť č. 69/2011, 23. októbra 2012.....	31, 134, 148, 151
Defence for Children International (DCI)/Holandsko, sťažnosť č. 47/2008, 20. októbra 2009	19, 27, 151
European Action of the Disabled (AEH)/Francúzsko, sťažnosť č. 81/2012, 11. septembra 2013	136, 139
European Committee for Home-Based Priority Action for the Child and the Family (EUROCEF)/Francúzsko, sťažnosť č. 82/2012, 19. marca 2013	134, 154
European Roma Rights Centre (ERRC)/Taliansko, sťažnosť č. 27/2004, 7. decembra 2005	151

<i>Federation of Catholic Family Associations in Europe (FAFCE)/Írsko,</i> č. 89/2013, 12. septembra 2014	126
<i>General Federation of Employees of the National Electric Power Corporation (GENOP-DEI) a Confederation of Greek Civil Servants' Trade Unions (ADEDY)/Grécko,</i> sťažnosť č. 66/2011, 23. mája 2012	136, 154
<i>International Association Autism Europe (IAAE)/Francúzsko,</i> sťažnosť č. 13/2002, 4. novembra 2003.....	59, 136
<i>International Centre for the Legal Protection of Human Rights (INTERIGHTS)/Chorvátsko,</i> sťažnosť č. 45/2007, 30. marca 2009.....	139
<i>International Commission of Jurists (ICJ)/Portugalsko,</i> sťažnosť č. 1/1998, 9. septembra 1999	31
<i>International Federation of Human Rights Leagues (FIDH)/Francúzsko,</i> sťažnosť č. 14/2003, 8. septembra 2004	134, 148
<i>Médecins du Monde – International/Francúzsko,</i> sťažnosť č. 67/2011, 11. septembra 2012.....	139, 151
<i>Mental Disability Advocacy Center (MDAC)/Bulharsko,</i> sťažnosť č. 41/2007, 3. júna 2008	31, 59, 136, 139
<i>Syndicat des Agrégés de l'Enseignement Supérieur (SAGES)/Francúzsko,</i> sťažnosť č. 26/2004, 15. júna 2005.....	48
<i>World Organisation against Torture (OMCT)/Belgicko,</i> sťažnosť č. 21/2003, 7. decembra 2004.....	109, 116
<i>World Organisation against Torture (OMCT)/Grécko,</i> sťažnosť č. 17/2003, 7. decembra 2004	31
<i>World Organisation against Torture (OMCT)/Írsko,</i> sťažnosť č. 18/2003, 7. decembra 2004	27

Vnútroštátna judikatúra

Spojené kráľovstvo, Court of Appeal, <i>R (na žiadosť B)/The Mayor and Burgesses of the London Borough of Merton</i> [2003] EWHC 1689, 14. júla 2003	163
Spojené kráľovstvo, Court of Appeal, <i>R (na žiadosť CJ)/Cardiff County Council</i> [2011] EWCA Civ 1590, 20. decembra 2011.....	163
Spojené kráľovstvo, Upper Tribunal, <i>R (na žiadosť MK) /Wolverhampton City Council</i> [2013] UKUT 00177 (IAC), 26. marca 2013	163

Ako hľadať judikatúru európskych súdov

Európsky súd pre ľudské práva: databáza judikatúry HUDOC

Databáza HUDOC poskytuje voľný prístup k judikatúre ESLP:
<http://HUDOC.echr.coe.int>.

Databáza je dostupná v anglickom a francúzskom jazyku a poskytuje používateľsky optimálny vyhľadávací nástroj, ktorý uľahčuje vyhľadávanie judikatúry.

Videonávody a príručky pre používateľov sú dostupné na stránke **Pomocník** databázy HUDOC. Podrobnosti a príklady používania filtrov a vyhľadávacích polí môže používateľ získať ukázaním myšou na **napravo** od každého vyhľadávacieho nástroja v rozhraní databázy Hudoc.

Odkazy na judikatúru v tejto príručke poskytujú čitateľovi komplexné informácie, ktoré mu umožnia jednoducho nájsť celý text citovaného rozsudku alebo rozhodnutia.

Pred začatím vyhľadávania si všimnite, že predvolené nastavenie zobrazuje rozsudky veľkej komory a komory s cieľom uverejňovať najnovšie rozsudky. Ak chce používateľ vyhľadávať v iných zbierkach, napríklad v zbierkach rozhodnutí, mal by začiarknuť príslušné okienko v poli **Zbierka dokumentov** zobrazenom v ľavom hornom rohu obrazovky.

Najjednoduchším spôsobom vyhľadávania vecí je zadať číslo žiadosti do poľa **Číslo žiadosti** v časti **Rozšírené vyhľadávanie** v pravom hornom rohu obrazovky, a potom kliknúť na tlačidlo Vyhľadať.

Na prístup k ďalšej judikatúre týkajúcej sa iných otázok, ako sú napríklad tie, ktoré súvisia s deťmi, môže používateľ použiť **pole Vyhľadávanie** označené lupou v pravom hornom rohu obrazovky. V poli vyhľadávania môže používateľ vyhľadávať v text pomocou:

- jedného slova (napr. dieťa)
- frázy (napr. deti migrantov)
- názvu veci
- štátu
- boolovskej frázy (napr. dieťa v alternatívnej starostlivosti)

Na pomoc vyhľadávania v texte je k dispozícii **jednoduché boolovské vyhľadávanie** kliknutím na sípku zobrazenú v **poli Vyhľadávanie**. Jednoduché boolovské vyhľadávanie ponúka šesť možností: toto presné slovo alebo fráza, všetky tieto slová, ktorékoľvek z týchto slov, žiadne z týchto slov, takmer tieto slová, voľné boolovské vyhľadávanie.

Po zobrazení výsledkov vyhľadávania môže používateľ jednoducho zúžiť výsledky pomocou filtrov zobrazených v poli **Filters** (Filtre) na ľavej strane obrazovky, napríklad „jazyk“ alebo „štát“. Na zúženie výsledkov možno použiť filtre jednotlivo alebo v kombinácii. Užitočným nástrojom môže byť filter „Keywords“ (Kľúčové slová), pretože často obsahuje pojmy vybrané z textu EDLP a je priamo prepojený s dôvodmi a závermi súdu.

Príklad: Vyhľadávanie judikatúry súdu o otázke vyhostenia žiadateľov o azyl, ktoré ich podrobuje riziku mučenia alebo neľudského zaobchádzania alebo trestania podľa článku 3 EDLP

- 1) Používateľ najprv zadá do **poľa Vyhľadávanie** frázu „žiadatelia o azyl“ a klikne na modré **tlačidlo Search** (Vyhľadať).
- 2) Po zobrazení výsledkov používateľ v **poli Filtre** zvolí **Filter Violation** (porušenie) „3“, čím zúži výsledky na tie, ktoré súvisia s násilím podľa článku 3.
- 3) Potom môže používateľ vo **Filtroch Keywords** (kľúčové slova) vybrať príslušné kľúčové slová s cieľom zúžiť výsledky na tie, ktoré súvisia s článkom 3, ako napríklad kľúčové slovo „(článok 3) Zákaz mučenia“.

Pre závažnejšie prípady je v databáze HUDOC dostupné právne zhrnutie. Zhrnutie obsahuje popisné zhrnutie súdneho rozhodnutia, stručnú prezentáciu skutočností a práva s dôrazom na body právneho záujmu. Ak existuje zhrnutie, vo výsledkoch sa zobrazí prepojenie **Legal Summaries** (Právne zhrnutia) spolu s prepojením na text rozsudku alebo rozhodnutia. Alternatívne môže používateľ prehľadávať výlučne právne zhrnutia začiarknutím okienka „Právne zhrnutia“ v poli **Document Collections** (Zbierka dokumentov).

Ak boli uverejnené neoficiálne preklady danej veci, vo výsledkoch sa zobrazí prepojenie **Language versions** (Jazykové verzie) spolu s prepojením na text rozsudku alebo rozhodnutia. Databáza HUDOC poskytuje prepojenia aj na internetové lokality tretích strán, ktoré sú hosťiteľmi iných prekladov judikatúry ESLP. Ďalšie informácie pozri v časti Jazykové verzie sekcie „Help“ (Pomocník) databázy HUDOC.

Súdny dvor Európskej únie: databáza judikatúry CURIA

Databáza judikatúry CURIA poskytuje voľný prístup k judikatúre SD/SDEÚ: <http://curia.europa.eu>.

Vyhľadávací nástroj je dostupný vo všetkých úradných jazykoch EÚ.⁵⁶⁸ **Jazyk** možno zvoliť v pravom hornom rohu obrazovky. Vyhľadávací nástroj možno použiť na vyhľadávanie informácií vo všetkých dokumentoch týkajúcich sa uzavretých prípadov a otvorených konaní pred Súdnym dvorom, Všeobecným súdom a Súdom pre verejnú službu.

Sekcia **Pomocník** je dostupná na <http://curia.europa.eu/common/juris/en/ai-deGloble.pdf>. Každé okno vyhľadávania má aj stránku pomocníka, na ktorú sa možno dostať kliknutím na ikonu a ktorá obsahuje užitočné informácie, ktoré používateľovi pomáhajú využívať nástroj najlepším možným spôsobom.

Najjednoduchším spôsobom vyhľadávania konkrétnych vecí je zadať celé číslo konania do vyhľadávacieho poľa s názvom **Číslo konania**, a potom kliknúť na

568 Dostupné od 30. apríla 2004: španielčina, dánčina, nemčina, gréčtina, angličtina, francúzština, taliančina, holandčina, portugalčina, fínčina a švédčina; od 1. mája 2004: čeština, estónčina, lotyština, litovčina, maďarčina, poľština, slovenčina a slovinčina; od 1. januára 2007: bulharčina a rumunčina; od 30. apríla 2007: maltčina; od 31. decembra 2011: írčina; dočasné výnimky stanovuje [nariadenie \(ES\) č. 920/2005](#) a [nariadenie \(EÚ\) č. 1257/2010](#). Sekundárna legislatíva platná k dátumu prístúpenia sa prekladá do chorvátčiny a postupne sa bude uverejňovať v osobitnom vydaní Úradného vestníka Európskej únie.

zelené tlačidlo Vyhľadať. Vec možno vyhľadať aj pomocou časti čísla konania. Ak sa napríklad do poľa Číslo konania zadá číslo 122, nájdu sa všetky konania pod číslom 122 z každého roka prejednávané pred ktorýmkoľvek z troch súdov: Súdny dvor, Všeobecný súd a/alebo Súd pre verejnú službu.

Alternatívne možno na vyhľadanie spoločného účastníka konania použiť aj pole **Účastníci**. Toto je zvyčajne zjednodušená forma mien účastníkov konania.

Spolu existuje 16 multifunkčných vyhľadávacích polí dostupných na pomoc zúženia výsledkov vyhľadávania. Rôzne vyhľadávacie polia sú optimalizované a možno ich použiť v rôznych kombináciách. Polia často obsahujú vyhľadávacie zoznamy, ku ktorým sa možno dostať kliknutím na ikonu a výberom z dostupných pojmov vyhľadávania.

V prípade všeobecnejších vyhľadávaní poskytuje použitie poľa **Text** výsledky na základe vyhľadávania kľúčových slov vo všetkých dokumentoch uverejnených v periodiku European Court Reports od roku 1954, a od roku 1994 v European Court Reports – Staff Cases (ECR-SC).

Na špecifickejšie vyhľadávania predmetu úpravy možno použiť pole **Predmet úpravy**. To si vyžaduje kliknúť na ikonu napravo od poľa a vybrať príslušný(-é) predmet(-y) úpravy zo zoznamu. Výsledky vyhľadávania sa potom zobrazia ako zoznam vybraných dokumentov týkajúcich sa právnej otázky, ktorá sa rieši v rozhodnutiach Súdneho Dvora, Všeobecného súdu, Súdu pre verejnú službu a v stanoviskách generálnych advokátov v abecednom poradí.

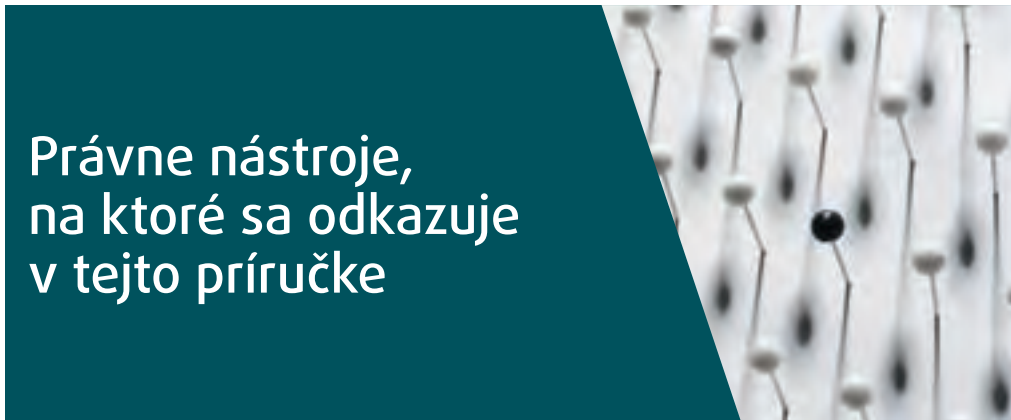
Webová lokalita CURIA obsahuje aj ďalšie nástroje judikatúry:

Prístup podľa čísla: táto sekcia je zbierkou informácií o konaniach v každej veci prejednáwanej pred jedným z troch súdov. Konania sú zoradené podľa čísla a v poradí, v akom boli zaznamenané v príslušnom registri. Veci možno konzultovať kliknutím na číslo konania. Sekcia Prístup podľa čísla je dostupná na: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7045/.

Zbierka judikatúry: táto sekcia ponúka systematickú klasifikáciu zhrnutí judikatúry o základných bodoch práva uvedených v predmetnom rozhodnutí. Tieto zhrnutia vychádzajú čo najviac zo skutočného znenia daného rozhodnutia. Sekcia Zbierka je dostupná na: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7046/.

Anotácie rozsudkov: táto sekcia obsahuje odkazy na anotácie právnych komentátorov týkajúce sa rozsudkov vydaných tromi súdmi od ich prvého zriadenia. Rozsudky sú vymenované samostatne podľa súdu alebo tribunálu v chronologickom poradí podľa čísla konania, pričom anotácie právnych komentátorov sú uvedené v chronologickom poradí podľa dátumu. Odkazy sa zobrazujú v pôvodnom jazyku. Sekcia Anotácie rozsudkov je dostupná na: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7083/.

Databáza vnútroštátnej judikatúry: do tejto externej databázy sa možno dostať cez webovú lokalitu CURIA. Ponúka prístup k príslušnej vnútroštátnej judikatúre týkajúcej sa práva EÚ. Databáza vychádza zo zbierky judikatúry vnútroštátnych súdov a/alebo tribunálov členských štátov EÚ. Informácie boli zhromaždené selektívnym výberom z právnických časopisov a priamym stykom s viacerými vnútroštátnymi súdmi a tribunálmi. Databáza vnútroštátnej judikatúry je dostupná v angličtine a francúzštine na: http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_7062/.

Právne nástroje, na ktoré sa odkazuje v tejto príručke

Právne nástroje OSN

O problematike zmlúv OSN vrátane CRC a ich monitorujúcich orgánov pozri:
www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CoreInstruments.aspx.

O Haagskej konferencii o dohovoroch medzinárodného práva súkromného týkajúcich sa medzinárodnej ochrany detí, rodiny a majetku pozri:
<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions>.

Právne nástroje Rady Európy

Všetky právne nástroje Rady Európy sú k dispozícii online na stránke
<http://conventions.coe.int/Treaty/>.

Informácie o stave prijatia právnych nástrojov Rady Európy členskými štátmi EÚ sa nachádzajú v časti Medzinárodné záväzky na webovom sídle agentúry FRA:
<http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/int-obligations>.

	Názov
Práva detí/občianske práva	
<i>Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd</i>	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd zmenený protokolmi č. 1 a 14, CETS č.: 005, Rím, 4.11.1950, s. 1 – 15.
<i>Protokol k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd</i>	Protokol k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd zmenený protokolom č. 1, CETS č.: 009, Paríž, 20.3.1952, s. 1 – 3.
<i>Protokol č. 12 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd</i>	Protokol č. 12 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, CETS č.: 177, Rím, 4.11.2000, s. 1 – 3.
<i>Európsky dohovor o výkone práv detí</i>	Európsky dohovor o uplatňovaní práv detí, CETS č.: 160, Štrasburg, 25.1.1996, s. 1 – 10.
<i>Európsky dohovor o právnom postavení detí narodených mimo manželstva</i>	Európsky dohovor o právnom postavení detí narodených mimo manželstva, CETS č.: 085, Štrasburg, 15.10.1975, s. 1 – 10.
<i>Dohovor o ľudských právach a biomedicine</i>	Dohovor o ochrane ľudských práv a dôstojnosti ľudí v súvislosti s použitím biológie a medicíny: Dohovor o ľudských právach a biomedicine, CETS č.: 164, Oviedo, 4.4.1997, s. 1 – 12.
Otázky osobnej totožnosti	
<i>Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín</i>	Rámcový dohovor o ochrane národnostných menšín, CETS č.: 157, Štrasburg, 1.2.1995, s. 1 – 10.
<i>Európsky dohovor o občianstve</i>	Európsky dohovor o občianstve, CETS č.: 166, Štrasburg, 6.11.1997, s. 1 – 13.
<i>Dohovor Rady Európy o zabránení stavu bez štátnej príslušnosti súvisiacemu s nástupníctvom štátov</i>	Dohovor Rady Európy o zabránení stavu bez štátnej príslušnosti súvisiacemu s nástupníctvom štátov, CETS č.: 200, Štrasburg, 19.5.2006, s. 1 – 7.
Rodinný život a rodičovská starostlivosť	
<i>Dohovor o styku týkajúcom sa detí</i>	Dohovor o styku týkajúcom sa detí, CETS č.: 192, Štrasburg, 15.5.2003, s. 1 – 13.
<i>Európsky dohovor o osvojení detí (revidovaný)</i>	Dohovor o osvojení detí (revidovaný), CETS č.: 202, Štrasburg, 27.11.2008, s. 1 – 11.
<i>Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúci sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti</i>	Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúci sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti, CETS č.: 105, Luxemburg, 20.5.1980, s. 1 – 12.
Ochrana detí pred násilím a vykorisťovaním	
<i>Rada Európy, Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním</i>	Rada Európy, Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním, CETS č.: 201, Lanzarote, 25.10.2007, s. 1 – 21.

<i>Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neludzského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania</i>	Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neludzského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, CETS č.: 126, Štrasburg, 26.11.1987, s. 1 – 9.
<i>Dohovor o počítačovej kriminalite</i>	Dohovor o počítačovej kriminalite, CETS č.: 185, Budapešť, 23.11.2001, s. 1 – 27.
<i>Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi</i>	Dohovor Rady Európy o boji proti obchodovaniu s ľuďmi, CETS č.: 197, Varšava, 16.5.2005, s. 1 – 21.
<i>Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácomu násilíu a o boji proti nemu</i>	Dohovor Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácomu násilíu a o boji proti nemu, CETS č.: 210, Istanbul, 11.5.2011, s. 1 – 31.
Hospodárske, sociálne a kultúrne práva	
<i>Európska sociálna charta</i>	Európska sociálna charta, CETS č. 035, Turín, 18.10.1961, s. 1 – 18.
<i>Európska sociálna charta (revidovaná)</i>	Európska sociálna charta (revidovaná), CETS č. 163, Štrasburg, 3.5.1996, s. 1 – 29.
Otázky migrácie a azylu	
<i>Európsky dohovor o repatriácii maloletých</i>	Európsky dohovor o repatriácii maloletých, CETS č.: 071, Haag, 28.5.1970, s. 1 – 9.
<i>Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov</i>	Európsky dohovor o právnom postavení migrujúcich pracovníkov, CETS č.: 093, Štrasburg, 24.11.1977, s. 1 – 14.
<i>Európsky dohovor o sociálnom zabezpečení</i>	Európsky dohovor o sociálnom zabezpečení, CETS č.: 078, Paríž, 14.12.1972, s. 1 – 42.
<i>Európsky zákonník sociálneho zabezpečenia</i>	Európsky zákonník sociálneho zabezpečenia, CETS č.: 048, Štrasburg, 16.4.1964, s. 1 – 33.
Ochrana spotrebiteľov a údajov	
<i>Dohovor o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracovaní osobných údajov</i>	Dohovor o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracovaní osobných údajov, CETS č.: 108, Štrasburg, 28.1.1981, s. 1 – 10.
<i>Európsky dohovor o cezhraničnej televízii</i>	Európsky dohovor o cezhraničnej televízii, CETS č.: 132, Štrasburg, 5.5.1989, s. 1 – 20.

Právne nástroje EÚ

Všetky právne nástroje EÚ sú k dispozícii online na stránke <http://eur-lex.europa.eu>.

Skrátený názov	Názov
Zákaz diskriminácie	
<i>Smernica o rasovej rovnosti (2000/43/ES)</i>	Smernica Rady 2000/43/ES z 29. júna 2000, ktorou sa zavádza zásada rovnakého zaobchádzania s osobami bez ohľadu na rasový alebo etnický pôvod, Ú. v. ES L 2000, 19.7.2000, s. 22 – 26.
<i>Smernica o rovnakom zaobchádzaní v zamestnaní (2000/78/ES)</i>	Smernica Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, Ú. v. ES L 303, 2.12.2000, s. 16 – 22.
<i>Smernica o rodovej rovnosti v prístupe k tovaru a službám (2004/113/ES)</i>	Smernica Rady 2004/113/ES z 13. decembra 2004 o vykonávaní zásady rovnakého zaobchádzania medzi mužmi a ženami v prístupe k tovaru a službám a k ich poskytovaniu, Ú. v. EÚ L 373, 21.12.2004, s. 37 – 43.
Rodinný život a rodičovská starostlivosť	
<i>Nariadenie Brusel II bis č. 2201/2003</i>	Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000, Ú. v. EÚ L 338, 23.12.2003, s. 1 – 29.
<i>Nariadenie o vyživovacej povinnosti (ES) č. 4/2009</i>	Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 z 18. decembra 2008 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti, Ú. v. EÚ L 7, 10.1.2009, s. 1 – 79.
<i>Smernica o mediácii (2008/52/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach, Ú. v. EÚ L 136, 24.5.2008, s. 3 – 8.
<i>Smernica o prístupe k spravodlivosti (2002/8/ES)</i>	Smernica Rady 2003/8/ES z 27. januára 2003 o zlepšení prístupu k spravodlivosti pri cezhraničných sporoch ustanovením minimálnych spoločných pravidiel týkajúcich sa právnej pomoci pri takýchto sporoch, Ú. v. EÚ L 26, 31.1.2003, s. 41 – 47.
Ochrana detí pred násilím a vykorisťovaním	
<i>Smernica o mladých pracovníkoch (94/33/ES)</i>	Smernica 94/33/ES z 22. júna 1994 o ochrane mladých ľudí pri práci, Ú. v. ES L 216, 20.8.1994, s. 12 – 20.

<i>Smernica proti obchodovaniu s ľuďmi (2011/36/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/36/EÚ z 5. apríla 2011 o prevencii obchodovania s ľuďmi a boji proti nemu a o ochrane obetí obchodovania, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/629/SVV, Ú. v. EÚ L 101, 15.4.2011, s. 1 – 11.
<i>Smernica o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii (2011/93/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/93/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV, Ú. v. EÚ L 335, 17.12.2011, s. 1 – 14.
<i>Smernica o obetiach (2012/29/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV, Ú. v. EÚ L 315, 14.11.2012, s. 57 – 73.
<i>Smernica o povoleniach na trvalý pobyt pre obete obchodovania s ľuďmi (2004/81/ES)</i>	Smernica Rady 2004/81/ES z 29. apríla 2004 o povoleniach na trvalý pobyt, vydaných štátnym príslušníkom tretích krajín, ktorí sú obeťami obchodovania s ľuďmi alebo ktorí boli predmetom konania umožňujúceho nedovoľené prisťahovalectvo a ktorí spolupracovali s príslušnými orgánmi, Ú. v. EÚ L 261, 6.8.2004, s. 19 – 23.
<i>Rozhodnutie Komisie (2007/698/ES)</i>	Rozhodnutie Komisie z 29. októbra 2007, ktorým sa mení a dopĺňa rozhodnutie 2007/116/ES v súvislosti so zavedením dodatočných rezervovaných čísel začínajúcich sa 116 (oznámené pod číslom K(2007) 5139) (text s významom pre EHP) (2007/698/ES), Ú. v. EÚ L 284, 30.10.2007, s. 31 – 32.
Migrácia a azyl vrátane sociálnych práv detí z radov migrantov	
<i>Smernica o azylových konaniach (2013/32/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/32/EÚ zo 26. júna 2013 o spoločných konaniach o poskytovaní a odnímaní medzinárodnej ochrany, Ú. v. EÚ L 180, 29.6.2013, s. 60 – 95.
<i>Dublinské nariadenie (EÚ) č. 604/2013</i>	Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov, Ú. v. EÚ L 180, 29.6.2013, s. 31 – 59.

<i>Smernica o oprávnení (2011/95/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany, Ú. v. EÚ L 337, 20.12.2011, s. 9 – 26.
<i>Nariadenie (EÚ) č. 492/2011</i>	Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie, text s významom pre EHP, Ú. v. EÚ L 141, 27.5.2011, s. 1 – 12.
<i>Smernica o voľnom pohybe (2004/38/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) č. 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, (text s významom pre EHP), Ú. v. EÚ L 158, 30.4.2004, s. 77 – 123.
<i>Smernica Rady 77/486/EHS o vzdelávaní detí migrujúcich pracovníkov</i>	Smernica 77/486/EHS z 25. júla 1977 o vzdelávaní detí migrujúcich pracovníkov, Ú. v. ES L 199, 6.8.1977, s. 32 – 33.
<i>Smernica o zlúčení rodiny (2003/86/ES)</i>	Smernica Rady 2003/86/ES z 22. septembra 2003 o práve na zlúčenie rodiny, Ú. v. EÚ L 251, 3.10.2003, s. 12 – 18.
<i>Smernica o dočasnej ochrane (2001/55/ES)</i>	Smernica Rady 2001/55/ES z 20. júla 2001 o minimálnych štandardoch na poskytovanie dočasnej ochrany v prípade hromadného prílevu vysídlených osôb a o opatreniach na podporu rovnováhy úsilia medzi členskými štátmi pri prijímaní takýchto osôb a znášaní z toho vyplývajúcich dôsledkov, Ú. v. ES L 212, 7.8.2001, s. 12 – 23.
<i>Smernica o podmienkach prijímania (2013/33/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/33/EÚ z 26. júna 2013, ktorou sa stanovujú normy pre prijímanie žiadateľov o medzinárodnú ochranu, Ú. v. EÚ L 180, 29.6.2013, s. 96 – 116.
<i>Smernica o návrate (2008/115/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/115/ES zo 16. decembra 2008 o spoločných normách a postupoch členských štátov na účely návratu štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí sa neoprávnene zdržiavajú na ich území, Ú. v. EÚ L 348, 24.12.2008, s. 98 – 107.
<i>Smernica o osobách s dlhodobým pobytom (2003/109/ES)</i>	Smernica 2003/109/ES z 25. novembra 2003 o právnom postavení štátnych príslušníkov tretích krajín, ktoré sú osobami s dlhodobým pobytom, Ú. v. EÚ L 16, 23.1.2004, s. 44 – 53.

<i>Nariadenie o kódexe schengenských hraníc (ES) č. 562/2006</i>	Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 z 15. marca 2006, ktorým sa ustanovuje kódex Spoločenstva o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice (Kódex schengenských hraníc), Ú. v. EÚ L 105, 13.4.2006, s. 1 – 32.
Ochrana spotrebiteľov a osobných údajov	
<i>Smernica o právach spotrebiteľov (2011/83/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, text s významom pre EHP, Ú. v. EÚ L 304, 22.11.2011, s. 64 – 88.
<i>Smernica 87/357/EHS o výrobkoch, ktoré sa javia ako iné, než v skutočnosti sú, a ohrozujú zdravie alebo bezpečnosť spotrebiteľov</i>	Smernica Rady 87/357/EHS z 25. júna 1987 o harmonizácii právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa výrobkov, ktorých vlastnosti sa javia ako iné, než v skutočnosti sú, a ktoré preto ohrozujú zdravie alebo bezpečnosť spotrebiteľov, Ú. v. ES L 192, 11.7.1987, s. 49 – 50.
<i>Smernica o zmluvách na diaľku (97/7/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES z 20. mája 1997 o ochrane spotrebiteľa vzhľadom na zmluvy na diaľku – vyhlásenie Rady a Parlamentu k článku 6 ods. 1 – vyhlásenie Komisie k článku 3 ods. 1 prvá zarážka, Ú. v. ES L 144, 4.6.1997, s. 19 – 27.
<i>Smernica o všeobecnej bezpečnosti výrobkov (2001/95/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/95/ES z 3. decembra 2001 o všeobecnej bezpečnosti výrobkov, (Text s významom pre EHP), Ú. v. ES L 11, 15.1.2002, s. 4 – 17.
<i>Smernica 2009/39/ES o potravinách na osobitné výživové účely</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/39/ES zo 6. mája 2009 o potravinách na osobitné výživové účely, (Text s významom pre EHP), Ú. v. EÚ L 124, 20.5.2009, s. 21 – 29.
<i>Smernica o bezpečnosti hračiek (2009/48/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/48/ES z 18. júna 2009 o bezpečnosti hračiek, (Text s významom pre EHP), Ú. v. EÚ L 170, 30.6.2009, s. 1 – 37.
<i>Smernica o televízii bez hraníc (89/552/EHS)</i>	Smernica Rady 89/552/EHS z 3. októbra 1989 o koordinácii určitých ustanovení zákonov, iných právnych predpisov alebo správnych opatrení v členských štátoch týkajúcich sa vykonávania činností televízneho vysielania, Ú. v. ES L 298, 17.10.1989, s. 23 – 30.
<i>Smernica o poskytovaní audiovizuálnych mediálnych služieb (2010/13/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/13/EHS z 10. marca 2010 o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb, (text s významom pre EHP), Ú. v. ES L 95, 15.4.2010, s. 1 – 24.

<i>Smernica o ochrane údajov (95/46/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 95/46/EHS z 24. októbra 1995 o ochrane fyzických osôb pri spracovaní osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov, Ú. v. ES L 281, 23.11.1995, s. 31 – 50.
<i>Smernica 2002/58/ES týkajúca sa spracovávaní osobných údajov a ochrany súkromia v sektore elektronických komunikácií</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2002/58/ES z 12. júla 2002, týkajúca sa spracovávaní osobných údajov a ochrany súkromia v sektore elektronických komunikácií (smernica o súkromí a elektronických komunikáciách), Ú. v. ES L 201, 31.7.2002, s. 37 – 47.
<i>Smernica o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom (2005/29/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/EÚ z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (smernica o nekalých obchodných praktikách), (Text s významom pre EHP), Ú. v. EÚ L 149, 11.6.2005, s. 22 – 39.
<i>Smernica o klinických pokusoch (2001/20/ES)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2001/20/ES zo 4. apríla 2001 o aproximácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov týkajúcich sa uplatňovania dobrej klinickej praxe počas klinických pokusov s ľudskými liekmi, Ú. v. ES L 121, 1.5.2001, s. 34 – 44.
<i>Nariadenie č. 536/2014 o klinickom skúšaní liekov na ľudské použitie</i>	Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 536/2014 zo 16. apríla 2014 o klinickom skúšaní liekov na ľudské použitie, ktorým sa zrušuje smernica 2001/20/ES (Text s významom pre EHP), Ú. v. EÚ L 158, 27.5.2011, s. 1 – 76.
Trestné a alternatívne konania	
<i>Smernica o práve na tlmočenie a preklad (2010/64/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/ES z 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 280, 26.1.2010, s. 1 – 7.
<i>Smernica o práve na informácie (2012/13/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/13/EÚ z 22. mája 2012 o práve na informácie v trestnom konaní, Ú. v. EÚ L 142, 1.6.2012, s. 1 – 10.
<i>Smernica o prístupe k obhajcovi (2013/48/EÚ)</i>	Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody, Ú. v. EÚ L 294, 6.11.2013, s. 1 – 12.
<i>Charta základných práv</i>	Charta základných práv Európskej únie, Ú. v. EÚ C 326, 26.10.2012, s. 391 – 407.
Deti so zdravotným postihnutím	
<i>Rozhodnutie Rady 2010/48/ES</i>	Rozhodnutie Rady 2010/48/ES o uzatvorení Dohovoru Organizácie Spojených národov o právach osôb so zdravotným postihnutím Európskym spoločenstvom, Ú. v. EÚ L 23, 27.1.2010, s. 35 – 61.

Viac doplnujúcich informácií o Agentúre Európskej únie pre základné práva je k dispozícii na internete. Sú dostupné na webovej stránke agentúry FRA: fra.europa.eu.

Ďalšie informácie týkajúce sa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva sú k dispozícii na internetových stránkach ESLP: echr.coe.int. Vyhľadávač HUDOC umožňuje prístup k rozsudkom a rozhodnutiam v angličtine a/alebo vo francúzštine, prekladom do vybraných jazykov, mesačníku stručných informácií o prejednávanych prípadoch, tlačovým správam a ďalším informáciám o práci Súdu.

AKO ZÍSKAŤ PUBLIKÁCIE EÚ

Bezplatné publikácie:

- jeden kus:
- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- viac kusov alebo plagátov/máp:
 - na zastúpeniach Európskej únie (http://ec.europa.eu/represent_sk.htm); v delegáciách, ktoré sídli v nečlenských krajinách EÚ (http://eeas.europa.eu/delegations/index_sk.htm);
 - kontaktovaním služby Europe Direct (http://europa.eu/europedirect/index_sk.htm);
 - na bezplatnom telefónnom čísle 00 800 6 7 8 9 10 11 (v rámci EÚ) (*).

(*) Za poskytnutie informácií sa neplatí, podobne ako za väčšinu hovorov (niektorí mobilní operátori, verejné telefónne automaty alebo hotely si však môžu účtovať poplatok).

Platené publikácie:

- prostredníctvom webovej stránky EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);

Kde nájdete publikácie Rady Európy

Nakladateľstvo Rady Európy vydáva texty vo všetkých oblastiach pôsobnosti tejto organizácie vrátane ľudských práv, právnej vedy, zdravia, etiky, sociálnych vecí, životného prostredia, vzdelávania, kultúry, športu, mládeže a architektonického dedičstva. Knihy a elektronické publikácie z rozsiahleho katalógu si môžete objednať online (<http://book.coe.int/>).

Virtuálna čítareň umožňuje používateľom bezplatne nahliadnuť do výťahov z nedávno publikovaných hlavných diel alebo úplných textov určitých oficiálnych dokumentov.

Informácie o dohovoroch Rady Európy, ako aj ich úplné texty sú k dispozícii na webovej lokalite Oddelenia pre dohovory: <http://conventions.coe.int/>.

Deti plnohodnotne požívajú práva. Sú držiteľia všetkých ľudských a základných práv, ako aj subjekty osobitných predpisov vzhľadom na ich osobitné charakteristiky. Cieľom tejto príručky je ilustrovať, ako sa prostredníctvom európskych zákonov a judikatúry uspokojujú osobitné záujmy a potreby detí. Zároveň sa v nej ilustruje význam rodičov a poručníkov alebo iných právnych zástupcov a podľa potreby sa odkazuje na to, v ktorých prípadoch sú práva a povinnosti najvýznamnejšie vložené do rúk osôb starajúcich sa o deti. Cieľom tejto príručky je zvýšiť informovanosť a zlepšiť poznatky o právnych normách, ktorými sa chránia a podporujú práva detí v Európe. Ide o odkaz na právo Európskej únie (EÚ), ako aj Rady Európy súvisiace s týmito predmetmi a vysvetľuje sa v nej, ako je každá otázka upravená podľa práva EÚ vrátane Charty základných práv Európskej únie, ako aj podľa Európskeho dohovoru o ľudských právach (EDLP), Európskej sociálnej charty (ESC) a iných nástrojov Rady Európy. Táto príručka je navrhnutá pre nešpecializovaných právnych odborníkov, sudcov, verejných prokurátorov, orgány zaoberajúce sa ochranou detí a iným odborníkom z praxe a organizáciám zodpovedným za zabezpečenie právnej ochrany práv dieťaťa. Je v nej vysvetlená kľúčová judikatúra so zhrnutím dôležitých rozhodnutí Súdneho dvora Európskej únie (SDEÚ), ako aj Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP).

AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viedeň – Rakúsko
Tel. +43 (1) 580 30-60 – Fax +43 (1) 580 30-693
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu

RADA EURÓPY

67075 Štrasburg Cedex – Francúzsko

EURÓPSKY SÚD PRE ĽUDSKÉ PRÁVA

Tel. +33 (0) 3 88 41 20 18 – Fax +33 (0) 3 88 41 27 30
echr.coe.int – publishing@echr.coe.int

ODDELENIE PRE PRÁVA DIEŤAŤA

Tel. +33 (0) 388 41 25 07 – Fax +33 (0) 90 21 52 85
coe.int/children – children@coe.int

